

ଜଗନ୍ନାଥ ମା

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମିଶ୍ର

ଜଗନ୍ନାଥ ମା

ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶକ:

ନବଜୀବନ ପୁସ୍ତକାଳୟ

ବୃନ୍ଦାବନ, କଟକ-୨

First Published 1931 (Anandalahari Upanyasamala)

ନୂତନ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୮୩

ମୁଦ୍ରଣ:

ନବଜୀବନ ପ୍ରେସ

ବୃନ୍ଦାବନ, କଟକ-୨

ମୂଲ୍ୟ :

ଟ ୧୧.୦୦

ଜଗୁଆ ମା

ଏକ

ଗୋପାଳ ବି. ଏ. ପାସ୍ କରି ବସିଛନ୍ତି । ବି. ଏ. ଘାଟିଟା ପାର ହୋଇଗଲେ ଆମ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ସୁଖର ଗୋଟାଏ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ମେଲି ହୋଇଯାଏ । ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ପୂର୍ବରୁ ମନେ ମନେ ନିଜକୁ ବଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀ ବିରୁଦ୍ଧୁଆନ୍ତି ; ମାତ୍ର କୃତଜ୍ଞସହ ସେ ଖଣ୍ଡ ପାସ୍ ହୋଇଯିବା ପରେ ମନେ ମନେ ନିଜର ମୂଲ୍ୟଟା ବେଶ୍ ବଢ଼ିଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଆମକୁ ଶାସନ କରୁଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ଆମ ଆଗରେ ଦୃଢ଼ ଅଧିକାର ଜାରି କରି ବସିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆମେ ଜଣେ, ଏହି ଭାବ ଆସିଯାଏ । ଏହି ‘ସୋରଡ଼’ ଚଢ଼ି ଜାନଟା ମିଳିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆମ ଯୁବକମାନେ ଜୀବନର ବାସ୍ତବତାରେ ଆସି ଧକ୍କା ଖାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଳ୍ପନାରେ ସ୍ବର୍ଗ ଗଢ଼ୁଥାନ୍ତି ।

ଗୋପାଳ କୃତଜ୍ଞ ସହ ବି. ଏ. ପାସ୍ କରିଛନ୍ତି ସତ, କଳ୍ପନାରେ ସ୍ବର୍ଗ ଗଢ଼ୁଛନ୍ତି ସତ—ତେବେ ତାଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗଟା କଲେଜରୁ ସଦ୍ୟ ବାହାରିଥିବା ସାଧାରଣ ବି. ଏ. ଉପାଧିଧାରୀ ଯୁବକର ମାମୁଲି ସ୍ବର୍ଗ ନୁହେଁ । ସେଇଟା ଟିକିଏ ଭିନ୍ନ ଧରଣର । ତାଙ୍କ ସ୍ବର୍ଗରେ ନାଲି ପଗଡ଼ି ଲଗେଇ ହୁଦା ପକେଇ ଚପରସି ଅମୃତ ଗ୍ଳାସ ହାତକୁ ବଢ଼େଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥାଏ । ତାଙ୍କ ପାରିଜାତ କାନନର କୁଣ୍ଡରେ ବିଲତ ବାକ୍ସଗଛ ଲଗିନଥାଏ କିମ୍ବା ତାଙ୍କ ‘ଅସ୍ପଦସଙ୍ଗୀତ’ ହାମୋନିୟମ୍ ପିଆନୋ ତାନରେ ହଉନଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କୁ ଜଣାଯାଉଥାଏ, ନିହାତି ମାମୁଲି ଏବଂ ତେଣୁ ନିହାତି ବାଜେମାର୍କା ।

ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଧରଣର ଅତୁଟ, ଅଦୃଶ୍ୟପୂର୍ବ, ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ଭବିଷ୍ୟତ ଗଢ଼ିବାରେ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ଦିନେ ଯେଉଁଟା ସ୍ଥିର କରୁଥାନ୍ତି, ଆଉ ଦିନକୁ ସେଇଟା ଭାରି ମାରସ ଜଣାଯାଉଥାଏ । ତହୁଁ ପୁଣି କଲ୍ପନା ଚାଲେ ।

ଦିନେ ଏପରି ମାରସୀଭୂତ ବାସି ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଛାଡ଼ି ଗୋଟାଏ ସଦ୍ୟସ୍ୱର ଗଡ଼ା ଚାଲିଛି, ଜଣେ ବଣିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଆସି ପଚାରିଲେ, “କହୋ, ଗୋପାଳ ! ଆଜିକାଲି ପୁଣି କଣ କରୁଛ ?”

ଆଗନ୍ତୁକ ବନ୍ଧୁ କିନ୍ତୁ ‘ମାନମାୟ’ । ଗୋପାଳ ତରବର ହୋଇ ଉଠି ଅଭିବାଦନ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଆଉ କଣ କରିବି ? କିଛି ତ କାମ ନାହିଁ ।”

“ଆଗୁ, ଗୋଟାଏ ଟିଉସନ୍ କରିବ ?”

ଟିଉସନ୍ ନାମଟା ଶୁଣି ଗୋପାଳ ଭିତରେ ଭିତରେ ଭାରି ଚଟିଗଲେ । ଟିଉସନ୍ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଠିକ୍ ସେ ଯାହା ବିଚାରୁଥିଲେ ତା’ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଟିଉସନ୍ । କଲେଜରେ ପଢୁଥିବା ଟିଉସନ୍‌ବାଲା ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଧୂଳିଆ ଗୋଡ଼, ମଇଳା ଲୁଗା, ସହର ଭିତର ମେସ୍‌ରୁ କଲେଜକୁ ଚାଲି ଆସିବା ହେତୁ ମୁହଁରେ କ୍ଳାନ୍ତଭାବ, ପଛ ବେଶରେ ସଁ ସଁ ହୋଇ ଆସି କ୍ଳାସ ଆରମ୍ଭର ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ପରେ ବସିବା ଏବଂ ସାଧାରଣ ପିଲାଙ୍କ ମଜଲିସ୍‌ରେ ନ ମିଶି ସବୁବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରାଭାରରେ ଅବନତ ହୋଇଯିବା—ଏସବୁ ସଙ୍ଗେ ଗୋପାଳ ଟିଉଟରମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଠଉରେଇଥିଲେ । ଭଲ କରି ପଦେ ଅଧେ ବତେଇଦେବାପାଇଁ ମନ ହେଲା । ତେବେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ତ ସମାନ ବତେଇ ହବ ନାହିଁ । ମୃଦୁ ଅବଜ୍ଞାରେ ଟିକିଏ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ଆଜ୍ଞା, ନା, ଟିଉସନ୍ କରିବାର ତ ଦରକାର ନାହିଁ ।”

ବନ୍ଧୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ତମେ କଣ ବିଚାର କରୁଛ, ଖାଲି ମେଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଟିଉସନ୍ ଦରକାର ? ମୁଁ ଯେଉଁ ଟିଉସନ୍ କଥା କହୁଛି, ସେଇଟା ଗୋଟାଏ ଭଲ ଜାଗାରେ । ତମେ ପଢ଼େଇଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେପରି ଜାଗାରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ନିଶ୍ଚିତ ରହି ହବ ନାହିଁ ।”

“ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ତ କେବେ ଟିଉସନ୍ କରିନାହିଁ ?”

“କେବେ ତ ତମର ସେ କାର୍ଯ୍ୟଟା କିପରି ଦେଖିନେବା ଦରକାର । ଟିଉସନ୍ କଲେ ଜାଣିପାରିବ, ତମେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ପଢ଼ିଛ, ସେ ସବୁ ଭଲ ହୋଇ ଜାଣି ହୋଇଛି କି ନାହିଁ । ଓପର କ୍ଲାସ ବହି ପଢ଼ାଇବାକୁ ହେବ ; ଯାହାକୁ ପଢ଼େଇବ ତା’ର ଯେତକି ଲାଭ, ତମର ମଧ୍ୟ ସେତକ ! ଚର୍ଚ୍ଚା ଯୋଗୁଁ ତମ ନିଜ ଜ୍ଞାନ ମାର୍ଜିତ ହୋଇଯିବ ।”

ଗୋପାଳ ଏପରି ବଳାବଳି ଫଳରେ ନାହିଁ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଗ୍ରା, ହଉ ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖିବ ବୋଲି କହି ବନ୍ଧୁକୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

ଛେଲି ପାଣିକି ଓଷର ହେଲା ପରି ଗୋପାଳ ପ୍ରଥମ ଦିନ ଟିଉସନ୍ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ବାଟରେ ଗଲବେଳେ କେତେ ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା, ବିରକ୍ତିର କଳ୍ପନା କରୁଥାନ୍ତି । ଥରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ବୁଝାଇଦେବା ପରେ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ଯେପରି ମୁହଁ କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାର ଦୁଇ ଚାରିଥର ଅଭିନୟ ବାଟରେ ହୋଇ-ଗଲା । ମାଇକିନିଆ ଝିଅକୁ ପଢ଼ାଇବାର କଥା । ଯେତେ ଭୁଲ୍ କଲେ ମଧ୍ୟ, ଯେତେ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ବେତଦ୍ଦାର ଶାସ୍ତି ଦେବା ତ ଦୂରର କଥା, ନାଲି ଆଖି ଟିକିଏ ଦେଖାଇବା ସୁଦ୍ଧା ଉଦ୍‌ଘୋଷିତ ହୋଇଯିବ । ଶିକ୍ଷକ ଆସନରେ ବସାଇ ଶାସ୍ତି ଦେବା

ଅଧିକାର କାଢ଼ି ନେବା, ସଂହାର ପଞ୍ଚାନନ କାଢ଼ିନେବାପରି ।
ଗୋପାଳ ମନେ ମନେ କହୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ । ବିରୁଦ୍ଧରେ, ସମ୍ମତ
ହେବାଟା ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ ପରା ! ତେବେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମତ ତ ଦେଇ
ନାହାନ୍ତି । କି' ରୁଦ୍ଧ ଦିନ ଦେଖି ଭଲ ନ ଲାଗିଲେ ଗୁଡ଼ିଦେବାର
ଅଧିକାର ରଖିବା ବେଶ୍ ବିଚକ୍ଷଣତାର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ପ୍ରଥମଦିନ ଜଣାପଡ଼ିଗଲା, ଗୁଣୀଟି ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିଆ । ବିରକ୍ତ
ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ, ଶାସ୍ତି ଦେବା ଦରକାର ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ;
ତେଣୁ ଶାସ୍ତିଦେବା ଅଧିକାରଟା ନ ଥିବାରୁ କୌଣସି ବିଶେଷ
ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ । ଥରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ବତେଇଦେଲେ ସେ
ଚଟ କରି କଥାଟା ଧରିନିଏ ଏବଂ ନିଜର କରି ନେଇ ସେ ବିଷୟରେ
ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ କରେ ଯେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଭଳି ବିଚକ୍ଷଣ ଟିକ୍‌ଟର ନ
ହୋଇଥିଲେ ଉତ୍ତର ଦେବା କଷ୍ଟକର ହୁଅନ୍ତା ।

ଗୋପାଳଙ୍କୁ ବେଶି ଖଟିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ କି ବେଶିଗୁଡ଼ାଏ
ବକର ବକର ହେବାକୁ ହେଲା ନାହିଁ । ଗୁଣୀ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥାଏ
ଏବଂ ତା'ର ସନ୍ଦେହ ପଡ଼ିଲେ ମୋଚନ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଗୋପାଳ
ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥାନ୍ତି ।

ଏହି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିବାଟା ହେଲା କାଳ । ଗୋପାଳ
ନିଜର ଗୁଣୀକୁ ତଳତଳ କରି ଦେଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । “ସୁନ୍ଦର
ଲମ୍ବ ଚକ୍ର” ରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ବାନ୍ଧିହୋଇଯାଇଥାଏ ।
ଗୋପାଳଙ୍କ କବିତାପଢ଼ା ମନକୁ ଗୁଣୀର ‘ମଧୁହାସ’ ମାଧବ-ସୁମନକୁ
ଜଣିଥିଲାପରି ବିଶୁଦ୍ଧ ଥାଏ । ତେବେ ଏ ସବୁ ଗୁଣୀର ରୂପ-ଲବଣ୍ୟକୁ
ଯେତେ ବଢ଼ାଉଥାଏ, ତହିଁରୁ ବେଶି ବଢ଼ାଉଥାଏ ତା'ର ଆଖି
ଦୃଢ଼ି । ଗୋପାଳ ସେଥିରେ ଯେଉଁ ଗାଢ଼ି ଦେଖିଲେ, ତହିଁରେ
ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଗୋଟାଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବ ଖେଳିଗଲା । ସେହି ଆଖି

ଦୁଇଟି—ସେହି ଆଖିପକାର ଚଳନ ଦେଖି ଛୁଣୀର ହୃଦୟର ଗୁଣଗୁଡ଼ିକ ଗୋପାଳଙ୍କ ଆଗରେ କପରି ଜଣାପଡ଼ିଗଲା, ତାହା ଆମେ ଜାଣିପାରବା ନାହିଁ ।

ସେ ଯାହା ହେଉ, ଅଳ୍ପଦିନ ଟିକସନ୍ କଲ ପରେ ଗୋପାଳ ତାଙ୍କ ସମୟର ମୂଲ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆଡ଼େ ଗଲେ ସେ ଥରକୁ ଥର ହାତର ଘଡ଼କୁ ଚାନ୍ତି । ବେଶି ସମୟ ହୋଇଯିବ ପରା ବୋଲି ଥରକୁ ଥର ଯିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହେଉଥିଲା । ଦୁଇଘଣ୍ଟା ପଡ଼ାଇବାର କଥା । ଘଣ୍ଟାଏ ଅଣଷଠି ମିନିଟ ହେଲା ବେଳକୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ଚଉକି ଚାକାର କରି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ପଞ୍ଚର ଦିନ ଯାଉ ନ ଯାଉଣୁ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାରୁ ଅଡ଼େଇଘଣ୍ଟା ତିନିଘଣ୍ଟା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯିବା ସମୟ ହେଲା ବେଳକୁ ସେ ଏପରି ମନୋଯୋଗ ଦେଇ କିଛି ଗୋଟାଏ ପଡ଼ାଇବାରେ ଲାଗିଯାନ୍ତି ଯେ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଛୁଣୀର ଝୁଲ ସମୟ ହୋଇଯାଏ ।

ଆହୁରି କିଛିଦିନ ଗଲାରୁ ଦିନକେ ଥରକୁ ଦୁଇଥର ଆସିବା ଦରକାର ପଡ଼ିଗଲା । କେଉଁଦିନ ପାଠ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ବୁଝାଇଦେବା ପାଇଁ, ଅନ୍ୟ କେଉଁଦିନ ପଡ଼ାଇବା ବେଳେ ଭୁଲି ଯାଇଥିବା ଗୋଟାଏ କିଛି ପଡ଼ା ଦେବା ପାଇଁ, ପଡ଼ାସଂହାନ କୌଣସି ବାହାନାର ସୁବିଧା ନ ପାଇଲେ ପଡ଼ାଇବା ବେଳେ ଜାଣି ଜାଣି କଲମଟା ବା ଘଡ଼ଟା ଛୁଡ଼ିଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଆଉଥରେ ଆସି ଦୁଇଟି ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିର ଦୁହାଇ ଦେଇ ସେଇଟା ନେବାପାଇଁ —ଏପରି ନାନା ଉପାୟରେ ଛୁଣୀଟିର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ଯୋଗାଡ଼ ହେଲା ।

ଆଉ କିଛିଦିନ ଗଲା । ଗୋପାଳଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ-ସୁଲଭ କଲ୍ପନା ଶକ୍ତି ନୂତନ ଆହାର ପାଇ ପୁଣି ତେଜ ଉଠିଲା । କଲ୍ପନା ଛୁଣିର ଛୁଣିଭକୁ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ତାକୁ ସହଧର୍ମିଣୀ ରୂପରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ପାଖରେ ଆଣି ବସାଇଦେଲା । ଗୋପାଳ ସହଧର୍ମିଣୀ ପାଇ ଭବିଷ୍ୟତର ଗତାଭିଜ୍ଞାରେ ଲାଗିଗଲେ । ଦିନେ ସପତ୍ନୀକ ଗୋପାଳ କଟକର ଖୁବ୍ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପକାରେ ନାଗରିକ ଜୀବନ କଟାଇଲେ; ତହିଁ ଆରଦିନ ମେଘ ଅନ୍ଧାରରେ ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ଶ୍ୱାସଣ ଜଙ୍ଗଲର ଏକ ଶ୍ୱାସଣ ଗୁମ୍ଫା ଭିତରେ, ପ୍ରିୟତମା ଛୁଣିଟି ପାଖରେ ଲଗାଇ ଦେଇ ବସି ପ୍ରକୃତର ଭ୍ରୁକୁଟିକୁ ଅବଜ୍ଞା କଲେ । ପୁଣି ପରଦିନ ଆରଣ୍ୟକ କାଣ୍ଡ ସମାପ୍ତ ହେଲା । ଗୋପାଳ ଛୁଣିଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି କେତେବେଳେ ରେଳଗାଡ଼ିରେ କେତେବେଳେ ଜାହାଜରେ, କେତେବେଳେ ଅବା ଉଡ଼ା ଜାହାଜରେ ଦେଶ ଦେଶ ଘୁରି ବୁଲିଲେ ; କଲ୍ପନାରେ ପ୍ରାକୃତିକ; ବାସ୍ତବ, କାଳ୍ପନିକ ଦୃଶ୍ୟସବୁ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ । ପ୍ରିୟତମା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଥିବାରୁ ଦୃଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଦର୍ଶନାୟତା ବଢ଼ିଯାଉଥାଏ । ଆନନ୍ଦ ବହୁଗୁଣିତ ହେଉଥାଏ ।

ଦିନେ କଲ୍ପନା ମଧ୍ୟରେ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, “ଆସ୍ତ୍ର, ମୁଁ ତ ଏତେ କଥା ବିଚାରୁଛି, ତା’ର ମୋ ପ୍ରତି କି ଭାବ ?” ସେହି ଦିନଠାରୁ ମାଷ୍ଟର ଗୋପାଳ ହେଲେ ଗୁଇନ୍ଦା ପୁଲିସ । ଛପି ଛପି ଛୁଣିଟିର ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ ଗତିବିଧି ସବୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାର କାର୍ଯ୍ୟରେ କଥାରେ ପ୍ରେମ ଅଛି କି ନା ? ଯଦି ଅଛି କେତେ ଭଗ୍ନୀ ଅଛି ? ସେ ଯେତେବେଳେ କିଛି ଗୋଟାଏ ପଡ଼ା ପରୁରୁଛି, ସେତେବେଳେ ତା’ର ଖାଲି ପଡ଼ା ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା, ନା ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏହି ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦି’ ଚାରି ପଦ କଥା ଶୁଣିବାର ଇଚ୍ଛା ? ସେ ଯେଉଁ ପଡ଼ାସବୁ ଏତେ ଯତ୍ନରେ କରୁଛି, ଯେଉଁ ଲେଖାସବୁ ଏତେ

ଯନ୍ତ୍ରରେ ପରିଷ୍କାର କରି ଗୋଲ ଗୋଲ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖୁଛି, ତାହା ସବୁ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖନ୍ତା, ନା ତାଙ୍କ ପାଇଁ, ତାଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବାର ବିଶେଷ ଇଚ୍ଛାରେ କରୁଛି ? ଏହିପରି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଗୋପାଳ ପ୍ରେମ-ପରିମାପକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ମାପି ସ୍ଥିର କଲେ, ଶ୍ରୀମୀତି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେମ-ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବାର ସୂଚନା ବେଶ୍ ଆଶାଜନକ ।

ଦୁଇ

ମଦନବାବୁ ଡେପୁଟି ମେଃଜଷ୍ଟ୍ରେର ଇନ୍‌ଚାର୍ଜରେ ବସିଲେ ଆସାମୀମାନଙ୍କର ହୁତ୍‌କମ୍ପ ହେଉଥିଲା । ତେବେ ଆସାମୀମାନଙ୍କର ତ ସବୁ ଇନ୍‌ଚାର୍ଜରେ ହୁତ୍‌କମ୍ପ ହେବାର କଥା । ମେଣ୍ଟାକୁଆ ବିଚାରକ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ମନର ଭାବ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଆସାମୀ କଥା ଗୁଡ଼ିକ । ମଦନବାବୁ କଚେରୀ କଲେ ଚପ୍‌ରସି, ପେସ୍କାର, ଓକାଲଙ୍କର ବୁକୁ ଦାଉଁଦାଉଁ ହୁଏ । ସହାନୁଭୂତିରେ ଟେବୁଲ୍ ଚଉକି ଏବଂ କାଠବାଡ଼ି ସବୁ ମଧ୍ୟ ଥରିଯାନ୍ତି । ମଦନବାବୁ ଥିଲେ ଭାରି କଢ଼ା ହାକିମ ।

କଚେରୀ କରିସାରି ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ, ହାକିମ ମେଜାଜ୍‌ର ଅଳ୍ପ ବହୁତ ପରିଚୟ ଚାକରବାକରଙ୍କ ଉପରେ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ ହେଉଥିଲା । ଚାକରବାକରଗୁଡ଼ାକ ଏକାଠି ହୋଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ଭାରି ରାଗ ହୁଏ । ଚାକର ଦରମା ଖାଉଛନ୍ତି, ସବୁବେଳେ କାମ କରିବାର କଥା ; କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବେ କାହିଁକି ? ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେତେ ନାଲି ଆଖି ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼େ ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ନାଲି ଆଖିରେ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମା ହାତ ସେମାନଙ୍କ ପିଠିରେ ଯେତେ ବିପ୍ଳବ ଘଟାଏ, ସେମାନଙ୍କୁ ରାତି ଛ'ଘଣ୍ଟା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସବୁବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନ ଲଗାଇବା

ଅପରାଧରେ ପତ୍ନୀକୁ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଗାଳି ଶୁଣିବାକୁ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ କାଚଗ୍ଲାସ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ, ଗୋଟାଏ ଗିନା ମାଙ୍କଡ଼ ନେଇଗଲେ ବା ଗୋଟାଏ ଫୁଲଗଛ ଗାଈ ଖାଇଗଲେ, ମଦନବାବୁ ପଥର ଫଟା ସ୍ଵରରେ ଗୃହର 'ଭବିଷ୍ୟତ' ସଂବନାଶର ସୂଚନା ଦେଉ ଦେଉ ପ୍ରାୟ ଏକ ସପ୍ତାହର ସମସ୍ତ ଛୁଟିବେଳ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । ମଦନବାବୁ ଥିଲେ ଭାରି କଠା ଲୋକ ।

ପେନ୍‌ସନ ପାଇ ଇଜଲସ୍ ତ୍ୟାଗ କଲରୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପରେ, ଚାକର ବାକରଙ୍କ ଉପରେ କଠା ମେଜାଜ ଦେଖାଇବାକୁ ବେଶି ସମୟ ମିଳିଲା । ପେନ୍‌ସନ୍‌ପ୍ରାପ୍ତ ଡେପୁଟିବାବୁ ପାନପାଟିରେ ହୁକା ଟାଣୁ ଟାଣୁ ଧୁଆଁ ସାଙ୍ଗେ ଗାଳି ଉଦ୍‌ଗିରଣ କରି କରି ଘରକୁ ଅନ୍ଧ-କାରରେ ଡାକିଦେଲେ ଏବଂ ଗୃହର ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ସୁଖ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ କାଳି ବୋଲିଦେଲେ ।

ବହୁଦିନର ଶ୍ଵାସରେଗ ପତ୍ନୀ ଉର୍ମିଳା ଦେଶକୁ ଯମାଳୟ ଆଡ଼କୁ ବେଶ୍ ଖଣ୍ଡେଦୂର ଆଗେଇ ଦେଇଥିଲା । ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ ପତିଙ୍କ ପ୍ରକୋପରେ ସେ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା କନକଲତାକୁ ପତିଙ୍କ ପାଖରେ ଦେଇ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଯମାଳୟରେ ଯାଇ ଠେଲିଢୋଇ ପଶିଲେ ।

ଏକମାତ୍ର କନକଲତା ମଦନବାବୁଙ୍କ ଦାଉରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ଷା ପାଇଯାଇଥିଲେ । ମଦନବାବୁ ନିଜର ଦୋଷ ପୂର୍ବ ଖୋଲିଅଣା ଦେଖୁନଥିଲେ ଏବଂ ଝିଅକୁ ବାରଅଣା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ିଦେଉଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଚାରିଅଣା ପାଇଁ କେଉଁଦିନ ଦାୟୀ ହେଉଥିଲେ ତା'ର ମା, କେଉଁଦିନ ଅବା ଦାୟୀ ହେଉଥିଲେ ଚାକରବାକର । ଉର୍ମିଳାଦେଶଙ୍କ ଅନ୍ତେ କିଛିଦିନ ଏହି ହିସାବ ଚାଲିଲା । ମାତ୍ର ମଦନବାବୁଙ୍କ

ବିଷୋଦ୍‌ଗାର ସହିବାକୁ ଲୋକର ଅଗ୍ରବ ହେଲେ ତ ନ ଚଳେ ।
ସୁତରାଂ ବିରୁଷ କନକକୁ ପିତାଙ୍କ ସ୍ନେହ ଏବଂ କୋପରେ ସମାନ
ଭାଗୀଦାର ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ପିତାଙ୍କ ଆଦରର ଆଂଶିକ ବିରାମ ଅନୁଭୂତ ହେବାରେ,
ମାତୃସ୍ଥାନା ବାଳିକାର ସମସ୍ତ ଗେଲବସର ପଣିଆ ଉଠେଇଗଲା ।
ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ନିଜର ନିଜର ଭୁଲିବାକୁ
ଚେଷ୍ଟାକରି ସବୁବେଳେ ପିତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିଜର
ସୁଖ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ, ଲୁହଲୁହକୁ ପାସୋର ସେ ପିତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନିଚ୍ଛାକୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଗୋପାଳ ଆସି ଟିଉସନ୍ ମାଷ୍ଟର ହେଲେ, ସେହି ପିତାଙ୍କ
ଇଚ୍ଛାରେ । କନକଙ୍କୁ ନିଜେ ନିଜେ ପଢ଼ିବାକୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗେ ।
କଷ୍ଟ ଅଙ୍କକୁ ନିଜେ ବିରୁର ବିରୁର କଷିବାରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ
ସେତିକି, ବାସ୍ତବିକ ଲଭ ବି ସେତିକି ହୁଏ । ଉତ୍କର୍ଷିନୀସ୍ତ ଦେଖି
ବାରମ୍ବାର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ସେ କଷ୍ଟ ଇଂରେଜି ବାକ୍ୟମାନଙ୍କର ଅର୍ଥ
ବାହାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ହଠାତ୍ ଦିନେ ମଦନବାବୁଙ୍କର କଣ
ଗୋଟାଏ ଝୁଙ୍କ ଉଠିଲା ସେ ପଢ଼ାଘରେ ଆସି ବସିଲେ । କନକ
ବିରୁର ବିରୁର ଖଣ୍ଡେ ଅଙ୍କର ଧାର ବାହାର କରୁଥାନ୍ତି । ମଦନବାବୁ
ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଚାହିଁରହି କହିଲେ, “ଆଗ୍ନି, ମା, ତୋର
ବର୍ତ୍ତମାନ ମେଟ୍ରିକୁଲେଶନ କ୍ଲାସ । ତୁ’ ଖଣ୍ଡେ ଅଙ୍କରେ ଏତେ
ଗୁଡ଼ାଏ ସମୟ ନେଲେ ତ ବହି ସାରିପାରିବୁ ନାହିଁ !”

“ବହି କେତେ ଯେ, ସରିବ ନାହିଁ ବାପା ! ଇମିତି ବିରୁର
ବିରୁର ଥରେ କରିଗଲେ, ଆଉ ଥରେ ଦେଖିବା ଦରକାର ପଡ଼ିବ
ନାହିଁ, ଭଲ ହୋଇ ମନେ ରହିଯିବ ।”

ମଦନବାବୁ — “ନା, ନା, ସେ ସବୁ ବାଜେ କଥା । ତୋ’ର ଗୋଟାଏ ମାଷ୍ଟର ଦରକାର । ମାଷ୍ଟର ଆସି ଘଣ୍ଟାଏ ଘଣ୍ଟାଏ ପାଠ ମଢ଼େଇ ଦେଇ ଗଲେ ଭଲ ହେବ — ହବ ନାହିଁ ?”

କନକ ବାପାଙ୍କୁ ଭଲରୂପେ ଚିହ୍ନିଥିଲେ । ନାହିଁ କରିଦେଲେ ଗୋଟାଏ ଝଡ଼ ଆସିଯିବ । ଫଳରେ ରାମବାବୁ ଟିଉସନ୍ ମାଷ୍ଟର ଖୋଜିବା ଭାର ପାଇଲେ । ଗୋପାଳ ଖୋଜାହୋଇ ଆସି ଟିଉସନ୍ ମାଷ୍ଟର ହେଲେ । ପ୍ରଥମେ ଦେହରେ ବଥୁଟାଏ ପରି ମାଷ୍ଟ୍ରେ କନକଙ୍କୁ ଲାଗିଲେ । ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ବ ପାସୋରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି ସେ ପଢ଼ିବାରେ ମନଦେଲେ । ମାତ୍ର କିଛିଦିନ ଗଲାପରେ ଆଉ ତାଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ବ ଭୁଲିହେଲା ନାହିଁ । ଥରକୁ ଥର ପଢ଼ାରୁ ମୁହଁ ଟେକି ମାଷ୍ଟ୍ରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ଆଉ କିଛି ଦିନ ପରେ ଆଖି ଘିଓଟିକୁ ବନ୍ଦ ପଢ଼ିବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଚଗଲା ମନଟା ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଗୋପାଳ ଠିକ୍ ଠଉରେଇଥିଲେ, କନକଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ଜାଗରୁକ ହୋଇଥିଲା । କନକ ମଧ୍ୟ ଏକଥା ଜାଣିଲେ, ମାତ୍ର ଜାଣିପାରିଲା ମାତ୍ରେ ବାପାଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ବାପାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନିଚ୍ଛା କଥା ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରେମର ପାଥ ଯେତେ ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ, ବାପାଙ୍କର ବିନା ଇଚ୍ଛାରେ ପ୍ରେମ କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।

ଏହି କଥା ବିଚାରି ବିଚାରି କନକଙ୍କର ଅନେକ ସମୟ କଟିଯାଏ । ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷା ଖୁବ୍ ନିକଟରେ । ତେବେ ଏପରି ଚିନ୍ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଥିଲେ ପାଠ ପଢ଼ାହେବ ଅବା କୁଆଡୁ ?

ସକାଳ ; ସାତଟା ବାଜିବାକୁ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ଅଛି । କନକଲତାଙ୍କ ଆଗରେ ଇତିହାସ ବହିଟି ପଡ଼ିଛି । ପଢ଼ୁଥିଲାପରି

ବାହାରକୁ ଜଣାଯାଉଥାଏ ; ମାତ୍ର କନକଙ୍କ ମନ ବନ୍ଧର ମାରସ ଘଟଣାବଳୀରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ଥାଏ ।

ସେ ପୂର୍ବ ରାତ୍ରର ସ୍ୱପ୍ନକଥା ଶୁଣୁଥାନ୍ତି । ସେ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି — କିପରି ସ୍ୱପ୍ନରେ ସେ ଶୋଇଥିଲେ, ଗୋଟାଏ କୌଣସି ନିର୍ଜନ ଜାଗାରେ । ହଠାତ୍ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ପଛରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ମର୍ମର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସେ ଚମକି ଉଠି ଚାଁକାର କରି ପଛକୁ ବୁଝିଦେଲେ ବେଳକୁ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି, ପ୍ରାଣଧ୍ୱସି — ମାଷ୍ଟରବାବୁ ! ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବୁଝି ମୁଡ଼ୁକି ମୁଡ଼ୁକି ହସୁଛନ୍ତି — ଠିଆ ହେବା ଠାଣିରୁ ବୁଝିବା ଭାବ ଭଙ୍ଗୀରୁ ଜଣାଯାଉଅଛି, ସତେ ଅବା ସେ କଣ ଯାଚୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଣ ମାରୁଛନ୍ତି ।

କନକ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ବହି ଉପରେ ମୁହଁ ରଖି ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ବିଚାରୁଥାନ୍ତି । ସ୍ୱପ୍ନର ମାଷ୍ଟର ବାବୁ ଆଖି ଆଗରେ ଉଭା ହୋଇ ପ୍ରକୃତ ମାଷ୍ଟର ବାବୁ ସେ ଆସିଯିବେ, ଏକଥା ମନରୁ ଏକାବେଳକେ ଦୂର ହୋଇଯାଇଥାଏ । ସାତଟା ବାଜିଗଲା । ମାଷ୍ଟର ବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି କନକଙ୍କ ଆଗରୁ ବହିଟା ଉଠାଇ ନେଇ ପଚାରିଲେ, “ଏ ବହିର କେଉଁ ଗଳ୍ପଟା ପଢୁଥିଲ କି ?”

କନକ ଅପ୍ରତିଭା ହେଲେ । ମାତ୍ର ଅପ୍ରତିଭା ଭାବ ଲୁଚାଇବାକୁ ଯାଇ ହଠାତ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “Life on the Nile”.

ଗୋପାଳ ହସି ହସି ବହି ଖଣ୍ଡ ଟେବୁଲ ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ନା, The Earth and the Comet”. ବେଶ୍ ପଢୁଛ ତ ? ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ କିଛି ଭାବନା ହେଉଥିଲା ପର ?

କନକ — “ତରବରରେ କହୁ କହୁ ଭୁଲିଟେ ହୋଇଗଲା । The Earth and the Comet କହିବାକୁ ବିଚାରି Life on the Nile କହିପକାଇଲି । ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ଭାବନା ଆଉ କଣ ?”

ଗୋପାଳ — “ନା, ଭୁଲ ହେବାରୁ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲି, ଅନ୍ୟ କିଛି ବୋଧହୁଏ ଭାବୁଥିଲି । ତୁମର କଣ ଭାବବାର କଥା କିଛି ନାହିଁ କନକ ?”

କନକ ଟିକିଏ ମୁଠୁକ ହାସ ହସି କହିଲେ, “ନାହିଁ କଣ ? ପରୀକ୍ଷାରେ କଣ ହବ ସେହି କଥା ତ ସବୁବେଳେ ବିଚାରୁଛି ।”

ଗୋପାଳ କିଛି ନ କହି ଝରକାବାଟେ ବସିବୁ ଆଡ଼କୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରୁହିଁ ରହିଲେ । ପ୍ରାୟ ଦଶ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ଚାଲିଗଲା ।

ଅବଶେଷରେ କନକ କହିଲେ, “ଆପଣ କଣ ମୋତେ କହୁଥିଲେ ? ଆପଣଙ୍କର ତ ଅନେକ ଭାବନା ଅଛି ।”

ଗୋପାଳ ଚିନ୍ତାଭାବନା ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଫିକା ହାସ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲେ, “ମୋର କଣ ଭାବନା ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କହୁଥିଲି କି ? ମୋର ତ ସବୁବେଳେ ଚିନ୍ତା — ମୋର ତ ସବୁବେଳେ ଆଶା । ମୁଁ ଯେ ଆକାଶ କୁସୁମ ତୋଳିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି ! ଯେ ଆକାଶ କୁସୁମ ତୋଳିବ, ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ତ ଏ ସଂସାରରେ କିଛି ହୋଇନପାରେ । ଖାଲି ଚିନ୍ତା ଓ ଆଶାହିଁ ତାର ସମ୍ବଳ ।”

“ଆପଣ କଣ ତାହାହେଲେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଆକାଶ କୁସୁମ ପାଇବା ଇଚ୍ଛାରେ ଅଛନ୍ତି ପର ? ସେଇଟା କଣ ?”

ଗୋପାଳ — “ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଆଜି ମିଳିବ ନାହିଁ । ତେବେ ଏତିକି କହିପାରେ, ମୁଁ ଯେଉଁ ଜିନିଷଟିକୁ ପାଇବାକୁ ଲାଲାପୁଡ଼ି, ତାହା ମୋର ଯେତିକି ପାଖ ସେତିକି ଦୂର ।”

କନକ ଆଉ କିଛି ପଚାରିଲେ ନାହିଁ । ଯେତିକି ପାଖ ସେତିକି ଦୂର ଜିନିଷଟା କଣ ? ସେ ବୁଝିଲେ, ପୁଣି ବୁଝିଲେ ନାହିଁ ।

ଏତେବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଆଠଟା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଗୋପାଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ମରଣ କରି ପଢ଼ାଇବାରେ ଅନିଚ୍ଛୁକ ମନକୁ ଧରି

ବାନ୍ଧି ଲଗାଇବାର ଉଦ୍ୟମ କଲେ ଏବଂ କନକ “ସେତିକି ପାଖ ସେତିକି ଦୂର” ଜିନିଷଟା ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରି କରି ପଡ଼ା ଶିଶିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସେଦିନ କନକ ଠିକ୍ ସ୍କୁଲରୁ ଫେରି ଗୋଡ଼ ଦ୍ଵାତ ଧୋଇ ଜଳଯୋଗ କରିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି । ପୁଅ କେତେ ରାତି ଧରି ଭଲ ନିଦ ନ ହେଉଥିବାରୁ ସ୍କୁଲଫେର ମାମୁଲି କ୍ଳାନ୍ତି ଟିକିଏ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ମୁହଁରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଯାଇଛି । ମଦନ ବାବୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଵରରେ ଡାକିଦେଲେ, “କନ ! ଏ କନ ! କନକ ! ଶୁଣିଗଲୁ ଟିକିଏ ।”

ଡାକର କାରଣ କଣ ବୁଝିନପାରି କନକ ବିସ୍ମୟରେ ଯାଇ ବାପା ଆଉଜି ଶୋଇଥିବା ଚଉକି ବାଡ଼ ଧରି ଠିଆ ହେଲେ ।

ମଦନ ବାବୁ ଧୂଆଁ ଶିଆଙ୍କ ସୁଲଭ କାଣ ଦୁଇଟା କାଣିଦେଇ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ, “କନକ, ତୋ’ର କେତେଦିନ ହେଲ କିଛି ପଡ଼ାପଢ଼ି ହେଉନାହିଁ ?”

କନକ ଟିକିଏ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “କାହିଁକି, ବାପା, ପଡ଼ା ତ ହେଉଛି । ମାଷ୍ଟର ବାବୁ ତ ସବୁଦିନ ଆସୁଛନ୍ତି !”

ମଦନ ବାବୁ — ସେହି ମାଷ୍ଟର ବାବୁ ତ ସବୁଦିନ ଆସୁଛନ୍ତି ବୋଲି ପଡ଼ାପଢ଼ି କିଛି ହଉ ନାହିଁ, କହୁଛି ।”

କନକଙ୍କର ମୁହଁ ଯାକ ଲଜରେ ନାଲି ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କିଛି ନ କହି ଚଉକି ପିଠିରେ ନଖରେ ଗାରେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ମଦନ ବାବୁ ଝିଅକୁ ଭୁଲି ହେବାର ଦେଖି କହିଗଲେ, “ଦେଖ, ଆଜିଯାଏ ଯାହା ଅନୁମାନ କରୁଥିଲି ତାହା ସବୁ ତୋ’ ଭୁଲି ରହିବାରୁ ପରିଷ୍କାର ଜଣାପଡ଼ିଗଲା । ତୁ ଆଜିକାଲି ଏତେ ତଳକୁ ଗଲୁଣି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣିପାରିନଥିଲି । କୁଆଡ଼ୁ ଗୋଟାଏ

ଛନ୍ଦଶିଆ ଟୋକା ତତେ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ ଆସିଲା, ନିଜର ମାନ ବଜାୟ ରଖି ତା' ଠାରୁ କାମ ଆଦାୟ କରନ୍ତୁ କଣ — ତୁ ବସି ତା' ସାଙ୍ଗେ ହସି କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ସମୟ କଟେଇଦେଉଛୁ !”

କନକଙ୍କ ମନରେ ଘୋର ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ଯେଉଁ ବାପାଙ୍କୁ ଶୁଣି କରିବାକୁ ସେ ଏତେ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ସେ ନିଜେ ତା' ଉପରେ ପଡ଼ିବ ଦେଇ ତା'ର ସୁଖ ଟିକକ ସହିପାରୁନାହାନ୍ତି ! ଅଭିମାନରେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ ହୋଇଗଲା । ସେ କହିଲେ, “ବାପା, କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ କଣ ମୁଁ ପାଠ ପଢ଼ୁନାହିଁ ?”

କଥା କହିବା ସ୍ୱରରୁ ଏବଂ ଆଖିର ଅବସ୍ଥାରୁ ମଦନ ବାବୁ ଝିଅର ହୃଦୟର ଶ୍ରବ ମନେ ମନେ ବୁଝିନେଲେ ପରା ! ତାଙ୍କ ହୃଦୟଟା ଟିକିଏ ତରଳିଗଲା । ସେ ପଛ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ବୁଲି ପଡ଼ି କଞ୍ଚିତ ମୃଦୁ ଶ୍ରବରେ କହିଲେ, “ନାହିଁ ମ, ମା ! ମୁଁ ତା' କହୁନାହିଁ ଯେ, ମାଷ୍ଟରଟା ହେଲା ଆମ ଚାକର । ତୁ' ତାକୁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରେ ନ ଦେଖିଲେ, ତା ସାଙ୍ଗେ ବସି ଆଳାପ କଲେ ତା' ମୁହଁ ବଢ଼ି ଯିବ ଯେ ! ତା' ଠାରୁ ଆମ ଦି'ଘଣ୍ଟାର କାମ ଆମେ ଆଦାୟ କରି ନେବା ଦରକାର ।”

କନକ ଆଉ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଆଖିରୁ ଦି'ଧାର ଲୁହ ଗାଲରେ ବହି ଆସି ଛୁଚି ଓପର ଲୁଗାକୁ ଓଦା କରିଦେଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଚାଲିଗଲେ ।

ପୁରାଣ ଚାକର କିଛି ଜାଣି ପାରିବେ ଏହି ଭୟରେ ଖାଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ଖାଇବସିଲେ ; ମାତ୍ର ଖାଦ୍ୟ ଆଉ ରୁଚିଲା ନାହିଁ; ଖାଇବା ଜନିଷ ସାଙ୍ଗରେ ଲୁହ ମିଶିଯାଇ ସେଗୁଡ଼ାକ ଅଖାଦ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ଜଳଖିଆ ଆଳ ପାଖେ ବସି କନକ ବହୁତ କାନ୍ଦିଲେ । କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ବୋଉ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ବୋଉ ବଞ୍ଚୁଥିଲେ ତା' ଆଗେ ହୃଦୟ ଖୋଲିଦେଇଥାନ୍ତେ । ସେ ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ ବୁଝିଥାନ୍ତେ । ବାପାଙ୍କର ତ ହୃଦୟ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ବିଚାରର ସାମଗ୍ରୀ ଟଙ୍କା ।

କନକ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ—ବାପାଙ୍କର ଏତେ କଥା ସହିଛନ୍ତି । ମନ ପୋଡ଼ିଯାଉ ପଛେ, ହୃଦୟ ଭାଙ୍ଗିଯାଉ ପଛେ, ଏଥରଟା ମଧ୍ୟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଥର ମଧ୍ୟ ବାପାଙ୍କ ମନ ରଖିବା ପାଇଁ ନିଜର ସବୁସବୁ ବଳଦେବାକୁ ହେବ ।

ଦିନ

ପ୍ରଥମ ଦିନ ଚାଲିଗଲା । ଗୋପାଳ ପ୍ରତିଦିନ ପଡ଼ାଇବାକୁ ଆସି କନକଙ୍କର ମୁଁ ଯୁମାଣ ଭାବ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ସେ ଆସି ବସି ପୂର୍ବ ପରି କୌଣସି ପ୍ରସଙ୍ଗ ପକାଇଲେ କନକ ଫାର୍ସ ନିଶ୍ଚାସଟିଏ ଗୁଡ଼ି ଉଦାସୀନ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ ପଡ଼ାବହି ଖୋଲିବା ଏବଂ ଲେଖା ଗୋପାଳଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇବା ପ୍ରଭୃତି ବାହ୍ୟଭାବଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଦେଖାଇଦିଅନ୍ତି—କଥା-ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଭୃତି କରିବାଠାରୁ ପଡ଼ା ପଢ଼ି ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ବେଶି ଇଚ୍ଛା ।

ଗୋପାଳ କନକଙ୍କର ଏ ଭାବ ଦେଖି ମର୍ମାହତ ହୁଅନ୍ତି । କେତେ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ମନମଧ୍ୟରେ ଆସି ଖେଳିଯାଏ । ତାଙ୍କ କଥା ପୂର୍ବେ କନକଙ୍କର କେଡ଼େ ଶୁଭପ୍ରିୟ ହେଉଥିଲା । ସେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ କନକ ପାଠ ଭୁଲିଯାଇ ଆଖି ବାଟେ ତାଙ୍କ କଥା ପିଇଯାଉଥାନ୍ତି । ଗୋପାଳ ପଡ଼ା ପଢ଼ି ଆରମ୍ଭ କରିବାର

ଉଦ୍ୟମ କଲେ ନାନାପ୍ରକାର ଇଞ୍ଜିତଦ୍ୱାରା ବାଧା ଦିଅନ୍ତି । ଏବେ ହଠାତ୍ ଏ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ଗୋପାଳ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଖାଲି ଅନନ୍ତ୍ରା ହୋଇ ରତ୍ନଯାକ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଲଣ୍ଠନ ଆଲୁଅରେ ବସାଦର ପ୍ଳତକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ଦିନଯାକ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ଲାଗେ ନାହିଁ—କନକଙ୍କର କଣ ବିପଦ ପଡ଼ିଛି, କନକଙ୍କର ମନ କାହିଁକି ଖରାପ, ଏହି ଚିନ୍ତା ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଅଧିକାର କରି ଅନ୍ୟ କୌଣସିଥରେ ଲଗାଇଦିଏ ନାହିଁ ।

ସକାଳ ବେଳ । ଶ୍ରାବଣ ମାସ ମେଘ ପୂର୍ବରାତ୍ରେ ବର୍ଷା କରି କରି ଲାନ୍ତିରେ ଆକାଶ ଉପରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ବଗିଚାର ଗଛ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ବରାତ୍ରେ ବର୍ଷାମାଡ଼କଷ୍ଟ ହମେ ହମେ ଦୂରକରି ସତେଜ ଦିଶୁଛି । ଗୋପାଳ କନକ ପଡ଼ାଘର ଚଉକରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ନିଦ୍ରାର ଅଭାବରେ ତନ୍ତ୍ରା ଏବଂ ଚିନ୍ତାର ଭାର ଯୋଗୁଁ ଆଖି ଦୁଇଟି ଅଧେ ଅଧେ ବୁଜି ହୋଇଯାଉଥାଏ ।

କନକ ଆସି ଟେବୁଲ ଆର ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚୌକିରେ ସେହିପରି ମନ ମାରିଦେଇ ବସିଲେ । ପ୍ରାୟ * ମିନିଟ୍ ନିଃଶବ୍ଦରେ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଗୋପାଳ କନକଙ୍କର ଅବସନ୍ନ ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ପଚାରିଲେ “କନକ ଆଜି ତୁମର କାହିଁକି ଏତେ ଉଛୁର ?”

କନକ ଚେଷ୍ଟାକରି ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ, “କାହିଁ, ମୋର ତ ଉଛୁର ହୋଇନାହିଁ । ଆପଣ ଆଜି ଆଗରୁ ଆସିଛନ୍ତି ।”

ଗୋପାଳ କିଛି ନ କହି ପକେଟରୁ ଘଡ଼ଟି ବାହାର କରି ତାକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ—ସତେ ଅବା ଯେପରି ଘଡ଼ରେ କେତେ ବାଜିଛି ଦେଖି ଜାଣିପାରୁନାହାନ୍ତି ବା ଜାଣି ଆଗରୁ ଆସିଛନ୍ତି ହସାବ କରି-ପାରୁନାହାନ୍ତି !

କିଛି ସମୟ ଗଲା ପରେ ହଠାତ୍ ନିଦରୁ ଉଠିଲା ପରି ଗୋପାଳ କହିଲେ—“କନକ, ତୁମକୁ ଆଜି ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିବାର ଅଛି ।”

କଣ ପ୍ରଶ୍ନ ହେବ କନକ ଜାଣିପାରିଲେ ପଚା ? ଭୟ ଏବଂ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ସେ କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ “କଣ ?”

ଗୋପାଳ—ତୁମେ କେତେଦିନ ହେଲେ କାହିଁକି ଭାରି ମନ-ଦୁଃଖରେ ଥିଲପରି ଜଣା ଯାଉଛି ।

ସତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲାପରି କନକ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମୋ ମନଦୁଃଖ ହୋଇଛି ? କାହିଁ ନାହିଁ ତ !”

ଗୋପାଳ—ନାହିଁ କଲେ ମୁଁ ଭୁଲିଯିବି ନାହିଁ । ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲେ ମୁଁ ଦେଖି ଆସୁଛି ତମର ସେ ଆଗକାର ଫୁର୍ତ୍ତି ନାହିଁ । ତମେ ଯେତେ ନାହିଁ କଲେ ତମ ଦୁଃଖଟା ଯେ ମୁହଁରେ ବାହାରି ଦିଶି ଯାଉଛି ।

କନକ ଗର୍ବନଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇ କହିଲା, “ନାହିଁ, ଦୁଃଖ କଣ ?” ବୋଧହୁଏ ମନେ ମନେ ବିଚାରିଲେ, “ଆତ୍ମା, ଯଦି ଦୁଃଖଟା ମୁହଁରେ ଦିଶିଯାଉଛି, ଏଥର ଦିଶି ନ ଯିବାର ଉଦ୍ୟମ କରାଯିବ ।”

ଦଉଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ କଟିଗଲା । କନକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଦୁଃଖର ଛୟା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅପସରିଯାଇ ଗୋପାଳଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଆବୁରି ରହିଲା । କନକ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହାନ୍ତି, ହୃଦୟର କଥା ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଖୋଲି କହିବାକୁ ତାଙ୍କର ମନ ହେଉ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସେ ନିଜେ—ନିଜ ହୃଦୟର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶର କଥା ତାଙ୍କ ଆଗେ କହି-ଦେବାକୁ ତିଳେମାତ୍ର କୁଣ୍ଡିତ ନୁହନ୍ତି, ବରଂ କିପରି କନକଙ୍କ ଆଗେ ସବୁ କହିବେ ଏଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ବ୍ୟସ୍ତ—କନକ ଆଗେ ସବୁ କହିଦେଲେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଉଶ୍ୱାସ ହୋଇଯାଏ । ଏହି କଥା ବିଚାରି

ବିରୁର ଆଡ଼ୁଗାନ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ବକ୍ତୃତ ହୋଇଗଲା । ପରେ ପରେ ଅଭିମାନ ହୃଦୟକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଖି ଛଲ ଛଲ ହୋଇ ଆସିଲା ।

କନକ ଏ ଛଲ ଛଲ ଆଖି ଦେଖି ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ପିତାଙ୍କ କଥା ପରେ ଜଳଖିଆ ଥାଳ ପାଖରେ କରିଥିବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପାସୋର ହୋଇଗଲା । ସେ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ କାହିଁକି ଏପରି ଦୁଃଖିତ ହୋଇଛନ୍ତି ?”

ଗୋପାଳ କିଛି ଉତ୍ତର ନଦେଇ ଉତ୍ସୁକ ଦୃଷ୍ଟିରେ କନକଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଏ ମୁହଁକୁ ଦେଖିଲେ ଆଉ କାହାର ମନରେ ଦୁଃଖ ରହିବ ?

ନାଲ ଓଠ ମଧ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ବାହାର ରମଣୀୟ ଦିଶୁଥାଏ । ଚପଳ ଆଖିଗୁଡ଼ିକ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନର ଦୁଃଖକୁ କଟାକ୍ଷ ପାତରେ ଦୂରକରି ଦେଉଥାଏ । ସେ ଆଖିର ଜୋର୍ରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଦୁଃଖ ଚିତ୍ତ ହୋଇଗଲା । ସେ ଡ଼େଇରେ ମନ୍ଦ ହସି ହସି କହିଲେ, “କନକ, ତମର ଦୁଃଖ ହେତୁ ମୋର ଦୁଃଖ ହୋଇଥିଲା ଯିନା ! ବର୍ତ୍ତମାନ ତମର ତ ଦୁଃଖ ନାହିଁ, ମୋର ରହିବ କିପରି ?”

ଦୁଷ୍ଟାମି କରି କନକ ପଚାରିଲେ, “ମୋ ଦୁଃଖ ସଙ୍ଗେ ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ବନ୍ଧ କଣ ଅଛି କି ?”

ଗୋପାଳଙ୍କ ରୁଦ୍ଧ ହୃଦୟର ଦ୍ଵାର ଫିଟିଗଲା । ସେ କନକ ଆଡ଼କୁ ଆବେଗରେ ଚାହିଁ କହିଗଲେ, “ତୁମ ଦୁଃଖ ସଙ୍ଗେ ମୋ ଦୁଃଖର କି ସମ୍ବନ୍ଧ ପଚାରୁଛ, କନକ ! ମୁଁ ଗଲା ପନ୍ଦର ଦିନ ଯେପରି କଟାଇଛି ଯଦି ଜାଣିପାରିନା, ତାହାହେଲେ ଏପରି ପଚାରୁନା ନାହିଁ । ତୁମ ମୁହଁରେ ପନ୍ଦର ଦିନ ହେଲା ଦୁଃଖର ଗୋଟାଏ ଛପା ଦେଖି ମୋତେ ସଂସାର ବିଷୟ ଲାଗିଯାଇଛି । ମୁଁ ରକ୍ତ ରକ୍ତ

ଉଜାଗର ରହି ଚିନ୍ତା କରିଛି — ତୁମର ଦୁଃଖ ଯଦି ମୋ ପ୍ରାଣ ବିନିମୟରେ ଦୃଢ଼ଭୂତ ହୁଅନ୍ତା, ଅକାତରେ ଜୀବନ ମୁଁ ଡେଇଁ କୃତାର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ।”

ଏ କଥା ଏବଂ ମାଷ୍ଟର ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରେମବହୁଳ ଆକୃତି ଦେଖି କନକ ଯେତକି ପ୍ରୀତ ସେତକି ବ୍ୟଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ଦୁଷ୍ଟାମି କରି ପ୍ରଶ୍ନଟା ପଚାରିବା ହେତୁ ଅନୁରପ୍ତ ହେଲେ । ବାପାଙ୍କ କଥା ରଖିବାକୁ ହେବ ; ମାତ୍ର କଥା ରଖିବାର ପ୍ରଣାଳୀ ତ ଏପରି ନୁହେଁ ।

କନକ ଏପରି ଚିନ୍ତାକରି କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଗୋପାଳ ତାଙ୍କୁ ସୁବିଧା ନ ଦେଇ ପୁଣି କହିଲେ, “କନକ, ମନେ ଥିବ ଦିନେ କହିଥିଲି, ମୁଁ ଯାହା ପାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି, ସେ ମୋର ଯେତକି ଦୂରରେ ସେତକି ପାଖରେ । ତାହା କଣ ବୋଲି ତମେ ସେଦିନ ପଚାରିଥିଲି । ମୁଁ ସେଦିନ କହିନଥିଲି ; ମାତ୍ର ଦେଖୁଛି ବିଳମ୍ବରେ ଫଳ ନାହିଁ — ଆଜି କହିବି, ଶୁଣିବ ?”

କନକ ଆଗ ବିଚାରିଲେ କହିଦେବେ — “ଶୁଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।” ପୁଣି ବିଚାରିଲେ, ହୁଏତ ସେ କଥାର ଉତ୍ତରାପନ ହେଲେ କଥା ଅନ୍ୟ ଦିଗ ଅବଲମ୍ବନ କରିବ । ଅନ୍ୟ କଥା ପଡ଼ିଗଲେ ନିଜେ ରକ୍ଷା ପାଇବେ । ସୁତରାଂ କିଛି ନ କହି ତୁନି ରହିଲେ ।

ଗୋପାଳ ଚଉକି ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚେଇ ଆଣି ଏକ ନିଶ୍ବାସରେ କହିଗଲେ, “କନକ, ସ୍ନେହର କନକ ! ସେ ଜିନିଷଟି ତୁମେ । ତୁମେ ମୋର ଖୁବ ଦୂରରେ । ତୁମେ ବଡ଼ ଘରର ଝିଅ । ତୁମ ବାପା ପେନ୍‌ସନ୍‌ପ୍ରାପ୍ତ ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ । ମୁଁ ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ ମଫସଲିଆ ଲୋକର ପୁଅ । ମାତ୍ର କନକ, ତୁମେ ମୋର ଖୁବ ପାଖରେ — ମୋ ହୃଦୟକୁ ଖୋଲି ଦେଖ, ତୁମେ ସେଥିରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ-

ତମ ଆସନରେ ବସିଛ — ତୁମେ ଦିନରାତି ମୋର ଚିନ୍ତାର ସାମଗ୍ରୀ —
ତୁମ କଥା ଭାଳି ଭାଳି ମୋର ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ନିଦ ନାହିଁ —
କନକ, ସ୍ନେହର କନକ ! ତୁମେ ମୋର ହେବ ନାହିଁ ? ତୁମକୁ
ମୋର ଚିରସଙ୍ଗିନୀ କରି ପାଇବା ଆଶାଟା କଣ ଧୂଷ୍ଣତା ?”

କନକ ଏକଥା ଶୁଣି କରିବେ କଣ ? ଏ କଥାର କି ଉତ୍ତର
ଦେବେ ? ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ହୃଦୟ ଖୋଲିଦେଇଛନ୍ତି । ମନ ହେଲା ନିଜେ
ମଧ୍ୟ ହୃଦୟ ଖୋଲିଦେବେ, କହିବେ, “ପ୍ରିୟ, ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମୋର
ଅନେକ ଦୂରରେ ଥିଲ, ଆଜି ଫର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ବଞ୍ଚୁଥିଲି ତୁମେ
ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ, ମୋ ପରି ସୀମା ଅଣିଷିତାର ଭାର
ବହନ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ନାହିଁ । ଆଜି ତୁମେ ନିଜେ ମୋତେ
ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛ, ପ୍ରିୟ ! ମୋର ଆଉ ଚିନ୍ତା
ନାହିଁ । ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କର, ମୁଁ ତୁମର ଉପଯୁକ୍ତା ହେବାର
ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।”

କିନ୍ତୁ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ବାପାଙ୍କ କଥା । ଆଶା ଦେଲେ, ହଁ
କଲେ, ଫଳ କଣ ? ବାପା ତ ଏକଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଅଗ୍ନିଶର୍ମା
ହୋଇଯିବେ — କେବେ ହେଲେ ଯା କରେଇ ଦେବେ ନାହିଁ ।

କନକ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ତଳକୁ ବୁଝି ରହିଲେ ।

ଗୋପାଳ ଏହା ଦେଖି କହିଲେ, “କନକ, ଚିନ୍ତିତ ହେଉଛ
କାହିଁକି ? ଯଦି କିଛି ସ୍ଥିର କରିନପାରୁଛ, ମତେ ସମୟ ଦିଅ ।
ତୁମର କଥାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଯୁଗେ ମଧ୍ୟ ରହିପାରିବି ।”

ଅଉ କନକ ସମ୍ଭାଳିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଦର
ଦର ଲୁହ ଗଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଗାତାରୁ ଖଣ୍ଡେ କାଗଜ ଚିରି
ଲେଖିଦେଲେ, “ଅପେକ୍ଷା କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ବିଚଳିତ ହୋଇଯାଉଛି ।

ଆପଣ ଗୁରୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଶିଷ୍ୟା । ମୋତେ ଏପରି କହିବା ଉଚିତ କି ଅନୁଚିତ, ଆପଣ ମୋ ଠାରୁ ବେଶି ଜାଣିଥିବେ ।”

କାଗଜଖଣ୍ଡ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ପାଖକୁ ବସିଥିବା ଦେଇ କନକ ସେ ଘରୁ ଉଠି ନିଜ ଶୋଇବା ଘରକୁ ମନ ପୂରେଇ କାନ୍ଦିବାକୁ, ତ୍ୟାଗର ତାପ ଲୋକ ଚଷ୍ମ ଅନ୍ତରାଳରେ ଭେଜିବାକୁ, ଚାଲିଗଲେ ।

ଗୋପାଳ କଳ୍ପିତ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ରସାତଳରେ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଭ୍ରମ ହୋଇଗଲା । ସେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ଓଲୁ ପରି ଚିଠି ଖଣ୍ଡକୁ ବାରମ୍ବାର ବକ ବକ ହୋଇ ଚାହିଁ ବାହାରିଯିବାକୁ ଚଉକିରୁ ଉଠୁଛନ୍ତି, ଭିତରୁ ଶବ୍ଦ ହେଲା, “ମାଷ୍ଟ୍ରେ, ରହ ରହ, ତମ ସାଙ୍ଗେ ଟିକିଏ କାମ ଅଛି ।” ଶବ୍ଦ ହେବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପଡ଼ାଘରର ଭିତର ଦୁଆରଟା ଫିଟିଗଲା ଏବଂ ମଦନବାବୁ କନକ ଟିକକ ଆଗରୁ ଯେଉଁ ଚଉକିରେ ବସିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଆସି ବସିଲେ ।

ମଦନବାବୁଙ୍କ ଆଖି ନାଲି ଦିଶୁଥାଏ — ସତେ ଅବା ଆଖି ଭିତରେ ନିଆଁ ଜଳୁଛି । ଦାଢ଼ିଗୁଡ଼ାକ ରାଗରେ ଭାରି କରଡ଼ା ହୋଇଯାଇଥାଏ । ଗୋପାଳ ସେ ଆଖି ଓ ସେ ଦାଢ଼ି ଦେଖି ଆଶଙ୍କା କରିଥିଲେ, ମଦନବାବୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଗରଳ ଝାଡ଼ିବେ । ମାତ୍ର ମଦନ ବାବୁ ସେପରି କିଛି ନ କରି ଅତି ଧୀର ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ପଚାରିଲେ, “ମାଷ୍ଟର ବାବୁ, ଆପଣଙ୍କ ଘର କେଉଁଠାରେ ?”

ଗୋପାଳ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ରାଏରଙ୍ଗପୁର ଗ୍ରାମରେ ।”

ମଦନ ବାବୁ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “ଆଗ୍ନି, ଆପଣଙ୍କ ବାପା କଣ କରନ୍ତି ?

ଗୋପାଳ—“ମୋର ବାପା ମା କେହି ନାହାନ୍ତି । ମୋର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରେଟ ଭାଇ ଥିଲା । ଏବେ କେତେ ଦିନ ହେଲା ତାକୁ ସୁଦ୍ଧା ହସାଇଛି ।”

ମଦନ ବାବୁ — “ଆପଣଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ି କଣ ?”

ଗୋପାଳ—“ସମ୍ପତ୍ତି ସେପରି କିଛି ନୁହେଁ । ମୋଟରେ ୪-୫ ହଜାର ଟଙ୍କାର ହସ ।”

ମଦନ ବାବୁ ନାଲି ଆଖିକି ଟିକିଏ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବିଚାର ଗୋପାଳ ଓପରେ ରଖି କହିଲେ, “ଏକଥା ସବୁବେଳେ ମନେଥାଏ ତ ? ଘର ମଫସଲର କେଉଁ କଣରେ ; ବାପା ମା କେହି ନାହାନ୍ତି ; ସମ୍ପତ୍ତି ଏଠା ପାନବାଲାଙ୍କ ସଂପତ୍ତି ଅପେକ୍ଷା କମ୍ । ବି. ଏ. ଖଣ୍ଡ ପାଶ୍ କରୁଛ ବୋଲି ମନରେ ଭାରି ଦମ୍ଭ ପରା ! ଆଜିକାଲି ବଜାର ଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଲେ ବି. ଏ. ଗୁଡ଼ାକ ପଥା ପଥା ହୋଇ ବଜାରରେ ବୁଲିବାର ଦେଖିବ ।”

ଗୋପାଳ ଏସବୁ ଶୁଣି ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ରହିଲେ, କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । କନକର ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ହାତରେ ଧରି ମୋଡ଼ୁଥାନ୍ତି ।

ଗୋପାଳ ଭୁନି ହୋଇ ରହିବାର ଦେଖି ମଦନବାବୁଙ୍କର ରାଗ ବୋଧହୁଏ ଟିକିଏ ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଗର୍ଜନ କରି କହି ଉଠିଲେ, “ମୁର୍ଖ, ତୋର ପୁଣି ଏତେ ଆସ୍ପର୍ଷା ! ତୁ ମୋ’ ହିଅ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଆମୋଦ କରୁଛୁ ? ପାଷଣ୍ଡ, ନିଜର ଅବସ୍ଥା ବୁଝି, ଆମ ତୋ’ ପାର୍ଥକ୍ୟଟା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ଚଳିପାରିଥିଲେ, ତୋ’ର କାର୍ଯ୍ୟଟି ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସାଧନଥାନ୍ତା । ଯା, ଅଧମ, ନିଜର ଚପଳତା ନିମନ୍ତେ ବେକାର ହୋଇ ବସି ଅନୁଭାପ କରୁଥିବୁ । ଆଉ ଦିନେ ମୋ ଘର ଭିତରେ ବା ଦୁଆର ମୁହଁରେ ତୋ ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ସିଧା ସିଧା

ପୁଲିସ ଥାନାକୁ ନେଇ ତୋ’ ପ୍ରେମିକପଣ ଛଡ଼େଇଦେବ । ଦେଖ ହେ, ଏ ଗ୍ରେଟ୍‌ଲେକଗୁଡ଼ାଙ୍କର କେଡ଼େ ଅହଙ୍କାର । ଆମ—”

ଗୋପାଳ ବାଧା ଦେଇ କହିଲେ, “ଗ୍ରେଟ୍‌ଲେକଙ୍କ ଅହଙ୍କାର ବିଷୟରେ ବକ୍ସିତା ଶୁଣିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଉ ଏ ଦ୍ଵାରକୁ ଆସିବି ନାହିଁ ବୋଲି ଆଗରୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲି । ଆପଣ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ କହି କୃଥା ସମୟ ନଷ୍ଟ କଲେ ମାନ୍ୟ ।”

ଗୋପାଳ ଏହା କହି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି କନକଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରିଗଲେ ।

ଗୃହ

ଯେତେବେଳେ ସେ ସେରେ ରୁଡ଼ା ଆଉ ପଇସାଟିକର ଅଖା ଗୁଡ଼ି ମଇଲା ଚରା ଗାମୁଛରେ ବାନ୍ଧି ଏ ଗାଁରୁ ସେ ଗାଁ ହଉଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ନାଁ ଥିଲା, ବାସୁଆ ହରିଚନ୍ଦନ । ଯେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦୟା କରି ମୁଠିଏ ଖାଇବାକୁ ଡାକୁଥିଲା, ସେ ତାଙ୍କୁ କହୁଥିଲା, “ବାସୁ”, ଆଉ ତାଙ୍କର ସେକାଳ ରୂପ ଦେଖି ଆକୃଷ୍ଟ ଅନୁସାରେ ପ୍ରକୃତ ହୋଇଥିବ ବୋଲି ଯେ ସନ୍ଦେହ କରୁଥିଲା ସେ ତାଙ୍କୁ କହୁଥିଲା ‘ବାସୁଆ’—‘ଗୌର ବାସୁଆ’, ‘ହୁଡ଼ୁମ୍ବା ବାସୁଆ’ ଏହିପରି ଆଉ କେତେ ‘ବାସୁଆ’ ; କିନ୍ତୁ ପିଲାଦିନୁ ସେ ବୁଝିଥିଲେ, “ଆଲୋ ମଉସା ଜଡ଼ ପଇସା ।” ଏହି ପଇସା ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ସେ ନିଜର ନିତ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଷୟରେ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରୁଥିଲେ ; ଏହି ପଇସା କିଛି ସେ ପାଇଯିବା ଲୋଭରେ ନିଜର ଏକମାତ୍ର ଜନ୍ମାଟିକୁ ହରିଆ ଗୋଲ ପୁଅ ସାଙ୍ଗେ ବାହା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ବରଜୁ ଦାସ ଗୋବିନ୍ଦ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ନାଁରେ କରିଥିବା ମିଛ

ମକଦ୍ଦମାରେ ସାକ୍ଷୀ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ଅନେକ ପୂର୍ବର କଥା ।

ସତ୍ୟଠାରୁ, ନ୍ୟାୟଠାରୁ, ପିଲା ମାଇପଙ୍କଠାରୁ, ଏପରିକି ଆପଣାଠାରୁ ବେଶି କରି ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କି ଚଢ଼ିଲି, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ତାକୁ ଭାରି ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ଦିନକୁ ଦିନ ବାସୁଆ ଘରେ ପୁରୁଣା ଧାନର ପରିମାଣ ବଢ଼ିଲା । ପୁରୁଣା ଧାନ ଟଙ୍କା ରୂପ ଧାରଣ କରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଏପରିକି ଧାନ କଣିକା ପାଇଁ ଲୋକେ ବାସୁଆ ଦୁଆରକୁ ଯିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବାସୁଆ ହେଲା ବାସୁଦେବ, ‘ତୁ’ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ହେଲା ‘ତୁମେ’—‘ଆପଣ’ । ଆଉ ବର୍ଷେଖଣ୍ଡେ ଗଲା । ଆନ୍ଧ୍ରର ଧନ ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ତା’ ସାଥରେ ନାଁଟା ବଢ଼ି ହେଲା, ଶାରବର ବାସୁଦେବ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ମହାପାତ୍ର । ଏ ନାଁଟା ଯେ ଏକବାରେ କଳ୍ପିତ, ନୂତନ ତାହା ନୁହେଁ । ଭୋଇ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରେ ରାଜତ୍ବ କଲବେଳେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଏ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରତିପତ୍ତି ନାଶ ଏବଂ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଉପାଧିଗୁଡ଼ିକ ସ୍ମୃତିରେ ମାତ୍ର ଥିଲା ।

ବେଳ ପ୍ରାୟ ଘଡ଼ିଏ ହେବ । ଗାଁ ଦାଣ୍ଡର ଘାସ ଉପରୁ କାକର ଶୁଖିନାହିଁ । ଶୀତ କାଳ । ଲୋକେ ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରୀ ଶାରବର ବାସୁଦେବ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦନ ମର୍ଦ୍ଦରାଜ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କଚେରୀ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଯୋଡ଼ିଏ ପଠାଣ ପିଆଦା ବସିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ, ଯୋଡ଼ିଏ ପୁଞ୍ଜିଏ ଲୋକ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖେ ଶୀତରେ ଥରି ଥରି ବସିଲେ ।

ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦ୍ରରେ ପାଞ୍ଚଘଡ଼ି ବେଳକୁ ବାସୁଦେବ ଘର ଭିତରୁ ବାହାରିଲେ—ପିଛା ଖଣ୍ଡେ ଗାଆଁ ବୁଣା ଖଦି । ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପାନ ଖାଇ ଖାଇ ଯେତେ ମଇଳା ଦିଶିବାର କଥା ତହିଁରୁ ବେଶି ମଇଳା

ଦିଶୁଛି, ଦାନ୍ତ ଦସା ନ ହୋଇଥିବା ହେତୁ । ଅନ୍ଧାରେ ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡ ଖୋସା ହୋଇଛି । ଲେଡ଼ିରେ ଲେଡ଼ିଏ ଚୂନପତ୍ର ଚକଟା ଚାଲୁଛି । ବାସୁଦେବ ଚୂନପତ୍ର ଚକଟି ଚକଟି ଆସି ଗୋଟାଏ ଆଲମାସକୁ ଆଉଜି ଖଣ୍ଡିଏ ମଣିଷା ଓପରେ ବସିପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଗୁମାସ୍ତା ଯୋଡ଼ାଏ ପୁଞ୍ଜାଏ, ବସ୍ତାନିଟାମାନ ଥୋଇଦେଇ ବେଢ଼ି-ଗଲେ ।

କଚେରୀ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନିଧି ଗୁମାସ୍ତା କହିଲେ, “ମହାଜନେ, ଏ ଜଗୁଆ ମା କଥାଟା ଟିକିଏ ବୁଝିଦେଲା । ମିଛରେ ସେ ବୁଢ଼ୀ ମାଇପିଟା କାହିଁକି ଫି ଦିନ ଦୁଆରେ ଆସି ଅଧିଆ ପଡ଼ୁଛି ?”

ବାସୁଦେବ ଟିକିଏ ପଠାଣ ପିଆଦା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ପଠାଣ ପିଆଦା ଡାକିଦେଲା, “ଏ ବୁଢ଼ୀ, ଶାଳୀ ଆସି ମହାଜନ ପାଖରେ କଣ କହିବୁ କହୁନୋହୁଁ ? ଖାଲି ସିମିତ ବସିଛୁ କାହିଁକି ବେ ?”

ଜଗୁଆ ବାପ ମରବାର ଗୃହ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଆଗରୁ ବାସୁଦେବଙ୍କ-ଠାରୁ ଟଙ୍କା କୋଡ଼ିଏଟି କରଜ କରିଥିଲା । ବର୍ଷକ ବାଦେ ମୁଲ-ଟଙ୍କାତକ ଆଉ ସୁଧ ବାବଦକୁ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚୋଟି ଧରି ସେ ଆସିଲା ଟଙ୍କା ଶୁଢ଼ିବାକୁ, ମହାଜନେ ଟଙ୍କା ଶୁଢ଼ିବା କଥା ଶୁଣି ନିଆ ହୋଇ-ଗଲେ । “କରେ, ଇମିତି ତୋର କେତେ ଟଙ୍କା ହୋଇଗଲା ଯେ ଆସିବୁ ଶୁଢ଼ିବୁ ?” ଜଗୁଆ ବାପ ଫେରିଗଲା । ତା ପରବର୍ଷ ଠିକ୍ ସେଇ କଥା । ଡୁଞ୍ଜାୟ ବର୍ଷ ବିରାଏ ପୁଣି ଆସିଲା । ମହାଜନେ କଅଁ-ଲେଇ ସଅଁ ଲେଇ କହିଲେ, “ଆରେ, ତୁ ଟଙ୍କା ଧରି ମୋ ପାଖକୁ ଶୁଢ଼ିବାକୁ ଆସିବାରୁ ମୋତେ କାନ୍ଦ ମାଡ଼ୁଛି । ତୋ’ ଭାଇ ମରି ପଡ଼ିଥିଲା । ତତେ ଟଙ୍କା କୋଡ଼ିଏଟା ଦେଲା । କାହିଁକି ? ତୋ ଅଗ୍ରବ ଦେଖି ସମ୍ଭାଳିପାରିଲ ନାହିଁ ବୋଲି । ତୋ ଅଭାବ ତ ଇଲେ

କହି କହି ବିଚର ମାଇପକୁ କନ୍ଦେଇ, ପିଲଙ୍କୁ ଭସେଇଦେଇ
ରୁଲିଗଲା ।

ଜଗୁଆ ବାପାର ଦୁଃଖର ଉତ୍ତରଧିକାରୀ ହେଲା ଜଗୁଆ ମା ;
ଜଗୁଆ ମା ଧାଇଁଲା । ମହାଜନେ ମକଦମା କରିବେ କୋଲି ଡିରେ-
ଇଲେ । ଜଗୁଆ ମା ମକଦମା ଫକଦମା ଜାଣେ କଣ ? ବରୁଣ
ଡିରରେ ମହାଜନଙ୍କ ଗୋଡ଼ିତଳେ ପଡ଼ି କହିଲା, “ତମେ ମୋ
ପିଲଟିମାନଙ୍କର ଧର୍ମବୋପା । ଜମି ବାଡ଼ି କଣ ଦି’ଖଣ୍ଡ ଅଛି ନିଅ,
ପିଲଟିମାନଙ୍କୁ ଏ ଦୁଃଖରୁ ମୁକୁଳେଇ ଦିଅ ।”

ଜଗୁଆ ଆଉ ତା ସାନ ଭାଇଟି ନାଁରେ ଅସଲ ୩ ମାଣ ଶାରଦ
ଜମି । ସିମିତ ସିମିତ ହେଲେ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚ ଶହରୁ କମ୍ ହେବ ନାହିଁ ।
ମହାଜନେ ଆଗ ଭରି ନାହିଁ ନାହିଁ ହେଲେ ; ମାତ୍ର ଶେଷକୁ ପିଲଟି-
ମାନଙ୍କୁ ଦୟାକରି ସେତକ ନେଇ ଛାଡ଼ିଦେବେ ବୋଲି ଆଶା ଦେଲେ ।
ଜଗୁଆ ମା’ ସବୁ ଗୋଲମାଲରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲା । ଏଥର ପିଲଟି-
ମାନଙ୍କ କପାଳେ ଯାହା ଥିବ । ମହା ଆନନ୍ଦରେ ବୁଢ଼ୀ ଦଲିଲ ଖଣ୍ଡେ
ରେକ୍ତିଷ୍ଟି କରେଇନେଇ ମହାଜନଙ୍କ ଦୁଆରେ ଯାଇ ଦେଇଆସିଲା ।

ଏଥର ଆହୁରି ଏକ ଗୋଲମାଲ ଜୁଟିଲା । ସେ ସିନା କାଗଜ
ଖଣ୍ଡ ଦେଲା । ମହାଜନ ଯେଉଁ ଦଲିଲ ନେଇ ଟଙ୍କା ଦେଇ-
ଥିଲେ, ସେ ଖଣ୍ଡ ତ ଫେରସ୍ତ ମିଳିବାର କଥା । ଫେରସ୍ତ ନ
ନେଲେ ପିଲଟିମାନଙ୍କ ଓପରକୁ କଣ୍ଟା ରହିବ ଯେ । ଜଗୁଆ ମା
ସେଇଥି ପାଇଁ ଚାରି ମାସ ହେଲା ଧାଇଁଛି ।

ମହାଜନେ ସବୁଦିନ ତାକୁ ଦେଖନ୍ତି, ତା’ କଥା ଶୁଣନ୍ତି ;
ମାତ୍ର କିଛି ନ କହି ରୁଲିଯାନ୍ତି । ଏତେଦିନ ଯାଏଁ ସବୁଥର ଜଗୁଆ
ମା’ ଆବୁଡ଼ା ପଡ଼ି ମହାଜନଙ୍କ ଆଗକୁ ଯାଉଥିଲା । ଆଜି ମହାଜନଙ୍କ

ଆଉ ତାକୁ ଡାକପଡ଼ିବାର ଦେଖି ଖୁବ୍ ଆଶା ଧରି ସେ ଲମ୍ବ ପଶନ୍ତ ପକେଇ ବୈଠକ ଘର କବାଟକଣରେ ଯାଇ ଠିଆ ହେଲା ।

ନଧି ଗୁମାସ୍ତା ପଚାରିଲେ, “କଲେ ବୁଢ଼ୀ, କଣ କହିବୁ, କହୁନାହୁଁ ? ଠିଆ ହେଲୁ କାହିଁକି ?”

ଜଗୁଆ ମା—“ସାଆନ୍ତେ, ଆଉ କହିବି କଣ ? ମୁଁ ତ ଯାହା ଥିଲା ସବୁ ଦେଲି, ମତେ କାଗଜ ଖଣ୍ଡି ପକେଇଦିଅ—ମୁଁ ଯାଏଁ । ମୋର କେତେ ଧନା, ତମର ଟିକିଏ ଦୟା ହେଉ ନାହିଁ—ଦିନେ ଦୁହେଁ କାଲେ ଦୁହେଁ, ଚାରି ଚାରି ମାସ ହେଲା ତମର ଦୁଆରେ ଆସି ଅଧିଆ ପଡ଼ିଛି । ମୋ’ ଉପରେ ଟିକିଏ ଦୟା କର ଭଲ ।”

ବାସୁଦେବ ଜଗୁଆ ମା ଆଡ଼କୁ କିଛି ନ ଜାଣିଲା ପରି ବୁଝି ପଚାରିଲେ, “ତୋର କି କାଗଜ ଲେ ବୁଢ଼ୀ ?”

ଜଗୁଆ ମା—“ସେ ଯେଉଁ କାଗଜ ଖଣ୍ଡି ଦେଇ ତମଠାରୁ ଟଙ୍କା ନେଇଥିଲେ ସେଇ ଖଣ୍ଡିକ, ସାଆନ୍ତ !”

ନଧି ଗୁମାସ୍ତା—“ଆଲୋ ବୁଢ଼ୀ ! ତୁ ସେ କାଗଜ ଖଣ୍ଡି ମାଗୁଛୁ ସତ, ତେବେ, ମହାଜନଙ୍କର ପରା ମନ ବୋଧ ହେଲା ନାହିଁ । ମକଦ୍ଦମା କରିଥିଲେ ଆଉ ମିଳିଥାନ୍ତା । ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ତତେ, ଆଉ କିଛି ଦେ ସେ ଅଳଥା ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଯାଉ ।”

ଜଗୁଆ ମା ଖୁବ୍ ସହୁଥିଲା—ଭାରି ବିନୟରେ ଆଗ କଥା କହୁଥିଲା ; ଆଜି ଆଉ ପୁରା ବିମାତୃତ୍ବ ରଖିନପାରି କହିଲା, “ମନବୋଧ ହେଉନାହିଁ ? ମାଲେ ମୋର ! ଆଉ କଣ ଆମ ପ୍ରାଣଟି-ମାନ ନେଲେ ମନବୋଧ ହବ, କହିଲା ଭଲ । ମୋର ଭିନ୍ନମାଣ ଜମି ନେଲା । ଗାଁରେ କହୁଛନ୍ତି ଆଉ କିଛି ହୋଇଥିଲେ କରଜ ଶୁଦ୍ଧି-ସାରି ଟଙ୍କା ବଳିଥାନ୍ତା—”

ବୁଢ଼ୀ କଥାରେ ମହାଜନଙ୍କର ରାଗ ହେଲା ନାହିଁ କି ଦୟା ହେଲା ନାହିଁ । ସେ କାଠପ୍ରତିମା ପରି ଅବିଚଳିତଭାବରେ କହିଲେ, “ଆଲେ ବୁଢ଼ୀ, ଇମିତି ହେଲେ କଣ ହବ, କହିଲୁ ? ତୁ ଯଦି ଆଉ କେଉଁଠାରୁ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ପାଇଥାନ୍ତୁ ତେବେ ସିଠେଇଁ ନ ଦେଇ ମତେ ଦେଲୁ କାହିଁକି ? ଓହୋ, ଏ ସଂସାରଟା ସତେ କଣ ହେ ? ତୁମେ ଯେତେ ଉପକାର କର କେହି ମାନିବେ ନାହିଁ ।”

ବୁଢ଼ୀ ମହାଜନଙ୍କ କଥାରେ ଦବିଗଲା । ମହାଜନଙ୍କ ସେ ଜମି ଉପରେ ନଜର ଅଛି ବୋଲି ଅନ୍ୟ କାହାର ସେଠାରେ ବଳ ପାଇଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ ମହାଜନଙ୍କ ହାତକୁ ସୁନା ଜମିତକ ଗଲା । ବୁଢ଼ୀ ବିମତଭାବରେ କହିଲା, “ସାଆନ୍ତେ, ସେ କଥାରେ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ମତେ କିମିତି ଉଦ୍ଧାର କରିଦିଅ ।”

ନିଧି ଗୁମାସ୍ତା ଜଗୁଆ ମା ଘରୁ ଗୋଟିଏ କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି ବାହାରିବାର ଦେଖି ଭାରି ଲେଉଟେଇଥିଲେ । ଅନେକ ଦିନୁ ମହାଜନେ ଦଶପାଞ୍ଚଟଙ୍କା ନେଇ କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ଫୋପାଡ଼ିଦିଅନ୍ତେଣି । ନିଧି-ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି ଲେଉଟୁ ଏତେ ଦିନ ଯାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଢ଼ୀର କାକୁଡ଼ି ବିନତି ଦେଖି ନିଧିଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଚରିଲିଗଲା । ତାଙ୍କ ଆଖିକି ଲୁହ ଆସିଲାଭାରି । ଦୁଃଖ ଓ କରୁଣାର ଆବେଗରେ ତୋଟିଟାକୁ ଗାଉନ୍ଦା କରି ନିଧିଗୁମାସ୍ତା କହିଲେ, “ଆଲେ ଜଗୁଆ ମା, ଦେ ଦେ, ଏ କଥାଟା ତୁଟେଇ ଦେ । ମହାଜନ ତାଙ୍କ ଉଚିତ ପାଉଣାଟା ପାଇଯାଇଥିଲେ ଏତେଦିନକୁ ସବୁ କଥା ଶୋଧ କରିଦେଇଥାନ୍ତେଣି । ତୋ କଥା ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସବୁଦିନେ କହେ ; ସେ କିଛି ଟାଣ ଧରିବସିବେ ନାହିଁ ଯେ । ଆସୁ, ତୋର ଯୁଁ କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ିଟା ଅଛି ସେଇଟା ମହାଜନଙ୍କୁ ଦେ କି’ ମୁଁ ଆଜି ତୋ କାଗଜ ଖଣ୍ଡ ବାହାରକରି ଦେବି ।”

କାଳିଆଦାମୁଡ଼ିଟି କଥା ଶୁଣି ଜଗୁଆ ମା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ମାରି ଧସ୍କନ ବସି ପଡ଼ିଲା । ତା ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇଗଲା । ବୁଢ଼ୀର ସାନପୁଅ ନଧୁଆ ମା ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲା । ସେ ପ୍ରାୟ ସବୁଦିନ ମା ସାଙ୍ଗରେ ଆସେ । କିନ୍ତୁ କଟେରୀଘରେ ନ ରହି, ବାହାର ପିଣ୍ଡାରେ ବୁଲି ଖେଳୁଥାଏ । ଆଜି ସେ ଦାଣ୍ଡରୁ ବୁଲି ଘର ଭିତରକୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ନଧୁଗୁମାସ୍ତା କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି କଥା କହୁଛନ୍ତି । ତାପରେ ମା ଧସ୍କନ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିପଡ଼ିବାର ଦେଖି ନଧୁଆ ବୁଝିନେଲା, କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି ଓପରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ନିଷ୍ପତ୍ତି ପଡ଼ିଛି । ସେ ମା ବେକ ଧରିପକେଇ ନଧୁଗୁମାସ୍ତାଙ୍କୁ ଦେଖେଇ ପଚାରିଲା, “ବୋଉ, ସେ କଣ କହୁଛି କଲେ ?”

ଜଗୁଆ ମା—ଆରେ ପୁଅ, ସେ କହୁଛନ୍ତି ଆମ ଗୁଢ଼ିଆକୁ ନେବେ, ନିଅନ୍ତୁ । ଗୁଢ଼ିଆ ବଡ଼ ହେଇଗଲାଣି । ଆମେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ବାଛୁରୀ କଣିବା ।

ନଧୁଆ ଅଣ୍ଟାକୁ ଭିଡ଼ିଦେଇ ତା ଛୋଟ ହାତ ଦୁଇଟିରେ ମାଡ଼ି ଉଠେଇ କହିଲା, “ନା, ଆମେ ଗୁଢ଼ିଆକୁ ଦବୁ ନାହିଁ ।” ଏତକ କହିଦେଇ ସାରି ତା ପୈର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଗଲା—ବୋଧହୁଏ ମହାଜନ ଅଉ ନଧୁ ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ ବିକୃତ ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ ଦେଖି । ସେ ମା’କୁ କୁଣ୍ଡେଇ ପକେଇ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଅଉ ବସିଲା, “ବୋ—ଉ, ତାକୁ ନାହିଁ କର ଆମେ ଗୁଢ଼ିଆକୁ ଦେବା ନାହିଁ ।”

ଜଗୁଆ ମା “ନାହିଁ ମ ଦବା ନାହିଁ” ବୋଲି କହି ନଧୁଆକୁ ବୋଧ କରୁଛି ନଧୁଗୁମାସ୍ତା କହିଲେ, “ଏ ବୁଢ଼ୀ, ଏଇଟା କଣ ତୋ ଘର କଲେ, ପିଲା ଗେଲେ କରୁଛି ? ଦାମୁଡ଼ିଟା ଯେବେ ଦବୁ କହ, ମୁଁ କାଗଜ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯିବି । ଖୁଣ୍ଟରୁ ଦାମୁଡ଼ି ପିଟେଇଦେଲେ କାଗଜ ପାଇବୁ ।”

ଜଗୁଆ ମା କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହୁଥାଏ, “ସାଆନ୍ତ, ଟିକିଏ ରହ ମ, ପିଲଟା ବୋଧ ହେଇଯାଉ କି, ବୁଝେଇ କରି ଦାମୁଡ଼ିଟା ଦେବି ପଛେ ।”

ପିଲ କାନ୍ଦୁଥାଏ, ମହାଜନ ପିଲର ଅନର୍ଥକ କାନ୍ଦରେ ଅଶ୍ରୁ ବରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତି, ଗୁମାସ୍ତାମାନେ କଚେରୀଘରେ ପିଲ କାନ୍ଦବାର ଏ ଅପବ ଦୃଶ୍ୟଟା ଦେଖି ମଜା ଅନୁଭବ କରୁଥାନ୍ତି, ଏପରି ସମୟରେ ଜଣେ ସହରୀଆ ବାବୁ ଯୋତାଗୋଡ଼ରେ ପଶି କଚେରୀ ଘରର ପବିତ୍ରତା ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ।

ଆଗନ୍ତୁକ ପଚାରିଲେ, “ବାସୁଦେବ ହରିଚନ୍ଦନ କିଏ ? ଆପଣ ?”

ବାସୁଦେବ “ଏ — ଏ, ଅଜ୍ଞା, ହଁ, ମୋ ନାମ ବାସୁ” ବୋଲି କହି ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ି ଅଖାରୁ ଦାନକାଠି ଖଣ୍ଡ ଅଜାଣତରେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲେ ।

ଆଗନ୍ତୁକ ବସିବା ପାଇଁ ଘର ଭିତର ସବୁଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ କହିଲେ, “ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ମାଗିବାକୁ ଆସିଛି ।”

ଏ କଥାର କି ଚମତ୍କାର ଶକ୍ତି ! ବାସୁଦେବ ପୁଣି ପୁର୍ବ ଭବ-ଭଙ୍ଗୀ ଫେରାଇ ଆଣି, ବସିପଡ଼ି, ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଆଗନ୍ତୁକ ବସିବାକୁ କୌଣସି ଜାଗା ନ ପାଇ, କିମ୍ବା ବସିବାକୁ ଗୃହସ୍ଥମୀଙ୍କ ପାଖରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନ ପାଇ ଠିଆରେ କହିଲେ—

“ମୁଁ ଶୁଣୁଛି, ଖୋର୍ଦ୍ଧାଠାରୁ ପ୍ରାୟ ସାତ ଆଠ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅପଟଙ୍କର ଚଞ୍ଚାମ ସଡ଼କ ପାଖ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଖଣ୍ଡେ

ଜାଗା ଅଛି । ସେଖଣ୍ଡ ମୋର ବିଶେଷ ଦରକାର । ଆପଣ ମୋତେ ସେଖଣ୍ଡ ପରିଗବର୍ଷ ପାଇଁ ପଟା ଦେଲେ ବଡ଼ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି ।”

ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ଜାଗାଟା ସ୍ଥିର ହେଲା । ସେ ଖଣ୍ଡ ଗୋଟିଏ ଶଅରର ବଂଶ ମାରି ମହାଜନେ ପାଇଥିଲେ । ଦଶବର୍ଷ ହେଲା ସେଖଣ୍ଡ ହାତକୁ ଆସିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା, ପାହାଡ଼ିଆ ଜାଗା ହୋଇଥିବା ହେତୁ ଏବଂ ନିକଟରେ ବାଘ ଥିବାରୁ, ମହାଜନେ ସେଥିରୁ କୌଣସିମତେ ଖଜଣାଟା ଆଦାୟ କରିବାର ଉପାୟ ପାଉନଥିଲେ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବିଶେଷ ଦରକାର ଶୁଣି ସେ ଲଭର ଗୋଟାଏ ଜୁଲନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଖି ଆଗରେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆଙ୍କିଦେଇ କହିଲେ —

“ଏ — ଆପଣ ସେଖଣ୍ଡ ନେବେ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ସତ, ତେବେ ଆଉ ଜଣେ ତ ସେ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିସାରିଲେଣି, କଣ କରିବା ?”

ଆଗନ୍ତୁକ — ତେବେ ଆଉ କଣ ହବ ? ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି ସେଖଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ନିଛୁଟିଆ ଜାଗା, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଲୋକ ତାକୁ ପଟା ନେଇନାହାନ୍ତି ।

ମହାଜନ — ଯେ ନେବେ ବୋଲି ଆସିଥିଲେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ଅବଶ୍ୟ ଜବାବ୍ କିଛି ହୋଇନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କର ଯଦି ବିଶେଷ ଦରକାର ଆପଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ଆଗନ୍ତୁକ — ଯଦି ଅନ୍ୟ କାହା ସଙ୍ଗେ ପକା ଜବାବ୍ ନ ହୋଇଛି, ସେ ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ । ଆଛୁ, ଆପଣ ବାର୍ଷିକ କେତେ ଖଜଣା ନେବେ ? ସେଗୁଡ଼ାକ ଜଙ୍ଗଲ ତ !

ମହାଜନ—ଜଙ୍ଗଲ ଜାଗା ହେଲେ କଣ ହେଲା । ସିମିତ ଖଣ୍ଡେ ଜାଗା ଏଠାରୁ ଦଶ କୋଣରେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏକରକୁ ତଳ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ନ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ—ସେ ଦଶ ଏକର ଅଛି ।

ଆଗନ୍ତୁକ କିଛି ନ କହି ପାକଟିରୁ ଟଙ୍କା ମୁଣିଟି ବାହାର କରି, ୭୦ ଟଙ୍କାର ନୋଟ୍ ପକେଇଦେଇ କହିଲେ, “ଏ ହେଲା ଦୁଇ ବର୍ଷର ଖଜଣା । କାଲି ରେଳଷ୍ଟ୍ରି କରିଦେବାକୁ ହେବ ।”

କଥା ଭୁଟିଗଲା । ଆଗନ୍ତୁକ ସନ୍ତୋଷରେ ଫେରିଯାଉଥିଲେ— ଆଖି ପଡ଼ିଗଲା ଜଗୁଆ ମା ଆଉ ତା’ ପୁଅ ନଧୁଆ ଓପରେ । ସେମାନଙ୍କ ଶୁଣିଲା ମୁହଁଟିମାନ ଦେଖି ସେ ଅଟକିଗଲେ ଏବଂ ଫେରି ନଧୁଆକୁ ପଚାରିଲେ, “କରେ, ତମର ଇଠେଇ କଣ କାମ?” ନଧୁଆ ସମସ୍ତ ସଂକୋଚ ପାସୋରି ଦେଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ସେ ଆମ ଚାନ୍ଦିଆକୁ ନେଇଯିବେ । ତମେ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ମନା କରିବ ଟି !” ଆଗନ୍ତୁକ ଚାନ୍ଦିଆ କିଏ ବୁଝିବେ କୁଆଡ଼ୁ ? ସେ ପୁଣି କହିଲେ, “କରେ, ଚାନ୍ଦିଆ କିଏ ?”

ନଧୁଆ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ ମୁଖତାରେ ଟିକିଏ ଗାଗ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଚାନ୍ଦିଆ ପରା ଆମ ଦାମୁଡ଼ି । ସେ ଯେଉଁ କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ିଟା ମ, ଦେଖିନାହ ?”

ଆଗନ୍ତୁକ ପୁଣି ମହାଜନଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଲା । ଆଗନ୍ତୁକ କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି କଥାରେ ଗୋଡ଼ ଭାରି କରିବାର ଦେଖି ନଧୁ ଗୁମାସ୍ତା ମନେ ମନେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ ପୁଣି କାହିଁକି ଫେରିଲେ ?”

ଆଗନ୍ତୁକ ନଧୁ ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କୁ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ମହାଜନଙ୍କୁ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ଆପଣଙ୍କର ଏ ପିଲା ଏବଂ ତା’ର ମା ଠାରୁ ଯଦି କିଛି ପାଇବାର ଥାଏ, କହିଲେ ମୁଁ ଦେଇଦେବି ।”

ମହାଜନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, “ସେ ଆପଣଙ୍କର କିଏ ?”

ଆଗନ୍ତୁକ—କେହି ନୁହେଁ । ତେବେ ମୁଁ ଯଦି ପାରେ, ସେମାନଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିଦିଅନ୍ତି ।

ଏ କଣ ? ଅପରିଚିତ ଲୋକ—ଦେଖା ନାହିଁ, ଶୁଣା ନାହିଁ—
ଖିଆଲରେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ମୋଚନ କରିବା,
ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ଭାରି ଅଭୂତ ଜଣାଗଲା । ଆଗନ୍ତୁକ ବିନା ବାକ୍ୟ
ବ୍ୟୟରେ ଖଣ୍ଡେ ଜଙ୍ଗଲ ପାଇଁ ଆଗତୁର ଦୁଇ ବର୍ଷର ଭଡ଼ା
ଫୋପାଡ଼ିଦେଇଥିବାର ସେ ଦେଖି ଲୋକଟା ଖାମଖିଆଲା, ଉଡ଼ା
ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ବୋଲି ବୁଝିଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ, ଯୁଦ୍ଧ ସଙ୍ଗେ
କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲେ ଲାଭ ଅଛି । ନିଧି ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କୁ ଆଶା ଦେଇଥିବା
କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି ବିଷୟ ଭୁଲି ସେ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ, ସେ ତ
ଆପଣଙ୍କର କେହି ନୁହେଁ ଆପଣ ତା ପାଇଁ କଣ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ
ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିପାରିବେ ?”

ଆଗନ୍ତୁକ—ଦେଖାଯାଉ, ଆପଣ ହସାବ କରନ୍ତୁ ।

ମହାଜନ—ହସାବ ସରିଚି, ତାକୁ ଦୟାକରି ମୁଁ ଅନେକ
ଟଙ୍କା ଛୁଡ଼ିଦେଇଛି, ଆଉ ଟଙ୍କା କୋଡ଼ିଏ ଦେଲେ ତା ଦସ୍ତାବିଜ
ସେ ଓଁପାପ ପାଇବ ।

ଆଗନ୍ତୁକ କିଛି ନ କହି ପୁଣି ଟଙ୍କାମୁଣି ଫିଟେଇ ଦଶଟଙ୍କିଆ
ନୋଟ ଦିଏ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲେ । ମହାଜନେ ନୋଟ ପ୍ରାପ୍ତିରେ
ଟିକିଏ ଆମ୍ବପ୍ରସାଦ ଅନୁଭବ କରି ନିଧି ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କୁ ହୃଦ୍ଯୁକ୍ତ ଦେଲେ,
ଦସ୍ତାବିଜ ଖଣ୍ଡ ବାହାର କରିଦେବାକୁ । ନିଧି ଗୁମାସ୍ତା ବେଳ ବେଶି
ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ଅନ୍ୟଦିନ ଦେବାକୁ କହି, ଦସ୍ତାବିଜ
କାଗଜପତ୍ର ଭିତରେ ରହିଯାଇଥିବାରୁ ପାଇବାରେ ତାଙ୍କର

ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ଜ୍ଞାପନ କରି, କୌଣସିମତେ ସେଖଣ୍ଡ ମାଡ଼ି ବସିବାର ଉପାୟ କଲେ । ମାତ୍ର ଆଗନ୍ତୁକ ଜିଦ୍ ଧରିଲେ, ମହାଜନ ଯେତେବେଳର କାମ ସେତେବେଳେ କରିଦେବାର ଉପକାରତା ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ନାତିପାର୍ଥ ବକ୍ତୃତା ଦେବା ପରେ, ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଯନ୍ତରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡିଏ ବସ୍ତ୍ରାନି ଭିତରୁ କାଗଜ ଖଣ୍ଡି ବାହାରି, ମଝିରୁ ଚରାହୋଇ ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିଲା । ଆଗନ୍ତୁକ କାଗଜଖଣ୍ଡି, କୃତଜ୍ଞତାର ଆଧିକ୍ୟରେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିବା ଜଗୁଆମାର ହାତରେ ଦେଇ ମହାଜନଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରିଲେ ।

ପାଞ୍ଚ

ଆଗନ୍ତୁକ ଭଦ୍ରଲେକଟି ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହନ୍ତି, ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ଗୋପାଳ । କନକଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରକୁ ଫେରି ଆସି ଘୋର ଶୂନ୍ୟତାରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ପୂରିଗଲା । ପାଟକ ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟତମାର ବାସସ୍ଥାନକୁ ଟିକିଏ ଫେରି ଚାହିଁଲେ । ଘଣ୍ଟେ ଖଣ୍ଡେ ପୂର୍ବରୁ ଏ ସ୍ଥାନଟା ତାଙ୍କର ଥିଲା ସ୍ବର୍ଗ । ଆଜି ଅବଶ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କର ସେହି ସ୍ବର୍ଗ । ତେବେ ଏ ସ୍ବର୍ଗରେ ବିଚରଣ କରିବାର ଅଧିକାର ଆଉ ତାଙ୍କର ନାହିଁ । ସେ ବିଚାଡ଼ିତ, ଶାପଗ୍ରସ୍ତ ।

କନକ କେତେ ନିର୍ଦ୍ଦୟ । କନକର ଚିନ୍ତାରେ ସେ ଦିନରାତି ଭୁଲିଥିଲେ, ସୁଖ ଦୁଃଖ ପାସୋରିଥିଲେ । କନକ ଚିନ୍ତାରେ ତାଙ୍କ କ୍ଷୁଧା ନିବାରିତ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେ ତ୍ୟାଗ ନ କରିଥାନ୍ତେ କଣ ? କନକ ତାଙ୍କ ଜାତିର ନୁହେଁ ; ତାଙ୍କ ସମାଜର ନୁହେଁ । କନକ ବ୍ରାହ୍ମ, ସେ ହିନ୍ଦୁ; କୁଳୀନ କରଣ । ମାତ୍ର ଏସବୁ

ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । କନକ ‘ହଁ’ କରିଥିଲେ ସେ ଏସବୁକୁ ଭ୍ରାନ୍ତେପ ନ କରି ତାର ପ୍ରେମକୁ ବୋଇତ କରି ସଂସାର-ସାଗରର ସମସ୍ତ ଝଡ଼ ତୋଫାନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତେ ।

ସେ ତାକୁ ଏତେ ଭଲ ପାନ୍ତି ! କିନ୍ତୁ ତା ମନରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୟା ହେଲ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ବେଦନା ତା ହୃଦୟର କୌଣସି ତନ୍ତ୍ରୀକୁ ଆଘାତ କଲ ନାହିଁ ।

ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ଘୋର ବିଚ୍ୟୁତରେ ପରିଗଲ । ସେ ଆଗରୁ କୌଣସି ଯୁବତୀକୁ ପ୍ରେମଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରେମର ସାମଗ୍ରୀ ଇତି ପୂର୍ବେ ଥିଲା, ପୁତ୍ରକ ଏବଂ ତହିଁରେ ଲିଖିତ ଭବସମୂହ । ସେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନଥିଲେ, ଏହି ପୁତ୍ରକମାନ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଭବକୁ ନେଇ ସେ ଜୀବନ କଟାଇଦେବେ । କୌଣସି ଯୁବତୀ ତାଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ଏଥିରୁ ଟାଣି ନେଇପାରିବ ବୋଲି ସେ ଏଥିପୂର୍ବେ ଭାବି ସୁଦ୍ଧା ପାରି ନଥିଲେ । ଯାହାହେଉ କନକ ହୃଦୟ କିଣିନେଲା—କିନ୍ତୁ ଦେଲନାହିଁ ତା’ ମୂଲ୍ୟଟା । ଗୋପାଳ ଗୋଟାଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ତଥ୍ୟ କରି ଧାଇଁଲେ ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିଟା ଏହିପରି । ତମ ଭଣ୍ଡାର ଜୁର କରିବେ ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଯୋଗୁଁ ଭକାରୀ ହୋଇ ତୁମେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଭିକା ପାତ୍ର ବଢ଼ାଇଦେବ, ସେତେବେଳେ ଭିକାର ଫଳରେ ମିଳିବ ନିଷ୍ଠୁର ଅବଜ୍ଞା, ନିର୍ମମ ଉପେକ୍ଷା ।

ମନେପଡ଼ିଗଲା ମଦନବାବୁଙ୍କର ବିଦାୟ ବାଣୀ । ମାତ୍ର ମଦନବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଶେଷଣରେ ଭୂଷିତ କରି ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲେ, ସେଥି ନିମନ୍ତେ ମଦନବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ଲେଖମାତ୍ର ରାଗ ନ ହୋଇ ଅଭିମାନ ହେଲା କନକ ଓପରେ । କନକ ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କୁ ମଫସଲିଆ ବୋଲି ତ୍ୟାଗ କରିଛି । କନକ ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ପାନବାଲଙ୍କ ସମ୍ପର୍କଠାରୁ କମ୍ ବୋଲି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବଜ୍ଞା

ଦେଖାଇଲା । ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କର ଏ ସଂସାରରେ ନିଜର କେହି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କନକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନିଜର ହେବାକୁ ମଞ୍ଜିଲା ନାହିଁ ।

ଉପେକ୍ଷାର ତାପ ଗୋପାଳ ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅଭିମାନରେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଛଲ ଛଲ ହୋଇଗଲା । ସେ ଛଲ ଛଲ ଆଖିରେ କନକଙ୍କ ଗୃହକୁ ଶେଷ ବାର ଥରେ ଦେଖିନେଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, ଆଉ କନକ ନିକଟରେ ରହିବେ ନାହିଁ । ଏପରି କି କୌଣସି ରମଣୀର ମୁଖାବଲୋକନ କରିବେ ନାହିଁ । ସେ ସଂସାରର କୋଳାହଳ ତ୍ୟାଗ କରି, ମନୁଷ୍ୟର ନିର୍ମମତାର ବହୁ ଦୂରରେ, ନିର୍ଜନ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ, ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣି ତାଙ୍କ ପୂର୍ବ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରେମରେ ମଜ୍ଜିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ରମଣୀର ନିଷ୍ଠୁରତା ଯେତେ କଷ୍ଟ ଦେବ ଦେଉ, ସମଗ୍ର ଜଗତର କନ୍ୟାପିତାମାନଙ୍କର ଅଭଦ୍ର ବାକ୍ୟ-କଷାଘାତ ଉପେକ୍ଷିତ ଯୁବକ ହୃଦୟରେ ଯେତେ ଆଘାତ ଦେବ ଦେଉ—ସେ ସବୁ ଗୋପାଳଙ୍କର ଆଉ କି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷତି ବୃଦ୍ଧି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ପୁଣି ଆଲିଙ୍ଗନ କରିନେବେ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକୁ । ପୁସ୍ତକର ପ୍ରେମରେ ତ ଆଉ ବିରାମ ନାହିଁ—ଉପେକ୍ଷା ନାହିଁ—ଶ୍ରାନ୍ତ ନାହିଁ ।

ଗୋପାଳ ସେହିଦିନ କଟକ ଛାଡ଼ି, ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଉପରେ ଜଉମୁଦ ବସେଇଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ନିଜ ଗ୍ରାମକୁ । ଘର ବାଡ଼ି ଗୁଣ୍ଡିକଠାରୁ ସବୁତକ ଜମି ବିକ୍ରୀ କରିଦେବାକୁ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଲାଗିଲା । ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନୋଟ ଆକାରରେ ପାକଟ ଭିତରେ ରଖି ସେ ରହିଲେ ଗୋଟିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ । ଶେଷକୁ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା ଜାଗା ଖଣ୍ଡିକର ଖବର ମିଳିଲା । ଏ ଖବର ସାଙ୍ଗେ ବି ଖବର ମିଳିଲା ଯେ, ବାସୁଦେବ ଯଶ । ଗୋପାଳଙ୍କର ନିର୍ଜନ ଜାଗାଖଣ୍ଡି କିପରି ନିତାନ୍ତ

ଆବଶ୍ୟକ ବୁଝିପାରିଲେ ସେ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ନିଃସ୍ବ କରିଦେବେ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ବାସୁଦେବ ତ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପରେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଉପସ୍ଥିତ ଭୂସ୍ବର୍ଗ ଖଣ୍ଡ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ।

ଗୋପାଳ ବାସୁଦେବଙ୍କ କଚେରୀ ଘରୁ, ବଦାନ୍ୟତା ନିମନ୍ତେ ବାସୁଦେବଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇ ଫେରୁଛନ୍ତି, ନିଧିଆ ପଛଆଡ଼ୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ କାମିଜିକି ଧରିପକେଇ କହିଲେ, “ଏ ବାବୁ, ତୁ ଆ, ଆମ ଗୃହାକୁ ଦେଖିବୁ । ଆମ ଗୃହା ଭାରି ସୁଧାର ଦାମୁଡ଼ି । ଟିକିଏ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ଦେବ ନାହିଁ କି ହରୁଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆ, ଦେଖିବୁ ।”

ଗୋପାଳ ବୁଝିଲେ, ବାଳକ ବାସୁଦେବଙ୍କ କବଳରୁ ତା’ ପ୍ରିୟ ଦାମୁଡ଼ିଟି ରକ୍ଷା ପାଇବା ହେତୁ କୃତଜ୍ଞତାରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରୁଛି । ସେ ଦ୍ବିପ୍ରହରଟା କେଉଁଠାରେ କଟାଇବେ କିଛି ସ୍ଥିର କରିନଥିଲେ । ତେଣୁ ସରଳ ବାଳକଟିର ଆହ୍ୱାନ ଏଡ଼ି ନଦେଇ ସେ ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଲିଲେ ।

ଜଗୁଆ ମା ତଥା ନିଧିଆ ମା ଗୋପାଳ ନିଧିଆ ସାଙ୍ଗରେ ବାହାରିବାର ଦେଖି ମହାଶଶିବ୍ୟସ୍ତରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଆଗମନ ନିମନ୍ତେ ଘରଟି ସଜାଡ଼ିବା ପାଇଁ ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଆଗରେ ଚାଲିଗଲା । ନିଧିଆ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗଲା । କାଳିଆ ଦାମୁଡ଼ି ହସାଇବାର ଆଶଙ୍କାଟା ମୁଣ୍ଡରୁ ଚାଲିଯାଇଥିବା ହେତୁ ନିଧିଆର ଫୁର୍ତ୍ତି । ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିଆ ପଡ଼ିଲା । ପଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଛୋଟୀ କଇଁଆ ଗଛ । ଛୋଟୀ କଇଁଆ ଗଛ ଓ ପଡ଼ିଆଟି ଦେଖେଇ ନିଧିଆ କହିଲା, “ଏ ଗଛରେ ଆମେ ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳୁ । ତମେ ଡାଳ ମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳ ଜାଣ ?” ଗୋପାଳ ହଁ କଲେ ପୁଣି ନିଧିଆ କହିଲା, “ବର-ଜୁଆଟା ଡାଳମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଜାଣିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ସେଇଟା

ପରା ଶ୍ରେଷ୍ଠା । ଆମେ ଖେଳୁଥାଉ କି ସେଇଟା ଆମକୁ ବଳବଳ କରି ଅନେଇଥାଏ । ବରଜୁଆ କମିତି ଚାଲେ ଦେଖିବ ?” ଏହା କହି ନିଧୁଆ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠେଇ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ବାଁ ପଟକୁ ଢଳି ଡାହାଣ ଗୋଡ଼କୁ ହଲେଇ ହଲେଇ ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ଚାଲିବାର ଦେଖି ଗୋପାଳ ନିଜର ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁ ଭୁଲିଯାଇ ଠୋ ଠୋ ହସି ପକେଇଲେ । ନିଧୁଆକୁ ବୋଧହୁଏ ଟିକିଏ ଅପମାନ ହେଲା । ସେ ରୁଷ୍ଟ ହୋଇ କହିଲା, “ହସୁଛ କଣ ମ ? ବରଜୁଆକୁ ଦେଖେଇ ଦେବି ଯେ । ସେ ଠିକ୍ କମିତି ଚାଲେ ।”

ଗୋପାଳ ହସ ବନ୍ଦ କରି ଚାଲିଲେ । ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଗଲା ପରେ ନିଧୁଆ ପଚାରିଲା, “ବାବୁ ମ, ଏ ବାବୁ, ତମେ ଭୁତ ଦେଖିବ ? ଆମ ଗାଁରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଭୁତ ଅଛନ୍ତି । ଦେଖିବ ?”

ଗୋପାଳ ଟିକିଏ ମୁଡ଼କି ମୁଡ଼କି ହସି କହିଲେ, “ଦେଖି ନେଇଁ ଯେ, ଦେଖେଇଦେଲେ ଦେଖନ୍ତି ।”

ନିଧୁଆ ଭାରି ବଡ଼ ମଣିଷ ପରି ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଆଗ୍ରା ହଉ, ବୋଉକୁ କହିବି । ଦେଖେଇ ଦେବ ।”

ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଗଲା । ସେମାନେ ସାଇ ଭିତରେ ପଶିଲେ । ନିଧୁଆ ଗୋଟାଏ ଘର ଦେଖେଇ କହିଲା, “ଏ ଘରେ କିଏ ଥାଏ କହିଲା ଦେଖି ?” ଗୋପାଳ କହି ନ ପାରିବାରୁ ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ଟିକିଏ ଅବଜ୍ଞାରେ ହସିଦେଇ ନିଧୁଆ କହିଲା, “ଏ ପରା ମଧୁ ଗୋସେଇଁଙ୍କ ଘର । ସେ ମୋତେ ଭାରି ସୁଖ ପାନ୍ତି । କଲିକତାରୁ ଆଇଲା ବେଳେ ମୋ ପେଇଁ ଭାରି ଭଲ ଜିନିଷ ଆଣନ୍ତି ।” ମଧୁ ଗୋସେଇଁ ଓ ତାଙ୍କ ଆଶୁଥିବା ଭଲ ଜିନିଷ ବିଷୟରେ ଆଉ କେତେ କ’ଣ ଶୁଣିବାକୁ ହୋଇଥାନ୍ତା, ମାୟାଂଘର ଆସି ହୋଇଗଲାରୁ ନିଧୁଆର ବାକ୍ୟସ୍ରୋତ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା ।

ଜଗୁଆ ମା ଆଗରୁ ଆସି ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁରୁଣା ମଣିଷା ପକେଇଦେଇ, ପାହାଚରେ ତାଳେ ପାଣି ଥୋଇ, କବାଟ-କୋଣରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ଜଗୁଆ ବିଲ ବାଡ଼ି କାମରୁ ଗାଧୋଇ ଲୁଗା ପଟା ଥୋଇ ଫେରି ଅପୂର୍ବ ଧରଣର ଅତିଥିଙ୍କର କି ସେବା କରିବ ବୁଝିନପାରି ତାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାରେ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇ-ଥାଏ । ନିଧିଆ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଘରର ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ହତାଭିତରେ ପଶିଲେ ।

ଘରକୁ ଦେଖି ଗୋପାଳ ଜାଣିଲେ, ଏ ଘର କେବେ ସ୍ବଚ୍ଛଳ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିନାହିଁ କିମ୍ବା ଏ ଘର ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ବାଟେ ଯେଉଁ-ମାନେ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଅଣ୍ଟାରେ କୌଣସି ସମୟରେ ଟଙ୍କାକରୁ ବେଶି ରହିନାହିଁ ; କିନ୍ତୁ ଘରଟି ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାର ; ମାଟି ଗୋବରରେ ଖୁବ୍ ଯତ୍ନର ସହିତ ଲିପା ହୋଇଛି । ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଗିଚା । ବଗିଚାରୁ ଖଣ୍ଡେ ଫଳନ୍ତି ବାଇଗଣ ଗଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଆଉ ଖଣ୍ଡିକରେ ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ପୋଇ ବୁଦା । ବଗିଚାଟି ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାର—ଜଗୁଆ ମାର ପରିଶ୍ରମର ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ବଳ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଗୋପାଳ ଗୋଡ଼ ଥୋଇସାରି ମଣିଷାରେ ଯାଇ ବସିଛନ୍ତି, ନିଧିଆ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା । ନିଧିଆ ମନଟା ଭାରି ଖରାପ ହୋଇ-ଯାଇଥାଏ । ଗୁଦିଆକୁ ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ବସିବାକୁ ବାହାରିବାଦ୍ୱାରା ନିଧିଆ ପ୍ରତି ଅପମାନ ହେବାର ବୁଝି ଗୋପାଳ କହିଲେ, “କାହିଁ, ଗୁଦିଆ ଦାମୁଡ଼ ତ ଦେଖିଲି ନାହିଁ ?”

ନିଧିଆ ଆନନ୍ଦରେ “ଆସୁ ନା” ବୋଲି କହି ଗୁହାଳ ଘରକୁ ବାଟ କଢ଼େଇନେଲା ।

ବୃନ୍ଦାବନ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣି ଶୁଣି, ବୃନ୍ଦାବନ ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶମାନଙ୍କର ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଦେଖି ଗୋପାଳ ଫେରି ଆସି ବସିଲେ ଜଗୁଆ ମା କହିଲା, “ତାଙ୍କୁ ଇମିତି କାହିଁକି ଇଠିକି ସିଠିକି କରୁଛୁ କରେ, ନିଧୁଆ ? ବାବୁ ଦୟା ନ କଲେ ଏତେ-ବେଳକୁ କାନ୍ଦ ବୋବାଳ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ବାବୁ ! ମୋ ପିଲା ଯୋଡ଼କ ଦାମୁଡ଼ିଟିକୁ ଭାରି ସୁଖ ପାନ୍ତି ।”

ତା ପରେ ଜଗୁଆ ମା ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ ଇତିହାସ ସବୁ ଶୁଣାଇଲା । କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଗୋପାଳଙ୍କର ନାନା ପ୍ରକାର ଭବାନ୍ତର ହେଉଥାଏ । ମହାଜନର ହୃଦୟରେ ତାଙ୍କ ଆଖିକୁ ଲୁହ ଆସୁଥାଏ ; ଶଠିତାରେ ଆଖିରୁ ନିଆଁ ବାହାରୁଥାଏ । ହାୟ, ଅଶିଷିତ ଦରିଦ୍ର କୃଷକ ପରିବାର ଉପରେ ଅର୍ଥପିପାସୁ ଅତ୍ୟାଚାରୀ କି ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଦେଉଛି ! ଅର୍ଥ ନିମନ୍ତେ ଲୋକ ନିଜର ସମସ୍ତ ସଦ୍‌ବୃତ୍ତିକୁ କପରି ଅବହେଳାରେ ତ୍ୟାଗ କରୁଅଛନ୍ତି ! ନିତାନ୍ତ ସ୍ଥାନ ଜୟନ୍ତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ, ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ଲୋଭକମୟ ଘାବନଶ୍ଳାସରେ ନିଜର ପାରସ୍ତିକ ଜୀବନକୁ ନରକଯନ୍ତ୍ରଣାମୟ କରିବାକୁ, ତଳେ ମାଟି କୁଣ୍ଡିତ ହେଉ ନାହିଁ ! ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି କେତେ ନିର୍ଦୟ ହୋଇ ପାରେ ! ଏହି ଚିନ୍ତା ଗୋପାଳଙ୍କୁ ବଡ଼ ଉଦାସୀନ କରି ପକାଇଲା, ନିର୍ଜନରେ ଜୀବନ କଟାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ସଙ୍କଳ୍ପ ଦୃଢ଼ତର ହେଲା ।

ନିଜ ଦୁଃଖର କାହାଣୀ ଶେଷକରି ସାରି ଜଗୁଆ ମା ସସଂ-ଭ୍ରମରେ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଜିଜ୍ଞାସା କଲା, “ବାବୁ, ତମର ଏ ଗାଁରେ କଣ କାମମ ?”

ଗୋପାଳ ତାଙ୍କ ଭଡ଼ା ନେଇଥିବା ଜାଗା ଖଣ୍ଡକରେ ବାସ କରିବା ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତେ ଜଗୁଆ ମା ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ, “ଆଲୋ

ମୋ ମାଲେ ! ସିଠେଇ କଣ ମଣିଷ ରହନ୍ତି ? ହଇ ହେ ପୁଅ, ତମେ କଣ ବାୟା ହେଇଛ ? । କହିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଗୁଆ କହିଲା, “ସିଠେଇ ଖାଲି ବାଘଗୁଡ଼ାଏ !”

ଗୋପାଳ ବହୁ ତେଷ୍ଟା ପରେ ବୁଝାଇଦେଲେ ଯେ, ସେ ଜାଗାରେ ଯେତେ ବାଘ ଆଆନ୍ତୁ ପଛେ ସେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ହିଁ ବାସ କରିବେ ; ତେବେ ଘର ଖଟଣ୍ଡ ଡିଆରି ହେଲେ ଗଲା ।

ଜଗୁଆ ମା—“ସିଠିକି କଣ ଲୋକ ଯିବେ ଘର ତୋଳିବାକୁ ?”

ଗୋପାଳ ଏ ଦିଗଟା ଦେଖି ନଥିଲେ ; ତେଣୁ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ ; ମାତ୍ର ବେଶି କ୍ଷଣ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଜଗୁଆ କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଉପାୟ ପାଇ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କହିଲା, “ଲୋକ ନମିଳିଲେ ନାହିଁ ବାବୁ ! ତମେ ମୁଁ ମିଶି ଘର ତୋଳି ଦେବା—ମୁଁ କାନ୍ଥ ଦେଇ ପାରିବି ଘର ଛପର କରି ପାରିବି । ଲୋକବାକ ଲୋଡ଼ା କାହିଁକି ?”

ଗୋପାଳ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯୁବକର ସହୃଦୟତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ । ଜଗୁଆ ମା ଗୋପାଳଙ୍କ ଉପକାର ସ୍ମରଣ କରି ପୁଅକୁ ଜଙ୍ଗଲ ଜାଗାକୁ ଗୁଡ଼ିଦେବାରେ କିଛି ଆପତ୍ତି କରିନପାରି ତୁନି ହେଲା । କେବଳ ନିୟୁଆ କହିଲା, “ବାବୁ, ମତେ ନେବ ନାହିଁ ? ମୁଁ ମାଟି ଚକଟି ଦେବି, ନଡ଼ା ଚାଳକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେବି ।”

ଗୋପାଳ ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ତୁ ନହେଲେ ଘର ତ ଆଦୌ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ !”

ଛଅ

କନକଙ୍କ ସମସ୍ତ ଆଶା ବିଘ୍ନଶିଳାରେ ବାଜି, ଭାଙ୍ଗି ଚୁରମାର ହୋଇଗଲା । ଯାହାକୁ ହୃଦୟ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ, ଶରୀର ତା’ ଠାରୁ

ଦୂରରେ ରଖିବା କି କଷ୍ଟକର ! ଗୋପାଳ ତାଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରିଗଲା
 ଦିନ ଠାରୁ ଏପରିକି ତାଙ୍କ ଲେଖା ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ଗୋପାଳଙ୍କ ହାତରେ
 ପଡ଼ିବା ବେଳୁଁ କନକଙ୍କର ହୃଦୟ ଘୋର ଦ୍ରାହାକାରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
 ହୋଇଗଲା । ସମସ୍ତ ସରସତା, ସଂକ୍ଷେପର ସମସ୍ତ ପ୍ରକୃତି ତ୍ୟାଗ
 କରି ସେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ ।

ଦୁଃଖୀ ରଜ୍ଜୀଙ୍କ ଦିନସବୁ ଭାରି ଲମ୍ବା ହୋଇଯାଏ, ବଡ଼
 ଉଛୁରରେ ସରେ; ମାତ୍ର ଚିନ୍ତାଦଳର ଦିନସବୁ ଏକବାରେ ଅସରନ୍ତି !

ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା କାର୍ଯ୍ୟଟା କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୂପେ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଥିବାରୁ
 ଯନ୍ତ୍ରଣାକୃତ ହୋଇ କନକ ସେଥିରେ ସାତଘଣ୍ଟା ଖଣ୍ଡେ କଟାଇ
 ଦେଉଥିଲେ । ସାଙ୍ଗ ପିଲାଙ୍କ ଆନନ୍ଦରେ ନିଜର ଦୁଃଖ ଚୁପା ପଡ଼ି
 ରହିଯାଉଥିଲା । ମାତ୍ର ନିର୍ବାଚନ ପରୀକ୍ଷା ସରିବାରୁ ଏବେ କେତେଦିନ
 ହେଲା ସ୍କୁଲକୁ ଯିବାକୁ ପଡୁନାହିଁ । ସାଙ୍ଗ ଝିଅମାନେ ପରୀକ୍ଷାକୁ
 ତିଆର ହେବାପାଇଁ ସମୟ ପାଇଛନ୍ତି । କନକଙ୍କର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ଚିନ୍ତାକୁ
 ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ସମୟ ମିଳିଛି ।

ବସି ବସି ସମୟ ନ କଟିବାରୁ କନକ ପଡ଼ାସାଥୀ କୁମୁଦିନୀ
 ଘରକୁ ବାହାରିଲେ । କୁମୁଦିନୀଙ୍କ ଘର ତାଙ୍କ ଘରର ଖୁବ୍
 ନିକଟରେ । ତାଙ୍କ ପକ୍କା କନକଙ୍କ ବଗିଚାକୁ ଦିଶେ । କୁମୁଦିନୀଙ୍କ
 ବାପା ଥିଲେ କଟକ କଲେଜର ପ୍ରଫେସର । ପ୍ରଫେସର ଚାହୁଁବାକୁ
 ଜୀବନଯାକ ସମ୍ପତ୍ତି ସଞ୍ଚୟ କରିବାରେ କଟାଇ ଦେଇଥିଲେ ।
 ପାଠପଢ଼ା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଏକାବେଳେ ମନ ନ ଥାଏ ।
 କ୍ଲାସରେ ପାଠପଢ଼ା ବିଷୟ କେହି ଉତ୍ତୁଆପନ କଲେ ସେ ତାଙ୍କ
 ବିଚିତ୍ର ହସ ଟିକକ ହସ ଦେଇ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, “ବୁଝିଲ ନାହିଁ କି ?
 ଆମେ ତ ତୁମକୁ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଦରମା ପାଇ ଏଠାରେ ବସି
 ନାହିଁ । ଆମେ ପିଲାଦିନଯାକ ପରିଶ୍ରମ କରି ପାଠ ହାସଲ କରିଛୁ

ବୋଲି ସରକାର ଆମକୁ ଦରମା ଖୁଆଉଛନ୍ତି ।” ପିଲାମାନେ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି, “ତେବେ ପ୍ରଫେସରମାନେ ଆମ ଆଗକୁ ଆସିବାର ଫଳ କଣ ?” ତତ୍ତମ ଆମେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ତେଜି ଉଠନ୍ତେ, ମାତ୍ର ଚାଲୁବାବୁ ହସିଦେଇ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, “କେବଳ ପାଠରେ ମନ ଦେଇ ପଢ଼ିଲେ ତୁମର ଅର୍ଥୀପାର୍ଜନ ହେବ—ଏ କଥାର ଆମ୍ଭେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ‘ଜୀବନ୍ତ, ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ଉଦାହରଣ ।’ ଆମକୁ ଦେଖି ତୁମେ ପଢ଼ ।” ପାଠପଢ଼ାରେ ଯନ୍ତ୍ର ନେବା ଦିଗଟି ଏହିପରି ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଚାଲୁବାବୁ ଟଙ୍କା ସଞ୍ଚୟରେ ଏପରି ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇଦେଲେ ଯେ ; ତାଙ୍କ ମଲା ବେଳକୁ ପୁଅ ବାରେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ କନ୍ୟା କୁମୁଦିନୀ ପ୍ରାୟ ଲକ୍ଷାଧିକର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେଲେ ।

କନକ କୁମୁଦିନୀର ପଢ଼ିବା ଘରେ ଯାଇ ବସିଲେ । କୁମୁଦିନୀ ଇଂରେଜୀ ବହି ଧରି ବସିଥାଏ । କୁମୁଦିନୀ ବିରୁଦ୍ଧ ପଢ଼େ ଖୁବ୍, ମାତ୍ର ବାର ଭାଇ ପରି ତାର ମୁଣ୍ଡଟିରେ ପଡ଼ାପଡ଼ି ବିଷୟ ଟିକିଏ ପଶେ ନାହିଁ । ସାଂସାରିକ ଅନ୍ୟ ସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ଦୁହିଙ୍କର ପ୍ରବେଶ ଖୁବ୍ ବେଶୀ, ମାତ୍ର ପାଠପଢ଼ା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିର ଦ୍ଵାର ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ।

କନକ କୁମୁଦିନୀ ହାତରୁ ବହିଟା ଛଡ଼ାଇ ଆଣି କହିଲେ, “କଲେ କୁମ୍ଭ, ତୋର ତ ସବୁବେଳେ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଲାଗିଛି । ମୋର ତ କାହିଁକି ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ ?”

କୁମ୍ଭ ନିବୁଦ୍ଧିଆ ଶୁଦ୍ଧଶ୍ରୀମାନଙ୍କର ସ୍ଵଭାବସିଦ୍ଧ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସଟି ପକାଇ କହିଲା “ହଁ ଲୋ କନ ! ତୁ ତ ଘଣ୍ଟେ ବସି ଯୁ’ତକ ପଢ଼ିବୁ, ଆମେ ସବୁ ଚାରି ଚାରି ଘଣ୍ଟାରେ ତା’ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ ଆଉ ତୁ ! ମନ ଲାଗୁ କି ନ ଲାଗୁ ପଢ଼ି ବସିବାକୁ ହେବ ।

ଆଗୁ, ଥାଉ ସେ ପୋଡ଼ା ପାଠ କଥା । ତୋ ମନ କାହିଁକି ପଡ଼ାରେ ଲାଗୁ ନାହିଁ ମ ?”

କନକ ନିଜର ଚିନ୍ତା ନିଜେ ରଖିବା ସଂକଳ୍ପରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “କେଜାଣି କାହିଁକି, ପଢ଼ି ବସିଲ ବେଳକୁ ତ ସଂସାର-ଯାକର ସବୁ ଚିନ୍ତା ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଆସି ବସିଯାଉଛି ।”

କୁମ—ଆମ ଘର ଭାଇ ତ ଠିକ୍ ସିମିତି ହଉଛି । ଦିନେ କ୍ଲାସକୁ ଗଲେ ଚାରିଦିନ ପଡ଼ିଆ ରହୁଛି । ଖାଲି ସବୁବେଳେ ବନ୍ଧି ଖଣ୍ଡେ ଆଗରେ ପକେଇ କଣ ବଢ଼ୁଛି । ଅଇଲାବେଳେ ତୁ ତାକୁ ଦେଖିଲୁ ନାହିଁକି ?

କନକ—ନା, ମୁଁ ତ ଶାରଦାଙ୍କି କେତେଦିନ ହେଲା ଦେଖି ନାହିଁ । ମୁଁ ବଢ଼ୁଥିଲି, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକରେ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ।

କୁମ—ବାଃ, ତୁ’ କଣ ଚିନ୍ତା କରୁଛୁ ଯେ, ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରୁ ନାହୁଁ ? ସେ ବି କଣ କରୁଛି ଯେ ପଡ଼ା ଘର ଚଉକିରୁ ଉଠୁ ନାହିଁ ? ଏଣେ ସେ ବଢ଼ୁଛି, ତୁ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛୁ, ତୁ ବଢ଼ୁଛୁ ସେ କଟକରେ ନାହିଁ । ସେ ପର କାଲି ମୋତେ ତୋ କଥା ପଚାରିଥିଲା ଲୋ !

ଏହା କହି କୁମୁଦିନୀ ଖୁବ୍ ହସିଲା । ନିଜ ସଙ୍ଗେ ଶାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଏପରି ଭୁଲନା କରିବା ତେଣୁକୁ ପସନ୍ଦ ନ କରୁଥିଲେ ହେଁ କନକ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହସରେ ଯୋଗ ଦେଲେ ।

କନକ କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଗତି ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ କେତେ ଉତ୍ଥାପନ କଲେ । କିନ୍ତୁ କୁମୁଦିନୀ ଥରକୁ ଥର ସେହି ଶାରଦାଙ୍କ କଥା ଉଠାଉଥାଏ । ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟେ ଘଣ୍ଟେ ପରେ କନକ ଉଠି ବାହାରିଲେ ଘରକୁ । କୁମୁଦିନୀ ଓପର ମହଲା ଶିଡ଼ମୁଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ବିଦାୟ ନେଇ ଟିକିଏ ହସି ହସି ଓପରକୁ ଚାଲିଗଲେ ; ଏ

ହସର କାରଣ କଣ ? ଏ ହସ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଆନନ୍ଦର ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ !

କନକ ଦାଣ୍ଡ଼ର ବାଟ ଦେଇ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଠିକ୍ ଏପରି ସମୟରେ ପାଖ ଘରୁ ଖରେନ୍ଦ୍ର ସତେ ଅବା ଶ୍ଵାସ କରୁଣ ସ୍ଵରରେ ଡାକିଦେଲେ, “କନକ, ଟିକିଏ ଇଆଡ଼େ ଆସିବ ନାହିଁ ?

କନକ ଚମକି ପଡ଼ି ଫେରିଲେ ଏବଂ ଖରେନ୍ଦ୍ର ଥିବା ଘର-ଭିତରେ ପଶି ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅନୁରୋଧମେ ଚଉକି ଗ୍ରହଣ କରୁ କରୁ କହିଲେ, “ଆପଣ ଏଠାରେ ଏପରି ଭୁଲ ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ? ଆପଣ ଘରେ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ମୁଁ ବିଚାରିଥିଲି ।”

ଖରେନ୍ଦ୍ର ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ଵାସର ଗୋଟିଏ ଚତୁର ଅଭିନୟ କଲେ ।

ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଗରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥିବା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ଉପରେ କନକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିପଡ଼ିଲା । ଖରେନ୍ଦ୍ର ଦୋଷ କଲା ଭଳିଆ ସଙ୍କୋଚରେ ଫଟୋଟି ଉଠାଇ ନେବାର ଛଳନା-କଲେ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା, ସତେ ଯେପରି ଫଟୋ କନକ ଦେଖନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । କନକ ଏହି କଥା ବୁଝିଲେ ; କିନ୍ତୁ କନକ ଘର ଭିତରେ ପଶିବାର ଦେଖି ଖରେନ୍ଦ୍ର ଫଟୋ ଖୋଜି ଟେବୁଲ ଉପରେ ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ଯଦୃଚେ ରଖିବାର ଯେ ଦେଖିଛି ଏବଂ କନକଙ୍କୁ ଡାକିବାବେଳେ ଫଟୋ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବେଶି ମନେଥିଲା ବୋଲି ଯେ ଜାଣିଛି, ତାର ନିସଃସନ୍ଦେହ ଧାରଣା ହୋଇଥିବ ଯେ, ଫଟୋଟି କନକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ଦ୍ଵାରା, ନିଜେ କନକଙ୍କ ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି ବୋଲି କନକଙ୍କ ଆଗରେ ପୁଷ୍ପ ପ୍ରମାଣ ଦେଇ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଜୟ କରିବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଖରେନ୍ଦ୍ର ଏସବୁ ଆଗରୁ ସଜାଡ଼ିଥିଲେ ।

ଫଟୋଟି ଆଡ଼େଇ ଥୋଇଦେଇ ଗରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ—“କନକ, ମାର୍ଜନା କରିବ । ତୁମ ଫଟୋଟି ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିବାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛି ।”

କନକ ଟିକିଏ ହସିଦେଇ ଅତି ସରଳ ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ଏଥିରେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା କଣ, ଗର ଭାଇ ?”

ଗରେନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତାହର ସହିତ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ତୁମେ ମୋତେ ଏତେ ଦୟା ଦେଖାଇବା ଦ୍ୱାରା ଅନୁଗୃହୀତ କରିଛ ।”

କନକ ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲେ । ଯୁବଜ୍ଞାୟୁଲଭ ଚତୁରତା ବଳରେ ସେ ବେଶ୍ ବୁଝିନେଲେ, ଗର ଭାଇ କଥାଟାକୁ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟ-ଆଡ଼େ ନେଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ରାଗ ହେଲା । ସେଠାରୁ ତତ୍-କ୍ଷଣାତ୍ ଉଠି ଘରକୁ ଚାଲିଯିବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛାହେଲା । କିନ୍ତୁ ରାଗ ଦମନକରି ଉଦ୍ରତା ଅନୁରୋଧରେ ସେ ଉତ୍ତରଦେଲେ, “ଏଥିରେ ପୁଣି ଅନୁଗ୍ରହ କଣ ଗର ଭାଇ ? ଆପଣ ମୋ ଫଟୋଟି ଦେଖୁଥିଲେ ; କିନ୍ତୁ ତାହାର ଅଧିକାରିଣୀ ତ ମୁଁ ନୁହେଁ—କୁମ । ଫଟୋଟି ତାର—ସେ ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତାକୁ ଦେଇପାରେ ଏବଂ ଫଟୋଟି ଯାହା ହାତରେ ପଡ଼ିଲା ସେ ଦେଖିପାରେ ।”

ଗରେନ୍ଦ୍ର ଅପ୍ରତିଭ ହେଲେ ଏବଂ ଭାରି ଚିନ୍ତିତ ହେଲାପରି ବସି ରହିଲେ ।

ଏପରି ତୁନିହୋଇ ବସିରହିବା କନକଙ୍କୁ ଅଦୌ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥାଏ । କିପରି ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ହୁଅନ୍ତା, ମାତ୍ର ଗର ଭାଇ କଣ ବିଚାରି ପାରନ୍ତି ! ଏଣେ ସେ ତ କିଛି କଥା କହୁ ନାହାନ୍ତି । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କନକ କହିଲେ—“କୁମ ତ କହୁଥିଲା, ଆପଣଙ୍କ ଦେହ ଆକାଶ ଉଲ ନାହିଁ, ଆପଣ କଲେଜ ଯାଉନାହାନ୍ତି ।”

ସାରେନ୍ଦ୍ର ବରକୁ ଏବଂ ମାନସିକ ଅଶାନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜକ ସ୍ଵରରେ ଉତ୍ତରଦେଲେ, “କୁମ କହୁଥିଲ ? କୁମ ତ ଭାରି ଡାକ୍ର ! (ଟିକିଏ ଫିକା ହସ ହସ) ହଁ, ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ । ତେବେ ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ କି ମନ ଭଲ ନାହିଁ, ଠିକ୍ କହିପାରିବା କଠିନ । ମୋ ବିଷୟ କିପରି ପଡ଼ୁଥିଲା କି ?”

କନକ ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“କାହିଁକି, ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟ କୁମ ଓ ମୋ ଭିତରେ ପଡ଼ିବା କଣ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା । ଆପଣ କଣ କୁମର ଅପରିଚିତ ନା ମୋର ଅପରିଚିତ ଯେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ?”

ସାରେନ୍ଦ୍ର—ନା, ମୁଁ ଏତେ କଥା ବିଚାର ପ୍ରଶ୍ନ କରି ନଥିଲି । କେଉଁ ସୁନ୍ଦର ମୋ କଥା ପଡ଼ୁଥିଲା, ତାହାହିଁ ମୋର ପରୁରବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

କନକ—ସେ କଥା ତ ମୁଁ ଆଗରୁ କହୁଛି—କୁମର ମୋର କଥାବାଣୀ ହେଉ ହେଉ କୁମ କହିଲା—ଆପଣଙ୍କ ଦେହ ଖରାପ ଅଛି । ଡାକ୍ର ଡାକାଉଥିଲେ ?

ସାରେନ୍ଦ୍ର—ନା, ଡାକ୍ର ଦେଖିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ଦେଖି ବା କଣ କରିବେ ? ଏ ରୋଗ ଭଲ ହେବାର ନୁହେଁ । ଏଥିରେ ଡାକ୍ରଙ୍କ ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟାସତ୍ତ୍ଵେ ଟିକି ଟିକି ହୋଇ ପ୍ରାଣ ଶୋଷି ହୋଇଯିବ ।

ଏଥର କନକ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥାରେ ବାସ୍ତବିକ୍ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ—“କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କର ଏପରି କଣ ହୋଇଛି କି ? ଆମେ ଏତେ ନିକଟରେ ଅଛୁ, କିଛି ତ ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ ! ଆପଣ ଆମ ଘରକୁ ଯାଇ ବାପାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନେଉନାହାନ୍ତି ? ବାପାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟ ପଚାରିଥିଲେ ?”

ଘରେଇଙ୍କ ମନରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ନୂଆ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ସେ କହିଲେ, “ହଁ, ବାପାଙ୍କୁ ଏ କଥା କହିବାକୁ ହେବ । ସେ କିଛି କରିପାରନ୍ତି ।”

ସରଳା କନକ ଘରେଇଙ୍କୁ ଅବସ୍ଥା ଚିନ୍ତା କରିକରି ଫେରିଲେ । ଏପରି କଣ ଗୋଟାଏ ବେମାର ହୋଇଛି ଯେ, ଡାକ୍ତର ଡାକିଲେ ବି କିଛି ଫଳ ହେବ ନାହିଁ ? ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ବିଧାନ କେଡ଼େ ବିଚିତ୍ର, କେଡ଼େ ଅବୋଧ ! କେତେ ବିଚିତ୍ର, କେତେ ସୁନ୍ଦର ସଂସାର ସେ ମନୁଷ୍ୟପାଇଁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, କେତେ ସ୍ନେହ, କେତେ ଦୟାରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଉପରେ ସମ୍ରାଟ୍ କରି ପରମେଶ୍ଵର ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି ! କିନ୍ତୁ—ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପରମପ୍ରିୟ ସନ୍ତାନ, ତେବେ ସେହି ପରମପ୍ରିୟ ସନ୍ତାନକୁ କଷ୍ଟ ଦେବାପାଇଁ ରୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ତାଙ୍କର କେଉଁ ଅଜ୍ଞାତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି ? ଯଦି ବା ରୋଗର ସୃଷ୍ଟି, ତେବେ ସବୁ ରୋଗ ପାଇଁ ଆରୋଗ୍ୟ ବିଧାନ ଅଛି ନା ନାହିଁ ? ଯଦି ଅଛି, କାହିଁକି ଅଛି ? ରୋଗ ଦେଇ ଆରୋଗ୍ୟ ବିଧାନ କରିବାରେ ରହସ୍ୟ କଣ ? ଯଦି ନାହିଁ—ତେବେ ନିଜର ସନ୍ତାନ ପ୍ରତି କି କଠୋର ନିର୍ମମତା !—ଏହିପରି କେତେ କଥା ବିଚାରୁ ବିଚାରୁ କନକ ଆସି ନିଜ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ସାତ

ଏବେ କେତେ ଦିନ ହେଲା ଘରେଇ ମଦନ ବାବୁଙ୍କର ଖୁବ୍ ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦିନର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ସମୟ ଘରେଇ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଆରମ୍ଭମୂଳକ ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକରେ ବସି ଚାରି-ଆଡ଼ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କଥା ବିଷୟରେ ମତ ପଚାରୁଥାନ୍ତି ଏବଂ ମଦନ ବାବୁ ଯାହା କହନ୍ତି, ସେଥିରେ ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ମତ ଜଣାଇଦେଉ-

ଥାନ୍ତି । ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟସହଜ ଗଳ୍ପପ୍ରିୟତା ମଦନ ବାବୁଙ୍କ କଠୋର ହୃଦୟକୁ
 ଛମେ ଛମେ ଆହମଣ କରୁଥିଲା । ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରି ଧୀର ଶ୍ରୋତା
 ପାଇ ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦୁଇଗୁଣ ବଢ଼ିଗଲା ଏବଂ ନିଜ
 କଥାରେ ଖରେନ୍ଦ୍ର ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ସମ୍ମତ ଜଣାଇବା ହେତୁ ତାଙ୍କ
 ପ୍ରତି ବୃଦ୍ଧ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଦିନେ ମଦନବାବୁ ଗୁଡ଼ାଖୁ ଖାଉ ଖାଉ ଟିକିଏ କାଣି କହିଲେ,
 “ଆସ୍ତ୍ର, ଖରେନ୍ଦ୍ର, ଆଜିକାଲିର ଏ ଚାକରଗୁଡ଼ାକ ବଡ଼ ବଢ଼ିଆ
 ହେଇଯାଉଛନ୍ତି । ନା ? ତୁମର ମତ କଣ ?”

ଏ ବିଷୟରେ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବିଶେଷ କୌଣସି ମତ ନ ଥିଲା ।
 ସେ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ଚାକରବାକରଙ୍କ ବିଷୟରେ କିଛି ବିଚାରିନଥିଲେ,
 ଏପରିକି ନିଜ ଘର ଚାକରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ—କେତେଜଣ ଚାକର
 ଥାନ୍ତି, କେତେ ଦରମା ପା’ନ୍ତି, କଣ କାମ କରନ୍ତି, କେତେ କରନ୍ତି,
 କିଛି ଖବର ରଖୁନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମା ଏତେ ଦିନଯାଏ ଏସବୁ
 ବୁଝୁଥିଲେ । ଏବେ ମା ମରିଯିବା ଦିନୁ କୁମୁଦିନୀ ସବୁ ଘର ନେଇଛି ।
 କୁମୁଦିନୀ ଚାକରମାନଙ୍କର ମାଲିକ, ବୀରେନ୍ଦ୍ର ନିଜ ଘରର ଯେଉଁ
 ଜଣେ ଅଧେ ଚାକରଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଚାକର
 ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ,
 ଗୁପ୍ତରେ—ନାନା ପ୍ରକାର ଆପତ୍ତିଜନକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ।
 ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିଜର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିବା ତ ଦୂରର କଥା,
 ଏମାନଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ସେ ନାନାବିଧ ଉପାୟରେ ନିଜ ଉପରେ
 ଅନୁରକ୍ତ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଏମାନଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ
 ଭୟ କରୁଥିଲେ ।

ସେ ଯାହା ହେଉ, ଚାକରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ
 ଅଭିଜ୍ଞତା ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ଚାକରମାନଙ୍କ ଦୋଷ ଦେଖିବା ପରି-

ବର୍ତ୍ତେ ସବୁବେଳେ ସେ ଚାକର ଜଣକେତେଙ୍କର ଭୟରେ ଥିଲେ
ସୁଦ୍ଧା, ମଦନ ବାବୁ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଦେବା ମାତ୍ରେ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରୀତି
କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ତଳେ ମାଟି ବିଲମ୍ବ ନ କରି ଉଠିବେ ଦେଲେ,
“ଆଜ୍ଞା ଏ କଥା ପୁଣି ପଚାରୁଛନ୍ତି ? ମୁଁ ତ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଏହି
କଥା ବିଚାରେ । ବାସ୍ତବିକ ଆଜିକାଲି ଯୁଗରେ ଛୋଟଲେକଗୁଡ଼ାକ
ଉପରେ ମାଡ଼ିବସିଲେଣି । ଏ ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ଭଲ ତ ଯାହା
ହେବ ଆଗରୁ ଜଣାଯାଉଛି, ଲଭ ଭିତରେ ଏତିକି ଯେ, ମଣିଷ
ଆଉ ଟିକିଏ ସୁଖ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ ରହିପାରୁନାହିଁ ।”

ଗୁରୁଙ୍କୁ ଶିଷ୍ୟ ଟପିଗଲେ ! ମଦନ ବାବୁ ଚାକରଙ୍କ ଦୌରାନ୍ତ୍ୟ
ବିଷୟରେ ଅନେକ ଦିନୁ ଭାରି ଦୃଢ଼ମତ ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ ହେଁ
ଏଥି ନିମନ୍ତେ ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ଦୋଷୀସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ ।
ସେ କହିଲେ, “ନା, ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏଥିର ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି କି ନାହିଁ
ସେ ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡ ଦୁରାଇବାର ବିଶେଷ କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।
ଆମେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଚାକର ରଖିଥାଉଁ, ଆମ ପଇସାର ଉପ-
ଯୁକ୍ତି ପ୍ରତିଦାନ ପାଇବା ଆମର ହକ୍ ଦାବୀ । ଏଥି ନିମନ୍ତେ କଣ
କରାଯାଇପାରେ କହିଲ ଦେଖି ?”

କୌଣସି ମତରେ ହିଁ ଭରିଦେବା ଯେତେ ସହଜ ଏବଂ
ଶୀଘ୍ରସାଧ୍ୟ, କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରିବା
ସେତେ ସହଜ ନୁହେଁ ; ବିଶେଷତଃ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏକା-
ବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ । ସେ ଅଗତ୍ୟା ଭୁନ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଭୁନ ହେବାର ଦେଖି ମଦନ ବାବୁ କହିଲେ, “ମୁଁ
ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ସ୍ଥିର କରିଛି । ଦୁଇ ଚାକର ଜଣ ବନ୍ଦୁକ ଆଗେ
କହିଲି, ସେମାନେ ହସରେ ଉଠିବେଦେଲେ ; ତୁମେ କଣ ବିଚାରୁଛ
କହିଲ ଦେଖି ! ଆମେ ଗୋଟିଏ ସମିତି ସ୍ଥାପନ କରିବା । ସେ ସମିତିର

ନାମ ଦେବା ‘ଗୁକର ଦମନ ସଭା’ ମଦନ ବାବୁଙ୍କୁ ଉପହାସ କରିବା ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ବିରକ୍ତ ନ କରିବା ପାଇଁ ପୂର୍ବରୁ ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲେ ହେଁ ‘ଗୁକର ଦମନ ସଭା’ ନାମଟା ଶୁଣି ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଅତକିତ ଭାବରେ ଟିକିଏ ହସିପକାଇଲେ ; କିନ୍ତୁ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ହସକୁ ଚପିଦେଇ ଭାରି ଜିଜ୍ଞାସୁ ନୟନରେ ଚାହିଁରହିଲେ । ମଦନ ବାବୁ ଟିକି ଟିକି କରି ସଭାର ମେମ୍ବରମାନଙ୍କର ପ୍ରବେଶିକା ଫିସ୍ତାଲୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନର ପ୍ରଣାଳୀ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲେ । ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲ ପରେ ବୀରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ଏ କଥା ଶୁଣି ଯେଉଁମାନେ ହସିବେ ସେମାନେ ନିବୋଧ ଅଥବା କୌଣସି କଥା ଚତୁରେ ବିଚାର କରି ଶିଖି ନାହାନ୍ତି । ଆପଣ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବଟି କରିଛନ୍ତି, ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲେ ବର୍ଷକ ଭିତରେ ଉପହାସ କରିବା ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କର ଭୁଲ୍ ଗୁଝିପାରିବେ ।”

ଏପରି ଜଣେ ଅନୁମୋଦକ ପାଇ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ସତକୁ ସତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଲା । ମଦନବାବୁଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ବ ଏବଂ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଂପାଦକତ୍ବରେ ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ ମଦନ ବାବୁଙ୍କର ବୈଠକଶାଳାରେ ସୁସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଦୁଇ ଚାରି ଜଣ ବୁଢ଼ା ମୁକ୍ତ୍ୟାର ଏବଂ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଜଣ ଟୋକା ଓକାଲ ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନରେ ପାଞ୍ଚ-ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ପ୍ରବେଶିକା ଫିସ୍ ଦେଇ ମେମ୍ବର ହେଲେ । ଚା ପାନ କରୁ କରୁ ସେହି ଚା ଡିଆରି କରିଥିବା ଗରିବ ବିତର୍କ ଏବଂ ତା’ର ସମବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶକଲ୍ପେ ବଜ୍ରଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରରେ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଉଦ୍ଦର ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ବଜ୍ରତା, ପ୍ରସ୍ତାବ ଏବଂ ନିୟମାବଳୀ ଅନର୍ଗଲ ବିନିର୍ଗତ ହେଲା । ଏ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାହୋଇପାରିଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ ଇହକାଳ ଗୁକର ବିତର୍କର ଗତି

ଗୋଟି ରହିନଥାନ୍ତା; କିନ୍ତୁ ଚୁକରମାନେ ଆନନ୍ଦିତ ହେବାର କାରଣ ଏହି ଯେ, ପ୍ରସ୍ତାବିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାସବୁ ଯେତେ କଠୋର ହେଉ ନା କାହିଁକି, ସେଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ ।

ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ ଶେଷରେ ମଦନ ବାବୁ ହୁକା ଗୁଡ଼ିଗୁଡ଼ି ହାତରେ ଧରି ନିଜେ ଆଜି ଦେଶ ନିମନ୍ତେ ଓ ସମଗ୍ର ମାନବଜାତିର କଲ୍ୟାଣନିମନ୍ତେ ଯେ ମହତ୍ କାର୍ଯ୍ୟଟିର ସୂଚପାତ କରିଛନ୍ତି ପ୍ରଭୁ-ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱାର୍ଥରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଯେ ଉନ୍ନତ ଉପାୟର ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି, ସେହି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଛନ୍ତି ; ବୀରେନ୍ଦ୍ର ପାଶରେ ବସି ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକ ଟାଇପ କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ପଠାଇବାର ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ମଦନ ବାବୁ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଚାହିଁ ମନେ ମନେ ବିଚାରିଲେ, “ବାସ୍ତବିକ ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଭାରି ଦେଶସେବୀ ଉତ୍ସାହୀ ଯୁବକ । ଶୀଘ୍ର ମନୋଯୋଗ କରିନଥିଲେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବଟି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ହିଁ ରହିଯାଇଥାନ୍ତା ।” ଶୀଘ୍ର ‘ଚୁକର ଦମନ ସଭା’ର ବୈଠକରେ ସଭାସଦମାନଙ୍କ ଉପହାସକୁ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି କହିଲେ, “ଏ ଚୁକର-ଦମନ-ସଭାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟ ଚିନ୍ତାକଲବେଳେ ବାସ୍ତବିକ ମନରେ କି ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଉଛି । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଫଳ ମହତ୍, ତାହାର ଆରମ୍ଭରେ ଆଡ଼ମ୍ବର ନ ଦେଖି ସାଧାରଣ ଲୋକେ ପ୍ରଥମେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଏ ସଭାରେ ଆଜି ଏତେ ଅଳ୍ପ ଲୋକ ଉପସ୍ଥିତ ; କିନ୍ତୁ ଦିନ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଏ ସଭାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ମାନମାୟ ମଦନବାବୁ, ଏହି ସଭାର ପ୍ରଥମ ସନ୍ଧିପାତ କରିଥିବା ହେତୁ, ଅମର ନାମ ଅର୍ଜନ କରିବେ । ତାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟ ନାମ ପୃଥିବୀର ବଡ଼ଲୋକମାନଙ୍କ ନାମ ସଙ୍ଗେ କୀର୍ତ୍ତିତ ହେବ ।”

ଘରେଇଙ୍କର ଏ କଥାଗୁଡ଼ିକ ମନେପଡ଼ିବାରୁ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟରେ ବସିଥିବା ଯୁବକ ପ୍ରତି ସ୍ନେହର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିଗଲା । ବାସ୍ତବିକ ଘରେଇ ଯେପରି ଲୋକ ଚିହ୍ନି ପାରେ, ସେପରି ଆଉ କିଏ ଚିହ୍ନିବ ? ଘରେଇଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଉପକାର କରିପାରିଲେ ବଡ଼ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା—ତାଙ୍କର ଆଜିକାର ଶ୍ରବ ଚୁଡ଼ ହୋଇ ସବୁଦିନେ ରହନ୍ତା ।

ତା'ପରେ—ତା'ପରେ ଗୁରୁବାବୁଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକମାତ୍ର ମାଲିକ ଘରେଇଙ୍କ ମୂଲ୍ୟ କନ୍ୟାପିତାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ବଡ଼ କମ୍ ନୁହେଁ । ଘରେଇଙ୍କୁ ଜାମାତା କରି ପାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗତର ଯଥାଯୋଗ୍ୟ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କଟକର ଦୁଇଟା ବଡ଼ ସମ୍ପତ୍ତି ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଯିବ । ଘରେଇଙ୍କ ଶୁଣୁର ବୋଲି ତାଙ୍କର ଖାତିର ଯେତେ ବଢ଼ିବ, ଘରେଇ ତାଙ୍କ ଜ୍ଵାଇଁ ରୂପେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସେତିକି ସମ୍ମାନ ପାଇବେ । ଗୋପାଳର ଧୃଷ୍ଟତା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମଦନବାବୁ ହସି ହସି କହିଲେ, “ଘରେଇ, ତମେ ଏତେ ପରିଶ୍ରମ କାହିଁକି କରୁଛ, ବାବା ! କନକ ଏକୁଟିଆ କଣ କରୁଛି, ଗଲ ଦେଖିବ !”

ଘରେଇ ହର୍ଷୋକ୍ତାସରେ ‘ସ୍କୁଲର ଦମନ ସଭା’ର କାଗଜ-ପତ୍ର ଗୋଟିଆଗୋଟିଇ କରି ପାଇଲରେ ବାରୁ ବାରୁ କହିଲେ, “ଆଜ୍ଞା, ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ଟିକିଏ ନ ଖଟିଲେ ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶୃଙ୍ଖଳା ହେବ ନାହିଁ । ଥରେ ଗୁଲୁ କରିଦେଲା ପରେ ବେଶ୍ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବ ଯେ ।”

ବାରେଇ ଏତିକି କହି କାଗଜପତ୍ର, ତରବରରେ ଯେପରି ସଜଡ଼ା ହୋଇପାରେ ସେପରି ଥୋଇ କନକ ପାଖକୁ ବାହାରିଲେ । ତାଙ୍କର ତପସ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ସେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧ

ଆଡ଼ିପାଗଲ ମଦନବାବୁଙ୍କ ଶିଆଲ ଆଗରେ ନତମସ୍ତକ ହୋଇଥିଲେ, ତା'ର ପୁରସ୍କାର ଆଜି ମିଳିଲା । ବୀରେନ୍ଦ୍ର ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଚିହ୍ନି-ବାରେ ବେଶ୍ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ; କିଏ କେଉଁ ଉପାୟରେ ବଣ ହେବ ସେକଥା ସେ ଜାଣନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରଥମ ଯୌବନରୁ ଆଜିଯାଏ ସେ ନାନା ଉପାୟରେ କେତେ ଯେ ନାଶ ହୃଦୟ ଆନ୍ଦମଣ କରି ଜଣିଛନ୍ତି ତା'ର ସୁମାରି କରିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ପୁରୁଷ ହୃଦୟରେ ନିଜର ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ତାଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଥମ । କନକ ଉପରେ ମଦନବାବୁଙ୍କର କି ପ୍ରଭାବ ବୁଝିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ ଏବଂ ମଦନବାବୁଙ୍କ ହୃଦୟ-ଦୁର୍ଗର ଦୁର୍ବଳ ଅଂଶ ଚିହ୍ନିଯାଇ ସେ ସେହି ବାଟେ ନିଜର ପ୍ରଭାବ ମଦନବାବୁଙ୍କ ହୃଦୟ ଉପରେ ପକାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ନିଜ ଶକ୍ତି ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ସେ ଆଗରୁ ବୁଝିଥିଲେ, ମଦନବାବୁ ଦିନେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଯିବେ । କିନ୍ତୁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ? ଏତେ ଶୀଘ୍ର ତାଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ଫଳବତୀ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଆଶା ନ ଥିଲା । ଭାଗ୍ୟର କଥା, ମଦନ ବାବୁ କନକ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦରେ ଛୁଡ଼ିଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ରାଜି ଜଣାଇଦେଲେ । ଏଥର କନକର ହୃଦୟ ଜିଣିବାକୁ ହେବ । ଜିଣି ତ ହେବ ନିଶ୍ଚୟ । ତେବେ ନ ହେଲେ ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ମଦନବାବୁଙ୍କ ଆଗେ କନକ ଯେ ନିଜର ନିଜର ପ୍ରକାଶ କରିବ, ଏ କଥା ତ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଉପନ୍ୟାସକାରମାନେ ଯେଉଁ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ—ଆତ୍ମା ସଙ୍ଗେ ଆତ୍ମାର ମିଳନର ଉଲ୍ଲେଖ କରନ୍ତି—ସେ ପ୍ରେମ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବିଶେଷ ଭାବାନୁର ଆଖିପାରେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ନାଶ ତାଙ୍କର ସମ୍ମୋଗର ସାମଗ୍ରୀ । ସବୁ ନାଶଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ପ୍ରେମର, ରୂପ ଓ ଛଟା ଭେଦରେ ପରିମାଣ

ଟିକିଏ ଇଚ୍ଛା ବଶେଷ ହୁଏ ; ମାତ୍ର କୌଣସିଠାରେ ସୁନ୍ଦରୀ ସୁନ୍ଦରୀ ଦେଖିଲେ ସେ ଉତ୍ତଳ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ କଳେ ବଳେ କୌଣସି ନିଜର ସାଧାନୁସାରେ ତାକୁ ନିଜର ଶ୍ରେଣବସ୍ତୁରୂପେ ପାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏ ଲମ୍ପିଟତା ଫଳରେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଥର ବିପନ୍ନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ଯାଇ ନିଜର ପ୍ରଭୁତ ସମ୍ପତ୍ତି ଦେଖାଇ ପ୍ରଭୁର ଧାର ଉଧାର ନାନା ସ୍ଥାନରୁ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ଲମ୍ପିଟତା ବହୁ ବାଧା ବିଘ୍ନ ସତ୍ତ୍ୱେ ବଢ଼ିଛି ଏବଂ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଜନୀତି ତାଙ୍କୁ ଘେରାଇ ସାରିଦେବାର ଉପଦେଶ କରିବା ଉପରେ ।

ଏହି ସମୟରେ କନକଙ୍କର ନବ ଯୌବନ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା । ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲଳସା ହେଲା ଏବଂ ଲଳସା ପଛକୁ ମନେ ହେଲା ଏଠାରେ ତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସାଧୁତ ହୋଇପାରିବ । କନକଙ୍କୁ ଖାଲି ପାଲରେ ପକାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ନ କରି ହାତଗଣ୍ଠିର ଉଦ୍ୟମରେ ରହିଲେ ସ୍ତ୍ରୀରହ ଲଭ ହେବ ଏବଂ ଯୌତୁକ ସ୍ୱରୂପ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ରଜସମ୍ପତ୍ତିଟା ମିଳିଯିବ, କରଜ ଶୁଦ୍ଧିହୋଇଯିବ ଏବଂ ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ନୂଆ କରଜ କରିବାର ବାଟ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପା ହୋଇଯିବ । ଏହି ଚିନ୍ତାରେ ଖରେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ଚତୁରତା ଅସ୍ତ୍ରରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧରେ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ହୃଦୟ ଜୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲେ । ଜୟ ବଡ଼ ସହଜରେ ହେଲା । ଏହି ବିଜୟଗର୍ବରେ ସରସ ଚେହେରା ଧରି ସେ କନକଙ୍କ ପଡ଼ା ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତ ରୋଗ ହେତୁ କନକଙ୍କ ନାଶହୃଦୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବଡ଼ ସଦୟ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଦିନୁ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଯେତେ ଦେଖା ହୋଇଥିଲା, ସବୁବେଳେ ଦେହ

ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରି କରି କନକ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ଦେଉଥିଲେ ।
ଆଜି ମୁହଁରେ ସରସ ଭାବ ଦେଖି ହସି ହସି ସେ ପଚାରିଲେ,
“ବୀରଭାଇ, ଦିହ ଆଜି କ’ଣ ଟିକିଏ ଭଲ ଜଣାଯାଉଛି ?”

ବୀରେନ୍ଦ୍ର—ହଁ, ଆଜି ରୋଗର ଅନେକ ଉପଶମ ହୋଇଛି ।
ଆଜି ଜଣେ ଭଲ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେ ଗୋଟାଏ
ଔଷଧ ଦେଇଛନ୍ତି । ତା’ର ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ଭଲ ହେବ ।

କନକ—ସେ ଡାକ୍ତର କିଏ ? ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଏଥି ପୂର୍ବରୁ
ଯାଇଥିଲେ ତ ବଡ଼ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ର—ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଅନୁସରଣରେ ଅନେକ ଦିନୁ ଥିଲି ।
ଆଜି ସେ ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛନ୍ତି ।

କନକ—ପାନକରେ ଯଦି ଏତେ ଭଲ ଫଳ ଜଣାଯାଉଛି,
ନିଶ୍ଚୟ ଏଥିରେ ରୋଗ ଦୂର ହେବ । ଶିଶୁର କରନ୍ତୁ, ତୁମେ କିପରି
ରୋଗମୁକ୍ତ ହୁଅ । ମୁଁ ତୁମ ପାଇଁ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲି ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସରସତା ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଭୁନି ଭୁନି
ହୋଇ କହିଲେ, “ମୋ ପାଇଁ ତମେ ଏତେ ଚିନ୍ତିତ କାହିଁକି କନକ ?
ମୁଁ ତ ବିରୂପେ ମୋର କ୍ଷତିବୃଦ୍ଧିରେ କାହାର କିଛି ଯାଏ ଆସେ
ନାହିଁ ।” କନକ ହସି ହସି ଥଟ୍ଟାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ବାଃ, ତମେ
ଆଜିକାଲି ଭାରି ଉଦାସୀନ ହୋଇଯାଉଛ ତ ?”

ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ କ୍ଷଣେ ଭୁନି ରହିବା
ପରର କହିଲେ, “ଆଉ କନକ, ମୋ ବିଷୟ ତୁମେ କଣ ବାସ୍ତବିକ
ବିଚାର ?”

କନକ—ବା, ତୁମ ସଙ୍ଗେ ପିଲାଦିନୁ ପରିଚିତ । ମୁଁ ଇମିତି
କଣ ହୋଇଗଲିଣି ଯେ, ତୁମ ଦୁଃଖରେ ଟିକିଏ ସମବେଦନା
ଅନୁଭବ ବି କରିପାରିବି ନାହିଁ ?

“ତେବେ ମୁଁ ଯେତେ ହତଭାଗା ବୋଲି ନିଜକୁ ବଢ଼ିରେ ତେତେ ନୁହେଁ” ବୋଲି କହି ଶାରେନ୍ଦ୍ର ହସି ହସି କନକ ଧରିଥିବା ବହିଖଣ୍ଡି ତାଙ୍କ ହାତରୁ କାଢ଼ିନେଇ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଶାରେନ୍ଦ୍ର ସେ ବହିର ଗୋଟିଏ ପୃଷ୍ଠାକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଅନେକ ସମୟ କଟାଇଲା ପରେ କନକ କହିଲେ, “ସାର ଭାଇ, ଯାଅ, ଗାଧୋଇବ—ବହୁତ ଡେରି ହୋଇଗଲାଣି ।”

ଅନେକ ବେଳୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେହେଁ, କେବଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନରେ ବ୍ୟାଘାତ ଘଟିପାରେ ବୋଲି ଆଶଙ୍କା କରି ଶାରେନ୍ଦ୍ର ଏତେ ବେଳଯାଏ ବସିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ କହିବାରୁ ଅନିଚ୍ଛାର ବାହାନା କରି ସେ ଚଉକରୁ ଉଠିଲେ ।

ଆଠ

ଶାରେନ୍ଦ୍ର ଯିବା ପରେ କନକ ନିଜର ଖାଇବା ପିଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ସାରି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଗଲାବେଳକୁ ଉଦୁଉଦିଆ ଦିପହର ସମୟ । ବିଶ୍ରାମ ସମୟ ଟିକକ କେତେଦିନ ହେଲା ଭାରି କଷ୍ଟକର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପଡ଼ାପଡ଼ି ବେଳଟା ଯେକୌଣସିମତେ କଟିଯାଏ । ପଡ଼ାପଡ଼ି ବେଳେ କେତେ ଆଡ଼ୁ କେତେ କଥା ଆସି ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ସତ, ତେବେ ପରୀକ୍ଷାରୁପ ଆସନ୍ତି ବିପଦ ସଦାସବଦା ମନେଥିବାରୁ କନକ ସେଥି ନିମନ୍ତେ ଆତ୍ମରକ୍ଷାର ବାଟ ପରିଷ୍କାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନିଚ୍ଛୁକ ମନକୁ ଟାଣି ଓଟାରି ବହିରେ ନେଇ ଲଗାନ୍ତି । କେହି ବନ୍ଧୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ କଥା ଲହସରେ ସମୟଟା କଟିଯାଏ ; ମାତ୍ର ବିଶ୍ରାମ ସମୟଟା ଚିନ୍ତା କରିବାର ଧରାବରା ଅବସର । ଖଟ ଓପରେ ଓପରକୁ ଚାହିଁ ପଡ଼ିଗଲା ମାତ୍ର ଗୋପାଳଙ୍କ କଥା ଆସି

ସବୁଦିନ ଭଲ ମନକୁ ଅଧିକାର କରି ବସିଲା । ସେ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି-
ଗଲେ ? ତାଙ୍କର ଏଡ଼େ ହତାଦର ! ସେ ପରା ଭାରି ହୃଦୟ
ଚିହ୍ନି ପାରନ୍ତି ବୋଲି ଗର୍ବ କରନ୍ତି । କନକର ହୃଦୟଟା ଟିକିଏ
ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ ? କାଗଜରେ ସେ ଯେଉଁ କଥାଟା ସେଦିନ
ଲେଖିଦେଇଥିଲେ, ସେତିକିରେ ତାକୁ ଏକାବେଳକେ ତ୍ୟାଗ କଲେ !
ଟିକିଏ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ, ସେ ଚିଠିଟାଯାକ ସବୁ ମିଛ । ଚିଠି
ଲେଖିଲାବେଳେ ତା'ର ଥରଥର ହାତରୁ ହୃଦୟର ଭାବଟା ଜାଣିବା
ତ ସହଜ ହୋଇଥାନ୍ତା ! ତା'ର ମୁହଁକୁ ଦେଖି ମୁହଁରେ ହୃଦୟର
ଭାବ ଅଙ୍କିତ ହେବାର ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ ? ଯଦି ବା ଜାଣି ନ
ପାରିଲେ, ଆଉ ଥରେ ଆସନ୍ତେ ନାହିଁ ! ଯଦି ସେ ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ନେହ
କରୁଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଏପରି ଟିକକ କଥାରେ କେବେ ଛୁଡ଼ି
ରହିପାରନ୍ତେ ଟି ? ତା'ର ହୃଦୟର ଭାବ ବଦଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆଉ
ଚେଷ୍ଟା କରିନଥାନ୍ତେ କି ? କନକଙ୍କ ହୃଦୟ ଅଭିମାନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ
ହୋଇଗଲା । ସେ ପଣନ୍ତକାନରେ ଆଖି ଦୁଇଟିକୁ ବାରମ୍ବାର
ପୋଛିଲେ ।

କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ମନ ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହେଲା । କନକ ମନେ ମନେ
କହିଲେ, “ସେ ଆଉ ଆସିଥିଲେ ବା କି ଫଳ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ବାପା
ତ କେବେ ତାଙ୍କର ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଇଦିଅନ୍ତେ ନାହିଁ ! ବୁଝାରେ
ଅପମାନ ପାଇଥାନ୍ତେ ସିନା !” ମୁତାକନକ ! ବିଚାରିଛ ସେ ଅପମାନ
ପାଇନାହାନ୍ତି ପରା ! ତୁମେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ନିଆଁ ସେ
ଚିଠିରେ ଲଗାଇଦେଲା, ତହିଁରେ ତୁମ ବାପା ଯେ ଆହୁତ ଦେବାରେ
ଅବହେଳା କରିନାହାନ୍ତି, ତାହା ତୁମର ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଚରକୁ
ଆସିନାହିଁ ପରା !

ବିଚଳିତ ମନର ସାନ୍ତ୍ବନା ନିମନ୍ତେ କନକ ବଗିଚାକୁ ଆସି ଗୋଲପଜାମୁଗଛ ଗୁଚ୍ଛରେ ଥିବା ଚଉକି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଗଛଗୁଚ୍ଛର ଚାରିପାଖେ ପଡ଼ିଥିବା ଉଦୁଉଦିଆ ଦି'ପହର ଖରା ଗଛ ଗୁଚ୍ଛକୁ ଉକୁଟି ଦେଖାଉଥାଏ । କନକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାରି ଦିଗରୁ ତାପ ରୂପ ହୀନ ବଢ଼ାଉଥାଏ, କହୁଥାଏ, “ତୋର ହୃଦୟର ଅବସ୍ଥା ଯେପରି, ତୁ ମୋରି କୋଡ଼ରେହିଁ ଆଶ୍ରୟ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ । ହୃଦୟରେ ଯଦି ଏତେ ତାପ, ସ୍ଥର ମାଟିର ଆବରଣଟାକୁ ଥଣ୍ଡା ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ କାହିଁକି ?”

ଗଛଗୁଚ୍ଛରେ ସାନ୍ତ୍ବନା ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କୃତା ହେବାର ଦେଖି କନକ ପୁଣି ଘର ଭିତରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା—ତାଙ୍କ ହରିଣ ଛୁଆକୁ ତାଙ୍କ କୁକୁର ମୋଡ଼ି ଗୋଡ଼େଇଛନ୍ତି । ଦୋଡ଼ି ହୋଇଛି, ଘରକୁ ଘେରି ରହିଥିବା ବଗିଚାର ଗ୍ରେଟ୍ ରସ୍ତାଟି । ଘର ଚାରିପାଖେ ପ୍ରାଣୀ ଦୁଇଟିକୁ ଦୋଡ଼ି ଆସିବାକୁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମିନିଟ୍ ଲାଗୁଥାଏ । ଦୁଇ ମିନିଟ୍ରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ତାଙ୍କ ପାଖଦେଇ ଯୋଡ଼ିକଯାକ ଧଇଁଯାଉଥାନ୍ତି, ହରିଣ ଛୁଆଟି ଆଗରେ, ମୋଡ଼ି ପଛରେ—ମୋଡ଼ିର ଗୋଳିଆ ମୁହଁଟି ହରିଣ ଛୁଆର ପଛଗୋଡ଼ି ଯୋଡ଼ିକର ପ୍ରାୟ ଚାରିଗୋଟି ଦୂରରେ । କନକଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ଦୂର ହୋଇଗଲା । ସେ ଏ କୌତୁକ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଘର ଚାରିପାଖେ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଥର ପରିମାଣ ସରିଲାଣି । ଛୁଆ ଯୋଡ଼ିକ ଠିକ୍ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି, ଆଉ ମିନିଟ୍ ବାଦ୍ ପୁଣି ଦେଖାଯିବେ । କନକ ନିର୍ନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି । ମିନିଟ୍ ଗଲା, ଦୁଇ ମିନିଟ୍—ତଳ ମିନିଟ୍—ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ପରେ ଆଉ କନକ ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହି-ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଘରର ଚାରିପଟେ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ

ଗୁକର ବିନୁଆ କହିଲା, “ଦିଦି, ମୋର ଫାଟକଟା ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ଇଲଗେ କୁକୁର ଗୋଡ଼ାଇଲା ଯେ ହରିଶକୁଆଟି ଫାଟକବାଟେ ଦାଣ୍ଡକୁ ପଲେଇଗଲା । ମୁଁ ତା’ ପଛରେ ଖୁବ୍ ବାଟ ଗଲା, ଆଉ ଗୋଡ଼େଇପାରିଲି ନାହିଁ, ସେ କଟକ ଆଡ଼େ ଯାଇଗଲା ।”

କନକ—ମୁଁ ତ ହରିଶକୁଆ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ପଚାରୁଛି, ତୁ ଫାଟକ ଦୁଆର କିମିତି ମେଲ ହେଲା କହୁଛୁ କାହିଁକି ? ବାପା ଏତକ ଶୁଣିଲା ମାତ୍ରେ କାମରୁ ତଡ଼ିଦେବେ ଯେ ।

କଥା ମୁହଁରୁ ନ ସରୁଣୁ ମଦନବାବୁ କୁଆଡ଼ୁ ଆସି ସେହଠାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ବୁଝିଗଲେ, କଣ ଗୋଟାଏ ଘଟିଛି । କନକ ତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି କହିଲେ, “ବାପା, ହରିଶକୁଆଟା କୁଆଡ଼େ ଦାଣ୍ଡକୁ ପଲେଇଛି ।”

ମଦନବାବୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପାଟିକଲେ, “ହରିଶକୁଆ ହଜିଲା ବେଳକୁ ‘ବାପା, ହରିଶକୁଆ ହଜିଛି ।’ ଗୁକରବାକରଗୁଡ଼ାକ ଓପରେ ଟିକିଏ ନଜର ଦେବାକୁ ନାହିଁ । କିରେ ବିନୁଆ, ଫାଟକ ଦୁଆର ମେଲ କଲା କିଏ ?”

ବାବୁଙ୍କ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ବିନୁଆ ନଜର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ “ବାବୁ, ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ” ବୋଲି କହିବାକୁ ଯାଇ ଖାଲି ‘ବାବୁ’ କହୁ କହୁ ମଦନବାବୁ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ଗର୍ଜିଉଠିଲେ “ଏ ଗୁକରଗୁଡ଼ାକ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ଏହିସଣି ହଜାରେ ଆଲ ବାହାର କରିବ । ମୁଁ ଇଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲି, ସିଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲି ଇତ୍ୟାଦି । ରଖ, ତୋ ବାବୁ ବାବୁ । ଗଲୁ ଯା ଘାଟେଇକୁ ଡାକିଦେଲୁ ।”

ମଦନବାବୁ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ବିନୁଆ ବାବୁଙ୍କ ଆଖି ଆଗରୁ ଅନ୍ତତଃ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ବାହାରିଯିବାର ସୁବିଧା ପାଇ ଆନନ୍ଦରେ ଶରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଧାଇଁଲା । କନକ ବାପାଙ୍କ ଅଧୀରତା ଯୋଗୁଁ ବିନୁଆ ରକ୍ଷାପାଇବାରେ ଖୁସିହୋଇ ମୁଢୁକ ମୁଢୁକ ହସି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ । ହରିଶ ଛୁଆ ବିଷୟରେ ଏସବୁ ଭିତରେ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା ବି ଥାଏ ।

ଶରେନ୍ଦ୍ର ବିନୁଆ ମୁହଁରୁ ମଦନବାବୁ ଡକେଇ ପଠେଇବାର କାରଣଟା ବୁଝିନେଇ, କନକର ହଜିଯାଇଥିବା ହରିଶଛୁଆଟି ଖୋଜିଆଣିବାର ସୁବିଧା ପାଇବା ଭାବ୍ୟର କଥା ବୋଲି ବିଚାର, ଚରବରରେ ଖଣ୍ଡେ କାମିଜ ଗଲେଇପକେଇ ଆସିଲେ ।

ଫାଟକ ପାଖରେ କନକଙ୍କୁ ଦେଖି ଶରେନ୍ଦ୍ର ଆଶା ଦେଇ କହିଲେ, “ହରିଶଛୁଆ ପାଇଁ ମନ ମାରିଦେଇଛ ପରା ! କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । କଟକର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଥିବ ସେଠାରୁ ଆଜି ବାହାର କରି ଆଣିବ । ମୁଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତୁମ ପ୍ରିୟ ଛୁଆଟି ହଜିଯିବ ନାହିଁ ।”

କନକ ଈଷତ୍ ଲଜ୍ଜାରେ, “ନା, ସେଇଟା ସେପରି କିଛି ପ୍ରିୟ ନୁହେଁ—ତୁମେ କାହିଁକି ଗୁଡ଼ାଏ କଷ୍ଟ ପାଇବ” ବୋଲି କହି, ଘରଭିତରୁ ସାଇକଲଟି ଆଣିବାକୁ ଗଲେ, ଏବଂ ଶରେନ୍ଦ୍ର ମଦନବାବୁଙ୍କୁ ଖାଲି ଦେଖାଟାଏ ଦେଇ ଦେଇ ସାଇକଲ କନକ ବାହାର କରି ଆଣିବା ପୂର୍ବରୁ ବାହାରିଗଲେ ।

ଶରେନ୍ଦ୍ର ନିଜ ଘରୁ ସାଇକଲ ନେଇ କଚେରୀ ହତା ଭିତରକୁ ଗଲବେଳକୁ ହରିଶ ଛୁଆଟି କଚେରୀ ନିକଟସ୍ଥ ପଡ଼ିଆରେ ଠିଆ ହୋଇଛି । ଦି'ଅଣା ପଇସା ସାହାଯ୍ୟରେ ଛୁଆଟି ଧରାଗଲା ଏବଂ କଚେରୀ ନିକଟରେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଘରେ ରଖାଗଲା । ଶରେନ୍ଦ୍ରବାବୁ ସାଇକେଲ ଚଢ଼ି ମହାନଦୀକୂଳକୁ ଚାଲିଗଲେ । ସେ ସବୁଦିନ

କାଠଯୋଡ଼ୀ କୁଳରେ ବୁଲନ୍ତି । ମାତ୍ର କନକ ବି କାଠଯୋଡ଼ୀ କୁଳରେ ବୁଲନ୍ତି । ଆଜି କନକଙ୍କ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲେ ସବୁ ବିଗିଡ଼ିଯିବ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ମହାନଦୀ କୁଳକୁ ପଳାଇଲେ ।

ପରଦିନ ସକାଳ ଆଠଟା ବେଳେ, ଖରେନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ ଶିକୁଳରେ ହରିଣ ଛୁଆଟିକୁ ବାନ୍ଧି ମଦନବାବୁଙ୍କ ଫାଟକ ପାଖେ ଆସି ଡାକିଲେ । କନକ ସନ୍ଧ୍ୟା ତମାମ ଓ ରାତି ନଅଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିଲେ । ଖରେନ୍ଦ୍ର ନ ଆସିବାରୁ ତାଙ୍କ ମନ ହରିଣଛୁଆ ବିଷୟରେ ବିଶେଷତଃ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲା । ସକାଳୁ ଉଠି ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଣ୍ଠସ୍ବର ଶୁଣି ସେ ଚାକରଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ନିଜେ ଯାଇ ଫାଟକ ଦୁଆର ଫିଟାଇଦେଲେ ଏବଂ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହାତରେ ହରିଣ ଛୁଆଟି ଦେଖି ହସି ହସି ପଚାରିଲେ, “ଏ ତୁମକୁ ଖୁବ୍ କଷ୍ଟ ଦେଲା, ଗାର ଭାଇ !”

ଖରେନ୍ଦ୍ର—କଷ୍ଟ କ’ଣ ? ଅବଶ୍ୟ ଟିକିଏ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିଲା, ମାତ୍ର ତୁମ ନିମନ୍ତେ ଆହୁର ଅଧିକ କଷ୍ଟକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କଷ୍ଟ ବୋଲି ଗଣନ୍ତି ନାହିଁ । କାଲି ରାତିରେ ଆଉ ଟିକିଏ ଖୋଜିଥିଲେ ମିଳିଯାଇଥାନ୍ତା ; ମାତ୍ର ଦଶଟା ପରେ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ସନ୍ଧାନ ନ ପାଇ ଘରକୁ ଫେରିଥିଲା । ଯେଉଁଠାରେ କାଲି ଖୋଜା ବନ୍ଦ କରିଥିଲା, ସେହିଠାରୁ ଆଜି ଆରମ୍ଭ କଲା । ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ମିଳିଗଲା । ଛୁଆ ଖଣ୍ଡେ—ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ଯାଇ ବନ୍ଦିବଜାର !

କନକ—ତେବେ ବିନୁଆ କଣ କହୁଥିଲା କଚେରୀ ଆଡ଼େ ଯାଇଛି ବୋଲି ?

ଖରେନ୍ଦ୍ର—ବିନୁଆ ଠିକ କହିଛି । ପ୍ରଥମେ ସେ କଚେରୀ ଆଡ଼େ ପଳେଇଥିଲା । ସେଠାରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଡିନିଟା କୁକୁର ତାକୁ

ଗୋଡ଼େଇଲେ ଯେ, ସେ ମହମଦୀଆ ବଜାର ବାଟେ କିଲପଡ଼ିଆ ହୋଇ ବକ୍ସିବଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଗଲା । ସେଠାରେ ଜଣେ ଲୋକ ତାକୁ ଧରି ରଖିଥିଲା ।

କନକଙ୍କ ଆଖିରୁ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଧବସାୟ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଶଂସା ଫୁଟି ଦିଶିଲା । ସେ କହିଲେ, “ମୁଁ କାଲି ସାଇକଲ ଆଣୁ ଆଣୁ ତୁମେ ଚାଲିଗଲା ।”

ଖରେନ୍ଦ୍ର — ସାଇକଲ ପାଇଁ କହିଥିଲି ସତ, ପୁଣି ବିଚାର କରି ଚାଲିଗଲା ଯିବି । ଭଲ ହେଉଛି, ସାଇକଲ ଚଢ଼ି ଖୋଜିବା କାମ ହୋଇପାରିନଥାନ୍ତା । ଶୁଭ୍ର ସେ ସବୁ କଥା, ମାଲ ତ ମିଳିଲାଣି । ସାଇକଲରେ ଗଲି କି ଚାଲି କରି ଗଲି ସେଥିରେ କ’ଣ ଅଛି ? ମୁଁ ଯାଉଛି ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ କରିବି ।

ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଆଗେ ନ କହି ଏତେ ବେଳଯାଏ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ହେତୁ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ କନକ “ହଁ, ଯାଅ, ଯାଅ” ବୋଲି କହିଲେ । ଖରେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ କହିବା ଅନୁସାରେ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଗଲେ ।

ଖରେନ୍ଦ୍ର ଏହି ଛୋଟ ହରିଶଙ୍କୁଆ ବ୍ୟାପାର ନେଇ କନକଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଆସନ ଅଧିକାର କରି ଦସିଲେ । ଖରେନ୍ଦ୍ର ବାସ୍ତବିକ ତାଙ୍କୁ କେତେ ମନେହ କରନ୍ତି ! ତାଙ୍କର ଛୁର ଗୋଟାଏ ହରିଶଙ୍କୁଆ ପାଇଁ ଦୁଇଦିନ ଧରି ସେ କେତେ ପରିଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି ! ତାଙ୍କ ଦୁର୍ବଳ ଦେହରେ ସେ ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ଚାଲି ହରିଶଙ୍କୁଆର ସନ୍ତାନ ନେବାର ଚିନ୍ତା ମନେ ମନେ ଅଙ୍କନ କରି କନକ ବାରମ୍ବାର ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ନେହକୁ ଧନ୍ୟଧନ୍ୟ କଲେ । ଏ ସ୍ନେହ କାହିଁକି ? କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବରେ ତ ଖରେନ୍ଦ୍ର ଏପରି ନ ଥିଲେ । କନକଙ୍କ ସୁଗୋଲ ଗୋର ମୁହଁଟି ଲଜ୍ଜାରେ ନାଲି ପଡ଼ିଗଲା ।

ଗୋପାଳ ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ । କନକଙ୍କର ମନ ଭିତରେ କିଏ
 ଯେପରି କହିଲା, “ଗାରେନ୍ଦ୍ର ଓ ଗୋପାଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁମକୁ କିଏ
 ବେଶି ସ୍ନେହ କରନ୍ତି, କନକ ? ଯେ ପଦେ କଥାକେ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି
 ଚାଲିଗଲା, ସେ ? ନା, ଯେ ତୁମଠାରୁ କିଛି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ କରି ତୁମ
 ପାଇଁ ଶକ୍ତିରେ ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ବୁଲୁଛି ? ଯେ ତୁମକୁ ଗୋଡ଼ରେ
 ଫୋପାଡ଼ିଦେଲା ତାକୁ ହୃଦୟ ସିଂହାସନରେ ବସାଇଛି, ଆଉ ସେ
 ତୁମ ପାଇଁ ଦିନ ନାହିଁ ରାତି ନାହିଁ ଖଟୁଛି, ତୁମର ଦୁଃଖ ଦୂର
 କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିଜ ସୁବିଧା ଅସୁବିଧାକୁ ଭ୍ରାଣେପ କରୁନାହିଁ ତା’
 ବସପୁରେ ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ଚିନ୍ତା କରୁନାହିଁ !”

ନଅ

ଠିକ୍ ଯେଉଁ ଦିନ ଯେତେବେଳେ ଏହିପରି ଚିନ୍ତାରେ କନକଙ୍କ
 ହୃଦୟ-ସିଂହାସନର ଅଧିକାର ନିମନ୍ତେ ଗାରେନ୍ଦ୍ର ଗୋପାଳଙ୍କର
 ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦୀ ହେବାର ସୁସମ୍ପାଦ ହେଲା, ସେହି ଦିନ ଠିକ୍ ସେତିକି
 ବେଳକୁ ଗୋପାଳ ତାଙ୍କ ନିର୍ଜନ କୋଠାରେ ବସି କ’ଣ
 ବିଚାରୁଛନ୍ତି ।

ବାସ ସ୍ଥାନଟି ଜଗୁଆର ଯନ୍ତରେ ଡିଆରି ହୋଇଛି । ଦୁଇଟି
 ମୁଣ୍ଡିଆ ଦୁଇ ଦିଗରୁ ଆସି ମିଳିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ କୋଣ ଉପାଦାନ
 କରିଛି । ସେହି କୋଣରେ, ମାତ୍ର ମୁଣ୍ଡିଆ ଦୁଇଟିର ମିଳନ
 ସ୍ଥାନରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧପାଏ ବାଟ ଦୂରରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଘରଟି । ଘର
 ବୋଲି ବିଶେଷ କିଛି ନୁହେଁ—ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କୋଠା—ଅତି ବଡ଼
 ନୁହେଁ କି ଅତି ଛୋଟ ନୁହେଁ । କୋଠାଟିର ଗୋଟିଏ କୋଣରେ
 ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ଚାଳିଆ ହୋଇଛି । ତା’ର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ
 କିରୀଟିନ ଷ୍ଟୋଭ ଆଉ ଦୁଇ ଚାରି ଖଣ୍ଡ ଆଲୁମିନିଅମ ବାସନ ।

କୋଠରୀ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଦୁଇ ଚାରିଟି ବସ୍ତାରେ ଚାଉଳ ଡାଲି ରଖା ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କୋଣରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଟେବୁଲ, ତା ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଟିଣ ରତ୍ନକ, ଆଉ କାନ୍ଥକୁ ଲଗି ଗୋଟିଏ ଖୋଲ ଆଲମାରରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବହିପତ୍ର । ଟେବୁଲଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଦ୍ଵାଦଶ ଦୁଇହାତ ଛୁଡ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ସାଧା ଖଟ । ଖଟ ଓପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସତରଞ୍ଜି, ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଚକିଆ ।

ଘରର ବାହାରେ, ଘର ଠାରୁ ଚାରି ଦିଗରେ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ହାତ ଲେଖାଏଁ ଛୁଡ଼ି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପାଚର—ଖାଲ ପଥର ତିମାରେ ତିଆରି । ଚକଟା ମାଟି ସିମେଣ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି । ଖୋରାଜ ମାଟି ସୁସ୍ଥବତଃ ଭାରି ଟାଣ । ତହିଁରେ ପୁଣି ତିମା ପଥର—ଗୁଡ଼ାକ ଦେଖି ମନେ ହେଉଛି, ପାଚର ଓପରେ ନଡ଼ାଛତ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷା ତାହାର କିଛି କ୍ଷତି କରି ପାରନ୍ତା ନାହିଁ ।

ବାଡ଼ି ଭିତରେ, ଘରର ଠିକ୍ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପୋଖରୀ । ପୋଖରୀରେ ଭଲ ଝର ପଡ଼ିଛି । ଖୁବ ପରିଷ୍କାର ପାଣି । ଜଗୁଆ ଓ ନଧିଆଙ୍କ ଯୋଗୁ ପୋଖରୀଟି ଛୋଟ ବଡ଼ ମାଛରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗୋଟିଏ ମାସ ଶସ୍ତ୍ର ନ ଥିବାରୁ ମରିବାର ପାଲ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଆନନ୍ଦରେ ଖେଳୁଛନ୍ତି ।

ଘରର ଚାରିପଟେ ବାଡ଼ି ଭିତରଯାକ ନାନା ପ୍ରକାର ଫସଲ ହୋଇଛି । କେଉଁଠାରେ ବାଇଗଣ କିଆରୀଟାଏ, କେଉଁଠାରେ କୋଶଳା ଶାଗ କିଆରୀ ଗୁଡ଼ାଏ, କେଉଁଠାରେ ଅବା ଗୁଡ଼ାଏ କନ୍ଦମୂଳ ମନ୍ଦା—ଏହିପରି ଆଉ କେତେ । ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଉଛି, ଘରର ମାଲିକ ନିଜର ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ନିଜ ବାଡ଼ି ଭିତରୁ ଆଦାୟ କରି ଖାଇବା ବିଷୟରେ ଅନ୍ତତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବାର ଚେଷ୍ଟାରେ ଅଛନ୍ତି ।

ଗୋପାଳ ଟେବୁଲ ଓପରେ ଭର ଦେଇ ଚଉକରେ ବସି-
ଛନ୍ତି । ଏ ଗୋପାଳ ଆଉ କଟକର ‘ଗୋପାଳ ବାବୁ’ ନୁହନ୍ତି ।
ଗୋଟାଏ କପର ବଣୁଆ ହାବଭାବ ଦେହର ସମସ୍ତ ଅଂଶରେ
ବ୍ୟାପି ରହିଛି । ନିଶ ଦାଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ଖୁରୁର ଅସବରୁ ମୁହଁ ଓପରେ
ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ବସିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଖୁବ୍ ଭଲ
ହୋଇଛି । ବାବୁର ବାଳ ଓ ଅସହ ରକ୍ଷିତ ଦାଡ଼ି ନିଶ ଭିତରେ
ଗୋଟାଏ କପର ଶ୍ରୀ ପୁଟି ଉଠୁଛି । ଅନାବୃତ ଗୁଡ଼ି ଓ ବାହୁକୁ
ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଉଛି, ଗୋପାଳଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକ ବଳ ପରିଶ୍ରମ ଓ
ମୁକ୍ତବାୟୁ ଯୋଗୁଁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବେଶ୍ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ।

ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖାତା ପଡ଼ିଛି । ସେ ଖଣ୍ଡି
ଗୋଟିଏ ଇଂରେଜୀ ପ୍ରବନ୍ଧ ଖାତା — ଭିତରେ ଠାଏ ଠାଏ ନାଲି
କାଳରେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଛି । ଗୋପାଳ ପୃଷ୍ଠା ପରେ ପୃଷ୍ଠା
ଓଲଟାଉଥାନ୍ତି । ବେଳେବେଳେ ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟାଇବା ବନ୍ଦ କରି
ଦେଇ ଓପରକୁ ଚାହିଁ କଣ ବିଚାରନ୍ତି । ତା’ପରେ ପୁଣି ପୂର୍ବପରି
ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟି ପାଲଟି ଚାଲେ । ପ୍ରାୟ ଅଧଦଶା
ଗଲା । ଖାତା ବନ୍ଦ କରି, ସନ୍ଦେହରେ ତାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜଖୋଳ
ଭିତରେ ଥୋଇ, ମେଲ ଆଲମାରୀର ଆକରେ ରଖୁ ରଖୁ ଗୁଣୁଗୁଣୁ
ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, “କନକ, ସଂଶୋଧନ କରି ସାରି ଫେରାଇଦେବ
ବୋଲି କହି, ନ ଫେରାଇବାରୁ ଠକ ବୋଲି ବିଚାରୁଥିବ । ବିଚାର
ପଛେ, ମୁଁ ଆଉ ଏଖଣ୍ଡି ଛାଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏ ଖଣ୍ଡି ମୋର ଏ
ଅସରନ୍ତି ସମୟ କାଟିବାରେ ଯେ ସହାୟ ହୋଇଛି !”

ଆଉ କଣ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଟେବୁଲ ପାଖୁ ଉଠି ଆସି
ବାରମ୍ବାର ବାହାର ଗୋପାଳ ପାଖର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ଦୁଆର
ଭିତରୁ ଖୁଲି ଦିଆ ହୋଇଛି । ଦୂର ଗାଡ଼ରେ ଯାଇ ଶିକୁଳି ଫିଟାଇ

ବାହାରକୁ ରୁହିଁଲ ବେଳକୁ ଜଗୁଆ ଗୋଟିଏ ବୁଦାରୁ କୋଳି ତୋଳୁଛି । ପାଖରେ ଜଗୁଆର କୁକୁର ଭୃତ ଠିଆ ହୋଇ ଦୂରର କୌଣସି ଜନସବୁ ଶୁଣି ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନାକଟାକୁ ସେହି ଦିଗରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇଛି ।

ଗୋପାଳ ଦୁଆର ଫିଟାଇବାର ଦେଖି ଭୃତ ଲଙ୍ଘିତ ହଲଇ ହଲଇ ଶୁଣିବା କାର୍ଯ୍ୟଟା ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଛୁଡ଼ିଦେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା । ଜଗୁଆ କୋଳି ତୋଳିବା ବନ୍ଦ କରୁ କରୁ କହିଲା, “ବାବୁ, ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲ କି ? ମୁଁ ଆଜି ଯେତେ ଡାକିଲିଣି ।”

ଗୋପାଳ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ, “ମୋତେ ଶୁଭଲ ନାହିଁ” ବୋଲି ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ପରୁଣଲେ, “କିରେ ଜଗୁଆ, ତୋ ବିଶ୍ୱାସର ସରିଗଲା ?”

ଜଗୁଆ ଲଜ୍ଜା ମିଶ୍ରିତ ଅଭିମାନରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ହଁ, ସରିଲଣି । ତମେ ତ ଗଲ ନାହିଁ ବାବୁ, ବୋଉ ଭାରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା । ବାହାଘର ଦିନ ସକାଳୁ ଭାରି ମନ ବ୍ୟସ୍ତରେ କହିଲା, ଯାହା ଯୋଗୁ ବାହାଘର ସେ ଏତେବେଳକୁ ବନସ୍ତ ଭିତରେ ବୁଲୁଥିବେ ।”

ଗୋପାଳ—ତୁ ତାକୁ ବୁଝେଇ ଦେଲୁ ନାହିଁ, ଜଗୁଆ ! ମୁଁ ପରା କୁଆଡ଼େ ଯିବି ନାହିଁ ବୋଲି ନିୟମ କରୁଛି ।

ଜଗୁଆ—ଏ ପୁଣି ଗୋଟିଏ କି ନିୟମ ? ଏଇ ବନସ୍ତଟାରେ ଥିବ ? ବାହା ତୋଳା ହେଲେ କଣ ଇଠେଇଁ ହବ । ଆଉ କୁଁ ଗାଁକୁ ଯିବି ନାହିଁ ?

ଗୋପାଳ କିଛି ନ କହି ଅଜାଣତରେ ଗୋଟିଏ ଘାଁ ନିଶ୍ୱାସ ପକେଇଲେ । ଜଗୁଆ ବାହାଘର କଥାଟା ପକାଇବା ଉଚିତ ହେଲା ନାହିଁ ଯଦି ବୋଲି ବିଚାରି ଦୁଃଖିତ ହେଲେ । ଅନ୍ୟ କଥା ପକାଇବାକୁ

ଯାଇ ଜଗୁଆ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲପରି କହିଲା, “ବାବୁ, ମାସକେ ଥରକରୁ ବେଶି ନ ଆସିବାକୁ ଯୁ’ କଥା କରନ୍ତୁ, ସେଇଟା ରଖ ନାହିଁ । ମୁଁ ଖାଲି ମାସକଯାକ କୁ’ଦିନ ଆସିବି, କୁ’ଦିନ ଆସିବି ହଉଛି ।”

ଗୋପାଳ—ନାହିଁ ନାହିଁ, ସେ କଥା ଘନ ନାହିଁ । ଜଙ୍ଗଲଟାକୁ ବେଶି ଆସିବା ଭଲ ନୁହେଁ । ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଘ, ଭଲ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣୁଛି ।

କଥାଟାକୁ ଅବଜ୍ଞରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ଜଗୁଆ ହସି ହସି କହିଲା, “ଆମେ ପରା ଖୋରା ମଣିଷ ବାବୁ ! ଆମର ବାଘକୁ ଡର ନାହିଁ । କଟକ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଲୁଆ ମହାବଳ । ତମେ କଟକ ମଣିଷ ହେଇ ଜଙ୍ଗଲରେ ରହିବ, ଆଉ ମୁଁ ମାସକେ ଡିନି ଥର ଆସିପାରିବି ନାହିଁ !”

ଗୋପାଳ ପାଚିରିକ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ଯୁକୁ ଡେଇଁ କରି କୁ’ ବାଘ ମୋ’ ପାଖକୁ ଆସିବ, କହିଲୁ ? ବାଟର ଦି’ପାଖେ ତ ପାଚିରି ନାହିଁ । ଆଉ ଆଉ ସେ କଥା । ଚାଲ ବଢ଼ିଗୁଟା ଦେଖିବୁ—ଗଛସବୁ କିମିତି ବଡ଼ୁଛନ୍ତି ।”

“ହଉ ଟିକିଏ ରହ” ବୋଲି କହି ଜଗୁଆ ଗୋଟାଏ ଗଛ ମୂଳରେ ରଖାହୋଇଥିବା ଟୋକେଇଟାକୁ ଧରି ଗୋପାଳଙ୍କ ଘର ଭିତର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲା । ପୁଣି କ’ଣ ଗୁଡ଼ାଏ ଆଖିଲୁଟି ବୋଲି ମଧୁର ଭସ୍ତ୍ରୀନା ଦେଇ ଗୋପାଳ ତା’ ପଛେ ପଛେ ଗଲେ । ଟୋକେଇଟି ଭିତରୁ ହଲଦିଗୁଣ୍ଡାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଚିଲା କଦଳୀ, ଚିନି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେତେ କଣ ବାହାରିଲା । ଏସବୁ ଜଗୁଆ ମା ଗଲ ମାସ ତମାମ୍ ମନେ ପକେଇ ପକେଇ ଟୋକେଇ ଭିତରେ ସାଇତି ରଖିଥିଲା, ପଠେଇବାକୁ ।

ଶେଷରେ ଟୋକେଇ ଭିତରୁ ବାହାରିଲା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଡାଳ । ଡାଳଟି ଦେଖି ଗୋପାଳ ବାସ୍ତବିକ ବରକ୍ର ହୋଇ ଚିତ୍କାର କଲେ । “ଏପରି ଘିଅଫିଅ ପଠେଇଲେ, ମୁଁ ତୋତେ ଆସିବାକୁ ମନାକରିଦେବି । ଆଉ ଯେତେ ଆସି ଡାକିଲେ ପାଚିବ ଦୁଆର ଫିଟିବ ନାହିଁ ।”

ଜଗୁଆ ସେ କଥାରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କରି ହସି ହସି ଡାଳ ଧରି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା “କାହିଁକି ଏପରି ହଉଛି ? କିଏ ଘିଅ ଆଣିଛି ଯେ ଏତେ ବିରକ୍ର ? ଆସ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ।”

ଗୋପାଳ ଡାଳ ଭିତରେ ଜନିଷଟା କ’ଣ ବୁଝିପାରି ହସି ହସି ତା’ ପଛରେ ଚାଲିଲେ । ଜଗୁଆ ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଯାଇ ଡାଳଟି ପାଣି ଭିତରେ ବୁଡ଼ାଉ ବୁଡ଼ାଉ ଫୁଟକିନି ତା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଶେଉଳ ପାଣି ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ପାଣି ଭିତରକୁ ବୁଡ଼ି-ଯାଉଥିବା ମାଛଟିକି ଦେଖାଇ ଜଗୁଆ କହିଲା, “ଆସିଲବେଳକୁ ନିଧୁଆ ଏ ଜନିଷଟି ମୋତେ ଦେଲା । ମୁଁ ନାହିଁ ନାହିଁ କରୁଥିଲି, ମାସ ତା କାନ୍ଦରେ ବାଧା ହୋଇ ଆଣିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।”

ଗୋପାଳ — ସେ ଏତେ ମାଛ ଛୁଡ଼ୁଛି କାହିଁକି ? ମୁଁ ଯଦି ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନରେ ଗୋଟାଏ ଯୋଡ଼ାଏ ଲେଖାଏଁ ମାରୁନଥାନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ପୋଖରୀଟା ଏତେବେଳକୁ ପୂରି ଯାଆନ୍ତାଣି ।

ଜଗୁଆ ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମାସକେ ତ ଗୋଟାଏ ମାଛ ଆଣିଲା, ପୋଖରୀ ପୂରିବ କିମିତି ମ ?”

ଗୋପାଳ — ଆଜି ସିନା ଗୋଟାଏ ଆଣିଲୁ, ପ୍ରଥମେ ଯେ ପ୍ରତି ଦିନ ଶହ ଶହ ଆସୁଥିଲା, ସେ କଥା ଆଜି ମନେ ନାହିଁ ପରା ?

ଜଗୁଆ ଏଥିକୁ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଘର ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଲା । ଘରେ ଡାଳଟି ଥୋଇ ଦେଇ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ବଗିଚାରେ ଚାଲିଲେ ।

ଜଗୁଆ ଶାଗ କିଆରୀରୁ ଘାସଟାଏ, ବାଇଗଣ ବାଡ଼ିରୁ ପୋକଟିଆ ପକ୍ଷୀଟାଏ, ଏହିପରି ସଂସ୍କାର କରୁ କରୁ ଗାଁର ଖବର, ତା' ଶୁଣିବା ବାହାର ଖବର ଅନର୍ଗଳ ଗପିଗଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ହେବ । ଗୋପାଳ ଜିଦ୍ ଧାଇଁଲେ ଜଗୁଆ ଫେରିଯିବାକୁ । ରାତିଟାଏ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିବାକୁ ଜଗୁଆ କେତେ କାକୁଡ଼ ମିନତି କଲା ; ମାତ୍ର ଗୋପାଳ ସେଥିରେ ନ ଭୁଲି ତା ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝୁଛି ଦେଇ ଆଗେ ଆଗେ ବାହାରି କହିଲେ, 'ଆସ' । ଜଗୁଆ ବାଧା ହୋଇ ବାହାରିଲା । ଗୋପାଳ ମନା ନ ମାନି ଅଧମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ସଡ଼କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଗଲେ । ବିଦାୟ ଦେବା ପରେ ଘରକୁ ଫେରି ଘରବାସୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପାଟଣା ଦୁଆରଟି ବନ୍ଦ କରି ବାସଗୃହକୁ ଗଲବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇଯାଇଛି । ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରେ ଦକ୍ଷିଣର ପବନ ଦୁଇଟିର ଚକ୍ଚକଣ ହରିଦ୍‌ଶୋଭାକୁ ଚାହିଁଲେ ସହଜରେ ଆଖି ଫେରନ୍ତା ନାହିଁ ; ମାତ୍ର ଏ ସବୁ ଶୋଭା ମଧ୍ୟରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନରେ କି ଘୋର ଅଭାବ, କି ଘୋର ଶୂନ୍ୟତା ! ସାଙ୍ଗରେ କନକ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ସିନା ଏ ଶୋଭାଟା ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା ! କନକ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ଏ ନିର୍ଜନତା ତ ଏପରି ଅସହ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଏ ନିର୍ଜନ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ରହି ସେ ସମାଜ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତେ, ଭବିଷ୍ୟତର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଚନ୍ଦ୍ର ଓପରେ କାଳି ବୋଲିଦିଅନ୍ତେ । ପ୍ରକୃତ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଇ, ପ୍ରାକୃତିକ ନିର୍ମଳ ଶୋଭା ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ ସଂସାରଲୀଳା ସାଙ୍ଗ କରିଦିଅନ୍ତେ । ଚାରିପାଖର ଜଙ୍ଗଲରେ ବୁଲି ବୁଲି ବଣ୍ୟ କୋଳି ସଂଗ୍ରହ କରୁ କରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କ ଶବ୍ଦ ଚିହ୍ନ ଚିହ୍ନ ଦିନ କଟିଯାନ୍ତା । କନକ ରାତିରେ ସାଙ୍ଗରେ ଥିଲେ ରାତି ବାରଘଣ୍ଟା ଯାକ ବାର ମିନିଟ୍ ପରି ଲାଗନ୍ତା । କନକ ଅଭାବରେ ଦିନଟା କେତେ ବଡ଼ ଲାଗୁଛି, ରାତିଟା

କେଡ଼େ ଅସରନ୍ତି ! ମାସକେ ଥରେ ଥରେ ଜଗୁଆ ଆସିବାରୁ ବାହାରେ
ଲୋକ ଥିବାର ଜଣାଯାଉଛି । ଦିନଟି ଅତିକ୍ରମେ କଟି ଯାଉଛି ମାତ୍ର
ବାକୀ ଅଣତରଣ ଦିନଟି ଯାକ ଦିନ ରାତି ସମାନ, ଏକ ଅତି ସାର୍ବ
ନିର୍ଜନତା !

ଦଶି

ଗାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁହଁର ହର୍ଷଭାବ ଦେଖି ଜଣାଯାଉଥାଏ, ତାଙ୍କ
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟସାଧନ ସୁନିଶ୍ଚିତ ! ମଦନ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଅଭୟ ବର
ମିଳିଛି — ଗାରେନ୍ଦ୍ର ସେହି ବର ଓପରେ ନିର୍ଭର କରି ଭବିଷ୍ୟତ
ଜୀବନ କଳ୍ପନାରେ ପୁଲକିତ ହେଉଛନ୍ତି । କଟକରେ ସେ ହେବେ
ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଶ୍ରାବ୍ୟବାନ୍ — ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିବେ
“କଟକରେ ଏଇ ଏକା ଲୋକ ।” ତାଙ୍କ ପାଖରେ କନକଙ୍କୁ ଦେଖି
କଟକର ଯୁବକମଣ୍ଡଳୀ ଈର୍ଷାରେ ପୋଡ଼ି ହୋଇ ମରିବେ । କଟକର
ହତଭାଗ୍ୟ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଶୋଚନୀୟ ଅବସ୍ଥା କଳ୍ପନାରେ ଦେଖି ସେ
ନ ହସି ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଖାଲି ସେତିକି ନୁହେଁ । ସେ—ସେ ସେଦିନ କହିଥିଲା—
“ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଉ ମୁହଁରେ ସୁଦ୍ଧା କଟାଇବାକୁ ମୋର ଦୃଶ୍ୟ
ହେଉଛି ।” ବିବାହ ଦିନ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ମାସକ ବାଦ ବାହାଘର ।
ସେ କୁଆଡ଼େ ତାଙ୍କ ନାଁରେ ଦୁର୍ନାମ ଶୁଣି ଦୃଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି-
ଯାଇଥିଲା । ଗଲବେଳେ କହିଥିଲା, “ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଯୁବକମାନଙ୍କ
ସହିତ ଏହି ସମ୍ବନ୍ଧ, ସେମାନେ କପରି ସେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଘରେ ଏପରି
ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ପଶି ପାରନ୍ତି, ତାହାହିଁ ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଛି ।”
ତା’ର ସେ କଥା, ସେ ଚୁଡ଼ାଣୀ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାସୋର ଯାଇନାହିଁ ।

କେବେ କମିତ ତାର ମୁହଁମୁହଁ ପଡ଼ିଗଲ ଶାନ୍ତରାଜ ମୁହଁ ଲଜରେ ପୋଡ଼ିଗଲପରି ଲଗେ । ସେ, ତା'ର ପିତା, ସେ କି ତା ସହିତ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ପରେ ଅଭଦ୍ରତାର ଚରମ ନିଦର୍ଶନ ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ଲେଖିଥିଲେ —ସେ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କର ଏ ସୌଭାଗ୍ୟ ଦେଖି କଣ ମନେ କରିବେ ? ତାଙ୍କ ଔଷଧ୍ୟ ଦି'କଡ଼ାର ହୋଇଯିବ ନାହିଁ କି ? ଶାନ୍ତରାଜ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲେ—କନକ ସହିତ ବିବାହ ପରେ ଦିନେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବେ ଏବଂ ତାକୁ, ସେଇ ସେ ସେଦିନ ଗୋଡ଼ରେ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା—ତାକୁ କହିବେ, “ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଖ, ଯାହାର କଲଙ୍କ ସମ୍ପାଦ ଶୁଣି ତୁମେ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଘୃଣାରେ ଗୁଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିଲା, ସେହି କଲଙ୍କିତ ମୋତେ, ତୁମଠାରୁ ଶହେ ଗୁଣରେ ସୁନ୍ଦରୀ, ବରଣମାଳା ଦେଇଛି । ତୁମ ବାପା ମୋତେ ସେଦିନ ଦୂର କରି ଦେଇଥିଲେ ; କିନ୍ତୁ ତୁମ ବାପାଙ୍କଠାରୁ ଦଶଗୁଣ ଧନୀ ମଦନ ବାବୁ ମୋତେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ କରିଛନ୍ତି ।” କଳ୍ପିତ ବିଜୟ-ଉଲ୍ଲାସରେ ତାଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କର ସେ ବିସ୍ତର ରଖିର କଥା । ବିବାହ ଦିନ ଶେଷ ହେଉ ନ ହେଉଣୁ ସେ କନକଠାରୁ ତା' ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ ସହିତ ଟଙ୍କାର ଖାତା ମାଗିବେ । ତାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ଦସ୍ତଖତ କରାଇ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସରୁ ଟଙ୍କା କାଢ଼ି ରଖିଗୁଡ଼ାକ ଶୁଝିନେବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ ସବୁ ଯେଉଁମାନେ ଜାଣନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁର ପୁରସ୍କାର ଦେଇ କୌଣସିମତେ କଟକରୁ ଅନ୍ତର କରିବେ—ନିଜକୁ ନିରାପଦ ରଖିବେ । ଯେଉଁ ପୁଲିସବାଲମାନେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରମାଣ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଖୋଜି ହେଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଆହୁରି ଟିକିଏ ଭଲ କରି ବୋକା ବନେଇଦେବେ । ନିଜର ଚତୁରତାରେ ସେ ନିଜେ ବେଶ୍ ମଜା ଅନୁଭବ କଲେ ।

ଏହିପରି ନାନା ଚନ୍ଦ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଯାଇ ମଦନବାବୁଙ୍କ ପାଟକ ମେଲାଇଦେଲବେଳକୁ ସେ ଦେଖିଲେ, ବାବୁ ବଗିଚାରେ ପଦ୍ମବୃକ୍ଷ କରୁଛନ୍ତି । ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଆଖି ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଖରେନ୍ଦ୍ର ଯାଇ ଭାଗ୍ୟ ଶୁଣୁରଙ୍କ ନିକଟରେ ଠିଆ ହେଲେ । ବୃକ୍ଷ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହର୍ଷୋତ୍ପୁଲ୍ଲ ମୁଖ ଦେଖି ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର କଳ୍ପନା କରି ମନେ ମନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କହିଲେ, “କନକ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଛ ବାବା ?” ଖରେନ୍ଦ୍ର ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ “ନା, କାଲି ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ଗଲବେଳକୁ ବହୁତ ରାତି ହୋଇଯାଇଥିଲା ।”

ମଦନ ବାବୁ — ଆଛୁ, ଏଇଲଗେ କହ । ତରବରରେ ବିଶେଷ କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । କନକ କୁମୁଦିନୀ ସାଙ୍ଗେ ବୁଲି ଯାଇଛି ବୋଧହୁଏ ।

ଖରେନ୍ଦ୍ର କନକର ଆଗମନ ପ୍ରଶଂସାରେ ତା’ର ପଡ଼ାଘରକୁ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତେ, ମଦନ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ପାଖକୁ ଡାକି କହିଲେ, “ବାବା, ମୁଁ ତୁମକୁ କାଲି କହିଛି, ମୋ ମତରେ କନକ ବାଧା ଦେଲେ ସେ ବାଧା ରହିବ ନାହିଁ । ମୋର କନ୍ୟାକୁ ମୁଁ ସତ୍ପାତ୍ରରେ ଦେବାର ଅଧିକାର ଭିକ୍ଷୁରଙ୍କଠାରୁ ପାଇଛି । ତେବେ ବାବା ! ଆମ ସମାଜରେ କନ୍ୟାର ସମ୍ମତ ନେବା ପ୍ରଥାଟି ତଳି ଆସିଲାଣି । କନକ ଯଦି ତୁମକୁ ନିଜେ ଗ୍ରହଣ କରେ, ତେବେ ସବୁ ଗୋଲ ମେଣ୍ଟିଯିବ । ଯାଅ ବାବା, କାର୍ଯ୍ୟରେ ସଫଳମନୋରଥ ହୁଅ ।”

ଖରେନ୍ଦ୍ର କନକର ପଡ଼ାଘର ଚଉକରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ଚଉକ ଆଗରେ ଟେବୁଲ ଓପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଖୋଲି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ବୋଧହୁଏ କାଲି ରାତିରେ ଏ ଖଣ୍ଡି ପଡ଼ା ହେଉଥିଲା । ବସୁ ବସୁ କେତେ ଚନ୍ଦ୍ରା ଆସି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । କନକ ସତେ କଣ ନାହିଁ କର-

ଦେବ ? ନାହିଁ କରବାର କିଛି ଲକ୍ଷଣ ତ ଦେଖାଯାଇନାହିଁ । କନକ ଆଗରେ କୌଶଳରେ ଏ କଥା ଉଦ୍‌ଘାଟନ କଲେ ତା' ମୁହଁ ଲଜରେ ନାଲି ପଡ଼ିଯିବା କଥା, ସେ ଥରେ ଅଧେ ଦେଖିଥିବାର ମନେ ପକେଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାଇଲେ । ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, କନକ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲାବେଳେ ଭାରି ଉଦାସୀନ ଜଣାଯାଏ । ଏ ଉଦାସୀନତା କାହିଁକି ? ଆଉ କଣ କିଏ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଅଛି ? ଅସମ୍ଭବ ! କନକ କଣ ଏଡ଼େ ମୂର୍ଖ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବୋଲି ଆଉ କାହାକୁ ଗଣିବ ? ନିଶ୍ଚୟ ଏ ଉଦାସୀନତାଟା ତାଙ୍କ ନିଜର ଭ୍ରମ । କନକ ଟିକିଏ ଚମ୍ପାରି । ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ଉଦାସୀନତା ବୋଲି ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି ।

କନକ ଫେରିଲେ । ବୁଲି ଯାଉ ଯାଉ କୁମୁଦିନୀଠାରୁ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି କନକ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ, ଗୋପାଳ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ-ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ତତଃ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସିଂହାସନରୂପ କରିବାକୁ ହେବ । ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ସେ ଏତେ ଚିନ୍ତିତ, ତାଙ୍କ ଅଭାବରେ ଯାହାଙ୍କର ଏତେ ଦୁଃଖ, ତାଙ୍କୁ ପାଇବା ପାଇଁ ସେହି ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଧିକାର ଖୁବ ବେଶି ।

କନକ ପଡ଼ାଘରେ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି, ଟିକିଏ ଲଜିତ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ । କନକଙ୍କୁ ଦେଖି ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଆଶାର ସଞ୍ଚାର ହେଲା । ସେ କନକଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇ କହିଲେ, “କନକ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଆଜି ଦେଖାଏ ହେଲା ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛି ।”

କନକ ବୋଧହୁଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାର କାରଣଟା ବୁଝି ଭୁଲି ହୋଇ ରହିଲେ ।

ସାରେନ୍ଦ୍ର ଆହୁରି ଆଶାୟୀ ହୋଇ କହିଗଲେ, “କନକ, ଆଜି ତୁମକୁ ଏଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛି, ମାତ୍ର ଏ ଅପେକ୍ଷା କିଛି

ନୁହେ । ଛ'ମାସ ହେଲା ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ମୋ' ଶୁଷ୍କପ୍ରାଣ ତୁମର ଅପେକ୍ଷାରେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇଛି । ତୁମର ଆଶାରେ ଏ ଜୀବନ ଅଛି । ନ ହେଲେ ଅନେକ ଦିନୁ ଏ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରି ସାରନ୍ତିଶି । ମାତ୍ର ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇ କିଛି କହିବାକୁ ସାହସ କରିନଥିଲି, ତୁମର ଯୋଗ୍ୟ ମୁଁ ନୁହେଁ ବୋଲି । ଆଜି ଯେ ମୁଁ ତୁମର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇଛି, ତା' ନୁହେଁ ; ମାତ୍ର ଆଉ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଉଠିଲା ।”

କନକ କିଛି ନ କହି ନିଶ୍ଚଳ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗାରେଇ-ବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାରେନ୍ଦ୍ର—ତେବେ କଣ ମୋର ଆଶା ବୃଥା କନକ ! ତେବେ କଣ ନିରାଶାରେ ଏ ଜୀବନକୁ କଟାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ତେବେ କଣ ଦିନ ନାହିଁ ରାତି ନାହିଁ ସବୁବେଳେ ତୁମର ଚିନ୍ତାରେ ମରିବାକୁ ହେବ ?

ସାରେନ୍ଦ୍ର କଥାଟାକୁ ଏପରି ନାଟକୀୟ ଛଟାରେ କହିଲେ, ସ୍ଵରକୁ ଥରାଇ ମନର ଆବେଗ ସ୍ଵରରେ ଏପରି କୌଶଳରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ, କନକ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଆଖି ଟେକି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ମାତ୍ର ବାପା —”

ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ସେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କହିଲେ, “ଖାଲି ବାପା ତ ? ଯଦି ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଏତିକି ମାତ୍ର ଅସୁବିଧା, ତେବେ ବାପାଙ୍କ କଥା ମୋତେ ଲାଗିଲା । ଆଜି ବାପା ମୋତେ କହିଛନ୍ତି ‘କନକ ମତ ଦେଲେ ହେଲା’ ।”

ବାପା କଣ ତେବେ ସତେ ତାଙ୍କ ମତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ? ଅଭିମାନ ଏବଂ ଆନନ୍ଦରେ କନକଙ୍କ ଆଖିକୁ ଲୁହ

ଆସିଲା । ସେ ବଗିଚା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି କଣ କେତେ ଚିନ୍ତା କଲେ ।

ଗୋପାଳ ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ ; ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କ କଥା । ସେ ତ ଆଜି ଖରେନ୍ଦ୍ର ଯେପରି କହୁଛନ୍ତି, ସେହିପରି ଦିନେ କହିଥିଲେ । ଏତେ ହବ ନାହିଁ ପରା ? ତେବେ ଏଇଭଳି କେତେ କଥା । ମାତ୍ର ତାଙ୍କ କଥାର ଜୋର, ତାଙ୍କ ପ୍ରେମର ବଳ, ଖଣ୍ଡେ କାଗଜରେ ସେ କଣ ଦି'କଥା ଲେଖିଦେଲେ, ତାକୁ ବଳି ଉଠି ପାରିଲା ନାହିଁ ! ଗୋପାଳ ଯଦି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ଭଲ ପାଇଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଏତେ ଅଳ୍ପକେ ଗୁଡ଼ି ବୁଲିଯାଇଥାନ୍ତେ କି ? ମନ ହେଲା, ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନାହିଁ କରିଦେବେ ଆଶା ରଖିବାକୁ । ପୁଣି ବରୁରଲେ, କାହିଁକି ବା ନାହିଁ କରିବେ ? ଯେଉଁ ଆଶା ଯୋଗୁଁ ନାହିଁ କରିଦେବେ ବୋଲି ମନ ହେଉଛି, ସେ ଆଶା କେଡ଼େ ବୃଥା, ତାହା କଣ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣା-ଯାଇନାହିଁ ? ଯାହାର ଆଶାରେ ଆଜି ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନାହିଁ କରିଦେବେ ସେ ତ ଏତେବେଳକୁ ଆଉ କାହା ପାଖରେ ବସି ପ୍ରେମାଳାପ କରୁଥିବେ —

କନକ ଚିନ୍ତିତ ରହିବାର ଦେଖି ଖରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “କନକ, ଆଉ ତେବେ ଆପଣ କଣ ? ମୁଁ ତୁମ ତୁଳନାରେ କିଛି ନୁହେଁ ସତ । ତେବେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଖୁବ୍ ସୁଖରେ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ତୁମ ନିମନ୍ତେ ସ୍ବର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ ବୁଲି ଆସନ୍ତି । ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ, କନକ ? ମୋ' ଶୁଷ୍କ ପ୍ରାଣରେ ଟିକିଏ ଆଶା-ବାରି ସିଂସ୍ତବ ନାହିଁ, କନକ ?”

କନକ—ଏ ହତଭାଗିନୀ ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର କାହିଁକି ଏତେ ଦୟା ? ମୁଁ ତ ଉପେକ୍ଷାର ସାମଗ୍ରୀ, ଅପେକ୍ଷାର ନୁହେଁ ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ର — ତୁମେ ନିଜକୁ ଏତେ ସ୍ଥାନ ବିଚାରୁଛ, କନକ ତୁମ ସ୍ୱଭାବସୁଲଭ ବିନୟ ଯୋଗୁଁ । ମାତ୍ର ବିନୟର ପୁଣି ତ ଗୋଟାଏ ସୀମା ଅଛି ! ତୁମକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିପାରିବ ଏପରି ଲୋକ କିଏ ? ଯେ ଉପେକ୍ଷା କରିବ ସେ ହୁଏତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ନ ହେଲେ ମୂର୍ଖ, ପାଷଣ୍ଡ !

କନକ ତୁମ ହୋଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲେ । ବୀରେନ୍ଦ୍ର କନକଙ୍କ କଥାରୁ ସମ୍ମତ ବୁଝି ବିବାହର ଦିନ ଜ୍ଞାପନ କଲେ — “ବ୍ରାହ୍ମ ଚାଲିଛି, ଆସନ୍ତା ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ବିବାହ ।”

କନକଙ୍କର ଏ ବିବାହରେ ମତ ନାହିଁ କି ଅମତ ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ହୃଦୟ ଦେଇଦେଇଥିଲେ, ସେ ଛୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲାନ୍ତି ନାବନର ସୁଖସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଯାଇଛି, ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ । ଏଥର ସେ ଅରକ୍ଷିତା, ଯେ ଗୋଟେଇ ନେବ ତା’ର । ବୀରେନ୍ଦ୍ର ନିଅନ୍ତୁ, ଯେଉଁ ଦିନ ଇଚ୍ଛା ସେ ଦିନ ବିବାହ ସମୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଉ । ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ଯାଏ ଆସେ କଣ ? ତେଣୁ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ଥିରକୃତ ଦିନରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ନ କରି ସେ ମୌନ ସମ୍ମତ ଜଣାଇ ଦେଲେ ।

ଏଗାର

ନିର୍ଜନ ବାସଗୃହରେ ଖଟ ଖଣ୍ଡରୁ ଗୋପାଳ ଉଠି ବାହାରକୁ ବୁଝିଲ ବେଳକୁ ରାତି ଆଉ ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଅଛି । ପାହାନ୍ତି ତାରାଟି ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଜକ୍‌ଜକ୍ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ଗୋପାଳ ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ବୁଝିଲେ । ପାହାନ୍ତି ତାରାଟି ତାଙ୍କର ଚିର ସଙ୍ଗୀ ହୋଇଗଲାଣି । ଗଲା ୪ ମାସ ହେଲା ପ୍ରତି ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖନ୍ତି ସେହି ତାରାଟିକୁ । ତାରାଟି ଆଉ ଗୋଟିଏ ହେତୁରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ — ସେ ଯେଉଁ ଦିଗରେ ଜକ୍‌ଜକ୍ ଦିଶୁଛି, ସେହି ଦିଗରେ ତାଙ୍କ

ହୃଦୟର ତାରାଟି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନିଦ୍ରା-ହୋଡ଼ରେ ଥିବ । ସେହି ହୃଦୟ-
ତାରାଟିର ତେଜରେ ଏ ତାରାଟି ବେଶି ତେଜସ୍ବୀନ ଦିଶୁଥିଲା ପରି
ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଜଣାଯାଉଥାଏ ।

କନକ କେଡ଼େ ଆନନ୍ଦରେ ନିଦ୍ରା ଯାଇଥିବେ ! ସେ ତ ଆଉ
ପାହାନ୍ତିଆରୁ ଉଠି ପାହାନ୍ତି ତାରାକୁ ଦେଖୁନଥିବେ ! ହୃଦୟକୁ
ଚିନ୍ତା ଭାରୁ ନଥିଲେ ତ କେହି ପାହାନ୍ତି ନିଦୟୁଗରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୁଏ
ନାହିଁ । କନକଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଗୋଟାଏ କଣ ? ଚିନ୍ତା ଥିବ ଯଦି ଅନ୍ୟ
ପାଇଁ ଥିବ—ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତ ନୁହେଁ ! ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଯଦି ଚିନ୍ତା
କରୁଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଏଡ଼େ ନିର୍ମମ ଭାବରେ କଣ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି-
ଦେଇଥାନ୍ତେ !

ଆଉ କ୍ଷଣକ ପରେ ଗୋପାଳ ଜୋରରେ ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ଦୂର
କରିବାକୁ ଯାଇ ମନେ ମନେ କହିଲେ, “ଧିକ୍ ମୋତେ ! ଯେ
ମୋତେ ଏତେ ଅବଜ୍ଞା କରି ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇପାରେ, ତାହାର
ପାଇଁ ମୋର ଦିନରାତି ଏତେ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ?” ଏତକ କହି ସେ
ହାତଧରି ବଡ଼ ଠେଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିକ ଧରି ପାଟିର ଦୁଆରଟି ଖୋଲି ମେଲକୁ
ବାହାରିପଡ଼ିଲେ ।

ବର୍ଷା ଛୁଡ଼ିଛି, ଛୁଡ଼ି ନାହିଁ । ଶରତକାଳର ଉଜ୍ଜ୍ବଳ
ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ତଳେ ଜଙ୍ଗଲର ସବୁଜ ଶୋଭା ଏବଂ ପାହାନ୍ତିଆର ମନ୍ଦ
ଶୀତଳ ପବନ, ମନରେ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲିତା ଆଣୁଥାଏ । ମାନସିକ
ଅଶାନ୍ତିକୁ ପ୍ରକୃତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଦୁର୍ଲଭ କରୁ କରୁ
ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଗୋପାଳ ବୁଦ୍ଧାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସବୁ ରାସ୍ତାରେ
ବାସଗୃହଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧ ମାଇଲ ବୁଲିଗଲେଣି । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ
ଗଞ୍ଜାମ ବଡ଼ ସଡ଼କର ଦୁଇପାଖରେ ଥିବା ଗଛଗୁଡ଼ିକ ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ
ଦକ୍ଷିଣ ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ ମୁଣ୍ଡିଆ ଦେହରେ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଯାଇଛି,

ମୁଣିଆର ମୁଣ୍ଡ ଓପର ତଳ ଅପେକ୍ଷା ଟିକିଏ ବେଶି ପରିଷ୍କାର ଦିଶୁଛି, ସଡ଼କର ଗଛଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି ଦେଖି ଗୋପାଳ ଆଗକୁ ବୁଲିଛନ୍ତି, ହଠାତ୍ ରଥା ପାଖ ବରଗଛ ମୂଳରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ଗୋପାଳ ଚିନ୍ତାରୁ ମନକୁ ମୁକୁଳେଇ, ଆଖି କାନ ଉଭୟକୁ ବରଗଛ ମୂଳ ପ୍ରତି ନିବିଷ୍ଟ କଲେ ।

ଗଛମୂଳରେ କଳା କଳା ହୋଇ ତିନୋଟି ଜନ୍ତୁ ଏଣେ ତେଣେ ବିଚରଣ କରୁଛନ୍ତି । ଗୋପାଳ ଜାଣିପାରିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଭଲୁ— ଗଛ ମୂଳରେ ବୁଲି ବୁଲି ବରଫଳ ଖାଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଖାଇବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସନ୍ତୋଷରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି । ଗୋପାଳ ଭଲୁଗୁଡ଼ିକୁ ଖାଇବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ନ ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ବୁଲିଯିବାକୁ ବାହାରୁଛନ୍ତି, ମା-ଭଲୁଟିର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା ଗୋପାଳଙ୍କ ଉପରେ । ମାତୃଜାତିର ପ୍ରକୃତ— କୌଣସି ଅପରିଚିତ ଜନ୍ତୁ ନିକଟରେ ଦେଖିଲେ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରିବା । ସେହି ଆଶଙ୍କାରେ ମା-ଭଲୁ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଵଷଣ ଚିତ୍କାରରେ ବିପଦର ସୂଚନା ଦେଇ, ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚମଣ କରିବାକୁ ଧାଇଁ ଆସିଲା ।

ସାର୍ବ ଜଙ୍ଗଲବାସୀ ଫଳରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଦେହ ଯେପରି ସୁସ୍ଥସବଳ, ମନ ସେହିପରି ସାହସ ଏବଂ ଦମ୍ଭରେ ବଳୀୟାନ ହୋଇଥାଏ । ସେ ଟିକିଏ ମାସ ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଆସୁଥିବା ଭଲୁକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ରହିଲେ । ଭଲୁ ହୁଁ ହୁଁ ଶବ୍ଦ କରି ମାଡ଼ି ଆସି ପଛ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ଆଗ ଗୋଡ଼ ଦୁଇଟା ଗୋପାଳଙ୍କ ମୁହଁରେ ରଖି ଠିକ ରାମ୍ପୁଡ଼ିବାର ଉଦ୍ୟମ କଲବେଳକୁ ଗୋପାଳ ବାଁ ହାତରେ ତାକୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଠେଲ ଦେଲେ ଯେ, ଭଲୁ

ବିରୁଷ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିତ୍କାର କରି ଦୁଇ ହାତ ଦୂରରେ ଯାଇ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ଗୋପାଳ ମନେ କଲେ, ଭଲର ଆନ୍ଦମଣ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ସାଙ୍ଗ ହୋଇଗଲା । ମାତ୍ର ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଝାଡ଼ିଝୁଡ଼ି ହୋଇ ଉଠି ସେ ପୁଣି ଗୋପାଳଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଆଉ ଦୟା ଦେଖାଇବା ଅନୁଚିତ ମନେକରି ଗୋପାଳ ମସ୍ତକଡ଼ି ଠେଙ୍ଗି ଖଣ୍ଡି ଦୁଇ ହାତରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଧରି ଭଲୁ ଉପରେ ବେଶ ଅସହ୍ୟ ବୃଷ୍ଟି କରିଦେଲେ । ଭଲୁର ଜ୍ୱର ଆସିଗଲା ଏବଂ ଚୁହୁଁ ଚୁହୁଁ ଜ୍ୱରର ‘ଉହ-ଉ’ ‘ଉହ-ଉ’ ଚିତ୍କାର ମଧ୍ୟରେ ତା’ର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ।

ମା’ ଭଲୁଟିର ପ୍ରାଣ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ପିଲା ଯୋଡ଼କ ମା’ ପାଖେ ଆସି ଲୁଙ୍ଗର ପୁଙ୍ଗୁର ହେଲେ ଏବଂ ମା’ର ଦୃଷ୍ଟି ସେମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଫେରାଇବା ନିମନ୍ତେ ନାନା ପ୍ରକାର କରୁଣ ଚିତ୍କାର କଲେ । ମାତ୍ର ମା’ ତ ଯାଇଥିଲା ସେ ଦେଶକୁ, ସେ ଦେଶରୁ ଆଉ ଫେରିନି ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କର ସମସ୍ତ ବିକଳ ହୃଦୟ ନିଷ୍ଠୁର ହେଲା ।

ଏ ବିକଳ ଗୋପାଳ ସହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିଜେ ପିଲାଟି-ମାନଙ୍କର ଏ ଦୁଃଖ ଅଣାଇଛନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏବଂ କୌତୁକିଆ ପିଲାଯୋଡ଼କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ, ଦୁଇ କାଶରେ ଦୁଇଟିଯାକୁ ଧରି ଫେରିଲେ ବସାକୁ ।

ବୁରଗୋଡ଼ିଆ ଅତିଥି ଯୋଡ଼କର ଭାରି ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଲା । ଆଲମୁନିପୁମ ବାସନ ଖଣ୍ଡିକରେ ଗାଡ଼ିଆରୁ ପାଣି ମୁହଁଏ ଆସି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଥୁଆ ହେଲା, ମାତ୍ର ସେମାନେ ପାଣି ପାଖକୁ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ବାଡ଼ିରୁ ବାଇଗଣ, ମକା, କଦଳୀ ପ୍ରଭୃତି ସବୁ ପ୍ରକାର ଫଳମୂଳରୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଆସି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ପଡ଼ିଲା, ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ଅତିଥିମାନେ ଅତିଥିସେବକଙ୍କୁ ଭଲରୂପେ ଚିହ୍ନିବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼ଥ୍ୟରେ

ଲେଶ ମାତ୍ର ଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍କୋଚ-
ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜଣାଇଦେଲେ ।

ଖାଇବାକୁ ଦେବା ତେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହେବାରୁ ଗୋପାଳ
ସେମାନଙ୍କ ରହିବା ଯୋଗାଡ଼ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଘର ଖଣ୍ଡିକର ସନ୍ଧ୍ୟା
ବିସନ୍ଧ୍ୟା ସବୁ ଖୋଜି କୌଣସିଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ରଖିବାର ସୁବିଧା
ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଚନ୍ଦ୍ରା କରିବା ପରେ ଗୋଟାଏ ଉପାୟ
ମିଳିଗଲା । ଯୋଡ଼ାଏ କରସିନା ପଟା ବାକ୍ସରେ ବନ୍ଧି ଆସିଥିଲା ।
ସେହି ବାକ୍ସଯୋଡ଼ିକ ଭଙ୍ଗାଯାଇ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ବାକ୍ସ ତିଆରି
ହେଲା । ବାକ୍ସଟି ଖଟ ତଳେ ରହିଲା ଏବଂ ସେହି ବାକ୍ସ
ଭିତରେ ଅତିଥି ଦୁଇଟିକୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ସଂଗୃହୀତ ପରିବାପତ୍ର ସଙ୍ଗେ
ରଖା ହେଲା ।

ଅତିଥିମାନଙ୍କର ଖାଇବା ରହିବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିସାରି
ଗୋପାଳଙ୍କ ଅଖି ନିଜ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଛୁତି ଉପରେ ଦୁଇ ଚାରି
ଟୋପା ରକ୍ତ ପଡ଼ିଛି । କେଉଁ ଆଡ଼ୁ ରକ୍ତ ଆସିଲା ? ମୁହଁରେ ହାତ
ବୁଲାଇ ଦେଲେବେଳକୁ ହାତ ଯାକ ରକ୍ତ । କପାଳରେ ଦୁଇ ଚାରି
ଜାଗାରେ ଟିକିଏ ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କରି ଗୋପାଳ ଚଳେ ଗଡ଼ିଆ
ଘାଟକୁ । ଡେଇଁଥିବା ସ୍ଥିର ଜଳର ଓଡ଼ିବିନ୍ଦୁରେ ଦେଖିଲେ, ଲଲିଟ
ଓଢ଼ରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଢଳୁର ନିଶ ବାଜି କ୍ଷତ ହୋଇଯାଇଛି ।
ବିଶେଷ କିଛି ଅଦାତ ନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ କ୍ଷତ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକ ଭରି
ଲଲା ଝରୁଥାଏ ଏବଂ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ରକ୍ତ ବାହାର ମୁହଁଯାକ
ଢେଙ୍କେ ଢେଙ୍କେ । ଧବୁ ଦେଖି ସାରି ସେ ମୁହଁକୁ ଗାଡ଼ିଆର ଥଣ୍ଡା
ପାଣିରେ ଭଲ କରି ଦୁଇ ଚାରି ଥର ଧୋଇଦେଲେ । ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ
ଲାଗିଲା । ରକ୍ତ ବାହାରିବା ଫଳ ଦେଇ ହୋଇଗଲା । ସ୍ନାନାଦି କରି
ଖାଇବା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇ କ୍ଳାନ୍ତ ଗୋପାଳ ବିଶ୍ରାମ

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖଟ ଓପରକୁ ଗଲେ । ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଭିତରେ ଗାଡ଼ ନିଦ୍ରା ଆସି ତା'ର ଆରମ୍ଭଦାୟକ ଫୋଡ଼ରେ ନିବାସିତ ଶ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରାଣୀଟିକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଲା ।

ବାର

ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଡ଼ିଯାଇଛି, ରାତି ଆସି ନାହିଁ । ମାସ ଚାରିଆଡ଼େ ଅନ୍ଧକାର ବ୍ୟାପି ଗଲାଣି । ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ଦିଶୁ ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଆଉ ଦିନେ ବାଙ୍କା । ଶରତ୍କାଳୀନ ଚନ୍ଦ୍ର କରଣରେ ଚାରିଆଡ଼ ଦୃଶ୍ୟ ଉଠୁଥାନ୍ତା । ଘୌବନ ମନ୍ଦୋଦରୀ ପ୍ରେମିକ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରକୃତଦେବଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇବାକୁ ତା'ର କରଣହାତଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଉଥାନ୍ତା । ମାସ ହିଂସ୍ରକ ମେଘର ଦାଉରେ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ବଢ଼ି ନ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ବର୍ଷା ହେବ ହେବ ବୋଲି ଭୟ ଦେଖାଉଛି, ମାସ ହୋଇ ନାହିଁ । ବର୍ଷା ହୋଇଗଲେ ତ ସୁହା ହୋଇଯାନ୍ତା । ବର୍ଷାର କଠୋରତା ଅନୁପାତରେ ପ୍ରକୃତ ନିଜର ଦେହକୁ କଠୋର କରି ପକାନ୍ତା । ମାସ ଏ ଭୟ ଦେଖାଇବା ଅବସ୍ଥାଟା ବେଶୀ ଭୟଙ୍କର । ଏହାର ପରିମାପ ନାହିଁ । ଫଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ତା'ର ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଧରି ମେଘ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ଧକାରରେ ଘୋଡ଼େଇ ହୋଇ ଚକିତ ଶ୍ଵାସ ଆଖିରେ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହୁଛି ।

ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଟିକିଏ ମାସ ବିଚଳିତ ନ ହୋଇ ଯୋଡ଼ିଏ ଯୁବକ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତର ସରୁ ରାସ୍ତା ଦେଇ ଗଞ୍ଜାମ ବଡ଼ ସଡ଼କରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ରାସ୍ତାଟି ବହୁ ଦିନରୁ ପରିଚିତ, ତେଣୁ ତାକୁ ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ କି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ମନ ଭିତରେ କୃଷି ତରୁ ରାସ୍ତାଟିର ମୁହଁ ଦିଏ ସବୁ ଆଜି ହୋଇଯାଇଛି ।

ଆଗେ ଆଗେ ଗୋଟିଏ ଖୁବ୍ ମଝୁରୁ କୁକୁର ଚାଲୁଛି । ପ୍ରତି ପାଞ୍ଚ ସାତ ମିନିଟରେ ଥରେ ଥରେ ପଛକୁ ଚାହିଁ, ଆଖି କାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନୁଗାମୀ ଦୁଇଟି ପଛେ ପଛେ ଲାଗିଛନ୍ତି ବୋଲି ବୁଝି ପୁଣି ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଆଗକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି । ତା'ର ଗୁଞ୍ଜାଲ୍ୟରୁ ଜଣା ଯାଉଛି ଯେପରି ସ୍ବାଧୀନ ହୋଇଥିଲେ ସେ ଏକା ଦୌଡ଼ରେ ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତା । ରାତିର ଶୁଷ୍କତାକୁ ତା'ର ଉଷ୍ମ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ବିନା କାରଣରେ ନିଜର ଚକ୍ଚକଣ ଦେହଟି ବର୍ଷାରେ ଭଜାଇବାକୁ ଏକାବେଳେକେ ଅନିଚ୍ଛା ।

ଯୁବକ ଦୁଇଟି ଆମ ପରିଚିତ ଗୋପାଳ ଓ ଜଗୁ । ଆଜି ଜଗୁଆ ଆସିଥିଲା ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ, ମାସକ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ ଜିନିଷପତ୍ର ତାଙ୍କ ବସାରେ ରଖିଦେଇ ଯିବାକୁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ଦେଖି ଗୋପାଳ ଘରକୁ ଫେରିଯିବା କଥା ତା ମନରେ ଜଗାଇଦେଲେ । ଆଜି ଘରକୁ ନ ଯାଇଁ ଗୋପାଳଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ରାତିଟା କଟାଇଦେବା ନିମନ୍ତେ ଜଗୁଆ ଯୁକ୍ତି କରି ବସିଲା । ଯୁକ୍ତିର ଫଳ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ, ଗୋପାଳ ଜଗୁଆକୁ ତା'ର ନବ ପରିଣୀତା ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କରି ତା'ର ଯିବାରେ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ । ଯିବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ବଡ଼ ସଡ଼କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ ତା'ପରେ ବସାକୁ ଫେରିବେ ବୋଲି ଗୋପାଳ ଅନୁଗତ ଭୂତ୍ୟ ଓ ଏକମାତ୍ର ସଙ୍ଗୀ ଜଗୁଆର ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲେ ।

“ଏ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ଆଉ କାହିଁକି ଆସୁଛ ? ଏଥର ତମେ ଫେର ।”

“ଅନ୍ଧାର କଣ ଖାଲି ମୋ'ର ପାଇଁ ? ତୁ ଯେ ଯିବୁ, ଚାଲି, ଏ ତ ମୋର ଘର । ମୋତେ ଡର କ'ଣ କରିବ, ଅନ୍ଧାର କଣ

କରିବ ?” କହି ଗୋପାଳ ଗୋଟିଏ ଘାଘ ନିଶ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣେ ।
 ଜଗୁଆ କଥା ଶୁଣିଲା, ନିଶ୍ୱାସ ଶୁଣିଲା ; ମାତ୍ର ଯେଉଁ ହୃଦୟ ଭିତରୁ
 ଏ କଥା ବାହାରିଲା, ଏ ନିଶ୍ୱାସ ବାହାରିଲା, ତାକୁ ଚିହ୍ନିଲା କି ନାହିଁ
 କେଜାଣି ?

ଗଞ୍ଜାମ ବଡ଼ ସଡ଼କ ଅଳ୍ପଦୂର ଅଛି । ମେଘ ବୋଧହୁଏ ଭୟ
 ଦେଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି, ଯୁବକ ଦୁହିଙ୍କ ମନରେ କୌଣସି
 ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ଆଣିନପାରି ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଯିବାକୁ
 ବାଟ ଖୋଜିଲାଣି । ମେଘର ଏ ଦୂରବସ୍ଥାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଭୟରେ
 ମେଘଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ବୁଝି ବୁଝି ମୁଡ଼ିକ ମୁଡ଼ିକ ହସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ
 କରୁଛି । ଈଷତ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଲୋକରେ ଜଗୁଆ ଦେଖିଲା, ଭୃତ କାନ
 ଡେରି ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବିନା କାରଣରେ ତ ଭୃତ ଏପରି
 ହୁଏ ନାହିଁ ! କାରଣ କଣ ? ଜଗୁଆ ଠିଆ ହେଲା, ଗୋପାଳ ଠିଆ
 ହେଲେ । ଦୁହେଁ ନିଜ ଠେଙ୍ଗାଟିମାନ ଧରି ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
 ହେଲେ । ଭୃତ କାନକୁ କେଉଁ ଦୂର ଅଜଣା ପ୍ରାଣୀ, ବା ଅନ୍ୟ କିଛି
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲମ୍ବେଇ ଦେଇଥାଏ ।

ଭୃତ କଣ ବୁଝିଲା । କାନକୁ ସୁଣି ପଛକୁ କରି ତରବର ହୋଇ
 ଚାଲିଲା । ଜଗୁଆ ବୁଝିଲା ; ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ, ସୁଣି ନିଃଶଙ୍କତିତ୍ତରେ
 ବାଟ ଧଇଲା, କହିଲା, “ସଡ଼କରେ ଶଗଡ଼ୁଟାଏ ଆସୁଛି । ବଳଦଙ୍କ
 ବେକ ଘଣ୍ଟି ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଭୃତ ଆମକୁ ଡରେଇଦେଲା ।”

ଘଣ୍ଟି ଶବ୍ଦ ବେଳକୁ ବେଳ ନିଜଟିଆଁ ହେଲା । ଶବ୍ଦରୁ ଜଣା
 ଗଲା ସଡ଼କ ଉଠାଣିଟା, ବଳଦ ଦୁଇଟି ଗୁରୁ ପ୍ରଭୃତିରେ ଉଠି ଆସୁଛନ୍ତି ।
 ହଠାତ୍ ଘଣ୍ଟି ଶବ୍ଦ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଜଣେ କିଏ ଯେପରି ଭୟରେ
 କାତର ହୋଇ ନିହାଲି, “ଏ — କ — ଇ — ଏ — ଏ — ସେ ।”

ଗୋପାଳ ଆଉ ଜଗୁଆ ସଡ଼କର ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ ଶୁଣାଯାଇଥିଲା, ସେହି ଦିଗରେ ଧାଇଁଲେ । ଗାଡ଼ି ପାଖେ ପହଞ୍ଚି ଯାହା ଦେଖିଲେ ସେଥିରେ ସେମାନେ ପ୍ରମୁଦୁତ ହୋଇଗଲେ — ଜଣେ ଲୋକ ତରବର ହୋଇ ବଳଦକୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଫିଟାଇ ପକାଇ ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ କାହାକୁ ଜଣକୁ ଅକଥ୍ୟ ଭାଷାରେ ଗାଳି ଦେଇ ଦେଇ ଟାଣି ଆଣୁଛି ଏବଂ ଟାଣିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନିସ୍ତୁକ ମାଡ଼ି ତା'ର ଦେହରେ ଛେଚି ଦେଇ ଯାଉଛି ।

ଏ ଦୃଶ୍ୟବଳାରର ପାଟ ବୁଦ୍ଧି କ୍ଷୀଣସ୍ୱରରେ ପ୍ରତିବାଦ କରି କହିଲେ, “ପ୍ଲେ — ପ୍ଲେ — କ — ଅ — ଶ ? ଭୁମେ — ମେ କ — ଏ — ଏ ?”

ଘାତକ ଦ୍ୱିଗୁଣିତ ବିକ୍ରମରେ ଆଉ ଦୁଇଗୁଣ ଅର ମାରି ଗଗନର କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ହୋଇ କହୁଛି, “ମୁଁ କିଏ ? ପ୍ଲେ କଣ ? ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ, ମନାଜନ ? କୁଆଡ଼ୁ ବୁଝିବୁ ? ମୋର ସିନା ସ୍ତ୍ରୀ ତୋ ଦାଉରେ ମଲା । ତୋର କଣ ହୋଇଗଲା ଯେ ତୁ ମତେ ଚିହ୍ନିବୁ ? ପ୍ଲେ କଣ ବୁଝିବୁ ? ହଉ, ରହ ରହ — ସବୁ ବୁଝେଇ ଦେଉଛି । ତୋ ପ୍ରାଣଟା ନେଲେ ମୋ ହୃଦୟରୁ ବା ଶୁଖିବ, ଆଉ ତୁ ସମସ୍ତ ଦୁଆରେ ଯାଇ ସିଧା ସିଧା ପହଞ୍ଚି ସବୁ ଜାଣିବୁ । ଠିକ୍ ଜାଗାରେ ପାଇଛି, ରହ, ରହ ।”

ଗୋପାଳ ଓ ଜଗୁଆର କ୍ଷଣିକ ପ୍ରମୁଦୁତ ଭାବ ଅପସରି ଯିବା ମଧ୍ୟରେ ଏ ସମସ୍ତ ଘଟଣା ଘଟିଗଲା । ଘାତକର ଶେଷ ଉକ୍ତିର ମର୍ମ ବୁଝା ପଡ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋପାଳ ଧାଇଁ ଯାଇ ଘାତକକୁ ଆଡ଼େଇ ଦେଇ ବୁଢ଼ା ବିଚରକୁ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ପୁଣି ଶୁଣୁଷା କରିବାକୁ ଧାଇଁଗଲେ । ଜଗୁଆ ଘାତକର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ, ତାକୁ ଏ ମୋ ଆତତାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିରସ୍ତ କରି ଅଟ କାଇ ରଖିଲା ।

ଗୋପାଳ ବୁଦ୍ଧର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା, “ଏ ପୁଣି କିଏ ? ରସାକର, ରସାକର । ମତେ ଆଉ ମାରନା । ମୋ ପ୍ରାଣ ଗଲଣି ! ଓହ୍ଲା ! ଭାରି କଷ୍ଟ ।”

ଗୋପାଳ ନିଜର ଆସବା ମାରବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନଥିବା କଥା ଜଣାଇ ବୁଦ୍ଧକୁ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଧର ଦିନ ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସୁ ଆଉଁସୁ ଲୋକକୁ ଚିତ୍ତିପାରି କହିଲେ, “ଓହ୍ଲା ! ମହାଜନନ ! ତମ ଏତେ ଶକ୍ତିରେ ଏଠାରେ ! ତମକୁ ପୁଣି ମାରିଲା କିଏ ? ଆଗ୍ରା ଦଉ ବୁଝିବା, ସେପରି କିଛି ବରଣସ ଆଦାତ ଲାଗି ନାହିଁ ସେ ?”

ବୁଦ୍ଧ କିଛି ନ କହି କରୁଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତ ଆବର୍ଜ୍ଜିତ ନିଜ ରସକକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଏବଂ ମାଡ଼ ଜୋରରେ ବନ୍ଦନ ବୁଦ୍ଧି ବୃଦ୍ଧିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଏକାଗ୍ର ମନରେ ଏ ଚିନ୍ତା ମୁହଁଟା କାହାର, ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବୁଦ୍ଧ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ହୋଇ ଗୋପାଳଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗାଡ଼ ଭିତରେ ଯାଇ ଗୋପାଳଙ୍କ କୋଳକୁ ଆଉଜି ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଜଗୁଆର ବନ୍ଦୀ ଜଗୁଆର ଗୋଡ଼ ପାଖେ ବସି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟର କାରଣ ତାକୁ ଜଣାଉଥାଏ ; ଭୁକ୍ତ ଜଗୁଆ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ତାର ଶ୍ରବଣକ୍ଷେତ୍ର ଜଣା ଯାଉଥାଏ, ପ୍ରଭୁଠାରୁ ଟିକିଏ ସଂକେତ ପାଇଲେ — ସେ ଅପରିଚିତ ଲୋକଟିକୁ ମାଡ଼ି ବସନ୍ତା ।

ଏହି ସମୟରେ ଶଗଡ଼ ତଳୁ ଗୋଟିଏ ମାନବ ପ୍ରାଣୀର ଆବର୍ତ୍ତାବ ହେଲା । ସେ ଗଡ଼ର ଶଗଡ଼ିଆ । ହଠାତ୍ ତାର ଗାଡ଼ ଚଳାଇବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆଗରୁ ଶ୍ରେଣୀ ଗୋଟାଏ ଦାଡ଼ିଆ ଲୋକରୂପରେ

ବ୍ୟାଘାତ ଆସି ପହଞ୍ଚିବାର ଦେଖି ସେ ବୁଝିଲା, ନିକଟରେ ଗାଡ଼ି
 ଚାଲିବାର ଆଶା ନାହିଁ । ବରଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ବିଷୟରେ
 ଜିଦ୍ କଲେ ବା ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଭୟଙ୍କର ଲୋକ ଆଗରେ ବାଧା
 ଦେବାନିମନ୍ତେ ଠିଆ ହେଲେ ନିଜର କ୍ଷୀଣ ପରିଶ୍ରମରୁ ଗୁଣ
 ଶରୀରରେ ଆଘାତ ଲାଗିବାର ସମ୍ଭାବନା, ପୁର ୧୭ ଅଣା । ସୁତରାଂ
 ଅପରିଚିତ ଘାତକ ବଳଦ୍ୱୟ ଫିଟାଇ ସାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶଗଡ଼ିଆ
 ଶଗଡ଼ି ତଳେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା । ଅପରିଚିତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଶଗଡ଼ିଆ
 ପ୍ରତି ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଥିଲା । ଏତେ ଅଜାଣତରେ, ଏତେ ଅଲକ୍ଷିତ
 ଭାବରେ ଶଗଡ଼ିଆ ନିଜ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିଥିଲା
 ଯେ, ସେ ଯଦି ଆକ୍ରମଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା
 ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ନ ଖୋଜି ତାକୁ ପାଇ ପାରିନଥାନ୍ତା ।
 ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଓପରେ ମାଡ଼ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ସେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଡାକୁ-
 ଥାଏ—“ମହାପ୍ରଭୁ ! ଲୋକଟିର ସବୁ ରାଗ ମହାଜନଙ୍କ ଓପରେ ଶୁଣି
 ଯାଉ । ମୋ ପାଇଁ କିଛି ବାକି ନ ରହୁ ।”

ହଠାତ୍ ଆଉ ଦୁଇଜଣ ଆଗନ୍ତୁକ ଆସି ପଡ଼ିଲେ, ଶଗଡ଼ିଆର
 ଭୟ ହେଲା, ବୋଧ ହୁଏ ଏଥର ତା’ ପିଠିକୁ ତଳବ କରିଦିବ ।
 ଭାଗ୍ୟକୁ ସେପରି କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ମହାଜନ ବି ମାଡ଼ରୁ ରକ୍ଷା
 ପାଇଲେ । ଶଗଡ଼ିଆ ମାଡ଼ର ପୁନରବର୍ତ୍ତାବ କେଜାଣି ହୋଇପାରେ
 ବୋଲି ସବୁ ଥର ଥର ପଡ଼ିଯିବା ପରେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାୟ ୧୫ ମିନିଟ୍
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶଗଡ଼ି ତଳେ ଅପେକ୍ଷା କରି ଶେଷରେ ବାହାରି, ଗୋଲମାଲ
 ଫଳରେ ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିବା ବଳଦ୍ୱୟ ଦୁଇଟିଙ୍କ
 ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆଖି ବୁଲାଇଲା ଏବଂ ବଳଦ୍ୱୟ ଯୋଡ଼ିକୁ ହାତ କରି
 ପଚାରିଲା, “ସାଆନ୍ତ, ଗାଡ଼ି ଯୋଗବ ?”

ଗୋପାଳ ମହାଜନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ନା, ଏକ୍ଷଣି ଗାଡ଼ି ଯୋଗୁ ହେବ ନାହିଁ, ରହ । ଜଗୁଆ ! ସେ ଲୋକଟି କିଏ ତାକୁ ଇଆଡ଼େ ଆଣ ।”

ମହାଜନ ହଠାତ୍ ଏ ନାମଟା ଶୁଣି କହିଲେ, “ଏଁ, ଜଗୁଆ ! କୁଁ ଜଗୁଆ ?”

ଗୋପାଳ— ଆପଣଙ୍କ ଗ୍ରାମର ଜଗୁଆ । ଆପଣ ତାକୁ ଚିହ୍ନିଲୁ । ସେ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲା । ତାର ଯୋଗୁଁ ଆପଣ ଆଜି ରକ୍ଷା ପାଇଲେ । ସେ ମୋ’ ପାଖକୁ ଆଜି ନ ଆସିଥିଲେ ଏବଂ ଶବ୍ଦ ବାରି ସେ ଏ ଆଡ଼କୁ ଆଗ ନ ଧାଇଁଥିଲେ, ଆଜି କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା, କେଜାଣି ?

ଜଗୁଆ ଅସିଲାରୁ ବୁଡ଼ା କ୍ଷୀଣ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକରେ ତାକୁ ଫୁଲୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ଏବଂ ଚିହ୍ନି ପାରିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପୂର୍ବ ସ୍ଥଳ ଜାଗି ଉଠିଲା । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ସେଦିନ, ଯେଉଁ ଦିନ ଜଗୁଆ ବାପଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଆସିଥିଲା ଓ ସେ ବରଷା ଓପରେ ଡେଇ-ଦେଲେ ଦୁଇଗହ ପରୁଣ ଟଙ୍କା । ଆଖି ଆଗରେ ଦିଶିଗଲା ଜଗୁଆ ବାପର ସେ ଦିନରୁ ହା ହତୋତ୍ସୁଁ ଭାବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିନ୍ତାବନ୍ଧ ମୁଖ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର ଜଗୁଆ ମା ଓ ଜଗୁଆ ସାଙ୍ଗେ ସେ ସବୁ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି, ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମହାଜନ ଲଜ୍ଜାରେ, ଆତ୍ମଗ୍ଳାନରେ ତୁନି ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଗୋପାଳ ଆଗରେ ଘାଟକୁ ଦେଖି ପଚାରିଲେ, “କି ହୋ, ତୁମେ କିଏ ? କାହିଁକି ଏ ପାପ କରୁଥିଲ ? ବିନା କାରଣରେ ଏପରି ପଥକକୁ ଆନ୍ତମଣ କରିବା କିପରି ଶିଖିବ ଏବଂ ସରକାର—ଉତ୍ତମୁଦ ଦୋଷାବହ, ତାହା କଣ ତୁମେ ଜାଣ ନାହିଁ ?”

ଘାତକ—ବାବୁ, ହଁ, ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି, ବିନା କାଗଜରେ କାହା ଦେହରେ ହାତ ଲଗାଇବା ଅନ୍ୟାୟ । ଜାଣିଥିଲି, ବୃଥାରେ କାହାକୁ ସାଧିଲେ, ପରମେଶ୍ୱର ସାଧନ୍ତି, ସରକାର ବି ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ବୃଥାରେ କାହା ଓପରେ ହାତ ଉଠାଇନଥିଲି । ଏ ମହାଜନ ମୋ' ପ୍ରତି ଯାହା କରୁଛି, ସେ ହୃଷ୍ଟିରେ ବିଚାରିଥିଲି, ସରକାର ମୋ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୋତେ ଦଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତୁ ପଛେ ପରମେଶ୍ୱର ମୋତେ ଦୋଷୀ କରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ବୁଝିଲି, କାରଣ ଆଜି ବା ନଥାଉ, ଅନ୍ୟ ଓପରେ ହାତ ଲଗାଇବା ଅନ୍ୟାୟ । ବାବୁ, ତମ ସାଙ୍ଗ ଏଇ ଲୋକଟି ଠାରୁ (ଜଗୁଆକୁ ଦେଖାଇ) ଆଜି ଯାହା ଜ୍ଞାନ ପାଇଛି, ସେଥିରେ ମୋ'ର ଆଖି ଫିଟିଛି । ମୁଁ ବୁଝିଛି, ମୋ ଓପରେ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାୟର ମୁଁ ଯେ ପ୍ରତିକାର କରୁଥିଲି, ପରମେଶ୍ୱର ସେଥିରେ ରାଜି ନୁହନ୍ତି । ଯଦି ଏହା ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହୋଇଥାନ୍ତା ତେବେ ସେ ଆପଣଙ୍କୁ ପଠାଇ ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ଦିଆଇଥାନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଏହି ଗୋଟିକ କଥାରୁ ମୁଁ ସବୁ ବୁଝିଛି । ମୋର ମହାଜନ ଓପରେ ଆଉ ଅହନ୍ତା ଭାବ ନାହିଁ ।”

ଗୋପାଳ ଏକଥା ଶୁଣି ଟିକିଏ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଏପରି ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁପାରେ, ସେ ପୁଣି କିପରି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ପୈଶାଚିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିଲା ? ଅବଶ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଥିବାରୁ ସେ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାହାରିଥିବ । ତେବେ ଏତେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ତା'ର ଏପରି ଅଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା କିପରି ? ମୂର୍ଖ ମଫସଲିଆ ଲୋକ କେଡ଼େ ବେଗେ କଥା ବୁଝି ପାରନ୍ତି, ତାହା ଗୋପାଳ ଜାଣିନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ଏ ଲୋକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯହା କହୁଛି ତାହା ତା'ର ଜ୍ଞାନ,

ନା ପ୍ରକୃତ ହୃଦୟର ଭାବ । ଦଣ୍ଡବିଧି ଆଇନର କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଏପରି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଛି, ନା ପ୍ରକୃତରେ ତା'ର ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ଗୋପାଳ କହି ଠିକ୍ ନ କରିପାରି ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ ।

ଗୋପାଳ ତୁନି ହେବାର କାରଣ ଜଗୁଆ ବୁଝିପାରି କହିଲା, “ବାବୁ, ସେ ଯାହା କହୁଛି ସତ । ବାସ୍ତବିକ ବିପଦରେ ପଡ଼ି ତା' ମନ ପିତା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସେ ବହୁତ ସହିଛି । ସେ ଯାହା ସହିଛି, ମୁଁ ସେତେ ସହିପାରନ୍ତି କି ନାହିଁ ଚେଜାଣି ! ବାବୁ, ପ୍ରକୃତରେ, ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ରାଗ ନାହିଁ, କି ଅହନ୍ତା ଭାବ ନାହିଁ ।”

ଗୋପାଳ କହିଲେ—“ଯାହାହେଉ ତା'ର ମନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି, ଭଲ କଥା ! ଈଶ୍ଵର ଏ କଥାର ବିବେଚନା କରିବେ । ମନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିହଂସାର ନିଆଁ ଜଳୁଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମା କରିବ । ଆଜି ସେ ଯାହା କରିବାକୁ ବସିଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ଈଶ୍ଵର ତାକୁ କ୍ଷମା କରି ପାରନ୍ତି ; ମାତ୍ର ସରକାରଙ୍କ ନ୍ୟାୟ ତ ସେପରି ନୁହେଁ । ମହାଜନେ ଯଦି ନିଜେ ତାକୁ କ୍ଷମା କରି ଏ ବିଷୟର ଉତ୍ତାପନ ନ କରନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ ସବୁ ଭଲ, ମାତ୍ର ମହାଜନେ ମକଦ୍ଦମା ପ୍ରଭୃତି କଲେ, କଥା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହେବ ଏବଂ ବହୁ ଦିନରୁ ପ୍ରତିହଂସା ନେବା ପାଇଁ ମନସ୍ଥ କରି ଆଜି ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଆନ୍ତମଣ କରିଥିବା ହେତୁ ମକଦ୍ଦମା ବଡ଼ ଗୁରୁତର ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ମହାଜନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ସେ ମାରି ପାରନ୍ତି, ତାରି ପାରନ୍ତି । ମହାଜନେ, ମୋର ଅନୁରୋଧ, ତା'ର ପ୍ରକୃତ ଅନୁତାପ ଆସିଲଣି ବୁଝି ଆପଣ ତାକୁ କ୍ଷମାକରିବେ ।” ଅପରିଚିତ ଲୋକଟି

କହିଲା, “ମହାଜନେ, ସତେ ମୁଁ ତୁମ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଅନ୍ୟାୟ କରୁଥିଲି । ତୁମ ଇଚ୍ଛା—ନା, ମୋତେ ଯେଉଁ ଦଣ୍ଡ ଦେବ ଦିଅ, ମୁଁ ଦଣ୍ଡ ପାଇ ମୋ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବି ।”

ବାସୁଦେବ ଏତେ ବେଳଯାଏ ତୁନି ହୋଇ ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘୁରି ଯାଉଥାଏ—ଅବଶ୍ୟ ମାଡ଼ର ପ୍ରତାପରେ ନୁହେଁ, ଏମାନଙ୍କ କଥାବାଣୀର ଶକ୍ତି ଦେଖି । ଏ କଣ ? ତାର ରକ୍ଷକ କିଏ ? ଜଗନ୍ନାଥ—ଯେଉଁ ଜଗନ୍ନାଥ ବାପ ମାଙ୍କୁ ସେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ହରକତ କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ଜଗନ୍ନାଥ ଠାରୁ ସେ ନିତାନ୍ତ ଅଳ୍ପ ଟଙ୍କା ପାଇଁ ବସ୍ତ୍ରର ସମ୍ପତ୍ତି ଆତ୍ମସାର କରି ଆଜି ଚାକୁ ଡୁ ସମ୍ପତ୍ତିଶୂନ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ! ତାପରେ ଗୋପାଳ—ଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଦାବକରି ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଜନମାନବଶୂନ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କଠାରୁ ତ ବିଶେଷ କିଛି ଉପକାର ଆଶା କରିବାର ମୁହଁ । ବାସୁଦେବ ଜାଣନ୍ତି—ଯେ ଯାହାଠାରୁ ଉପକାର ପାଏ, ସେ ତା’ ପାଇଁ ଉପକାର କରିପାରେ । ମାତ୍ର ଏ କଣ ? ବାସୁଦେବଙ୍କ ବିଚଳିତ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଏ ଶେଷ କଥାଗୁଡ଼ିକ ପହଞ୍ଚିଲାକୁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ପୂର୍ବ ସଂସ୍କାର କୁଆଡ଼େ ଉଠେଇଗଲା । ସେ ପିଲା ପରି ଘ୍ରେ ଘ୍ରେ ଡଙ୍ଗା ଛୁଡ଼ି କାନ୍ଦିଲେ । ଓଃ, ସେ କାନ୍ଦ ! ହୃଦୟ ଭିତରର ସତେ ଅବା ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଉଷ୍ମପ୍ରିୟ ବଣର ଅନେକ ଦିନର ଅବରୁଦ୍ଧ ଦ୍ଵାର ଆଜି ହଠାତ୍ ପାଟି ଯିବାରୁ ଭିତରର ସମସ୍ତ ଆବେଗ ଉଷ୍ମଲେତକ ଆକାରରେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସିଲା । ଏ ବେଗ, ଏ ସ୍ଵେଚ୍ଛା ବନ୍ଦ କରିବ କିଏ ? ଗୋପାଳ କୌଣସି ବାଧା ନ ଦେଇ ଦୃଢ଼ଙ୍କ ଆବେଗର କଞ୍ଚିତ ଉପଶମ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ବୁଦ୍ଧ ଟିକିଏ ପ୍ରକଟସ୍ଥ ହୋଇ କହିଲେ,

“ମତେ କ୍ଷମାକର ଆପଣମାନେ ସମସ୍ତେ । ମଧୁ, ତୁମକୁ ମୁଁ କଣ କ୍ଷମା କରୁଛି, ତୁମେ ମୋତେ କ୍ଷମାକଲ, ଏଥିରେ ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ! ମୁଁ ଜାଣେ, ମଧୁ ! ମୋର ଯୋଗୁଁ ତୁମର ସବନାଶ ହୋଇଛି । ମୁଁ ତୁମର ସବୁ ସମ୍ପଦ କାଢ଼ି ନେଇଛି । ମୋରଯୋଗୁଁ ତୁମ ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଛି । ମୁଁ ତୁମ ପିଲାଟିମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ତ୍ରବରେ ସଢ଼େଇ ସଢ଼େଇ ମାରୁଛି । ଏ ସବୁ ପାସୋର ପଛୁଛ, ମଧୁ ! ଓହ୍ଲା, ମୁଁ କେଡ଼େ ପାପିଷ୍ଠ, ମୁଁ କେଡ଼େ ଅଧମ ।”

ମହାଜନ ଏତକ କହି ଅନୁତାପ ଲୁହରେ ଦର୍ପହୃଦୟକୁ ଟିକିଏ ଶୀତଳ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ମଧୁରଗୋଡ଼ ଧରି ପକାଇ ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ହୃଦୟର ଆବେଗରେ କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଅଧରାତିକୁ ମଧୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ଘରେ ରାତିଟି କଟାଇବାର ଅନୁମତି ପାଇ ତାଙ୍କ ସାଥରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ବାହାରିଲେ ଏବଂ ବାୟୁଦେବଙ୍କ ପାଖେ ଗାଡ଼ିଭିତରେ ବସି ଜଗୁଆ ତାଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରି ଗାଁକୁ ଗଲା । ବିଚର ଭୃତ କିନ୍ତୁ କାହାଠାରୁ କିଛି ପୁରସ୍କାର ନ ପାଇ ସଙ୍ଗନ୍ତ୍ୟ ହୋଇ ଶଗଡ଼ି ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା । ତା’ ମନରେ ଏଥିରେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ; ସେ ତା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବା ଜାଣେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ପ୍ରଭୁକୁ ଖୁସି କରି ପାରିଲେ ସବୁ ହେଲା । ତା’ର ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ପ୍ରୟାସ ନାହିଁ, କି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ।

ତେର

ଗୋପାଳଙ୍କର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଜ୍ଞା ଆଜି ଭାଙ୍ଗିଲା । ତାଙ୍କର ନିର୍ଜନ ବାସରେ ଆଉ କାହାରିକୁ ଅଂଶୀଦାର କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି

ସ୍ଥିର କରି ସେ ଜଗୁଆକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଡ଼ିଗଲେ ସୁଆ ଆସି ରଖେଇ ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ଆଜି ସେଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞାଟା ଏପରିଭାବରେ ମନକୁ ମନ ଭାଙ୍ଗି ଯିବ ବୋଲି ସେ ତ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ! ପ୍ରଥମେ କଟକ ଛାଡ଼ିଲା-ବେଳେ ସେ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ, କାହାରି ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିବେ ନାହିଁ । ଜଗୁଆର ପରିବାର କାହୁଁ ଆସି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରି ବସିଲେ, ବାଧ୍ୟହୋଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର କଠୋରତାକୁ ଟିକିଏ ଶିଥିଳ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆଜି ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଏକାବେଳେକେ ଉଡ଼ିଗଲା । ମଧୁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଙ୍ଗଲରେ ରାତିଏ ଆଶ୍ରୟ ପାଇଁ ଯେତେବେଳେ କହିଲା ସେତେବେଳେ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ ହେଲା ନାହିଁ, ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞାର ସ୍ମରଣା ଦେଇ ତାକୁ ବନ୍ଧିଶ୍ୱାର କରି ଦେବା ନିମନ୍ତେ । ମଧୁ ବିଚାର ଆଜି ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ତହିଁରେ ବିସ୍ମୃତ ଗୋପାଳ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଛୋଟ ଚିହ୍ନଟିକୁ ନିଜର ସୋହାଗ୍ୟ ଜଳରେ ଟିକିଏ ବଳୁଆ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛାକରି ଆନନ୍ଦରେ ସମ୍ମତ ହେଲେ । ଏ ଇଚ୍ଛା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧୁର ଇତିହାସଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ କୌତୁହଳ ଟିକିଏ ଯେ ନଥିଲା ତାହା ନୁହେଁ ।

ଅତିଥିଟି ସଙ୍ଗେ ଗୋପାଳ ଆସି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଭଲୁପିଲା ଦୁଇଟି ତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଟିକିଏ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର କଥା ଟିକିଏ ବୁଝା ବୁଝି କରି, ଗୋପାଳ ଦ୍ୱିପଦ ଅତିଥିଙ୍କର ସଜାରରେ ଲାଗିଗଲେ । ମଧୁ ଯାହା ପାଇଲା, ତାକୁ ଅତି ଆନନ୍ଦ, ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ଖାଉ ଖାଉ କହିଲା, “ବାବୁ, ଆଜି ଅନେକ ଦିନ ପରେ ମୁଠେ ଭଲ ଖାଇବାକୁ ପାଇଲି ।”

ଗୋପାଳ—ଏ ଧୂଣି ଭଲ କଣ ?

ମଧୁ—ନା, ଜନିଷ ସେପରି ଦୁଷ୍ଟ୍ରାପ୍ୟ ବୋଲି କହୁ ନାହିଁ
 ଯେ । ଜନିଷ ଦୁଷ୍ଟ୍ରାପ୍ୟ ହେବା ସଙ୍ଗେ ଖାଇବା ଚୂପ୍ତିର କିଛି ଯାଏ
 ଆସେ ନାହିଁ । ମନ ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ ଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ଜନିଷ
 ଖାଅ ଭଲ ଲାଗିବ । ମୁଁ ଗଲ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲ ପେଟ ପୂରାଇ
 ପୁଞ୍ଜେ ଖାଇବାକୁ ଅବସର ପାଉନଥିଲି । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଏକବାରେ
 ନଥିଲା—ପେଟଯାକ ଏପରି କି ଶିର ପ୍ରଶିର ଭିତରେ ଚିନ୍ତା ପୂରି
 ରହିଥିଲା; ଭାତ ଯାନ୍ତା କୁ'ଠିକି ? ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ସେସବୁ
 ଚିନ୍ତା ଗଲା, ମୋର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ ହେଲା ।

ଗୋପାଳ—ତୁମର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅବଶ୍ୟ ହେଲା, ସୁଖର
 ବିଷୟ । ତେବେ ମୋ ଯୋଗୁଁ ହେଲା ବୋଲି କହି ମୋତେ ଗୁଡ଼ାଏ
 କୃତ୍ୟା ପ୍ରଶଂସା କରୁଛ ।

ମଧୁ—କୃତ୍ୟା ନୁହେଁ ବାବୁ ! ଆପଣଙ୍କର ପଦେ କଥା ଅସଲ
 ସମୟରେ ଶୁଣି ସବୁ ହେଲା । ଦୁଇଦିନ ଆଗରୁ ଏହି କଥା କହିଥିଲେ
 ମୋ ମନରେ ବିଶେଷ କିଛି ଭାବ ଆସି ଥାନ୍ତା କି ନାହିଁ କେଜାଣି ?
 ମାତ୍ର ଠିକ୍ ବହୁଦିନର ଅଭିଳାଷ ପୂରିବାବେଳକୁ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ
 ବାଧା ପାଇ ଏବଂ ଉପଦେଶ ଶୁଣି ମୋର ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି ।
 ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ବୁଝୁଛି ଆପଣଙ୍କ ବାଧା ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ମୋର
 ଅତ୍ୟାଚାର ଓପରେ ଯେ ପ୍ରକାର ପ୍ରତିହଂସା ନେଇପାରିଛି ଆପଣ
 ବାଧା ଦେଇ ନ ଥିଲେ ତାକୁ ଜୀବନରେ ମାରି ଦେଇଥାନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ;
 ମାତ୍ର ଏଭଳି ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଅସଲ ପ୍ରତିହଂସା
 ନିଆ ହୋଇ ପାରି ନଥାନ୍ତା ।

ଶିଆ ପିଆ ସରିଲା । ଖଣ୍ଡିଏ ବୋଲି ଘର, ଗୋଟିଏ ବୋଲି
 ଶେଯ, ବାଧ୍ୟହୋଇ ଦୁହେଁ ଏକ ସଙ୍ଗେ ଶୋଇଲେ । ମଧୁର ଜୀବନ

ବୁଝନ୍ତ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଗୋପାଳ ଖୁବ୍ କୁତୁହଳୀ ହୋଇଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପରୁରୁ ନ ଥାନ୍ତି—କେଜାଣି ଜୀବନବୁଝନ୍ତ କହିବାରେ ମଧୁର ଆପଣ ଥିବ, କେଜାଣି ସେ ତା’ ଇତିହାସ ଗୋପନୀୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛୁକ ଥିବ । କିଛି ସମୟ ପରେ ମଧୁ ନିଜେ କହିଲେ— ବାବୁ, ମୋ କଥା ସବୁ ତୁମେ ଶୁଣି ନାହିଁ ?”

ଗୋପାଳ—ନା, ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି ଯେ, ତୁମେ କହିବ କି ନାହିଁ ବୋଲି ଭରସି ପରୁରୁ ନ ଥିଲ ।

ମଧୁ—କଣ, ଆପଣଙ୍କର ମୋ ପାଖରେ ପୁଣି ସଂକୋଚ କଣ ? ଆପଣଙ୍କଠାରେ ମୋ’ର ବା ଗୋପନୀୟ କଣ ଅଛି ? ଆପଣ ଯେ ମୋର ଗୁରୁ ।

ଏହା କହି ମଧୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ —

ମୋ ଘର ଏଠାରୁ ଅଳ୍ପଦୂର ଶରଧାପୁରରେ । ମୁଁ ଥିଲି ଶରଧାପୁରର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଧନୀ, ଜମି ୧୦ । ୧୫ ବାଟି ଥିଲା । ଟଙ୍କା ପଇସା ବି ଥିଲା । ମୋର ଅଭାବ ନ ଥିଲା କାହାର ହାତପୁତା ହେବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଅଭାବର ସୃଷ୍ଟି କଲି । ମନେକଲି ଗଞ୍ଜେଇ ଅର୍ଥମ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ସେବା କଲେ ଯାଇ ମୋର ସମ୍ପତ୍ତିର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ହେବ । ପାଖରେ ଯାହା ଟଙ୍କା ଥିଲା ସେତକ ସରଲ । ସେତକବେଳେ ବାପୁ ମହାଜନଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ । ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ପାଖେ ଟଙ୍କାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଲି ମାତ୍ର ସେ ଏତେ ଆଗ୍ରହରେ ମୋତେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ମଜିଗଲେ ଯେ ମୋର ବାସ୍ତବିକ ମନେ ହେଲା ବାସୁଦେବହିଁ ମୋର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମୋର ଏ ଗଡ଼ରେ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲେ

ସତ, କେବେ କେଜାଣି ମୁଁ ବରକୁ ହେବି ବୋଲି ସେ ମୋତେ ପଦେ
 ସୁଦ୍ଧା କିଛି ପାଟି ପିଟେଇ କହିଲେ ନାହିଁ । ମୋର ଭ୍ରମ ବାଧା ନ
 ପାଇ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ ବେଗରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାୟୁଦେବଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ
 ହେଲେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସଙ୍ଗାତ । ସଙ୍ଗାତ ମୈତ୍ର ବେଢ଼ାର ଗୁଲିଲା ।
 ବାୟୁଦେବଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା କରଜ ଆଣି ତାଙ୍କର ଟଙ୍କାରେ ତାଙ୍କ
 ପାଖକୁ ବେଢ଼ାର ପଠାଉଥାଏ । ଟଙ୍କା ପ୍ରାୟ ହଜାରେ ହେବ ହୋଇ-
 ଗଲା ମୋର କରଜ । ଦିନେ ହଠାତ୍ ଘରେ ପଶିଗଲା ବେଳକୁ
 ଦେଖିଲି, ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁଟିକୁ ଧରି ଭାରି ଅସମ୍ଭାଳ କାନ୍ଦୁ-
 ଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏହାର କାରଣ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ବହୁତ ପ୍ରକାର ତାଙ୍କୁ
 ବୁଝେଇଲି । ଶେଷରେ ନାନା ଅନୁନୟ କରି କାରଣ ପଚାରିଲି ।
 ଭାଗ୍ୟକୁ ସେତେବେଳେ ମଥାରେ ନିଶା ଚଢ଼ି ନ ଥାଏ । ସେ
 କହିଲେ, “ମୋର କିଛି ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ଭୂମେ ସୁଖରେ ଥିଲେ ମୋର
 ସୁଖ । କେବେ ତମର ତ ଟିକିଏ ସୁଖ ଦେଖୁ ନାହିଁ । କାହୁଁ ଏ
 ନିଶା ଆସି ତମକୁ ଶେଷ କରିବାକୁ ବସିଲାଣି । ଏଣେ ମହାଜନର
 କେତେ ଟଙ୍କା ହୋଇଗଲାଣି, ଶୁଣିବା କିପରି ?”

ନିଶା ବିଷୟରେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଯେଉଁ ମତ, ଏବେ କେତେ
 ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ବି ସେହିପରି ବିଚାରୁଥିଲି । ମତେ ବାସ୍ତବିକ
 ଜଣା ପଡ଼ିଆସୁଥିଲା ଯେ, ନିଶା ଯୋଗୁ ମୋର ଶୀଘ୍ର ସମସ୍ତାରକୁ
 ଯିବାର ପଥ ଯେପରି ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇ ଆସୁଛି । ମାତ୍ର ମହାଜନଙ୍କ
 ଟଙ୍କାକଥା ଶୁଣି ମୁଁ ହସି ପକାଇ କହିଲି, ‘ମହାଜନ ଟଙ୍କା ପାଇ
 ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ମ ? ସେ ଆମର ଦରୁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଓଡ଼ି
 ଯାହା କରନ୍ତୁ ମୋଠାରେ ସେ କେବେ ଖରାପ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇବେ
 ନାହିଁ । ତାପରେ କେତେ ବା ଟଙ୍କା ! ଜମି ବାଟିକୁ ତ ନିଅନ୍ତୁ ।

ଯାହା ହେଉ ମୋ କଥାରେ ତାଙ୍କର ମନ ମାନିଲ ପରି ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ଦୁଃଖ ଦେଖିଲେ ମୋର ସୁଦ୍ଧା ଯାଉ ନ ଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୀ ମନରେ ସୁଖ ଆଣିବି ବୋଲି ନିଶାଟା ଗୁଡ଼ିଦେଲି ଏବଂ ତାଙ୍କର ମୁହଁରେ ହସ ଦେଖିବି ବୋଲି ଟଙ୍କାଟା ଶୁଣିଦେବା ନିମନ୍ତେ ମହାଜନଙ୍କ ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହେଲି ।

କେତେ ଥର ଯାଇଁଲି, ମାତ୍ର ଟଙ୍କା ଶୁଣା ହୋଇ ପାରିଲ ନାହିଁ । ମୋତେ ଦେଖିଲା ମାତ୍ର ମହାଜନେ ନାନା ଆଡ଼ୁ ନାନା ପ୍ରକାର କଥା ଆଣି ପକାନ୍ତି । କିପରି ଟଙ୍କାକଥାଟା ନ ପଡ଼ିବ ସେଥି-ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ହସ ଖୁସିର ବ୍ୟୋବସ୍ଥ କରନ୍ତି । ନିତାନ୍ତ ଟଙ୍କା ଶୁଣିବା କଥା ପକେଇଲେ କହନ୍ତି, “ଏ କଣ ମଧ୍ୟ ! ତୁମେ ‘ବାୟା’ ହୋଇ ଜମି ବିକିବ—ଟଙ୍କା ଶୁଣିବ ? ସେ ହବା କଥା ?”

ମୁଁ—ଜମି ନ ବିକିଲେ ହବ କିପରି ? ଯେତେବେଳେ ତ ସେହି ଜମି ବିକି ଟଙ୍କା ଶୁଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମୋର କଣ ଆଉ କୌଣସି ଆୟ ପଦ୍ଧା ଅଛି ଯେ ‘ବାୟା’ ହେବାକୁ ଡରିବ ?

ମହାଜନେ—ଓଃ, ମୋର ଏଇ କେତେଟା ଟଙ୍କା ପାଇଁ ତ ? ଦଲିଲ ପତ୍ର ଯାହା କରି ଦେଇଛ ସବୁ ନିଅ—ଫେରାଇ ଦେଉଛି । ମୁଁ କଣ ତମର ପରି ଯେ, ଟଙ୍କା ଶୁଣିବାକୁ ଏତେ କାଉଲି ?

ଏ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲି । ଘରକୁ ଫେରି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସବୁ କଥା କହିଲି । ସେ ଆଗ ଟିକିଏ ଦୋଦୋପାତ୍ର ହେଲେ । ପରେ ବୁଝିଲେ ମହାଜନଙ୍କ ଟଙ୍କାକୁ ଭୟ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ମହାଜନଙ୍କ ବନ୍ଧୁତା ଉପରେ ମୋର ଦାଗ ଆଉ

ବଡ଼ାଇବି ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ଲିରକର ମୁଁ ମୋର ଖର୍ଚ୍ଚ-ସୁଅରେ ବବେ-
ଚନାର ଗୋଟିଏ ବର ପକେଇଦେଲି । ନିଶା ଗୁଡ଼ିଦେଲି । ନିଶାଖିଆ
ପୂର୍ବ ଶାନ୍ତିଦିନ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ଆସି ସମନ୍ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ମହାଜନେ ମୋ
ଈମରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର୍ କରିଛନ୍ତି । ଲେଖା ଅଲେଖା କେତେ
କାଗଜ ଆସି ମକଦ୍ଦମାରେ ଏକ୍ଜିବିଟ୍ ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିବାର
ଦେଖି ମୁଁ ତାଟକା ହୋଇଗଲି । ଜାଣି ଶୁଣି କେତେ କାଗଜ ଦେଇଛି,
ନିଶା ଜେର୍ରେ କେତେ ଅଜାଣତରେ ଦୟାଗତ ଦେଇଛି । ସବୁ
ଈପରେ ମହାଜନେ ଟଙ୍କା କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଡେଇଁଦେଲେ । ବିଶେଷ
କିଛି ଓମାଲେଡ଼ା ହେଲନାହିଁ । ହାଜକୋଟ ତାଙ୍କୁ ଡିଡ଼ି ଦେଲେ ।
ମୋର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ନିଲମ୍ବରେ ଉଠିଗଲା । ମୁଁ ହଠାତ୍ ମୋର ସମସ୍ତ
ସମ୍ପତ୍ତି ଭିତରେ ଭିକାରୀ ହୋଇଗଲି ।

ସମ୍ପତ୍ତି ଯିବାରେ ମୁଁ ବିଶେଷ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲୁପର ମନେ
ହେଉ ନାହିଁ । ତେଜେ ଖାଇଲି—ଲୋକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଲି । ମୋର
ଅର୍ଥମା ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସତ୍ୟବାଦିତା ଏବଂ ମହାଜନଙ୍କ ସାଧୁତାରେ
ମର୍ମାହତ ନ ହୋଇ ମୁଁ ବରଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଏତେଦିନେ ଭଲ ଚିହ୍ନିଲି
ବୋଲି ଶୁଣି ହେଲି ।

ଏ ସବୁ ମୋ' ପତ୍ନୀ ଯୋଗୁଁ । ଟଙ୍କା ଫଳସାକୁ ସେ ବଡ଼
ବୋଲି କେବେ ମନେକରୁ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ଭଲ ବାଟକୁ
ଗୁଲି ଆସିଲେ, ମନ୍ଦ ସଙ୍ଗ ଗଲା, ମନ୍ଦ ଲୋକଙ୍କୁ ମନ୍ଦ ବୋଲି
ଚିହ୍ନିଲେ—ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ !

ମନ୍ଦ ଏ ଆନନ୍ଦ ବେଶିଦିନ ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବେଶି
ଟଙ୍କା ଥିଲେ ବିଶେଷ ଲଭ ନ ହୋଇ ପାରେ—ହୁଏତ କ୍ଷତି ହୋଇ

ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏକାବେଳେକେ ଟଙ୍କା ନ ଥିଲେ ଯେ ଗାଁରେ ଘର କରି ରହି ହେବ ନାହିଁ । ପିଲାଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡକୁ ଗୁଡ଼ିବା ପାଇଁ ଜୁ' ପାଇବ ନାହିଁ । ଏ କଥା କ୍ଷମେ କ୍ଷମେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆସି ଲାଗିଲା । ସେମାନଙ୍କର ପୁଅଟି ଖାଇବା ପିଇବାକୁ, ଲାଗେଇବାକୁ ନ ପାଇ କ୍ଷମେ କ୍ଷମେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଆସିଲା । ଶେଷରେ ତା'ର ବେମାରୀ ହେଲା । ଏ ବେମାରୀର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିକାର କରିପାରିଥିଲେ ମୋ ମନରେ ଏତେ ଦୁଃଖ ରହି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା । ମୋର ଛୁଆବଳ ଉଦାସୀନତା ସବଳରେ ଦୁର୍ଗଭୂତ ହୋଇ ପ୍ରତିହଂସାରେ ମୋର ହୃଦୟ ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ପଇସାଟିଏ ଦେଇ ଔଷଧ ପାନେ କରିବାକୁ ବଳ ପାଇଲା ନାହିଁ । ପିଲାଦିନୁ ଦରିଦ୍ର ଘରେ ଚଳି ଆସିଥିଲେ, ମାଗିବା ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା ; ମାଗି ହତାଶ ହେଲେ ବିଶେଷ ବାଧା ହେଉ ନ ଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେ ଦେଇ ଶିଖିଥିଲି—ମାଗି ବି କିପରି ? ପିଲାଟି ଶେଷରେ ଆମକୁ ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ।

ବୁଢ଼ି ଯାଉଥିବା ମଣିଷ କୁଟା ଖଣ୍ଡେ ଧରି ରକ୍ଷା ପାଇଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ମୁଁ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସେମାନଙ୍କରେ ସବୁ ପାସୋରିବାକୁ ବସିଲି । ସେ ଏହିକି ମୋର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଭାବ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅସୁବିଧା ଯଦି ସହକାରେ ଦୂର କରିବାକୁ କେତେ ଲାଗିଲେ ।

ମୋ ଆଗରେ ସେ କଠୋର ଅମୃତସଂଯମ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଥାନ୍ତି, ମୁହଁରେ ଦୁଃଖର କ୍ଷୀଣ ଛାୟା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ଏ ଦୁଃଖ କଣ ଇମିତି ସେମିତି ଦୁଃଖ ଯେ ପୂର ଛାୟା ପଡ଼ନ୍ତା ? ଏ ତ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପରି । ଛାଇ ନାହିଁ ମାତ୍ର ତାତିରେ ଅନ୍ତର ଦହି ହୋଇ ଯାଉଛି । କ୍ଷମେ ମୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଭଙ୍ଗ ହେଲା ।

ସମ ରଜା ହଠାତ୍ ମୋ ଦୁଃଖକୁ ବଦଳୁ ପ କରି ତାଙ୍କୁ ଜୋରରେ
ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ତାଙ୍କର ଚିତା ଜଳିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋ ହୃଦୟରେ
ପ୍ରତିହଂସାର ନିଆଁ ଜଳି ଉଠିଲା । ସେ ନିଆଁକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ
ବା ଲିଭାଇବାକୁ କେହି ନ ଥିଲେ । କୌଣସି ବାଧା ନ ପାଇଁ ତାର
ତାତିରେ ମୁଁ ସିଝିଗଲି — ମୋର ସମସ୍ତ ସଦ୍‌ବୃତ୍ତି ନଷ୍ଟ ହେଲା ।
ପ୍ରତିହଂସା ନେବାପାଇଁ ମୁଁ ହୋଇଗଲି ପାଗଳ । ବାଧୁ ମହାଜନ
ସୋଗୁଁ ମୋ ରାମ ଯାଇଛି, ତାର ମା ଯାଇଛି, ସେହି ମୋର ସବୁ
ନାଶର ମୂଳକାରଣ ।

ଦିନେ ପାଗଳ ଭଳିଆ ପ୍ରଳାପ କରି କରି ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କ
ଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ପ୍ରଳାପ କରି କରି ମୋର ସମସ୍ତ କଥା ତାଙ୍କୁ
କହିଲି । ସେଦିନ ତାଙ୍କଠାରୁ ଟିକିଏ ଦୟା ପାଇଥିଲେ କଣ ହୋଇ-
ଥାନ୍ତା କେଜାଣି ? ତେବେ ମୁଁ ଏତିକି କହିପାରେ ମୋର ହୃଦୟ
ଅଧିକ ବସାନ୍ତ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ତାଙ୍କଠାରୁ ମିଳିଲା କଣ ? ନିର୍ମମ
କଠୋରତା । ମତେ ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ ଅସଭ୍ୟ ଭାଷାରେ ଗାଳି ଦେଇ
ମୋର ଶାଶ୍ଵତ ମଙ୍ଗଳ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଅତିଶୀଘ୍ର ବାହାରିଯିବାକୁ
ଉପଦେଶ ଦେଉ ଦେଉ ସେ କହିଲେ, “ସା, ତୁ ମୋର କଣ କରି
ପକେଇବୁ, କରି । ଏଇଟା ବୁଦ୍ଧି ଦେଖ ହେ, ସବୁ ଦୋଷ ମୋର
ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦି ଦେଉଛି । ତୋର ତ ମାଇପ ମଲ୍, ପୁଅ ମଲ୍ ମୋର
ଦୋଷ କଣ ? ମୁଁ କଣ ସମ ରଜା ନା ପରମେଶ୍ଵର ?” ଖାଲି
ଗାଳିରେ ମହାଜନଙ୍କ ମନ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ପଠଣ ପିଆଦା
ହାତରେ ମୋତେ ମାଡ଼ ଖୁଆଇ ଖୁଆଇ ସେ ଗାଁଠାରୁ କୋଣକେ
ଅଣି ଛାଡ଼ି ଦେଇଗଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ଆଉ ଗାଁକୁ ଫେରି

ନାହିଁ । ସ୍ଥିର କରିଥିଲି, ମୋ ରାମ ଓ ତା ମା'ର ରାଣ ପରିଶୋଧ କରି ଗାଁକୁ ଫେରିବି । ଏହି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଅନେକ ଦିନ କଟାଇଛି ସୁଯୋଗ ଅପେକ୍ଷାରେ । ଆଜି ବେଶ୍ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା, କଣ ହେବ—

ନା, ଯାହା ହୋଇଛି, ଠିକ୍ ହୋଇଛି । ମୋ ପୁଅ ଓ ତା ମା'ର ରାଣ ପରିଶୋଧ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ଏଥର ଶାନ୍ତିରେ ରହିବେ । ମହାଜନଙ୍କୁ ଈଶ୍ବର ଭଲ ବୁଝି ଦିଅନ୍ତୁ । ଈଶ୍ବର ତାଙ୍କ କଥା ବୁଝନ୍ତୁ । ଈଶ୍ବରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମର ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାର କି ଅଧିକାର ?”

ଗୋପାଳ—ନା, ଆମର ଅଧିକାର ଅଛି ଯେ, ତୁମ ଯେଉଁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲ, ସେ ଉପାୟରେ ନୁହେଁ । ଅତ୍ୟାଚାରର ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ହସି ହସି ସହିଗଲେ, ତାର ଦୃଷ୍ଟ ମନରେ ଯେଉଁ ଆଘାତ ହୁଏ ତୁମର ବ୍ୟାରେ ସେପରି ଆଘାତ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ଦେଖିଲ ନାହିଁ, ଆଜି ମହାଜନର କପରି ମହାପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା !

ମଧୁ ରାତିଟି ବେଶ ଶାନ୍ତିରେ ଶୋଇଲା । ମାତ୍ର ଗୋପାଳଙ୍କର ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ମନେ ମନେ ମଧୁକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଲୋକେ କେତେ ସହି ଏ ସଂସାରରେ ଚଳୁଛନ୍ତି । ଆଜି ସେ ? ପଦେ କଥା ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ମଧୁକୁ ଦେଇଥିବା ଉପଦେଶ ମନେ ପଡ଼ିଲା—ଆମ ପ୍ରତି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାୟର ପ୍ରତିକାର ଅଛି ସହିବାରେ । ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ କଣ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ସହିଛନ୍ତି, ନା ଅନ୍ୟାୟରେ ଉଚ୍ଚପ୍ରୀତି ହୋଇ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି କରିବାଦ୍ବାରା ଦେଖାଇଦେଇଛନ୍ତି ସେ ଶ୍ରୀ !

ସକାଳୁ ମଧୁଉଠି ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ । ଗୋପାଳ ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଚା' ସାଙ୍ଗେ ଆସି, ବିଦାୟ ଦେଲାବେଳେ ପଚାରିଲେ, “ଆଜି ପୁଣି କେଉଁଠାରେ ରହିଣି ହେବ ?”

ମଧୁ—ଆଉ କେଉଁଠାରେ ? ସିଧା ଗାଁକୁ ଯାଉଛି ଯିବି, ଗାଁରେ ରହିବି । ଆଗ ବିରୁଦ୍ଧୁଥିଲା ବାଆଳ ହୋଇ ନିର୍ଜନରେ କେଉଁଠାରେ ରହିବି । ମାତ୍ର ଗାଁରେ ରହିବା ଯେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆଗଣୀଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଇଲି ସେ ଶିକ୍ଷା ଲୋକଙ୍କୁ ବୁଝାଇବା କିଏ ? ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ରହି ନିଜ କଥାରେ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏ ଶିକ୍ଷା ଉଦାହରଣ ନ ଦେଖାଇଲେ, ଶିଖିବାର ଲଭ କଣ ?

ମଧୁ ଚାଲିଗଲା, ଗୋପାଳ ଏହି ଶେଷ କଥାଟିକି ମନରେ ବାଣ୍ଟି ବାଣ୍ଟି ଫେରିଲେ । ମଧୁ କଣ କହିଲା ? ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନ ରହିଲେ, ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହି ନିଜ ଶିକ୍ଷାବଳରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ନ ପାରିଲେ, ନିଜେ ବେଶି ଶିଖିବାର, ବେଶି ଜାଣିବାର ଲଭ ରହିଲା କେଉଁଠାରେ ? ପୂା ଯଦି ସତ୍ୟ, ତେବେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଶିକ୍ଷାର ଫଳ କଣ ? ଗୋପାଳ ବହୁ ଚିନ୍ତାରେ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ; ତେବେ ସେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଆସି ରହିବାଦ୍ୱାରା ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥପରତା ବ୍ୟଙ୍ଗିତ ଅନ୍ୟ କିଛିର ପରିଚୟ ଦେଉଛନ୍ତି ବୋଲି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଚଉଦ

ଖରେନ୍ଦ୍ର ଆଉ କୁମୁଦିନୀ ତାଙ୍କ ବାସଗୃହର ଓପର ମହଲରେ ଟେବୁଲ ଖାନାରେ ବସିଛନ୍ତି । ଖାନା ଆସି ଶେଷ ହୋଇଗଲାଣି । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଥାଳ ଦୁଇଟିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ଚୁରୁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ, ଆଉ ଶିରମାହନର ଶରଦ୍ଧ ଗଗରୁ

ଭାଗେ ଲେଖାଏଁ ବଳିଛି । ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେତେ ପରଯାଇଛି । ଆଉ ସେ ଅବଶିଷ୍ଟ ପୁର ଟିକକ ଓ ଖିରମୋହନ ଟିକକ ଭିତରକୁ ଠେଲି ଦେବା ପାଇଁ ଜୁ ନାହିଁ । ରୁମାଲରେ ହାତ ପୋଛି ହୋଇଗଲା । ବଲ୍ଲଙ୍ଗ ସିଗାରେଟ ଖଣ୍ଡିଏ ବାହାର କରି ସେଥିରେ ନିଆଁ ଲଗେଇ ଧୁଆଁ ଖାଉ ଖାଉ ଏବଂ ସିଗାରେଟ୍ ଧୁଆଁରେ ନିଜର ଖାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟକୁ ଜାଣ୍ଟି ବା ଅଜାଣ୍ଟି କରୁ କରୁ ଖରେନ୍ଦ୍ର କୁମୁଦିନୀ ଆଡ଼କୁ ଗୁହଁ ଟିକିଏ ହସି ହସି କହିଲେ, “କୁମ୍ଭ, କହୁଥିଲୁ ପରା ସେ ମଙ୍ଗିବ ନାହିଁ ବୋଲି ? ଏବେ କଣ ହେଲା ?”

କୁମୁଦିନୀ ‘ସେ’ କିଏ ବୁଝିଯାଇ ବ୍ୟଗ୍ର ଭାବରେ କହିଲା,
“କାହିଁକି । କଣ ହେଲା କି ? ସେ କଣ ମଙ୍ଗିଲା ?”

ଖରେନ୍ଦ୍ର ମୁଢ଼ୁକି ମୁଢ଼ୁକି ହସି କହିଲେ, “ନାହିଁ, ମଙ୍ଗିଲା କାହିଁକି ? ତୋ ମନେ ମନେ ମୁଁ କିଛି କାମର ନୁହେଁ, ମଣିଷ ନୁହେଁ, ଗୋରୁ, ନା ?”

କୁମୁଦିନୀ—ଏତେ କଥାରେ କଣ ଅଛି ମ ? ସଫା କଥା କହୁ ନାହିଁ ?

ଖରେନ୍ଦ୍ର—ଏତେ ବେଳ ଯାଏ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ? ବୁଢ଼ା ତ ମୋତେ ଜ୍ଞାତ କରିବ ବୋଲି ଏକବାରେ ବାଲା । ଝିଅ ମଙ୍ଗୁ ମଙ୍ଗୁ ଟିକିଏ ଡେରି ହେଲା । ମତେ ବୋଧହୁଏ, ମନେ ମନେ ସେ ଆଉ ଗୋଟାଏ କାହାକୁ ବରଣ କରିଥିଲା । ଜାଲରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଟିକିଏ ଡେରି କଲା । ତେବେ ଜାଲିଆ ଟାଣ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତିଛି କେତେକେ ?

ଭଲ ସବୁଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରଶଂସା ଅମ୍ବସାତ୍ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାରେ କୁମୁଦିନୀର ଟିକିଏ ଈର୍ଷା ହେଲା ପରା ! ସେ କହିଲା, “ତମେ

ଇମିତି ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଗୋଡ଼ିରୁଥିଲ କଣ ଫଳ ହେଉଥାନ୍ତା ? ମୁଁ ପଛରେ ଥାଇ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେଉଥିଲି ବୋଲି ସିନା ଆଜି ଇମିତି ହଉଛି ? ତୁମେ ଇଠିକେ ସିଠିକେ ବୁଲି ତାସ ପଣାରେ ସମୟ କଟାଉଥାଅ, ଏଣେ ମୁଁ କନକକୁ କହେ, ‘ତୋର କଥା ଭଲ ଭଲ ସାରାସାର ସବୁବେଳେ ଚଉକଟିରେ ବସିଥାନ୍ତି । ତୋର ଫଟୋ ଖଣ୍ଡକୁ ସବୁବେଳେ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ଦିନେ ନଈକୂଳରେ ବୁଲିବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ, ମୁଁ ବାଟଯାକ ତମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ତାକୁ ଖୋସାମତ କରୁଥାଏ । ବୁଲିଲି ଫେରିଲାବେଳେ ସତେ କାନ୍ଦିଲାପରି ମୁହଁଟା କରି ଛଳଛଳ ଆଖିରେ କୁଣ୍ଡଳ ପଡ଼ିଲା ତାକୁ କହିଲି, ‘କନ, ମୋର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଭଲ । ତୁ ଯଦି ତାକୁ ନିରାଶ କରି ଦେବୁ ତାହାହେଲେ ତା’ର ପ୍ରାଣ ଯିବ, ମୁଁ ଅରକ୍ଷିତା ହେବି ।’ ଏପରି ଚିନ୍ତା ନ କରି ଥିଲେ ତୁମେ କିଏ ଯେ କିଏ ? ”

ସାରେନ୍ଦ୍ର—ତାହାହେଲେ ତୋ’ର ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ ପ୍ରତି ଖୁବ୍ ଭଲ ବ୍ୟବହାର କରିଛୁ !

କୁମୁଦିନୀ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଭାଇଙ୍କର ଆରୋପିତ ଦୋଷ ଖଣ୍ଡନ କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଲା, “କାହିଁ, କଣ ମନ୍ଦ ବ୍ୟବହାରଟେ କଲି କି ? ଆମ ଘରକୁ ବୋହୂ ହୋଇ ଆସିବ । ଏହାଠାରୁ ଆଉ କଣ ବେଶ ଗୋଟାଏ ସୌଭାଗ୍ୟ ତା’ କପାଳରେ ଘଟି-ଥାଆନ୍ତା କି ?”

ବାସୁଦେବ ଆଉ କଣ ସୌଭାଗ୍ୟ କନକ କପାଳରେ ଘଟିଥାନ୍ତା ? ଘର ଅଛି, ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି—ଘରେ, ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମାଲିକ ହେବ, ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରା କଣ ?

ଘାଟେଇ ବୋଧହୁଏ ଭିତରୀର ମନ୍ତବ୍ୟରେ ସମ୍ମତ ହେଲେ, ସେ କିଛି ନ କହି କନକର ସୌଭାଗ୍ୟ ଓରଫ ନଜ ସୌଭାଗ୍ୟ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ପାଟିରୁ ବାହାରିଯାଉଥିବା ସିତାରେଟ୍ ଧୂଆଁକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।

କୁମୁଦିନୀ ଆଉ କଣ ଗୋଟାଏ କହିବ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରୁଛି, ଏପରି ସମୟରେ ବାହାରୁ ‘ବାବୁ, ବାବୁ’ ବୋଲି ଡାକ ଶୁଭିଲ । ଘାଟେଇ ସ୍ବରଟା ବାରି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଦୁଆର ଫିଟାଇବାକୁ ଧାଇଁଲେ । କୁମୁଦିନୀ, “ନାହିଁ ମ ଭାଇ, ଜାଲରୁ କୁଆଡ଼େ ଖସୁ ନାହିଁ ମ, ଏଡ଼େ ଭଲ ଶୁଣା କାହିଁକି ? ” ବୋଲି କହି ଦ୍ବିତୀୟ ସ୍ବ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟସ୍ଥ ଗଲ ।

ଘାଟେଇ ଦୁଆର ଖୋଲୁ ଖୋଲୁ ପଚାରିଲେ, “କରେ ବରୁଆ, କଣ ?”

ବରୁଆ ଘାଟେଇକୁ ନମସ୍କାର କରି କହିଲା, “ବାବୁ ! ବାବୁ ଡାକୁଛନ୍ତି, ଟିକିଏ ଆସ ।”

“ହଉ, ତୁ ଯା, ମୁଁ ଆସୁଛି” ବୋଲି କହି ଘାଟେଇ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଭିତରକୁ ଗଲେ ।

ଦୁଇ ତିନି ମିନିଟ୍ ପରେ ଘାଟେଇ ବାଲଟା ଟିକିଏ ଛୁଟି ଦେଇ, ଭଲ ସରୁ କୁରା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି, ମଠା କାମିଜ ଖଣ୍ଡିଏ ଗଲେଇ ପକେଇ ଚିଟିଯାତା ପାଦରେ ଦେଇ ଭାଷା ଶୁଣୁରାଳୟକୁ ବାହାରିଲେ ।

ମଦନବାବୁ ତାଙ୍କ ଆରମ୍ଭ ଚଉକରେ ବସି ହୁକା ଘୁଡ଼ୁଘୁଡ଼ୁ କରୁଥାନ୍ତି । କନକ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଚଉକରେ ବସି ଖଣ୍ଡିଏ

ଖବରକାଗଜକୁ ଚାହିଁଥାନ୍ତି । ଖରେନ୍ଦ୍ର ଯାଇ ଖାଲି ଥିବା ଖଣ୍ଡେ
ଚଉକିରେ ବସିଲେ ।

ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ମଦନବାବୁ କହିଲେ, “ବାବା, ତମର
ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲ । କାଲିଠାରୁ ଦଶହରା ହୁଟି ଆରମ୍ଭ ହେଉଛି ।
ମୁଁ ବିଚାରିଛି ଏ ହୁଟିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଭଲ ଭଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯେଉଁଏ
ବୁଲିବା ପାଇଁ । ତୁମ ଓ କନକ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ । କଣ—ଯିବ ?

ଖରେନ୍ଦ୍ର ଟିକିଏ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ହଁ,
ମୋ’ର ତ କଲେଜ ହୁଟି, ଗଲେ ହୁଅନ୍ତା ।”

ମଦନବାବୁ—ମୁଁ ଖଣ୍ଡେ ମଟର ଓ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ମଟର
ଲରିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରୁଛି । ମଟରରେ ଆମେମାନେ ଯିବା ।
ଲରିରେ ଗୋଟିଏ ଚାକର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜନସ ପକ୍ଷ ରହିବ ।
କାହାରି ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ—ସବୁ ପାଖରେ ଥିବ ।
ବାଟରେ ଯାକାଶସିଠାରେ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଉପୁ ନ ଥିବ ।
ଆମେ ସବୁମୋଟ ଛ’ଜଣ ହେବା ।

ଖରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ପୁଲକିତ ହୋଇ କହିଲେ, “କେଉଁ
କେଉଁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ?”

ମଦନବାବୁ—ସମୁଦାୟ ସ୍ଥିର କରି ନାହିଁ ; ତେବେ ଗଡ଼ଜାତ-
ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗଞ୍ଜାମ ଯିବା ଏବଂ ସେଠାରୁ ଗଞ୍ଜାମ ବଡ଼
ସଡ଼କରେ ଫେରି ଆସିବା । ମାନଚିତ୍ର ଆଣିଲ, ସଡ଼କଗୁଡ଼ାଳ
ଦେଖି ବାଟ ସ୍ଥିର କରିଦେବା । ଗଲେ ତ ଦୁଇ ଚାରିଦିନ ଭିତରେ
ବାହାରିବାକୁ ହେବ ।

ମାନଚିତ୍ର ଆସିଲା । ମଦନବାବୁ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ବିଚାର
କରି ମାନଚିତ୍ରରେ ନିଜର ବାଟଟା ଗୋଟାଏ ନାଲି ପେନ୍‌ସିଲରେ
ଚିହ୍ନିତ କରିଦେଲେ ।

ବାଟ ସ୍ଥିର କରିଦେବା କାମ ସରିବା ପରେ ଭଞ୍ଜମଠର ଲରି ଖୋଜା ଲାଗିଲା । ମଠର ତ ମଦନବାବୁଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଥାଏ । ଖରେନ୍ଦ୍ର ସ୍ମରଣା ଦେଲେ, ‘ଆଗୁ, ବାଖରବାଦ ଯଜ୍ଞେଶ୍ୱର ବାବୁଙ୍କ ଲରିଟା ନେବା ।’

ମଦନବାବୁ—ନା, ସେ କମ୍ପାନୀବାଲାଟା ଭାରି କୃପଣ । ତା ଲରି ତକଗୁଡ଼ାକ ସବୁ ଦଦରା ହୋଇଥିବ । ବାଟରେ ଦଗା ଦେବ ଯେ ।

ଖରେନ୍ଦ୍ର—ତେବେ ଗଙ୍ଗାମନ୍ଦିର କମ୍ପାନୀରୁ ?

ମଦନବାବୁ—ରାମ, ରାମ, ସେ ଲରିରେ ଆମ ଜନଶପଥ ଥିଲେ ଲୋକେ ଆମକୁ କହିବେ କଣ ? ସେ ମଠର ଲରିଗୁଡ଼ାକରେ କଂଗ୍ରେସ ପତାକାର ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଛି । ପରିଶୁଳକଟା ଗାନ୍ଧିବାଲା । ଭ୍ରାତୃଭରମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଖଦଡ଼ ପିନ୍ଧିଥିବେ । ମୋ ସେନ୍ସନ ଟଙ୍କାଟା ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଉଡ଼ିଯିବ ଯେ !

ଖରେନ୍ଦ୍ର—ବାସ୍ତବିକ ସେ କଥାଟା ମୋର ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ତେବେ ତେଲଙ୍ଗାବଜାରରୁ ବନମାଳୀଠାରୁ ନେବା ।

ମଦନବାବୁ—ହଁ, ନେବା ଯେ, ତା ଲରିଗୁଡ଼ାକ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି କୁସ୍ତିତି । ତେବେ ସେଥିରେ କ୍ଷତି କଣ ? ଟାପ୍ପାରଗୁଡ଼ାକ ଟିକିଏ ଦେଖିନେବ । ଇଞ୍ଜିନଟା ଭଲ ଥିଲେ ହେଲା । ଆଗୁ, କନକ ! ଚୁକର କିଏ ଯିବ ସାଙ୍ଗରେ ?

କନକଙ୍କର ଏ ବୁଲିଯିବା ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅଦୌ ମନ ନ ଥିଲା । ବିବାହ ବିଷୟଟା ନେଇ ତାଙ୍କ ମନରେ ଶାନ୍ତି ନ ଥାଏ । ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଥା ଚିନ୍ତାକଲବେଳକୁ ବଳେ ବଳେ ଗୋପାଳ ଆସି ମନେ ପଡ଼ି-

ଯାଉଥାନ୍ତୁ । ଏଣେ ପୁଣି ଗାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଗେ କିଛି କହିବାକୁ ଲଜ ମାଉଁଥାଏ ।

ତେବେ ବାପାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ନ ଦେଲେ ଅଡ଼ୁଆ । ସେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, “କାହିଁକି, ବିନୁଆ !”

ମଦନବାବୁ ବଡ଼ ଜୋରରେ କହିଲେ, “ନା, ନା, ବିନୁଆ କଥା ପଟିବ ନାହିଁ । ଜଙ୍ଗଲ ବାଟରେ ପିଲଟାଏ କରିବ କଣ ? ମାଧୁଆ ଯିବ ସାଙ୍ଗରେ । ବିନୁଆ ତ ଗାଁକୁ ଯିବ ବୋଲି କହୁଥିଲା । ତାକୁ ଘରକୁ ଛାଡ଼ିଦିଅ ।”

ସ୍ଥିର ହେଲା—ଦୁଇ ଦିନ ପରେ ଭୃଗୁସ୍ତ୍ର ଦିନ ଯାଯା ଆରମ୍ଭ ହେବ । ନିଜ ମଟର ବାଦ୍ ତେଲଙ୍ଗାବଜାର ମଟର କମ୍ପାନୀରୁ ମଝୁବୁଡ଼ ଟାୟାର ଏବଂ ଭଲ ଇଞ୍ଜିନ୍ ବାଲ ଓଣ୍ଡେ ଉଡ଼ା ଲାଗି ଯିବ ଏବଂ ମଟରଗୁଳକ ଦୁଇ ଜଣକ ସଙ୍ଗେ ମାଧୁଆ ଗୁଳର ରହିବ ।

ପଲର

କୁମାର ପଣ୍ଡିତ—ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ମନରେ କି ନୂଆ ପ୍ରୀତି, କି ଅପୂର୍ବ ଆନନ୍ଦ ! ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ କୁମାର ପଣ୍ଡିତ ଆସୁଛନ୍ତି ଯାଉଛନ୍ତି ; ମାତ୍ର ତାର ଆକର୍ଷଣ କମୁ ନାହିଁ—“ହ, ଆରବର୍ଷ ତ ହୋଇଥିଲା” ବୋଲି କୌଣସି ବାଳକ କହୁନାହିଁ । ସେହି ମାମୁଲି ନୂଆ ଲୁଗାଖଣ୍ଡ ପିନ୍ଧି, ସେହି ମାମୁଲି ନଡ଼ିଆ ତେଲ ତଥାପି ପିଠାରୁ ପୃଷ୍ଠାଏ ଓ ଉଖୁଡ଼ା ମୁଠାଏ ନୂଆଲୁଗାର ଅର୍ଦ୍ଧରେ ପୁରାଇ ପିଲଏ କୁମାର-ପଣ୍ଡିତ-ସୁଲଭ ଅନନ୍ଦ ଅରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି । ଆରବର୍ଷ

ଏହିପରି ନିଆଁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିଲେ, ଆରବର୍ଷ ଏହିପରି ଆରଷା ପିଠା ଓ ଉଖୁଡ଼ାରେ ଅଣ୍ଟି ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯାଇଥିଲା ବୋଲି କାହିଁ କାହାର ତ ମନେ ନାହିଁ !

ନିଧିଆ ଅଣ୍ଟିରେ ଉଖୁଡ଼ା ମୁଠାଏ ଧରି ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ପରି ବୁଲୁଛି । ତା'ସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ସାଥୀ—ମଦନବାବୁ ଘରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପରିଚିତ ବିନୁଆ । ବିନୁଆ ନିଧିଆର ମାଉସୀପୁଅ ଭାଇ । ତା'ର ଘର କୋଣେ ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଗାଁରେ । ବାପ ମା ଅନେକ ଦିନ ଆଗରୁ ମରିଗଲା ପରେ ଜଗୁଆ-ମା ତା'ର ଏକମାତ୍ର ଆତ୍ମୀୟା ହୋଇଛି । ବାପ ମା ମଲା ପରେ ବିନୁଆ ଅସି ମାଉସୀ ଘରେ ଅଛନ୍ତି ପାଇଲା । ଜଗୁଆର ମୂଳରେ ଏବଂ ଜଗୁଆ ମାର କୁଟା ଫଜୁରୀ ଗୁଡ଼ିଆରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିକା ଅଂଶୀଦାର ହେଲା । ଏବେ ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲା କଟକରେ ଯାଇ ଗୁଜର କଲା ବିନୁ ସେ ପିଲାଦିନର ରଣ ଶୁଣିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି । ମାସକ ଦରମା ଟଙ୍କାଯୋଡ଼ିକ ଜଗୁଆ ମା ହାତକୁ ଆସେ ।

ମାତ୍ର ଜଗୁଆ ମା ସେ ଟଙ୍କାକୁ ସାଇତି ସାଇତି ବିନୁଆ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚିଛି । ବିନୁଆକୁ ସେ ନିଜ ପୁଅଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ସମାନ କରି ଦେଖେ । ସାଇ ମାଇପେ ‘ବିନୁଆଟାକୁ ଏତେ ଆଦର କାହିଁକି ?’ ବୋଲି ଆକଟ କଲେ ସେ କହେ, “ବିନୁଆଟି ପରା ମୋ ମଝିଆଁ । ପୁଅ ନିଧିଆର ବଡ଼ ଭାଇ । ମୋ ଉଡ଼ଣୀପୁଅ କିଏ, ମୋ ପୁଅ କିଏ ମ !” କିନ୍ତୁ ବିନୁଆକୁ ନିଜର ବୋଲି ମନେ କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତା ପଛସାକୁ କେତେ ନିଜର କହିପାରି ନାହିଁ । ଫୁଲବେଳେ ଭୟ ‘କଲିକାକୃଟା, ପିଲାଏ ପାରିଗଲେ ବିନୁଆକୁ ପରା କରିଦେବେ ପରା !”

ବିନୁଆ ବର୍ଷକେ ଥରେ ଛୁଟି ପାଏ ଦଶହରାକୁ—ଦଶହରାରେ ଆସି ମାଉସୀଠାରୁ ପାଏ ମାତୃସ୍ନେହ — ନିଧିଆଠାରୁ ସେ ତିନି ଗୁଣ ବର୍ଷ ବଡ଼ ହେଲେହେଁ ତାରି ସାଙ୍ଗେ ଖେଳି, ତାକୁ ଖେଳେଇ ଛୁଟିଟା କଟେଇ ପୁଣି ବୈଦିକସଂସ୍ଥାନ କଟକ କାମକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

ଦାଣ୍ଡରେ ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ବୁଲୁଲି କରି ପ୍ରାୟ ଗୁଡ଼ି ଘଡ଼ିକ ଦି'ଜଣ ଯାକ ଘରକୁ ଆସି ବସିଗଲେ ତାସ ଖେଳରେ । ତାସକୁ ଦେଖିଲେ ତା'ର ଜବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଣାଯାଉଅଛି । କୌଣସି ପଟର ଗୁରପାଖ ଅଛିଣ୍ଡା ନାହିଁ । ଖଣ୍ଡେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଖେଳର ଦାଉରେ ନିଜର ଅର୍ଦ୍ଧାଧିକ ଶରୀର ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ବିନୁଆ କଟକରୁ ନୂଆ ମୁଠାଏ ଘିନି ଆସନ୍ତା, ମାସ ମାଉସୀ ହେଉଛି କାଳ । ଅଗତ୍ୟା ପୁରୁଣା ମୁଠାରେ ଓରମାନ ମେଣେଇବାକୁ ହେଉଛି । ଝମେ ଖେଳ ଖୁବ୍ ଘନେଇ ଆସିଲା । ଭାରି ଜୋରରେ ତାସ ପଡ଼ିଲା । ବେଳେ ବେଳେ କେଜାଣି କମିତି ଖେଳ ଭିତରୁ କଳି ବାହାରୁଥାଏ । ମାସ ଜଗୁଆ ମା ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଘୁମେଉଥିବାରୁ କଳି ସେପରି ଶ୍ଵାସଣ ଆକାର ଧାରଣ କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ଜଗୁଆ ବାସୁ ମହାଜନଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଛି । ସେଦିନ ଗୁଡ଼ି ଘଟଣା ପରେ ବାସୁଦେବଙ୍କ ଆଖି ବେଶ୍ ଟିକିଏ ଖୋଲିଛି । ତାଙ୍କର ଏବେ ଅଭୂତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ଆଉ ସେ ଆମ ପରିଚିତ ଯକ୍ଷ ନୁହନ୍ତି । ପୋଲ କାଗଜ କଥା ଦୁରେ ଥାଉ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କବଲଗୁଡ଼ାକ ମୂଳେ ମୂଳେ ଏପରି କି ସମୟ ସମୟରେ ମୂଳରୁ ଦଶ ପଚାଶ କମ୍ପରେ ଫେରସ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି । ମହାଜନ କାରବାର ଅନେକ କମିଯାଇଛି । ଟଙ୍କା ପଇସା ଦିଆନିଆ ଯେ ନ ହଉଛି ଏପରି ନୁହେଁ ।

ତେବେ ହାତ ଉଧାରି ଓ ଦାନ ମହାଜନ କାରବାର ଉପରେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲଣି ।

ସେହିଦିନଠାରୁ ବାସୁଦେବଙ୍କର ଜଗୁଆ ଉପରେ ଭାରି ନଜର । ଥରେ ଅନ୍ୟ ମହାଜନେ କହିଲେଣି, “ଜଗୁଆ ଭଲଆ ପିଲ ପିଲଦିନୁ ମୋ ପାଖରେ ଥିଲେ ମୁଁ ଏପରି ନରରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ।” ବେଳ ଅବେଳରେ ଜଗୁଆକୁ ଡକଇ ମହାଜନେ ପରାମର୍ଶ ନେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଫଳରେ ଜଗୁଆ ବିଲବାଡ଼ି କାମ ଛାଡ଼ି ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁମାସ୍ତା ଭଳିଆ ମହାଜନଙ୍କର କାମ କରୁଛି । ବିରାଡ଼ି ବୈଷ୍ଣବ ପାଲଟିଯିବାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁମାସ୍ତାଙ୍କର ଦାନା-ପାଣିରେ ଭାରି ଅସୁବିଧା ହେବାରୁ ସେମାନେ ସବୁ ନିଜ ନିଜ ବାଟ ଦେଖିନେବାରୁ ଜଗୁଆ ଉପରେ କାମର ଭାର ଏବେ କେତେ ଦିନ ହେଲ ଟିକିଏ ଗୁରୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଅନ୍ୟ ସବୁଦିନ ଫେରୁ ଫେରୁ ଭାରି ଉଛୁର ହୋଇଯାଏ । ମାତ୍ର ଆଜି ବୋଧହୁଏ କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଯେଉଁ ଜଗୁଆ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବେଗାବେଗି ରାତି ପହରକ ସରିକା ଫେରି ଆସିଲା । ନିଦ ବିନୁଆ ନିଧିଆଙ୍କ କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆନନ୍ଦକୁ ମଣ୍ଡିରୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଛି । ସେମାନେ ଭିତର ଅଡ଼ଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡୁଣି ଉପରେ ନିଦୋଡ଼ି ନିଦ ଶୋଇଲେଣି । ଜଗୁଆ ମା ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଓପରକୁ ବସି ଘୁମାଉଥିଲା । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ‘ହଁ, ରେ ଜଗୁ ! ଯାଉଛି’ ବୋଲି କହି ଦାଣ୍ଡଦୁଆର ଫିଟାଇବାକୁ ବାହାରିଲା ।

ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଫିଟିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଜଗୁଆ କହିଲା,
“ବୋଉ, କଣ କରିବା କହିଲୁ?”

ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଅର୍ଥ ବୁଝି ନ ପାରି ତର୍କ ହୋଇ ଜଗୁଆ ମା କହିଲା, “କଣ କରେ ପୁଅ, କଣ ହେଲା କି ?”

ଜଗୁଆ—“ଆଲେ, ମହାଜନେ କହୁଛନ୍ତି, ନିଧିଆକୁ ପୁଅ କରିବେ ।”

ଜଗୁଆ ମା ଏଥିରେ ଏକପ୍ରକାର ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କହିଲା, “ଏ, କାହିଁକି ରେ ?”

ଜଗୁଆ—କାହିଁକି କଣ ମ ? ଲୋକେ କାହିଁକି ପୁଅ କରନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ତ ପୁଅ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପୋଷିଆ ପୁଅ କରିବେ ।”

ଜଗୁଆ ମା—ଆରେ ଜଗୁ, ହଁ ସେ, ତାଙ୍କର ନିଧିଆ ଉପରେ କାହିଁକି ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ? ତାଙ୍କ ଘରେ ତ ଧନ ଅଛି । ପୁଅ ଦେବାକୁ ଲୋକେ ଆଗ୍ରହ ପଡ଼ିବେ । ମୋ ନିଧିଆଟି ଓପରେ ତାଙ୍କର କାହିଁକି ଲମ୍ବ ଲାଗିଲା ? ମୁଁ ତ ନିଧିଆକୁ ପାଖରୁ ଛାଡ଼ି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋ ପରି ମହାଜନ କଣ ତାକୁ ପାଲଟିବ ?

ଜଗୁଆ—ମୁଁ ବି ତାଙ୍କୁ ସେହି କଥା କହିଲି । ମତେ ସେ ଆଜି ପଚାରିଲେ ସେ, ମୁଁ କହିଲି, “ବୋଉ ନିଧିଆକୁ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆଉ କୁଁଠେଇ ଗୋଟିଏ ଦେଖିଲେ ହେବ ।”

ଜଗୁଆ ମା—ମହାଜନେ କହିଲେ କଣ ?

ଜଗୁଆ—ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣି ଭୁଲି ହୋଇ ରହିଲେ, କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ନିଧିଆ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଭାରି ମନ ଅଛି ।

ଜଗୁଆ ମା ବୁଲୁ ଗାଁରେ ଝୁଲିଗଲା । ମହାଜନେ ବଗିଚାରେ ହଜାରେ ପୁଅ ଆଣି ପାରନ୍ତେ, ମାତ୍ର ମହାଜନେ ହଜାର ହଜାର ପୁଅ ଭିତରେ ତା’ର ପୁଅଟିକି ପସନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । କରନ୍ତେ ନାହିଁ ବା

କମିତ ? ତା ପୁଅ ଭଲଆ ପୁଅଟିଏ ଗାଁ । ଭିତରେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଦେଖିବାକୁ ଯିମିତ, ଗୁଣ ବ ସିମିତ ! ପିଲାଦିନେ ବସନ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ାକ ତା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଉଣା କରି ପାରି ନାହିଁ, ଏପରିକି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବଢେଇଛି ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମା ପଚାରିଲା, “ଜଗୁ ତେବେ କଣ କରିବା କହିଲୁ ।”

ଜଗନ୍ନାଥ—ତୁ ତ ଇମିତ କହୁଛୁ । ଆଉ ପଚାରିଲେ ମୁଁ ସଫା-କରି ନାହିଁ କରିଦେବି ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମା—ଆରେ, ଏକଥା ଟିକିଏ ବାବୁକୁ ପଚାରିଲେ ହଜା ନାହିଁ ? ସେ ପଡ଼ାବାଲା, ଭଲ ହବ ନା ମନ ହବ, କହନ୍ତେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ—ସେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ କଣ ହେଲା, ତାଙ୍କ ମନ ଏସବୁ କଥାରେ ପଶେ ନାହିଁ । ହଉ ପଚାରିବା, ମୁଁ ତ କାଲି ସକାଳୁ ଯିବି ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମା—ଆରେ ପୁଅ, ଇଲେ ବନ୍ଧୁଆ ନିଧୁଆ ସେଠିକି ଟିକିଏ ଯିବାକୁ କହୁଥିଲେ । ମତେ ନିଧୁମ କରେଇଛନ୍ତି, ତତେ କହିବାକୁ । ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ସାଙ୍ଗରେ ନେ । ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ତ ଯିବେ, ଭୟ କଣ ?

ଜଗନ୍ନାଥ ହଁ କଲା । କଥାବାଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ପାଇଁ ଠା ସଜଡ଼ା ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଥାଳରେ ପୁଞ୍ଜିଏ ଛଅଟି ପିଠା, ମୁଠିଏ ଉଗୁଡ଼ା ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ଖାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ମା ପଚାରିଲା, “ଆରେ ପୁଅ, ତୁ ତ ସେ ବାବୁ ପାଖକୁ ଏତେଥର ଯାଉଛୁ, ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ପଚାରୁନାହିଁ ସେ କାହିଁକି ଏକୁଟିଆ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ?”

ଜଗନ୍ନାଥ—ମତେ ପଚାରିବାକୁ ଡର ମାଡ଼ୁଲଣି । ତାଙ୍କ କଥା ପଚେଇଲେ ସେ ଭାରି ରାଗ ହୁଏ । ସେ ସବୁ କଥା ପଚାଇଲେ ଯିବା

ଆସିବାକୁ ମନା କରିଦେବେ ବୋଲି ଡରନ୍ତି । ଥରେ ବାହାଘର କଥା ପକେଇଲି ଯେ, ସେ ଭାରି ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକେଇଲେ । ମତେ ଭାରି ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା ।

ଜଗୁଆ ମା ଶେଷ କଥାଟା ଶୁଣି ଭାରି ଆବେଗରେ ପଚାରିଲା,
“କହିବୁଟି, କଣ କହିଲୁ ତୁ ବାହାଘର ବିଷୟରେ ?”

ଜଗୁଆ—ମୁଁ କହିଲି, ବାହା ତୋଳା ହେଲେ କଣ ଇଠେଇ ହେବ, ଆଉ କୁ’ଗାକୁ ଯିବ ନାହିଁ ?

ଜଗୁଆ ମା ଏଥରୁ ସବୁ ବୁଝିଲା । ମୁଣ୍ଡକୁ, ଭାରି ଚିନ୍ତିତ ଥିଲା ପରି, ଦୁଇ ତିନିଥର ହଲେଇ କହିଲା, “ବୁଝିଲି ରେ ପୁଅ, ବୁଝିଲି । ମୁଁ ଆଗ ବିଚାରିଥିଲି, ସେ ଗୋଟେ ଭାରି ଖିଆଲି ମଣିଷ ବୋଲି । ସେ କାହିଁକି ଖିଆଲି ହୁଅନ୍ତେ ? ତାଙ୍କୁ ଭାରି ବାଧୁଛି ବୋଲି ସେ ଘରଘାର ଗୁଡ଼ି ଜଙ୍ଗଲରେ ରହିଛନ୍ତି । ହଉ ଥାଉ, ଆଉ ତୁ ତାଙ୍କୁ କିଛି କହିବୁ ନାହିଁ ।”

ଏତକ କହି ସାରି ବୁଢ଼ୀ ବସିଲା ଠେଇ ଭୂଲରେ ଦୁଇ ଚାରି ଥର ମୁଣ୍ଡ ଲାଗେଇ କହିଲା, “ମହାପ୍ରଭୁ, ବାବୁଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୂର କର, ମହାପ୍ରଭୁ ! ଏଡ଼େ ଗୁଣ୍ଡର ଲେକଟାକୁ କାହିଁକି ଇମିତି ସାଧୁଛ ଭଲ ?”

ସତର

ସକାଳୁ ପୁଅ ପୁତୁରା ହୋଇ ତିନୋଟି ଯାକ ଗୋପାଳଙ୍କ ଜଙ୍ଗଲ ଘରକୁ ବାହାରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଜଗୁଆ ମା ତାଙ୍କର ଅପେକ୍ଷାରେ

ବସିଛି । ବୋହୂ ଭାତ ତଅଣ ରନ୍ଧାରନ୍ତି କରୁଛି । ବେଳେ ବେଳେ କେତେ ଭାତ ରନ୍ଧାହେବ, କେତୋଟା ସାରୁମୁଣ୍ଡା ତଅଣ ପାଇଁ କଟା ହେବ, ତଅଣରେ ଶୁଖୁଆ ପଡ଼ିବ କି ନାହିଁ, ଯଦି ପଡ଼ିବ କେତେ ଅନ୍ଧାଜ ପଡ଼ିବ—ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଶାଶୁଠାରୁ ନିଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରାୟ ଗଢ଼ି ଗଲଣି । ଜଗନ୍ନାଥ ମା'ର ଉଜ୍ଜଣା ବେଳକୁ ବେଳ ବଢୁଛି । ସବୁଥର ଗୋପାଳଙ୍କ ପାଖରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଭାରି ଉଛୁର କରେ । ତଥାପି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ବୁଢ଼ୀର ଶିକ୍ଷାଲାଭ ହୋଇନାହିଁ । କେତେ ପ୍ରକାର ପାଠଚିନ୍ତା ବୁଢ଼ୀ ମନକୁ ଅତକିତରେ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମ କରୁଛି । ବାଟରେ ଆସୁ ଅସୁ କିଏ ଝୁଣି ପଡ଼ିଲା କି ? ଜଙ୍ଗଲରେ ବଲୁଆ ଫିଲୁଆ ଦେଖି କିଏ ଡରିଲା କି ?

ଦଡ଼ିଏ ଦିନେ ବଡ଼ ହୋଇଲେ । ବୁଢ଼ୀର ଚିନ୍ତା ଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା, “ଆଲୋ, ଆଜି ଆଉ କେହି ଆସିବେ ନାହିଁ । ବାବୁର ଦିବ୍ୟ କଣ ଅସୁଖ ହୋଇଛି ପର ?”

ତୁଣ୍ଡରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ନିଧିଆର ପାଟି ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ ଧଡ଼ ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠ ଉଠିବିଟାଏ ଧରି ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ଫିଟାଇବାକୁ ଧାଇଁଲା ।

ଘରେ ଯିଲା ମାତ୍ରେ ନିଧିଆ ଫେରାଦ କଲା, “ବୋଉ ମ ! ଏ ବାବୁଟା କିମିତି ମଣିଷଟାଏ କହିଲୁ ? ତା ଦିବ୍ୟ ଭାରି ଖରାପ ହେଇଛି । ଭଲ ଯେତେ ବହିଲା ଅଜି ରାତିକ ସିଠେଇ ରହିବାକୁ, ଟିକିଏ ଶୁଣିଲା ନାହିଁ । ଖାଲି କହୁଥାଏ ‘ତମେ କାହିଁକି ରାତିଟା ଘରୁ ଏତେ ଦୂରରେ ଜଙ୍ଗଲରେ କଟେଇବ ?’ ବରୁଆ କହିଲା, ‘ବାବୁ, ଛୁଟି

ଯ.କ ମୁଁ ତମ ସାଙ୍ଗରେ ରହିବି ।’ ତା କଥା ବି ଶୁଣିଲ ନାହିଁ । ମୁଁ କହିଲି ଯେ, କହିଲି, ବୋଉ ତତେ ନ ଦେଖିଲେ ମନ ଦୁଃଖ କରିବ, ଯା ଭାରି । ଭାରି ଖରାପ ଲୋକଟାଏ ସିଏ ।”

ଏ ମନ୍ତବ୍ୟରେ ବିନ ଆଉ ମତଭେଦ ହେଲା । ସେ କହିଲି, “ନାହିଁ ମ, ସେ କାହିଁକି ଖରାପ ଲୋକ ହୁଏ ? ମୁଁ କଟକରେ ଦେଖିଛୁ ପରା, ମତେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ହସନ୍ତି ରବିବାରଦିନ ତାଙ୍କ ବସାରେ ପିଲାଙ୍କର ମେଳା ହୁଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସାଥରେ ମିଶନ୍ତି, କାହାକୁ ପଦ୍ମ ସୁନ୍ଦା ଟାଣ କରି ଲଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।’

ବୁଢ଼ୀ ପଚାରିଲା, “କିଏ, ତୁ ତାଙ୍କୁ କଟକରେ ଦେଖିଥିଲୁ କି ?”

ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଖିବା କଣ ମ ? ଯୁଁ ବାବୁଘର ବିନୁଆ ଚାକର କରୁଛୁ, ତାଙ୍କର ଝିଅକୁ ପରା ଆମ ବାବୁ ପଢ଼ାଉଥିଲ । ତାଙ୍କର ସିଠି ଗୁଡ଼ିକର ଆସିଛନ୍ତି । ଗଲାମାସେ ସେ ବିନୁଆକୁ ଚାଲିଲେ । ବିନୁଆକୁ ବାବୁଘର କଥା ସବୁ ପଚାରିଲେ । ହେଲେ କଣ ହେବ, ବିନୁଆ ନ ଯାଇଥିଲେ ଏକା ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।”

ବୁଢ଼ୀ ଅଧୀର ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା, “କାହିଁକି ରେ ?”

ଜଗନ୍ନାଥ—ସେ ବିନୁଆକୁ ତା’ ବାବୁଘର କଥା ପଚାରିଲାକୁ ବିନୁଆ ଘଣ୍ଟେ ଖଣ୍ଟେ ଲାଗି କେତେ କଣ ଗପିଲା । ଆଉ କେତେ କଣ କହିଥାନ୍ତା । ମଝିରେ ବାବୁଙ୍କ ଦିବ୍ବ କଣ ହୋଇଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ବଥଜିଛି ବୋଲି କହି ସେ ଯାଇ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇଲେ । ମତେ ଜଣାପଡ଼ିଲା, ଯିମିତି ସେ ଭାରି ରାଗିଗଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖି ନାଲି ଦିଶୁଥାଏ, ପୁଣି ଛଲ ଛଲ ହେଉଥାଏ ।

ବୁଢ଼ୀ ବୁଝିଲା, ପୁଅକୁ ଯାହା ରାଗପରି ଜଣାଗଲା ସେ ଆଉ କିଛି—ରାଗ ନୁହେଁ । ପୁରୁଷ ରାତି କଥାରେ ତା ମନରେ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଟିକିଏ ଘଟେଇଗଲା । ସେ ବିନୁଆ କଣ କହିଛି, ଜେରା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବିନୁଆ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟାକରି ମନେପକେଇ ପକେଇ ମାହାସବୁ କହିଲା, ସେ ସବୁଥିରେ ବୁଢ଼ୀର ମନଃବାଧ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥାଏ । ବିନୁଆ ମନେ ପକେଇ ପକେଇ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଘର ବିଷୟରେ ଯାହା ଗୋପାଳଙ୍କୁ କହିଥିଲା, ଯାହା ନ କହିଥିଲା, ଏପରି ଛୋଟ ବଡ଼ ଅନେକ ଦୈନନ୍ଦିନ ଘଟଣା ଆବୃତ୍ତି କରୁଥାଏ ।

ଶେଷକୁ ଜଗୁଆ କହିଲା, “କରେ, ତୁ କହିଲୁ ପରା ତମ ଦିଦିଙ୍କ ବିଷୟରେ କଥା । ସେତିକି ବେଳକୁ ତ ଠିକ୍ ବାବୁ ଦିଦି ଖରାପ ବୋଲି କହି ବାହାରି ଗଲେ ।”

ବିନୁଆ—ଆରେ ହଁ ତ ! ହଁ ମାଉସୀ, ସେକଥା ବି କହିଥିଲି ।

ଜଗୁଆ ମା—କଣ କହିଥିଲୁ ମନେ ପକେଇଲୁ ଦେଖି !

ବିନୁଆ—ଅନ୍ଧ କଣ କହିଥିଲି କି ? ମୁଁ କହିଲି, ବାବୁ, ଆମ ଦିଦିଙ୍କ ବାହାଘର ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ହେବ । ବୀରବାବୁ ବର । ବୀରବାବୁ ବେଳ ଅବଳ ସବୁବେଳେ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଆସୁଛନ୍ତି । ଏଥର ଯୁଁ ବୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି, ଫେରିଲେ ତ ବାହାଘର ଆୟୋଜନ ହେବ । ମୁଁ ଗଲେ ଜହ୍ନବି, ଦିଦି ତମ ପାଖକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପଠାଇବେ ।

ଜଗୁଆ ମା ଭାରି ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ବସି ରହିଲା । ପିଲାମାନେ ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୁଆଁ ଧୋଇ କରି ଖାଇବା ଜାଗାରେ ବସିଗଲେଣି । ବୁଢ଼ୀ ଆଜି ପରିବେଷଣ କାର୍ଯ୍ୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବାକୁ ନାହିଁ, ଖାଲି ଗୁଣୁରୁ ଗୁଣୁରୁ ହୋଇ କହୁଥାଏ, ବାଃରେ, ପୁଅ, ସବୁ ସୁରୁଷ ଯଦି ଏପରି ସେନ୍ଦ୍ର କରି ଶିଖିଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଏ ସଂସାରରୁ ନେତେ ପାପ କମିଯାନ୍ତା । ଝ ଅଟା ହୃଦୟ ଚିହ୍ନିପାରିଲା

ନାହିଁ । ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ମଣିଷଟାକୁ ଜୀବନଟା ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଦ
ଭଲୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଟାଇବାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ମଲା ମୋର !”

ବୁଢ଼ୀ ମନରେ ଟିକଏ କଣ ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ସେ ପିଲାଙ୍କ
ଖାଇବା ଜାଗାକୁ ଆସି ପଚାରିଲା, “ହଠାତ୍ ବିନ ! ଗୋପାଳ ନାବୁ
ତମ ଦିହଙ୍କି ପଡ଼ିବାରା କାହିଁକି ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ ତୁ ଜାଣୁ ?”

ବିନୁଆ—କେଜାଣି କାହିଁକି ? ଥରେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ବଜାରରେ
ଦେଖିଥିଲି । ଆମ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ କାହିଁକି ଯାଉ ନାହିଁ ବୋଲି
ପଚାରିବାରୁ ସେ କହିଲେ, ‘ହଁ, ଯାଉନାହିଁ ତ’ । ମୁଁ କିଛି ବୁଝି
ପାରିଲି ନାହିଁ । ଆଉ ପଚାରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଶୁଣିଲା ମୁହଁ ଦେଖି ଏବଂ
ସେ ସବୁବେଳେ ସିମିତ ହସନ୍ତ ସିମିତ ନ ହସିବାରୁ ମୁଁ ଡରି କରି
ଆଉ କିଛି ପଚାରିଲି ନାହିଁ । ସେଇ ଦିନଠାରୁ ଅଜପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ
କଣ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲି କି ?

ଜଗୁଆ ମା କହିଲା, “ବିନ, ତୁ ଏଥର ଗଲେ ତମ ଦିହକୁ
କହିବୁ, ମୋ ମାଉସୀ କହିଛି, ତାକୁ ଯଦି ତମେ ଚାକିରି ରଖାନ୍ତି, ସେ
କଟକରେ ଆସି କିଛି ଦିନ ରହନ୍ତା ।”

ଜଗୁଆ କିଛି ବୁଝି ନପାରି କହିଲା, “କାହିଁକି ମା ବୋଉ, ତୁ
କାହିଁକି ଚାକିରି କରିବୁ ? ତୋ’ର ଇଠେଇ କଣ ଅସୁବିଧା ହଉଛି
କହିଲୁ ? ଯେତେବେଳେ ଆମେ ପିଲା ଥିଲୁ ସେତେବେଳେ ତୁ ଚାକିରି
କରିନାହୁଁ, ଏଇଲେ ତ ଆମେ ଯା ବିଚାରିବା ତା’ କରିପାରିବା । ବିନୁଆ
ଚାକିରି କଲଣି, ମୁଁ ମହାଜନ ଘରେ ରହିଲଣି । ମହାଜନ ତ କେତେ
ଥର ଟଙ୍କା ଯାଚେ । ମୁଁ ଦରକାର ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ ନାହିଁ । ତୋର
କ’ଣ ଅସୁବିଧା କହିଲୁ ଦେଖି ? ଏ ବୟସରେ ତୁ ପିଚୁ
ଚାକିରି କରି ।”

ଜଗୁଆ ମା—ନାହିଁରେ ପୁଅ, ମୁଁ ଅଣ୍ଟାବ ପାଇଁ ଚାକିରି କରି
ଯାଉ ନାହିଁ ମ । ମୋର ଗୋଟାଏ କଣ ଅଣ୍ଟାବ ଅଛି ? ମୋର ତ ତମେ
ସବୁ ଅଛ । ତମ ଦିହ ମୁଣ୍ଡ ଭଲ ରହିଲେ, ତମେ ଛାତ ଶାଗ
କରି ଗୁଣ୍ଡିଏ ଖାଇଲେ ମୋର ସବୁ ଭଲ । ମୁଁ ଯାଉଛି ଆମ ବାବୁ
ପାଇଁ । ମୁଁ ଗଲେ ତାଙ୍କର ଯଦି କିଛି ଉପକାର ହୋଇ ପାରନ୍ତା,
ଭାରି ଭଲ ହନ୍ତା ।

ଜଗୁଆ—ତୁ ଗଲେ ବାବୁଙ୍କର କମିତ ଉପକାର ହେବ ମ ?

ଜଗୁଆ ମା ଉତ୍ତର ଦେଲା, “ମୁଁ ଠିକ୍ କରି କହୁପାରୁ ନାହିଁ ।
ତେବେ ତମମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଶୁଣୁଛି, ସେଥିରେ ମୁଁ ଜାଣୁଛି ଯେ,
ଆମ ବାବୁ ଯୁଦ୍ଧ ଅଟ୍ଟିକୁ ପଡ଼ାଉଥିଲେ ତାକୁ ବାହା ହେବାର ମନ
କରିଥିଲେ । ସେ କଥା ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ମୁଁ ବରୁଣୁଛି, କଟକ ଗଲେ
ଏ କଥାର ଗୋଟିଏ କିଛି କିନାରା କରିଦେବ ।

ଜଗୁଆ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲା, “ଆଉ ଲୋକ ତ !
ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଭାଜିଗଲେ ଆଉ ଠାଏ କଣ ହନ୍ତା ନାହିଁ ?
ଇଥିପରି ଏକବାରେ ବାଆଜି !”

ଜଗୁଆ ମା ଟିକିଏ ହସି ହସି କହିଲା, “ଆରେ ପୁଅ, ସେ କଥା ତୁ
ବୁଝିବୁ ନାହିଁ । ଆମେ ସବୁ ଗାଈ ବଳଦ କଣିଲ ଭଳିଆ ଆମ ପିଲାଙ୍କ
ପାଇଁ କନ୍ୟା ତନିଜାଗା ବାଛି କରି ଆଣୁ । ସେମାନେ ସବୁ ପର
ନଜେ ବାଛନ୍ତି, ଯେଉଁଠାରେ ମନ ପାଇଲା ସିଠେଇ ବାହା ହୁଅନ୍ତି ।
ସିମିତ ମନ ପାଇଲା ଜାଗାରେ ଯଦି ଭାଙ୍ଗିଯାଏ, ମନଦୁଃଖ ହେବ
ନାହିଁ ?”

ଜଗୁଆ—ଆମ ପ୍ରକାରଟି ଏକା ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ।

ଜଗୁଆ ମା—ଭଲ ମନ୍ଦରେ ଆମର କଣ ଅଛି ରେ ପୁଅ ?
ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର, ଆମର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର । ଦୁଇ ପ୍ରକାର-
ଯାକ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ, କିଏ ଭଲ, କିଏ ମନ୍ଦ ଠିକ୍
କରିବାରେ କିଛି ଲଭ ନାହିଁ ।

ବନ୍ଧୁଆ ମାଉସୀ କଥା ଅନୁସାରେ ‘ଦିବ’ଙ୍କି କହିବ ବୋଲି
ଭାରି ଆନନ୍ଦରେ ସମ୍ମତ ହେଲା ।

ଅଠର

ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ମଟରଭ୍ରମଣ ଶେଷ ହୋଇଛି । ନାନା ସ୍ଥାନରେ
ବୁଲି ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଦିନ କଟାଇ ସେ ଆଜି ଫେରୁଛନ୍ତି ଘରକୁ ।
ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କଟକରୁ ମେଲକୁ ବେଶି ବାହାରିନଥିଲେ ।
ତେଣୁ ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ତୃପ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କଲେଜ ସେ
ଖୋଲିଯିବ ! ଖରେନ୍ଦ୍ର ଅଛନ୍ତି, ‘ସେ କଲେଜର ଯୋଗଦାନ
କରିବେ—ନ ଗଲେ ନ ଚଲେ ।

ବାଣପୁରଠାରୁ ଆଜି ସକାଳୁ ମଟର ଛାଡ଼ିଛି । ଆଉ ଦୁଇଘଣ୍ଟା
ବୁଲିଲେ କଟକ ହୋଇଯିବ । ମଦନ ବାବୁ ମଟର ଅଟକାଇବାକୁ
ଡ୍ରାଇଭରକୁ ହୁକୁମ ଦେଲେ । ଡ୍ରାଇଭର ପଛରେ ଆସୁଥିବା
ଲଗିବାଲୁକୁ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ମଟର ଅଟକାଇ କହିଲା, “ବାବୁ,
ଆଉ କଟକ ମୋଟେ ଛତିଶ ମାଇଲ ଅଛି ।”

ମଦନବାବୁ—ଆଉ । ନଈପାର ହେବାକୁ ତେର ଉତ୍ତର
ଲଗିବ । ଏହିଠାରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚ ଘଣ୍ଟା ରହିଯିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଣ୍ଟା
କେତେ ବାଜିଛି ?

ଶରେନ୍ଦ୍ର କହିଲେ, “ସାଡ଼େ ଆଠଟା ।”

ମଦନ ବାବୁ—ବେଶ୍ ! ଗୋଟାଏ ବେଳକୁ ଗଲେ ଠିକ୍ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ନବିପାର ହୋଇ ସାରିଥିବା । ମାଧ୍ୟାହ୍ନ ! ସେଷେଇର ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କର । ପାଖରେ ବେଶ୍ ଭଲ ପୋଷାଣଟାଏ ଅଛି । ଏପରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପୋଷାଣଟାଏ, ଅଇଲ କୁଆଡ଼ି ?

ମଦନ ବାବୁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ପୋଷାଣଟି ବେବର୍ତ୍ତୀ ପୋଷାଣ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ବେବର୍ତ୍ତୀ । ପୋଷାଣର ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଯେଉଁ ସ୍ତମ୍ଭ କାଳ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି କରି ନାହିଁ ପଡ଼ିଛି, ତାହା ବେବର୍ତ୍ତୀଙ୍କ ବାସଗୃହର ଭଗ୍ନାବଶେଷ । ଭୋଇ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଏ ଜଙ୍ଗଲ ଜାଗା ଖଣ୍ଡ ଘର ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲା । ଦେବାନ ଥିଲେ କୁରୁତମଙ୍କର । ବେବର୍ତ୍ତୀ ଦୁଇ ପାଦାଢ଼ର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଜାଗାଖଣ୍ଡ ବାଛି ନେଇ ରାଜକୋଷକୁ ନିରାପଦରେ ରଖାକରୁଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ଯେଉଁ ବୁଢ଼ା ବରଗଛଟି ଦିଶୁଛି, ଯାହାର ଟଣି ଜନସାଗରେ ବିଦ୍ୟାର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି, ସେହି ଗଛଟି ଗୋଟିଏ ଐତିହାସିକ ଗଛ । ତା’ର ନାମ ‘ମୟୂଧା ବର’ । ଏହି ବରଗହ ମୂଳରେ ବାଙ୍କୀ ବିଜୟ ବେଳେ ମନ୍ତ୍ରଣାପତ୍ର ବସିଥିଲା । ସେ ଦିନ ଯାଇଛି । ମେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ମଧ୍ୟ ଯାଇଛି । ଏବକାଳ ଲେଟକ ଇଂଲଣ୍ଡର ଯୁଦ୍ଧରେ କେଉଁ ପକ୍ଷ କେଉଁ ରଙ୍ଗର ଗୋଲପର୍ଲ ମୁଣ୍ଡରେ ଖୋସି ଯୁଦ୍ଧ କରୁଥିଲେ ତାହା ଜାଣନ୍ତି ; ମାତ୍ର ଏହି ଉତ୍କଳ ବନ୍ଧବର ଯେଉଁ ସବୁ ଯୁଦ୍ଧଲାଳା ଦଢ଼ିଯାଇଛି, ତା’ର କିଛି ବିବରଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ କିମ୍ବା ଜାଣିବା ନିମନ୍ତେ ଥରେ ବି କୌତୁହଳ ପ୍ରକାଶ କରି ନାହାନ୍ତି । ମଦନ ବାବୁ ଇଂଲଣ୍ଡର ଇତିହାସ ଘୋଷି ଘୋଷି ପେନ୍ସନ୍, ମୁଠାକ, ମୁଠେଇ

ତା'ର ଯଶଗାନ କରୁଛନ୍ତି, ସେ ଏ ସ୍ଥାନକୁ ବୁଝନ୍ତେ କୁଆଡୁ ?
ଏ ସ୍ଥାନ ବିଷୟ ପଢ଼ିଲେ ପେନ୍‌ସନ୍ ତ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏ
ସ୍ଥାନର ମହିମା ଗାନ କଲେ ପ୍ରାଣୀ ତ ମିଳିବ ନାହିଁ । ମିଳିବ,
ବେତମାଡ଼ ବା କାରାବାସ !

ମଟର ରହିଲା । ମଦନ ବାବୁଙ୍କୁ ଫୁଟା ଡିଆର କରି ଦେଇ
ମାଧୁଆ ରୋଷିକର ଯେ ଗାଡ଼ି ଆରମ୍ଭ କଲଣି । ମଟର ଡ୍ରାଇଭର
ଦୁଇଟା ପେଟଟାଲଟିଶ ଭିତରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ନାଲିପାଣି
ଟିକିଏ ଧରି ଗୋଟାଏ ଗହମୂଳକୁ ବାହାରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଗହମୂଳ
କ୍ୟାନିଷ୍ଟ୍ର ଖୋଲ ଭିତରୁ ବହୁଳ ବାହାର କରି କାନ୍ଦିରେ ପକାଇ
ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ।

କନକଙ୍କୁ ଏ ସ୍ଥାନରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ବିଷାଦ ଭାବ ହଠାତ୍
ଆସି ଆକ୍ରମଣ କରିଥାଏ । କାହା ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ତାଙ୍କ
ମନ ହେଉନାଥାଏ । ସୁତରାଂ ସେ ଗହମୂଳକୁ କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ ।
ବୀରେନ୍ଦ୍ର କନକ ଆଗରେ ନିଜର ଖାର୍ଚ୍ଚିକଳାପ ବିଷୟରେ ହିଁ
ବୁରପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ, “କନକ, ମୁଁ
ଯାଉଛି ଶୀକାରକୁ ।” କନକ ଟିକିଏ ହସିଦେଇ ଭୁଲ ରହିଲେ ।
କନକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଯୋଗାଡ଼ ନ କରିପାରି ବୀରେନ୍ଦ୍ର
ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମାଧୁଆକୁ
ପାଟିକରି କହିଲେ, “ମାଧୁଆ, ମୁଁ ଘଣ୍ଟେ ଖଣ୍ଟେ ପରେ ଆସିବି ।
ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କରିବ ନାହିଁ ।”

ମଦନ ବାବୁ ଏ କଥା ଶୁଣି ପଚାରିଲେ, “କାହିଁକି, କୁଆଡ଼େ
ଯାଉଛ କି ବୀରେନ୍ଦ୍ର ?”

ବୀରେନ୍ଦ୍ର—ଆଜ୍ଞା, ଯାଉଛି ଟିକିଏ ବୁଲି ।

ମଦନବାବୁ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କାନ୍ଦରେ ବନ୍ଧୁକ ଦେଖି କହିଲେ,
“କିଓ, ଏ କଣ ! ଶୀକାରକୁ ବାହାରିଲୁ କି ? ତୁମେ କଣ
ଶୀକାର କର ବାବା ?”

ବୀରେନ୍ଦ୍ର—ଆଜ୍ଞା ହଁ, ମୁଁ ମାଲଗିରି ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେଠା
ଜଙ୍ଗଲକୁ ଅନେକ ଥର ଯାଇଛି ।

ମଦନବାବୁ—ଓଃ, ତେବେ ତ ତୁମେ ବେଶ୍ ଜାଣ । ଯେ
ମାଲଗିରି ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପଶିଛି, ତା’ର ଏ ଛୁର ବୁଦ୍ଧୁବୁଦ୍ଧିଆ
ଲଟାକୁ ଭୟ କଣ ? ମୋ’ ପିଲାଦିନେ ମୁଁ ଥରେ ଅଧେ ଯାଇଥିଲି ।
ଏଇ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁକ ତୁମେ ଧରିଛ, ସେଇ ବନ୍ଧୁକରେ ଯୋଡ଼ାଏ
ବାଦ ମରୁଛିନ୍ତି । ସମୟ ତ ଗଲା । ମୁଁ ଏଥର କଟକ ଗଲେ
ବନ୍ଧୁକଟା ତମ ନାଁରେ ଲାଲସେନ୍ସ କରେଇଦେବି । ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ
କିଛି ନ ଥିବ, ଯିବ ଯେବେ ଯାଅ ଟିକିଏ ଶୀଘ୍ର ଫେରି ଆସିବ ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଶୀକାରକୁ ବାହାରିଲେ । ଜଙ୍ଗଲରେ ଆଉ
ଟିକିଏ ବଡ଼ ଗଛ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ସାହସ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଏ
ଜଙ୍ଗଲରେ ଭୟର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ବୋଲି ବିରୁର
ତାଙ୍କର ସାହସ ହୋଇଥିଲା । ସେ ବନ୍ଧୁକ ମାରି ଶିଖିଥାନ୍ତି, ଥରେ
ଦୁଇଥର ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ପଶିଛନ୍ତି ଏବଂ ବାସ୍ତବିକ୍ ଥରେ
ମାଲଗିରି ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜଙ୍ଗଲଭିତରେ ପଶିଥିଲେ । ମାତ୍ର
କୌଣସି ବନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଆକର୍ଷଣୀୟ ତାଙ୍କ ନୟନଗୋଚର ହୋଇ
ନାହିଁ । ମାଲଗିରି ଜଙ୍ଗଲରେ ସେ ମଞ୍ଚାରେ ବସିଥିଲେ ; ତାଙ୍କ
ସାଥରେ ଥିବା ବାଣୁଆ କୌଣସି ସଙ୍ଗତରୁ ଜାଣି ଧୀରେ ଧୀରେ
କହିଲା, “ବାବୁ, କିଛି ଶିକା କରନାହିଁ, ଜନ୍ତୁ ଅସୁଛି ।” ବୀରେନ୍ଦ୍ର
ବାଣୁଆ କଥା ଅନୁସାରେ ଶିକା ନ କରିଥିବାରୁ ଅନେକ ଥର ଗର୍ବ

କରନ୍ତି; ମାତ୍ର ବାଣୁଆ କଥାରେ ତାଙ୍କ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡି ଯାକ ଭିଜି ମଞ୍ଚା ତଳେ ଥିବା ଶୁଖିଲା ପତ୍ରପତ୍ରରେ ଯେ ବର୍ଷା ହେଲା, ସେ କଥା କହନ୍ତି ନାହିଁ । ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବୁଝି ବାଦମାମୁଁ ଦୟାକରି ସେଦିନ ସ୍ବରୂପ ଦେଖାଇଲା ନାହିଁ । ଦେଖାଇଥିଲେ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଶୀକାରୀ ବୀରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମଞ୍ଚାରୁ ତଳକୁ ବୁଡ଼ାହୋଇ ଆସିଥାନ୍ତେ ।

ଯାହାହେଉ ମଦନବାବୁଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ବାଣୀରେ ଉତ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ସାହସ ଦେଖାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଗୋଚର ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଖୁବ୍ ବୀରଦର୍ପରେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ପଶିଲେ । ପ୍ରାୟ ମାଇଲ ଏ ଯିବା ପରେ ପଛକୁ ବୁଝି ଦେଖିଲେ, ମଟର ଆଉ ଦିଶୁ ନାହିଁ ।

ଏଥର କଣ କରାଯାଏ ? ନିକଟରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ପକ୍ଷୀ ଯଦି ମିଳିଯାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ଶୀକାରୀ ନାମଟା ସାର୍ଥକ ହୁଅନ୍ତା ଏବଂ ସେ ବୁଆରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ନ ହୋଇ ଫେରିଯାନ୍ତେ ।

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଶୀକାର-ଯଶରେ ଯଶସ୍ବୀ କରିବା ନିମନ୍ତେ ନିକଟରେ କାହିଁ କେହି ତ ମିଳିଲେ ନାହିଁ ! ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଚାରି ଦିଗକୁ ଖୁବ୍ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ କଲେ । ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଫର୍ଲଙ୍ଗ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଦୁଇ ଚୁରଟା ପକ୍ଷୀ ବସିଥିଲା ପରି ଜଣା ଯାଉଥାଏ । ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଖୁବ୍ ଦମ୍ଭାରି ସେହି ଗଛ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଚାଲିଲେ ।

ଗଛମୂଳରେ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସେଥିରେ ତାଙ୍କ ମନ ଖୁସ୍ ହୋଇଗଲା । ଗଛରେ ପ୍ରାୟ ଶହେ ଖଣ୍ଡେ ହରଡ଼ ଚଢ଼େଇ ବସିଛନ୍ତି । ଗଛ ଆଡ଼କୁ ବନ୍ଦୁକ ଦେଖାଇ ଯେକୌଣସିତେ ଥରେ

ପୁଟେଇ ଦେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଇ ଚାରିଟା ପକ୍ଷୀ ତଳକୁ ଖସି-
ପଡ଼ିବେ ।

ସାରେନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଜାଡ଼ି ଧରିଛନ୍ତି । ଟୋଟା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଛି,
ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହାତ ପଡ଼ିଛି, ଆଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତକରେ ଗୁଳି
ଫଏର ହୋଇଯିବ, ଏପରି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ପଛ ଆଡ଼େ ଭାରି
ଖସ୍ ଖସ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲ, ସତେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ କିଛି ବନ୍ୟ
ଜନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁ ଆସୁଛି । ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା । ସେ
‘ଆଲୋ ବୋଉଲୋ’ କହି ଦୁଇ କିନ୍ତି ପଛ ଆଡ଼କୁ ପଡ଼ିଗଲେ ।

ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଆବାଜ୍ ପ୍ରତିଧ୍ବନିତ ହୋଇ ଆକାଶରେ ମିଶି
ନ ଯାଉଣୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ କାଶରେ ଭଲ ଗୋଟିଏ ଧରି ଛୋଟେଇ
ଛୋଟେଇ ଧାଇଁ ଆସି ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ
ଗୋପାଳ । ତାଙ୍କ ଭଲୁଛୁଆ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଦୈବାତ୍ ଦରୁ
ଖସିଯାଇ ଜଙ୍ଗଲରେ ପଶିଲା । ସେ ବଡ଼ ସକାଡ଼ି, ତା’ର ପଛେ
ଗୋଡ଼ାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ଶେଷରେ ତାକୁ ଧଇଲବେଳକୁ ଭୟସ୍ବସ୍ତ
ସ୍ବରରେ ‘ଆଲୋ ବୋଉଲୋ’ ଡାକ ତାଙ୍କୁ ଶୁଭିଲ । ଶବ୍ଦ
ପଛେ ପଛେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଆବାଜ୍ ହେଲା ଏବଂ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଗୁଳିଟେ ତାଙ୍କ
ନଳ ଗୋଡ଼ରେ ଘଷିହୋଇ ଯାଇ ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟାଏ
ପଥରରେ ବାଜିଲା । ଗୋପାଳ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଗୋଟିଏ ଅସ୍ବସ୍ତ ଚିତ୍କାର
କରି ଭଲୁଛୁଆଟିକୁ ହାତରେ ଧରି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଗୁଳି ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ଆସି
ଥିଲା, ସେହି ଦିଗରେ ଧାଇଁଲେ ।

ଏ ନିର୍ଜନତା ଭଗ୍ନ କଲା କିଏ ? ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଧରି କିଏ କାହା
ଉପରେ ପ୍ରତିହିଂସା ନେବାକୁ ଏ ଜଙ୍ଗଲର ନିର୍ଜନତା ଭଗ୍ନକରିଛି ।
ଯେ କରୁଣ କଣ୍ଠରେ ‘ଆଲୋ ବୋଉଲୋ’ ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରୁଛି,

ସେ କେଉଁଠାରେ ? ସେହି ବିଚାର ପ୍ରତି ନିଶ୍ଚୟ ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି ଫାଏର ହୋଇଥିଲା । ଭାଗ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ନ ହେଲେ କାହାର ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉଡ଼ି ଯାଇ ବନ୍ଧୁକ ଶବ୍ଦ ପଛେ ପଛେ ଆକାଶରେ ମିଶି-ଯାଇଥାନ୍ତା । ଏହିପରି କେତେପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା କରି କରି ଗୋପାଳ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଖରେନ୍ଦ୍ର ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଛୁତି ଉପରେ ବନ୍ଧୁକଟା ପଡ଼ିଛି -- ବନ୍ଧୁକନଳରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରିବା ବନ୍ଦ ହୋଇନାହିଁ ।

ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ସେ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ । ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ଏହି ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସୌଭାଗ୍ୟ ହିଁ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାର ସାମଗ୍ରୀ ଥିଲା । ବିନୁଆ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କନକର ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା କଥା କହିବା ବେଳୁ ସେ ଦିନ ରାତି ଶ୍ରୀମଦମୃତ୍ୟୁଙ୍କର ଭାଗ୍ୟ ସୁଖ ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି । ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପ୍ରେମର ଆସନରେ ବସାଇ ନିଜର ନିର୍ଜନ କାରବାସରୁ ମନେ ମନେ ତାଙ୍କ ସୁଖ ଦେଖୁଥାନ୍ତି -- କେତେବେଳେ ଈର୍ଷାରେ ପ୍ରାଣ ଜଳି ଯାଉଥାଏ, ଆଉ କେତେବେଳେ ଅଭିମାନରେ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ୁଥାଏ, କେତେବେଳେ ବିନୁଆ ଆସି ଖରେନ୍ଦ୍ର କନକଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କ ଆଗେ ପକାଇଥିବା ହେତୁ ତା'ର ଦୋଷ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରୁଥାନ୍ତି, ଆଉ କେତେବେଳେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା ନିମନ୍ତେ ଥରକୁ ଥର ଆପଣାକୁ ଧକ୍କାରୁଥାନ୍ତି । ଥରେ ଅଧେ ମନେ କରନ୍ତି, ଲେଖିବେ ଖରେନ୍ଦ୍ର ପାଖକୁ, “ଭାଇ, ତୁ ଯେଉଁ ରହ ଅବଲୀଳାମେ ହାତରେ ପାଇଛୁ ତା'ର ଅଭାବରେ ଆଉ ଜଣେ କେତେ ସହୁଛି ଜାଣିଲେ, ତାହା କିପରି ଅମୂଲ୍ୟ ବୁଝନ୍ତୁ ଏବଂ ବୁଝି ହଜିଯିବା ଭୟରେ ତାକୁ ମୁହଁ ଖିଣ୍ଟି ହେଲେ ହୃଦୟର କାରାଗାରରୁ ମେଲକୁ ଛୁଡ଼ନ୍ତୁ ନାହିଁ ।”

ସେହି ରହର ଅଧିକାରୀ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ଖରେନ୍ଦ୍ର ଏଠାକୁ କିପରି ଆସିଲା, ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କିପରି ପଡ଼ିଲା ? ଗୋପାଳ ବିସ୍ମିତ

ହେଲେ । ମାତ୍ର ଏ ତ ବସୁସୁର ସମୟ ନୁହେଁ । ସାରେନ୍ଦ୍ର ଯେ ଅଚେତନ ।

ଗୋପାଳ ଭଲୁ ଛୁଆଟାକୁ ଚରଚରରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଗୋଟାଏ ବୁଦାରେ ବାନ୍ଧିଦେଇ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ନାକ ପାଖରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହାତ ରଖିଲେ । ନିଶ୍ୱାସ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଚାଲିଛି ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ନିକଟରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ପରିଚିତ ଗୋଟିଏ ଝରଣାରେ ନିଜର ପିନ୍ଧା ଲୁଗାରୁ ଖଣ୍ଡେ ଭଜାଇ ଆଣି ଆସି ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁହଁରେ ରଖିଲେ । ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚେତନା ଫେରି ଆସିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ ଭୟରେ “ବା—ଘ, ବା—ଆ—ଘ—ଅ” ବୋଲି ପାଟିକରି ଆଉ ଥରେ ଅଚେତନ ହୋଇଗଲେ । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲ, ସାରେନ୍ଦ୍ର ଆଖି ଖୋଲି କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଗୋପାଳଙ୍କ ଦାଢ଼ିଆ ମୁହଁକୁ ଭୟରେ ଚାହିଁରହିଲେ ।

“କିଛି ଭୟ ନାହିଁ, ତୁମେ ପଲଗଲ । ଦେହରେ କେଉଁଠାରେ କିଛି କଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଛି ?”

“ଭୁ, ଭାରି କଷ୍ଟ—ମଟର କାହିଁ—ମଟର —ମଟର ?”

ଗୋପାଳ କିଛି ନ କହି ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ ‘ସାରେନ୍ଦ୍ର’କୁ ଟେକି ଧରି ନିଜର ଘର ଆଡ଼କୁ ଗଲେ ଏବଂ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ନିଜର ଖଟରେ ଲୁଗାପଟା ସବୁ ପକାଇ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ କୋମଳ ଶେଯଟିଏ କରି ତହିଁରେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଆଇଲେ ।

ସମସ୍ତ କଷ୍ଟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବେଶ୍ ନିଦ ହେଲା । ଗୋପାଳ ବୁଝିଲେ, ଅବସ୍ଥା ଆଦୌ ଶୋଚନୀୟ ନୁହେଁ । ବିଶେଷ କିଛି ଅ.ଦାତ ହୋଇଥିଲେ ଏତେ ସହଜରେ ନିଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ତେବେ ଡାକ୍ରର ଦେଖାଇବାର କଥା । ଗୋପାଳଙ୍କର ନିଜର ଏ ଭିତରେ ଯେତେ ରୋଗ ବୈରୋଗ ହୋଇଛି, କୌଣସିଥିରେ କୌଣସି ଡାକ୍ରର ବା ଡାକ୍ରର ଔଷଧ ଦରକାର ହୋଇନାହିଁ । ସ୍ୱକୃତ ତା'ର ବିରାଟ ଶକ୍ତିରେ ତାଙ୍କୁ ରୋଗମୁକ୍ତ କରୁଛି । ପାଣି ତାଙ୍କର ଘା ସବୁ ପୂରେଇ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ତ ସେ ନୁହଁ । ଏ ତ ସହରର ଲୋକ । ସ୍ୱାଙ୍କ ଦେହକୁ ଡାକ୍ରର ନ ହେଲେ ନ ଚଳେ । ଡାକ୍ରର ଡାକିବାକୁ ହେବ ।

ସାରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିତୀୟଥର ଚେତନା ଲଭି କଲବେଳେ ‘ମଠର— ମଠର’ ବୋଲି କହିଥିବା ତାଙ୍କର ମନେପଡ଼ିଲା । ତା’ ହେଲେ ମଠର ତ ନିଶ୍ଚୟ ନିକଟରେ ଥିବ । ମଠରରେ ଆଉ କିଏ ଆସିଛି ? ଯେ ଆସିଥାଉ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ସାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଲୋକ ହୋଇଥିବ । ସେହିଠାକୁ ଗଲେ ଡାକ୍ରର ଆଣିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନିଶ୍ଚୟ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯିବ ।

ଗୋପାଳ ମଠର ଖୋଜିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସଡ଼କ ଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲେ ; ମାତ୍ର ଟିକିଏ ଚାଲି ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଆଉ ଚଳୁନାହିଁ । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ବନ୍ଧୁକ ଗୁଳି । ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା ପରି ଗୋଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ନିକଟୋଡ଼ରେ ବଳାଗଣ୍ଡିର ପ୍ରାୟ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଓପରକୁ ଦୁଇଆଙ୍ଗୁଳ ହବ ଗୁଣ୍ଡି ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଚାକି ବାହାରି ଏବଂ ବାହାରୁଥିବା ରକ୍ତ ଶୁଖିଯାଇ କପର ଗେ ଟେ କାଳିଆ ଦିଶୁଛି । କଣ କରିବେ ? ମଠରର ସନ୍ଧାନ ନ ନେଲେ ନ ଚଳେ ।

ପୋଖରୀ କୁଳକୁ ଯାଇ ସ୍ଥାନଟି ଭଲ କରି ଧ୍ୟାନ ଯୋଗ କରି ଖଣ୍ଡେ ପରିଷ୍କାର କନା ଗୋଡ଼ରେ ଚାଢ଼େଇ ସେ ସଡ଼କ ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ ।

ବାଟରେ ଗୋଟିଏ ନାଳ ; ନାଳଟିରେ କେବଳ ବର୍ଷାଦିନେ ଢଳକରି ମୁଦଏ ପାଣି ଚାଲେ । ସେଦିନକୁ ପ୍ରାୟ ଶୁଖିଗଲାଣି । ସେହି ଶୁଖିଲା ନାଳରୁ ବାହାରର ଆଉ କିଛି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ନାଳର ଦୁଇ ପାଖେ ମାଲଭୂମି ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଉପରକୁ ଉଠିଛି । ଓପରୁ ନାଳ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ଦିଶେ ନାହିଁ — ଚନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ଗଛମାନଙ୍କ ଯୋଗୁଁ । ଗୋପାଳ ସେହି ନାଳ ପାର ହେଉଛନ୍ତି, ସଡ଼କ ଦିଗରୁ ଶୁଭଲ କିଏ ଜଣେ କହୁଛି, “ମୁଁ ଆଉ ଆଗକୁ କେଭେଁ ଯିବି ନାହିଁ । ଆରେ, ଯା ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଭୁତ ଅଛି ବେ । ଖରବାବୁକୁ ତ ଖାଇଛି, ଆମେ ଗଲେ ଆଉ ଫେରିବା ନାହିଁ ।”

ଆଉ ଜଣକ କହୁଛି, “ଆରେ ନାହିଁ ମ । ଭୁତ ଆସିବ କୁଆଡ଼ୁ ? ଚାଲି ଯିବା, ଖରବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ, ଖୋଜିବା । ସେ କୁଠେଇ ପଡ଼ିଯାଇଥିବେ କି...”

ପୂର୍ବଜଣକ ଉତ୍ତର କଲ, “ଆଉ କି କଣ ? ଭୁତ ନ ଥିଲେ ତ ବାଦ ଖାଇଥିବ । ତୋର ମରବାକୁ ମନ ଥିଲେ ତୁ’ ଯା ।”

ଏ ଜଣକ ମଦନବାବୁଙ୍କ ମଟର ଡ୍ରାଇଭର । ମାଧୁଆ ସାଙ୍ଗରେ ଖରବାବୁଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ଆସିଛି । ଖରେନ୍ଦ୍ର ଦୁଇଦଣ୍ଡା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନ ଫେରିବାରୁ ମଦନବାବୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵେଷିତ ହୋଇ ଏ ଦୁହିଙ୍କୁ ପଠାଇଥିଲେ । ମଟର ଡ୍ରାଇଭର ବିଚର ମଟରରେ ବସିଥିଲା- ଯାକ ଇନ୍ଦ୍ରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭୟ କରେନାହିଁ ; ମାତ୍ର ମଟରରୁ ବାହାରେ ଥିଲେ ତା’ର ସମସ୍ତ ସାହସ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଏ । ଅନ୍ୟର ମଟର ସଙ୍ଗେ ହୋଡ଼ କଲବେଳେ, କଟେଇ ନିଜ ମଟରକୁ ଆଗକୁ ନେଲବେଳେ, ତୁମେ ଯଦି ତାକୁ ଦେଖନ୍ତି, ମନେ କରନ୍ତି ତା’ର ପ୍ରାଣକୁ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଭୟ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏ ତ ମଟର ନୁହେଁ । ମଟର ବିହରେ

ଧକା ଖାଇଗଲେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଜଣମ୍ ହୋଇଯିବ କିମ୍ବା ଖୁବ୍
ବେଶି ହେଲେ ଲୋକ ମରିଯିବ । ମାତ୍ର ଭୂତ ! ଭୂତଠାରୁ ତ
ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ପ୍ରାଣଟା, ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯିବ ।
ଭୂତ ଜୀଅନ୍ତାରେ ମୋଡ଼ ମାଡ଼ ମଣିଷଟାକୁ ଖାଇଯିବ ।

ଏହିପରି ଭୂତଭୟରେ ଶସ୍ତ୍ର ହୋଇ ଡ୍ରାଇଭର ମାଧୁଆକୁ
କହୁଛି, ଗୋପାଳଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବଣ ବୁଦାଉତରୁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ
ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସୁଥିବାର ଦିଶିଲା । ଗୋପାଳ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ
ଦେଖିପାରି କହିଲେ, “ଅରେ ରହ, ରହ । ମୁଁ ଯାଇ ପାରୁନାହିଁ ।”

ଏତକ ଶୁଣି ଡ୍ରାଇଭରର ଭୟ ବଞ୍ଚିମୂଳ ହୋଇଗଲା । “ସା-
ବେ, ମାନୁ ନ ଥିଲୁ ପର । ଶୁଣ୍ ଶୁଣ୍ କିଏ ଡାକୁଛି । ସେ ଆସିପାରୁ
ନାହିଁ । ପାଖକୁ ଯା ମୁଣ୍ଡକୁ ଦେଖାଇ ଦେବୁ । ଆଜ୍ଞା ମୋ
ମା’ଲେ ! ଉତ୍ସମାନରେ ପ୍ରାଣୁଟା ଗଲ ଲେ” ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି
କରି ଡ୍ରାଇଭର ବାବୁ ମରିପଡ଼ି ସଡ଼କ ଆଡ଼କୁ ଧାଇଁଲେ ।

ଏ କାଣ୍ଡ ଦେଖି ମାଧୁଆର ବି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୟ ହେଲା । “ଆରେ,
ପଲଉଛି କୁଆଡ଼େ ରେ । ସେ ଭୂତ ନୁହେଁ ବେ” ବୋଲି ପାଟିକିରି
କରି ଡ୍ରାଇଭରକୁ ଗୋଡ଼େଇବା ବାହାନାରେ ତା ପଛରେ ଚମ୍ପଟ
ଦେଲା ।

ଲୋକ ଦୁଇଟିକା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୋଡ଼ର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୁଲିଯାଇ
ଗୋପାଳ ମଟର ପାଖେ ଆସି ହସି ହସି ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ
ଡ୍ରାଇଭର ମଦନବାବୁକୁ କହୁଛି, “ଆଜ୍ଞା, ଭୂତଟା କେଡ଼େ ଚଲନ୍
ଦେଖିଲେଣି ? କହୁଛି, ମୁଁ ଚାଲିପାରୁ ନାହିଁ, ମୋ ପାଖକୁ ଆସ ।
ଆମେ ତା ପାଖକୁ ଯାନ୍ତୁ ! ଯିମିତି ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଁ ଦେଖିଛି ସିମିତି
ଦେଲି ଚମ୍ପଟ ।”

ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖି ଗୋପାଳଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ପଳାତକ
ଦି' ଜଣଯାକ ଲୋକଟା ପ୍ରକୃତ ଭୂତ ନୁହେଁ ବୋଲି ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
ହୋଇ ଠିଆ ହେଲେ । କନକ ନିଶଦାଢ଼ି ମଧ୍ୟରେ ସେ କିଏ
ଚିହ୍ନିଲେ । ତାଙ୍କ ଛାତି ଖାଲି ପଡ଼ିଲା ଉଠିଲା । ମଦନବାବୁ ଚିହ୍ନି ନ
ପାରି କହିଲେ, “ତୁମେ କିଏ ?”

ଗୋପାଳ ନିଜର ପରିଚୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଂକ୍ଷେପରେ
ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଜଣାଇଲେ ଏବଂ ଖୋର୍ଦ୍ଧାରୁ ଡାକ୍ତର ଆଣିଲେ
ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ବୋଲି ମତ ଦେଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମଦନବାବୁଙ୍କୁ
ଧରି ମଟର ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଆଡ଼କୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲିଲା ।

ମଦନବାବୁ ଗଲପରେ ଗୋପାଳ କନକଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ—
କନକ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ଚାହିଁଲେ । ଦୁହେଁଙ୍କ ହୃଦୟରେ କଣ ଭାବ
ହେଉଥାଏ, କିଏ କହିବ ? କିଛି ସମୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହା ମୁହଁରୁ
କିଛି କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଗୋପାଳ କହିଲେ,
“ଆସନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବେ । ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ବାଟ ।
ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତା ପଡ଼ୁଛି ।”

କନକ କିଛି ନ କହି ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲେ । ଅଧେ ବାଟ
ଆସି ସାରିଲେଣି, କନକ ପଚାରିଲେ, “ମାଷ୍ଟର ବାବୁ, ଆପଣ
ଏଠାରେ ?”

ଗୋପାଳଙ୍କର ମନ ହେଲା ହୃଦୟର ରୁଦ୍ଧହାର ଖୋଲିଦେବେ ।
ସେ ଏଠାରେ କାହିଁକି ଅଛନ୍ତି ପରିଷ୍କାରରୂପେ ବୁଝାଇଦେବେ । ପୁଣି
ବୁଝିଲେ, ‘ଫଳ କଣ ? ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ସାର
ହେବ ସିନା ।’ ସଂକ୍ଷେପରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ହଁ, ଯାହାର

ଯେଉଁଠାରେ ପୁଣ୍ୟା, ସେ ସେଠାରେ ରହିବ । ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ?”

କନକ ନିରାଶ ହେଲେ । ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ତ କଥା ମିଳିବ ନାହିଁ । ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ବାଟ ଗଲ, ସେ ପଚାରିଲେ—କାହିଁକି ଗ୍ରେଟୋଉଛନ୍ତି ?

ଗୋପାଳ—ଆପଣଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ପଡ଼ିଗଲବେଳେ ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳିଟେ ମୋ ଗୋଡ଼ରେ ଦସିହୋଇ ଚାଲିଗଲା । ବିଶେଷ କିଛି କ୍ଷତି ହୋଇନାହିଁ । ଆମେ ଜଙ୍ଗଲ ଲୋକ । ଆମର ଏଥିପାଇଁ ଶୋଚନା ନ ଥାଏ ।

ସାରେନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ—ଏ ଖବରଟା ଦେଲା କିଏ ? ବୋଧହୁଏ ନିଜେ ସାରେନ୍ଦ୍ର । ଗୋପାଳଙ୍କ କହିବା ଭଙ୍ଗୀରୁ ଜଣାଯାଉଥିଲା, ଅନ୍ୟ କେହି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ହେବ, ଏ କଥାଟା ତାଙ୍କୁ ଖରାପ ଲାଗୁଛି । ଖରାପ ପୁଣି ଲାଗୁଛି କାହିଁକି । କନକ ଗୋପାଳଙ୍କ ମୁହଁକୁ ରୁହିଁଲେ—ମୁହଁଟି ବିଚାଦରେ ଭରି ଯାଇଛି । କପାଳ ଓପରେ ଗୁଡ଼ାଏ କ୍ଷତ ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା । ‘ଏଗୁଡ଼ାକ କଣ ?’ କନକ ସମବେଦନାରେ ପଚାରିଲେ ।

“ଗୋଟିଏ ଭାଲୁ ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼େଇ କରି ସେତକ ଅଜିଛି” ବୋଲି କହି ଗୋପାଳ କଥାଟାକୁ ଉଡ଼େଇବାର ଚେଷ୍ଟାକଲେ ।

“ଏ, ଭାଲୁ—ଭାଲୁ କଣ ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ଅଛନ୍ତି ?”

“ଜଙ୍ଗଲରେ କାହିଁକି ? ମୋ ସାଙ୍ଗେ ଏଇ ଘରେ ତ ଅଛନ୍ତି ?”

କନକ ଶୁଦ୍ଧ ହେଲେ ।

“ଭୟ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ଚାଲନ୍ତୁ ଯିବା । ମୋର ଗୋଟିଏ ଭଲୁପିଲ ଜଙ୍ଗଲରେ ପଡ଼ିଛି । ତା’ ପାଖରେ ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁକ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ଆଣିବା । ମୋର ସେ କଥା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନେ ପଡ଼ିନଥିଲା । ଆପଣ ମନେ ପକେଇଦେଲେ । ଧନ୍ୟବାଦ ।”

କେତେ ପଖର ସେ, କେତେ ଦୂରର ଭଲଆ କଥାବାଣୀ କରୁଥିଲା ! ଗୋପାଳଙ୍କ କଥାବାଣୀର ତେଜ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ ।

ଗୋପାଳ ଆଗେ ଆଗେ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ବାହାରିଲେ । କନକ ପଛେ ପଛେ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଗୋପାଳଙ୍କ ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ବାଘଭଲୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖେଳା କରୁଛନ୍ତି—ଗୋପାଳ । ଆଉ ପୋଷା ଭଲୁ ଛୁଆର ଶସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଶବ୍ଦରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟରୂପ ହୋଇ ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି—ଖରେନ୍ଦ୍ର । ଖରେନ୍ଦ୍ର ଅସୁଶୟରେ ସଜ୍ଜିତ ଆଉ ଗୋପାଳ ଅସୁଶୟୀନ ନିଜର ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁଦୁଇଟିକୁ ଏକମାତ୍ର ଅସ୍ତ୍ର କରିଛନ୍ତି ।

ଦୁଇଟି ଯାଇ ଘଟଣାସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଭଲୁଛୁଆଟି ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କଲ ଏବଂ ବୋଧହୁଏ ଭଲୁ ଭାଷାରେ ଓ ସଙ୍କେତରେ ତାକୁ ତା’ ଭାଇଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିଥିବା ହେତୁ ଅଭିଯୋଗ କଲା । ଗୋପାଳ ଭଲୁଛୁଆଟିକୁ କୋଳରେ ଧରି ବନ୍ଧୁକଟିକୁ କୁଟାଖଣ୍ଡେ ଭଲଆ ତଳୁ ଗୋଟାଇ ଫେରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲେ ।

ଏ ଦୃଶ୍ୟରେ କନକ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ, “ସେ କାମୁଡ଼ିବ ନାହିଁ ? ମୁଁ ଟିକିଏ ଧରନ୍ତି ।”

“କେଜାଣି, ନା, ବୋଧହୁଏ କାମୁଡ଼ିବ ନାହିଁ—ନିଅନ୍ତୁ ।”

କନକଙ୍କ ହାତରେ ଗୋପାଳଙ୍କ ହାତ ବାଜିଲା । ସେ ସ୍ପର୍ଶର କି ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଶକ୍ତି ! କନକଙ୍କ ମନରୁ ସମସ୍ତ ଚିନ୍ତା ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଗୋପାଳଙ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ହାଲୁକା ହୋଇଗଲା । ସେହି ସ୍ପର୍ଶସୁଖ ଅନୁଭବ କରି କରି ସେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ମାତ୍ର ଘରେ ପଶିବା ମାତ୍ରେ ଦୁହେଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ବଡ଼ ପ୍ରାଚୀର, ଉଭୟଙ୍କୁ ବୁଝିଲେ । କନକ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଅନ୍ୟକୁ ବରଣ କରିଛନ୍ତି । ସେହି ‘ଅନ୍ୟ’ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ରେଣୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶାୟିତ । ଗୋପାଳ ନିଜେ ଦୋଷକରିଥିବାର ବୁଝି କହିଲେ, “ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରିୟତମଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ନ ଦେଇ ମୁଁ ଏଣେ ତେଣେ ଆପଣଙ୍କୁ ବୁଲୁଛୁ—ପୂର୍ବ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂରଣରେ କ୍ଷମା ଦେବେ । ସେ ସେ ପୀଡ଼ିତ, ଯାଆନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପରିଚର୍ଯ୍ୟା କରିବେ ।”

କନକ ମନେ ମନେ କହିଲେ, “ମୁଁ ତ ମୋ ପ୍ରିୟତମ ସଙ୍ଗେ ବୁଲୁଥିଲି, ତମର ଦୋଷ କଣ ?” କିନ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ କିଛି ନ କହି ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଶାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଖଟ ପାଖରେ ଚଉକିଟିରେ ବସି ଚଉକି ଉପରେ ନଖରେ ଗାରେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଶାରେନ୍ଦ୍ର ଘୋର ନିଦ୍ରାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଡାକ୍ତର ଆସିଲେ । ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ, ଛୁତିରେ ବନ୍ଧୁକର ଗୋବାଟା ବାଜି ଛୁତି ଟିକିଏ ଜ୍ୱଳମ

ହୋଇଛି ; ମାତ୍ର ରକ୍ତନାନ୍ତି ନ ହୋଇଥିବାରୁ ବିଶେଷ କିଛି ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ।

ମଦନବାବୁ — ଆଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ରୋଗୀକୁ ମଠରରେ କଟକ ନେଇଗଲେ କିଛି ନାହିଁ ତ ?

ଡାକ୍ତର — ନା, କିଛି ବିଶେଷ କିଛି ନାହିଁ । ତେବେ ଏଠାରୁ ମଠର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କପରି ସେ ଯିବେ, ସେହି କଥା ପଡ଼ିଛି । ଖଣ୍ଡେ ସ୍ଥେରେ ଥିଲେ ବଡ଼ ଭଲ ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ଗୋପାଳ — କିଛି ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ଜାଗାରୁ ଏଠାକୁ ଯେପରି ଆଣିଥିଲି, ସେହିପରି ନେଇଯିବ ।

ସେଇ କଥା ହେଲା । ହାତ ଯୋଡ଼ିକ ଆଗକୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଆରାମ ଚଉକ ଭଳିଆ ହେଲା ଏବଂ ତହିଁରେ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଅବଲୋକାନ୍ତମେ ଧରି ଗୋପାଳ ଆଗେ ଆଗେ ବାଟ କଢ଼ାଇ ଚାଲିଲେ ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ର ମଠରଭିତରେ ଆରାମରେ ଶୋଇଲେ । ମଠର ପ୍ରାଙ୍ଗଣର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ ହୋଇଗଲା । ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଯାରି ଶେଷରେ କହିଲେ, “ଯାହା ହେଉ ଆପଣଙ୍କ ଭଲ ଯୋଗ୍ୟ ଲୋକ ଜୀବନଟା ବାଘସ୍ତଳ ସଙ୍ଗେ କଟେଇଦେବା ମତେ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।”

ଗୋପାଳ କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ହସି ହସି ଡାକ୍ତରଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ମଦନବାବୁ ପାଞ୍ଚଟଙ୍କାର ନୋଟ୍‌ଖଣ୍ଡେ ଗୋପାଳଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇ କହିଲେ, “ଗୋପାଳବାବୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ବ୍ୟବ-

ହାର କରିଥିଲି, ତାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ କରିଥିଲି । ମନରେ ଧରିବେ ନାହିଁ । ଆଜି ଆପଣ ନ ଥିଲେ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜୀବନସଂଗ୍ରହ ହୋଇଥାନ୍ତା ଏବଂ ମୋର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାର ହୃଦୟ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥାନ୍ତା । ଏ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।”

ଗୋପାଳ ଉଦ୍‌ବଳ ଭାବରାଶିକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହିଲେ, “ମୋର କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଯଦି ଜଣେ ବନ୍ଧୁର ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ କନ୍ୟାଙ୍କର ସୁଖ ବଢ଼ିଛି, ତାହାହେଲେ ତାହାହିଁ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରତିଦାନ । ମୁଁ ପୁରସ୍କାର ପ୍ରତ୍ୟାଶାରେ କିଛି କରିନଥିଲି । ଯେ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ଉପକାର କରିବ, ତା ନିମନ୍ତେ ଟଙ୍କାଟା ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖନ୍ତୁ ।”

ମଠର ଗୁଡ଼ିଦେଲ । ଗୋପାଳ ନିଜ ବାସସ୍ଥାନକୁ ଫେରିଲେ । ବାପାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ କନକଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବାଧା ନ ମାନି ଅନସ୍ତ ଗଡ଼ି ଯାଉଥାଏ ।

ଅଠର

ପନ୍ଦର ଦିନ ହୋଇଗଲାଣି । ମଦନବାବୁ ପୁଣି ତାଙ୍କ ଚିର ଅଭ୍ୟାସ କଟକଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ତାଙ୍କର ସେହି ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ଆରାମ ଚଉକି ହୁକା ବୈଠିକକୁ ପାଖରେ ରଖି ମଦନବାବୁଙ୍କ କୃଷ୍ଣ ପାର୍ଦ୍ଦକାୟ ବସୁ ଧାରଣ କରି ବୈଠକ-ଖାନାରେ ଶୋଭା ପାଇଲେଣି । ମଦନବାବୁଙ୍କ ପାଟିରେ ବୈଠକଖାନାର ଗୁଡ଼ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲେଣି । ମଝିରେ ତାଙ୍କ ମାମୁଲି ଜୀବନରେ ଗୋଟିଏ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବୋଲି ସେ, ଚୁକର ବାକର, ଦରହାର, ସମସ୍ତେ ପାସୋର ସାରିଲେଣି ।

ମାଟ କନକ ପାସୋର ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲର ସେହି ପ୍ରେମସନ୍ଧ୍ୟାସୀଟି ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ସବୁବେଳେ ଉଦ୍ଭା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଭଲ ନଖ-ଦା'ଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ନିଜ ଯୋଗୁଁ ହୋଇଛି ବୋଲି ସେ ସବୁବେଳେ ନିଜକୁ ଧ୍ବକାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେ କେତେ ଅନ୍ୟାୟ କରିଛନ୍ତି ବୁଝିପାରି ହୃଦୟକୁ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ପୋଡ଼ି ପକାଉଛନ୍ତି । ଛୁଟି ପରେ ଜଗୁଆ ମା ଅଣାହୋଇ ତାଙ୍କର ଚାକରାଣୀ ରୂପ ନିୟୁତ ହେଲାବେଳେ ସେ ଭଲରୂପେ ହୃଦୟଜୀବ କରିଛନ୍ତି—ପ୍ରିୟତମ ମାଷ୍ଟର ବାବୁ, ତାଙ୍କର ନିଜ ଆଦେଶରେ ତାଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗକରି ଏବଂ ସେଥି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ନିଆଁଦେଇ, ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ଧ-ରାଜରେ, ନିରାଶା ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ିହୋଇ ମରିବା ନିମନ୍ତେ ଜଙ୍ଗଲ ଆଶ୍ରୟ କରିଛନ୍ତି ! ତାଙ୍କ ପ୍ରେମ କେତେ ପ୍ରଭୁର—ହାୟ ! ତାକୁ କେତେ ଅଳ୍ପ ବୋଲି ସେ ବିଚାରିଥିଲେ । ସେ ବିଚାରିଥିଲେ, ଗୋପାଳ ତାଙ୍କୁ ଅବଜ୍ଞାନରେ ଗ୍ରାସି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେ ନିଜକୁ ଉପେକ୍ଷିତା ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କଣ ? ସେ ତ ଅନ୍ୟ ପତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ! ଉପେକ୍ଷିତ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟ ତ ତାଙ୍କର ଉପେକ୍ଷାରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ସମୁଦାୟ ମାନବ-ଜାତିକୁ ତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି !

ଜଗୁଆ ମା ନିଜର ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା କନକଙ୍କର ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ହୋଇଛି । କନକଙ୍କର ସେ ଚାକରାଣୀ, କନକଙ୍କର ସେ ମା । ବିଶେଷତ୍ୱ ଏତିକି ମା'ଙ୍କ ଆଗରେ ଯାହା ସବୁ କୁହାଯାଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ, ତମ ସମସ୍ତ ଜଗୁଆ ମା ଆଗରେ କହିବାରେ ବିଶେଷ ସଙ୍କୋଚ ବା ଲଜ୍ଜା ହେଉନାହିଁ । ଜଗୁଆ ମାର ସହାନୁଭୂତି-ସ୍ୱଚ୍ଛ ହୃଦୟରେ ତାଙ୍କ ନିଜ ହୃଦୟ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୋଇଅଛି । ଜଗୁଆ ମା

ବୁଝିଛି, କାହା ଯୋଗୁଁ ଏ କଅଁଳ ଫୁଟନ୍ତା କଡ଼ଟି ମଉଳି ପଡ଼ିଛି । ସେ ବୁଝିଛି, ଏ ବ୍ୟାପାରର ସମାଧାନ କେଡ଼େ ସହଜ, କେଡ଼େ କଷ୍ଟ ।

ସେ ଦେଖୁଛି କେଡ଼େ ବେଗେ କନକଲତାର ଦେହ-ଲତାଟି ଶୁଖି ଯାଉଛି ! ବିଚାରୁଛି, ସେ ନିଜେ ଯଦି ତାର ମା ହୋଇଥାନ୍ତା ଏକଥା ଶୁଣି ତୁନି ହୋଇ ରହନ୍ତା କିପରି ? କନକର ନିଜ ମା ଥିଲେ ତ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ରାଗକୁ ଡରିଯାଇ ତୁନିହୋଇ ରହନ୍ତା ନାହିଁ ! ଜଗନ୍ନାଥ ମା ମନକୁମନ କହୁଛି, “ମୁଁ ପରା ଏବେ ତାର ମା’ ହେଲି । ମୋର ତେବେ ଏତେ ଡର କାହିଁକି ? ଝିଅପାଇଁ ଛୁର ବିରକ୍ତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଏତେ ସଙ୍କୋଚ କାହିଁକି ?”

ବୁଢ଼ୀ ଏହିପରି ବିଚାରୁଛି, ବିନୁଆ ଆସି ତା ହାତରେ ତୁନି କରି ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ ଦେଇ କହିଲା, “ମାଉସୀ, ଗୋଟାଏ ଭୁତୁରମୁଣ୍ଡି ମାଇକିନିଆ ଆସି ମତେ ଏ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ଦେଇଗଲା । କହିଲା, ‘ଚିଠି ପଢ଼ିଯାଉ ଦିଦି ତା’ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ମନକଲେ ଆଜି ରାତି ଦି’ ଘଡ଼ଠାରେ ସେ କାଠଯୋଡ଼ି କୁଲରେ ଦେଖାକରିବ ।”

ବୁଢ଼ୀ—ସେ ଇଲେ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?

ବିନୁଆ—କେଜାଣି ? ଚିଠିଖଣ୍ଡ ମୋ ହାତରେ ଦେଇ ତୁନି ତୁନି ମତେ ଏତକ କହି କୁଆଡ଼େ ପଳେଇଲା ।

କନକ ଚିଠିଖଣ୍ଡ ପଢ଼ିଲେ—

ପ୍ରିୟ ଭଉଣୀ,

ମୁଁ ତୁମ ନା’ ଜାଣେ, ତୁମକୁ ଭଲକରି ଚିହ୍ନେ ; ମୁଁ କିଏ

ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଜାଣ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଚୟ ଦେଇ ତୁମ ସ୍ମୃତିକୁ କଳଙ୍କିତ କରିବା ମୋର ମନ ହେଉ ନାହିଁ । ତୁମେ ମୋତେ ଭଲ ବୋଲି ଜାଣ, ହଠାତ୍ ମୋ'ର କଳଙ୍କର ଇତିହାସ ତୁମ ଆଗେ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ସାହସ ହେଉନାହିଁ । ଯଦି ମୋ' ବିଷୟରେ ବିଶେଷ କିଛି ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ତେବେ ଆଜି ରାତି ଦୁଇ-ଦିଠାରେ ମୋ' ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେବ ।

ଭଉଣୀ, ମୁଁ ତୁମର ବିବାହ ପ୍ରସାବ ଶୁଣି ଏ ଚିଠିଖଣ୍ଡି ଲେଖୁଛି । ତୁମେ ଯାହାକୁ ବିବାହ ନରବ ପ୍ରିୟ କରୁଛ, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ବି ବରଣ କରିଥିଲି । ସେ ମୋତେ ଅନେକ ଆଶା, ପ୍ରଲେଭନ ଦେଖାଇଥିଲେ । ମୋ'ର ଅବସ୍ଥା ଭଲ ନ ଥିଲା, ତୁମେ ଜାଣ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଆମ ସ୍କୁଲର ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗିନୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ, ପଇସା ପନ୍ଦର ସଂକଳନ ପାଇଁ, ବଲାସ ପାଇଁ ମୋ ହୃଦୟରେ ଗୋଟାଏ କପଟ ପିପାସା ଜାତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ତାଙ୍କ ବହୁମୁଖ ଉପହାରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୋତେ ଜଣାଇଦେଲେ, ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ମୋର ପିପାସା ଶାନ୍ତ ହେବ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲି ।

ସେ ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁତା—ପତ୍ନୀ ହୁଅନ୍ତି । ତୁମେ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ରହିବ, ସେଥିରେ ମୋ'ର ଆଦୌ ଦୁଃଖ ନାହିଁ । ତେବେ ମୋ'ର ଏତିକି ଅନୁରୋଧ, ମୋ ଯାହା କହିଛନ୍ତି, ଯେପରି ଭାବରେ ପ୍ରେମ କରିଛନ୍ତି, ତୁମକୁ ହାତମୁଠାରେ ମାଇଲମାନେ ସେ ଭାବ ବଦଳାଯିବ । ତୁମ ହୃଦୟ-ପଞ୍ଜୁରୀରୁ ସେ ଉଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଯିବେ । ମୁଁ ଆଗରୁ ଏକଥା ଜଣାଇ ଦେଉଛି—ସେତେବେଳେ ତୁମ ମନରେ ଆଦାତ ନ

ଲଗିବ ବୋଲି, ନିଜର ପବନ ପ୍ରେମ ଅପାସରେ ଦେଇଦେଲେ ବୋଲି ସେତେବେଳେ ଯେପରି ଅନୁତାପରେ ଦର୍ପ୍ୟ ନ ହୁଅ ।

ଅବଶ୍ୟ, ମୋ ଅବସ୍ଥା ତୁମର ହେବ ନାହିଁ । ମୋର ଅଭିଭାବକ ଥିଲେ, ଅନ୍ତତଃ ବିବାହ ବେଢ଼ାରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବସିଥାନ୍ତୁ । ସେ ଏକାନ୍ତରେ ମୋତେ ଯେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ ଅନ୍ତତଃ ସେହି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଶୁଣିରଞ୍ଜୁ ସାକ୍ଷୀ କରି ଆଉ ଥରେ ଶୁଣାଇଥାନ୍ତେ । + + + । ଆଉ ସେଗୁଡ଼ାକ କହି କିଛି ଲଭ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ବିଶେଷ କିଛି କହିପାରୁନାହିଁ । ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଭୟରେ ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଗଲଣି । ମୋ' କଥା ତୁମେ ଭଲକରି ବୁଝି ପାରୁଥିବ କି ନାହିଁ କେଜାଣି । ଦେଖା ହେଲେ ସବୁକଥା କହିବ ।

ତୁମର

ଅପରିଚିତା ଭଉଣୀ

କନକ ଚିଠିଖଣ୍ଡି ପଢ଼ିଲେ । ଜଗୁଆ ମା'କୁ ଆଉ ଥରେ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇଲେ । ଶରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ କନକଙ୍କର ମନ ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁ ଦୂରରେ ଥିଲା । ଏ ଚିଠିଖଣ୍ଡି ପଢ଼ିସାରି ଆହୁରି ଦୂରତର ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଚିଠି ତାଙ୍କର କି କ୍ଷତି ବୁଝି କରିପାରିବ ? ଚିଠିରେ ଯାହା ଲେଖା ଅଛି ସବୁ ସତ୍ୟ ହେଉ, ଭୟ କଣ ? ସେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ବାହାରିଛନ୍ତି ସେ ତ୍ୟାଗର ଗୁରୁତ୍ବ, ଏ ଚିଠିକଥା ସତ୍ୟ ହେଲେ ଟିକିଏ ବଢ଼ିଯିବ ମାତ୍ର ।

ପସ ଲେଖିଛି କିଏ ? ପରିଚିତ ବୋଲି କହୁଛି, ଶେଷରେ ପୁଣି ଲେଖିଛି ‘ଅପରିଚିତା ଭଉଣୀ’ । ସେ କିଏ ? କେଡ଼େ ଦୁଃଖିନୀ ସିଏ ! କେତେ ଦୁଃଖ ଧରି ବୁଲୁଛି ? ଅପରିଚିତା ଆଡ଼କୁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲା ଏବଂ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ମୁକ୍ତି

ପାଇବାପାଇଁ ଅଜଣାରେ ଟିକିଏ ମନ ଦେଲା । ବାପାଙ୍କ କଥାରେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ଦେବାପାଇଁ ସେ ଆଗରୁ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଯେପରିକି କେହି ଅତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାଷାରେ ବାପାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିବାପାଇଁ ଟିକିଏ ସଙ୍କେତ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ କନକ ଏ ଉପଦେଶ ଶୁଣି ନ ଶୁଣିଲା ପରି ପୂର୍ବ ସଂକଳ୍ପରେ ଦୃଢ଼ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ମା ଚିଠିଟି ଶୁଣି ଆଶାରେ ଉତ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲା । ସେ ମନେ ମନେ ଆଗରୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲା, ମଦନବାବୁଙ୍କୁ ପାଇ ସବୁ କଥା କହିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଇଚ୍ଛା ଆହୁରି ବଳବତ୍ତା ହେଲା । ସେ ଚିଠିଟି ଧରି ବାହାରିଲା, ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ । ପୁଣି କଣ ବିଚାର କଲା—ଆଜ୍ଞା, ଆଉ, ଆଗ ତା'ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେଉ, ତା'ପରେ ଯାହା ହେବ । (କନକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ) ମା, ତମେ ନଈକୂଳକୁ ଯିବା କଥା ହେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଉଛି ।

+

+

+

ରାତି ଦିଅଡ଼ି ହେବ । ବାବୁମାନେ ହାଉଆ ଖାଇ ଖାଇ ଘରକୁ ଫେରି ଗଲେଣି । କାଠଯୋଡ଼ା କୁଳ ସଡ଼କ ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ଲ୍ୟାମ୍ପ-ଗୁଡ଼ାକ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜର ଆଲୋକ ବିସ୍ତ୍ରୀ ପାରୁଛନ୍ତି, ସେ ଖଣ୍ଡ ଖୁବ୍ ଆଲୋକିତ କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ତାଙ୍କ ଆଲୋକର ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇଛି, ସେଗୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକ ଅନ୍ଧାର କରି ପକେଇଛନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ ମା ଏହି ଅନ୍ଧାର ଭିତରକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର କରି ଖୋଜି ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲୁଛି—କାହିଁ ଚିଠି ଦେଇଥିବା ଅପରିଚିତା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ? ହଠାତ୍ ଗୋଟିଏ ଗଛମୂଳେ ଜଣେ କିଏ ଦିଶିଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ମା ତା'ରି ଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲା । ଗଛମୂଳର ଧଳାଲୁଗା-

ପିତା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଆଉ ୨୦ ହାତ ଦୂରରେ । ହଠାତ୍ କେଜାଣି କୁଆଡୁ ଦୁଇଜଣ ଲୋକ ଧାଇଁ ଆସି ତାକୁ ଧରି ପକେଇଲେ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ସ୍ଵରରେ ଦୁଇ ଗୁରୁପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଗୋଟାଏ ଶିଶିର ବଜେଇଲେ । ଶିଶିର ବାଜିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ମଟର ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଏବଂ ତା'ର ଦୁଇ ବନ୍ଧକର୍ତ୍ତା ମଟରରେ ବସି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ । ଜଗୁଆ ମା ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରତିମା ପରି ଏସବୁ ଦେଖି ଘରକୁ ଫେରିଲା । ସେ ଭୟଙ୍କର ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଘଟଣାସ୍ତ୍ରୋତ ଏଡ଼େ ଜୀବବେଗରେ ଚାଲିଗଲା ଯେ, ବାଧା ଦେବାପାଇଁ ତାକୁ ସମୟ ମିଳିଲା ନାହିଁ । କଣ ବା ସେ ବାଧା ଦେଇଥାନ୍ତା ! ବିସ୍ମୟରୁ ମନକୁ ମୁକ୍ତ କରୁ କରୁ ମଟରର ଦୁଇ ଶବ୍ଦ କୁଆଡ଼େ ଦୂରରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲା ।

ଜଗୁଆ ମା ଜନ୍ମକୁଳରୁ ଫେରି କନକଙ୍କୁ ସବୁକଥା କହିଲା । କନକ ହସିଦେଇ ଉତ୍ତର କଲେ, “ତୋ'ର ସବୁପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ । କେହି ଜଣେ ସାଙ୍ଗରେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଧରି ଚାଲି ଆସିଥିଲେ, ଚାଲି ସାରି ମଟରରେ ଗଲେ । ତତେ ଜଣାଗଲା, କିଏ ସୋଡ଼େ ମାଇପିଟାକୁ ଧରି ପକେଇଲେ । ଯେ ସେ କଟକ । କଟକରେ ଇମିତି କଥା ଘଟିବା ଅସମ୍ଭବ ।”

ଜଗୁଆ ମା କନକଙ୍କ କଥାରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନ କରି କହିଲା, “କେଜାଣି ଦିଦି, ହେଇଥିବ । ମୋ ମନ ଏକା ମାନୁ ନାହିଁ । ସେ ସବୁ ଚାଲିଯିବା ଲୋକ ନୁହଁ । ସେ ଯାହାହେଉ ଆମର କଣ ଅଛି । ମୁଁ ଯାଉଛି ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ।”

କନକ ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବା କଥାଟାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରି ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ବୋଲି ବହୁତ

କହିଲେ । ମାତ୍ର ଜଗନ୍ନାଥ ମା କଣ ଶୁଣିବା ମଣିଷ ? ସେ କନକଙ୍କ କଥାର କୌଣସି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ନ ଦେଖି ବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ବାହାରିଲା ।

ନିୟୁକ୍ତ ଦିନଠାରୁ ବୁଢ଼ାସଙ୍ଗେ ଥରେ ହେଲେ ବାବୁଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇନଥିଲା । ଆଜି ବିନା ଡାକରାରେ ବୁଢ଼ୀ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ କି ପ୍ରୟୋଜନରେ ଆସିଛି ବୁଢ଼ି ନିପାରି ଟିକିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ହୃଦୟ-ନଳରୁ ମୁହଁ ବାହାର କରି ପଚାରିଲେ, “କଣ କହୁଛୁ ଲେ ବୁଢ଼ୀ ?”

ଜଗନ୍ନାଥ ମା ସ୍ବାଭାବିକ ଲଜ୍ଜାରେ ଟିକିଏ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ କହିଲା, “ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ ଯେ ବାବୁ, ଝିଅକଥା ଟିକିଏ ବୁଝୁନାହିଁ ?”

ରୁକରାଣୀଟା ଏଭଳି ଘରମଣିଷ ପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାର ଦେଖି ମଦନବାବୁ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “କାହାକଥା ବୁଝିଲି ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛୁ, ବୁଢ଼ୀ—ମୋ ଝିଅ କଥା ? କଣ ହୋଇଛି ତାର ? ଡାକ୍ତର ତ ଆସୁଛି, କଣ ହୋଇଛି ଡାକ୍ତର ଅଗେ କହୁନାହିଁ । ହଉଁଯା, ମୁଁ ଯାଇ ଦେଖିବି ।”

“ତମେ କଣ ଦେଖିବ, ବାବୁ । ତମେ କଣ ଜାଣିବ ? ସେ କଥା ଯେ ଜାଣନ୍ତେ ସେ ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ତମଠାରୁ ବେଶୀ ଜାଣିଛି । ମୋଠାରୁ ଶୁଣ—”

ସ୍ତ୍ରୀ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯିବାରୁ ମଦନବାବୁ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଘର୍ବ ନିଶ୍ୱାସ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ବଞ୍ଚୁଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ଭଲ ହୋଇ ପଦେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନଥିଲା । ଆଜି ତା’ର ସ୍ମୃତିଟା

କେଡ଼େ ମଧୁର ଜଣା ଯାଉଛି । ବୁଢ଼ାଙ୍କ ହୃଦୟ ଟିକିଏ ନରମା ହୋଇଗଲା । ସେ କହିଲେ, “କଣ ତୁ ଜାଣୁ, ବୁଢ଼ୀ, କହିଲୁ ।”

ଜଗୁଆ ମା ସଜୋରେ ସମସ୍ତ ସଙ୍କୋଚ ଏଡ଼ି ଦେଇ ଆରମ୍ଭ କଲେ—“ବାବୁ, ଇମିତିକା ବିଷୟରେ ହେବ ଭାରି କଢ଼ା, ନ ହେଲେ ଭାରି ନରମା । ଆମେ ବାହା ଦେଲେ ପୁଅଟିଏକୁ ଆଦୌ ପରୁରୁ ନାହିଁ । ଅଜଣା ଅଚହ୍ନା ପୁଅଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଟଣା ହୋଇ ଆସି ଏକ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଏକାଠି ରହି ରହି ପରସ୍ପରକୁ ପରସ୍ପର ପ୍ରେମ କରିବାକୁ ଶିଖନ୍ତି । ତମ ପୁଅଟିଏ ତାଙ୍କ ମନ ଇଚ୍ଛାରେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ହୁଅନ୍ତି, ତାଙ୍କ ମନ ଇଚ୍ଛାରେ ବାହାହେବା ଉଚିତ । ତମେ କାହିଁକି ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ବାଧା ଦେଉଛ ? ଟିକିଏ ଛୁଡ଼ିଦେଇ ଟିକିଏ ଅଟକେଇ ଦେଲେ ଫଳ ଭାରି ଖରାପ ହୁଏ ବାବୁ !”

ମଦନ ବାବୁ ଭାରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, “କଣ କହୁଛୁ, ପରିସ୍କାର କରି କହୁ ନାହିଁ, ବକ୍ତୃତା କହିଁକି ଦେଉଛୁ ? ତୋ’ଠାରୁ ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିବାକୁ ମୋର ବେଳ ନାହିଁ ।”

“ପରିସ୍କାର କରି କଣ କହିବି, ବାବୁ ! ତମେ ତ ସବୁ ବୁଝୁଛ । ତମ ଝିଅ ବୃନ୍ଦାବର୍ଷ ହେଲା ଯାହାକୁ ବର ବୋଲି ମାନିଛି, ତାରି ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ବାହା ଦିଅ । ଗୋପାଳ ବାବୁ ଆମ କନକକୁ ଭାରି ସୁଖ ଦେବ । ସେ ତାକୁ ଭାରି ସୁଖପାଏ । ଦେଖିଲ ନାହିଁ, କନକ ନାହିଁ କରିଦେଲା ବୋଲି, ତା ନାହିଁ, ଶ୍ରୋ ନାହିଁ, ନିଛୁଟିଆ ବଣଭିତରେ କେତେ କଷ୍ଟ ପାଉଛି ?”

ମଦନବାବୁ ରାଗରେ ଗର୍ଜିଉଠି କହିଲେ, “ଏ ବୁଢ଼ି ! ମୋ ଝିଅକୁ ମୁଁ କୁ’ଠେଇ ବିଭାଦେବି ସେ କଥା ମୋତେ ଲାଗେ । ତୋ

ମୁଣ୍ଡ କାହିଁକି ଘୁରେଉଛି ? ଗ୍ରେଟଲେକ—ଆପଣା କାମ ଆପେ କରି ଦରମା ପୁଞ୍ଜାକ ହାତ କରିବା କୁଆଡ଼େ ଗଲ, କେତେ ମୁରବିପଣ ବାହାର କରୁଛି ?”

ଜଗୁଆ ମା—ଗଲ ଦିଅ ପଛେ, ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ସିମିତ କର, ପିଲଟିର ମନ ମାରିଦିଅ ନାହିଁ । ବାବୁ, ଗୋପାଳ ବାବୁର ପଇସା ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛ । ନ ଥାଉ । ମନ ମାନିବା ଜାଗାରେ ପଇସା କଣ କରିବ ? ଗୋପାଳ ବାବୁର ପଇସା ନାହିଁ ବୋଲି କଣ ତମ ଝିଅ ଦୁଃଖ ପାଇବ ? ତମକୁ ଈଶ୍ଵର ଯାହା ଦେଇଛନ୍ତି ସେଥିରେ ଫିରତି ଘର ସୁଖରେ ଚଳିବ, ଟଙ୍କା ପଇସା କଣ ହେବ ବାବୁ ?”

ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ରାଗ ରୁଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠିଗଲା । ସେ ଉଠିପଡ଼ି ହାତରେ ବାହାର ଯିବାର ବାଟ ଦେଖାଇ କହିଲେ, “ରୁପ ବୁଡ଼ି, ମୋ ଘରେ ରହି ମୋତେ ରଗେଇବାକୁ ମାସକୁ ମାସ ଦରମା ମୁଠା କରୁଛୁ ପର ? ଯା, ଇଲେ ଯା । ମୁଁ ଜାଣେ ପର, ସଫସଲିଆ ମାଇକନିଆଗୁଡ଼ାକ ଆମ କାମକୁ ପାଇବେ ନାହିଁ !”

ଜଗୁଆ ମା—ମୁଁ କାହିଁକି ଯିବି ମ ? ମୋ ଝିଅ ଯୁଠେଇ ମୁଁ ସିଠେଇ । ତମେ କିଏ ମୋତେ ବାହାର କରିବାକୁ ? ମୁଁ ଦରମା ଲେଉଟରେ ତମ ଘରକୁ ଆସି ନାହିଁ ସେ ‘ଦରମା’ ‘ଦରମା’ ଉଠାଉଛ ?

“ଆଉ କଣ ଆସିବୁ ମତେ ରଗେଇ ପାଗଳ କରିବାକୁ ? ଯା, ଯା, ନ ଗଲେ ପୁଲିସ ଆସି ଇଲେ ତଣ୍ଡିଆ ଦେଇ ତଡ଼ିବ । ବୁଢ଼ୀଟାର ଗୁମର ଦେଖ । ଚୁକରଣୀଟାଏ ! କେଡ଼େ ଆପଣାର ଲୋକପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛି ?”

ଜଗୁଆ ମା—ଗାଳିଦିଅ, କେତେ ଗାଳିଦିବ । ଡାକ
କାହାକୁ ଡାକବ । ତମ ପୁଲିସ ପୁଲିସ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ପୁଲିସ
ମୋର କଣ କରିବେ ? ମୋ ହିଅପାଟେ ମୁଁ ରହିବ । ଦେଖିବା
ଭଲ କିଏ ତଡ଼ିଦେବ ?

ବୁଢ଼ୀ ଉଠି ଚାଲିଯାଉଥିଲା, ହଠାତ୍ ଦୁଆର ପାଖୁ ଫେରି
ମୁଠାରୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମଦନବାବୁଙ୍କ ଆଗକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ଟିକିଏ
କଠୋର ଭାବରେ କହିଲା, “ଯେଉଁ ଖରବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହିଅକୁ
ବାହାଦେବ ବୋଲି ଏପରି ବାଜିବିଛୁ ହୋଇଛି, ସେ କିପରି
ଲୋକ ଜାଣ ? ଏହି ଚିଠିରେ ତାଙ୍କ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ।”

ବୁଢ଼ୀ ଏତକ କହି ତମ ତମ ହୋଇ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲା ।
ସତେ ଅବା ଘରର ମଣିଷୁଟାଏ ! ଅଭିମାନରେ ଚାଲି ଯାଉଛି ।
ମଦନବାବୁ ତା’ ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ଭାରି ଚିଡ଼ିଗଲେ । ଯନ୍ତ୍ରଣାକିତ
ଭଳି ହୁକ୍‌ମାନଳିଆ ପାଟିକୁ ନେଲେ ; କିନ୍ତୁ ଧୂଆଁ ଆଉ ବାହାରିଲା
ନାହିଁ । ମନ ଖୁବ୍ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲା । ପାଟି ସହାନୁଭୂତିରେ ଧୂଆଁ
ଟାଣିବା କାମଟା ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ଏ କଣ ? କୁଅଡ଼ୁ ଅଇଲା ଏ
ବୁଢ଼ୀଟା ? ଚାରିଦିନ ଭିତରେ କନକ ହୋଇଗଲା ତା’ ହିଅ ? ଆଉ
ସେ ନିଜେ ? ଘରର ମାଲିକ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା କିଛି ନୁହନ୍ତି ! ସେ
ନିଜଘରେ ଏପରି ଅପ୍ରଧାନ ଏପରି କୁତା ହୋଇଗଲେଣି ଯେ
ବୁଢ଼ୀଟେ ତାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ନିର୍ଭୟରେ କଥା ବତେଇ ଦେଇ
ଯାଉଛି ।

“ଏ ବୁଢ଼ୀଟା କିଏ ? କନକପାଇଁ ତା ମୁଣ୍ଡ ଏତେ ବଥର
କାହିଁକି ? କନକପାଇଁ ସେ ଏତେ ଗାଳି ନିର୍ବାକାର ମନରେ ସହ
ଯାଉଛି ବା କିପରି ? ଏ ତ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରେମ ନୁହେଁ । ନିଶ୍ଚୟ

ଭିତର ରହସ୍ୟ ଅଛି । ଧୂର୍ତ୍ତ ଗୋପାଳର ଏ ପାଦ । ମୋ ସମ୍ପତ୍ତିଟା ପାଇଗଲେ ବୁଢ଼ୀକ କିଛି ଗୋଟାଏ ଭାଗ ଦେବ କୋଳ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ରୁକ୍ମକର ଏ ପିକର ଲଗେଇଛି । ହଁ, ମତେ ଠକେଇ ଦେବ ! ମୋ ନା ମଦନବାବୁ, ମତେ ଠକ ଦେବା ଏଡ଼େ ସହଜ ହେବ-ନାହିଁ, ପୁଅ ।” ସେ କୌଣସିମତେ ଖରେଇ ସଙ୍ଗେ ଝିଅର ବବାହ ଦେଇ ସେ ଗୋପାଳକୁ ଗୋଟାଏ ଶିକ୍ଷାଦେବେ । ମଦନ ବାବୁ ଦୁର୍ଘଟକଲୁବ୍ୟଞ୍ଜକ ଗୋଟାଏ ଗଞ୍ଜର ନିଶ୍ବାସ ଛାଡ଼ିଲେ ।

ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା ବୁଢ଼ୀ ପକେଇ ଦେଇ ଯାଇଥିବା କାଗଜ ଶ୍ରେକ ଓହ୍ଲରେ । ମଦନବାବୁ ସେ ଖଣ୍ଡ ଉଠାଇ ଅଣି, କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ଚଷମା ସାହାଯ୍ୟରେ ପଢ଼ିଗଲେ । ଏ କାଣ ବୁଦ୍ଧ ଏ ରହସ୍ୟ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ପାଟିକର ଡାକିଦେଲେ—“ମାଧୁଆ, ଗର ବାବୁକୁ ଡାକ ଆଣ ତ ?”

ଉଣେଇଶ

ଖରେଇ ତାଙ୍କ ଘରର ଗୋଟିଏ ନିଭୁତ କୋଠାଘରେ ବସିଛନ୍ତି । ପାଖରେ ଆଉ ଜଣେ କିଏ ବସିଛି । ଖରେଇ ଭାରି ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ କହୁଛନ୍ତି—“କଥାଟା ଟିକିଏ ବଗିଡ଼ି ଗଲା । ଆଗରୁ ସେ ମାଇକନିଆଟାକୁ ପଗଡ଼ିଦେଇ ପାରିଲ ନାହିଁ ? ତମେ ସବୁ କିଛି କାମର ନୁହଁ । ଆଉ କିଛିଦିନ ତାକୁ ଜଗି ଦେଇଥିଲେ ସବୁ ଯାଇଥାନ୍ତା ।” ଲେକଟି ଟିକିଏ ବରକ୍ତ ହେଲା ଭଲିଆ ସ୍ଵରରେ ଉତ୍ତରଦେଲା—ଆପଣଙ୍କର ତ ସବୁବେଳେ ସେହି କଥା, ବାବୁ ! ଦୁଇ ବରଷ କାଳ ଦିନରାତି ତାକୁ ଜଗି ରଖିଲି, ଦିନେ

କିପରି ଖସିଗଲା ଯେ, ଆମେ ହେଲୁ ଅକାମିକା ଲୋକ ! ଦିନରାତି ଖଟିବୁ, ପୁରସ୍କାର କାହିଁ ଗଲା—ଗାଲ ଗାଲ ଶୁଣିବା ସାର ! ହଁ, ଆମ କପାଳ, ନ ହେଲେ କଣ ଆମେ ଏଠାରେ ଆସି ପଡ଼ିଥାନ୍ତୁ ?

ଘରେଇ ଦେଖିଲେ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ନିଜର ଷଡ଼ି । ଲୋକଟି ରାଗହୋଇ ଛୁଡ଼ି ଗଲେ ସଦାନନ୍ଦ । ଖୁବ୍ ମଧୁର ଭାବରେ କହିଲେ—“ରାଗିଗଲ କି, ସଦାନନ୍ଦ ! ମୁଁ ମନଦୁଃଖରେ କହୁଥିଲି ସିନା । ଏଇଥର ମାଇକିନିଆଟା ଖସି ନ ଥିଲେ କିଛି ଗୋଲମାଲ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିସାରିଲା ମାତ୍ରେ ସେ ଯାଇ ଯେତେ ଯାହା କରିଥିଲେ, କାହାର କଣ ହେଇଯାଉଥିଲା ? କନକ ପାଖକୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ଦେଇଛି ବୋଲି ପରା କହୁଛି ? ସେହି ଚିଠି-ଖଣ୍ଡକ ବଡ଼ ଅଡ଼ୁଆ କରିବ ।”

ସଦାନନ୍ଦ—କଣ ବେଶୀ ସିମିତି କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବ ? ବାବୁ ଜାଣିଲେ ଟିକିଏ ଗୋଲମାଲ ହୋଇପାରେ ।

ଘରେଇ—କିଛି ଗୋଲମାଲ ନାହିଁ । ବାବୁକୁ ଠିକ୍ ବୁଝେଇଦେବ । ତାକୁ ମନେରବାର ଉପାୟ ମୁଁ ଜାଣେ । (ପୁଣି ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ) ଉଃ, ବୁଢ଼ାଟା ବାଟକୁ ଆସିବ କି ନାହିଁ କେଜାଣି ? ସେ ବଦମାସ୍ ମାଇକିନିଆଟାକୁ ଠିକ୍ କରିଦେବାକୁ ହେବ । ସେ ଇଲେ କୁ’ଠି ?

ସଦାନନ୍ଦ—(ହସି ହସି) ଯୁ’ଠି ସି’ଠି, ଆପଣ ତାକୁ ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ତା’ଠାରୁ କଥା ଆଦାୟ କରି ଆଣିଲା ବେଳୁ, ସେ ଯୁ’ଠି ସିମିତି ପଡ଼ିଥିଲା, ସିମିତି ପଡ଼ିଛି । ତା ଗୋଡ଼ହାତ ସବୁ ବାନ୍ଧି ଦେଇଛି ।

ବୁଝେଇ ସୁଝେଇ ବୋଲି ସଦାନନ୍ଦ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କଲା ସେ କଥା ମନେ ପଡ଼ିବାରୁ ଗରେନ୍ଦ୍ର ଟିକିଏ ହସିଲେ—“ହଁ, ହଁ, ଖୁବ୍ ବୁଝେଇବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଚାଲ କଣ ? ସେ ତ ହାତେ ହାତେ ଅଜିଲ !”

ଗରେନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ, “ଆଗୁ, ତା’ର କ’ଣ ବେଶୀ ସେପରି କିଛି ଜାମ ହୋଇଛି ? ଆଶଙ୍କା ତ କିଛି ନାହିଁ ?”

ସଦାନନ୍ଦ—ତା’ର ପୁଣି ଆଶଙ୍କା କ’ଣ ? ଏକା ରାତ୍ରାକେ ଦିନେ ଲାଗି ପିଟୁଥିଲେ ତା’ର କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସନ୍ଦ୍ୟା ନ ପାରୁଥିଲେ, ସେ ଏପରି ଆମ ଦାନାରେ ଧୁଲି ପକେଇବାକୁ ବସନ୍ତା ?

ଗରେନ୍ଦ୍ର କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଶବ୍ଦ ହେଲା, ମଦନବାବୁ ଚାଲି ଡାକୁଛନ୍ତି ।

ସଦାନନ୍ଦ ପଚାରିଲେ—“ବାବୁ, କିଏ ଡାକୁଛନ୍ତି ?”

ଗରେନ୍ଦ୍ର—ମଦନବାବୁ ।

ସଦାନନ୍ଦ ତୁନି ତୁନି କହିଲା—“ବାବୁ, ସେଇକଥା ଉଠିଲଣି ପରା ?”

ଗୋପାଳ—ଅଛା, ହଉ ଉଠୁ । ଦେଖାଯିବ । ଫେରିଲେ ଶୁଣିବ, ତମ ବାବୁ କମିତ ଲୋକ ।

ଗରେନ୍ଦ୍ର ମଦନବାବୁଙ୍କ ଗମ୍ଭୀର ମୁଣ୍ଡି ଦେଖି ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ଜାଣିଗଲେ, ମଦନବାବୁଙ୍କ ହାତରେ ସେ ଚିଠି ପଡ଼ିଛି । ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ସେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଯାଇ, ନିତାନ୍ତ ନ

ଜାଣିଲ ପରି କହିଲେ, ମୁଁ ଠିକ୍ ଏଇଲଗେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲି ।

ମଦନବାବୁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ‘ହୁଁ’ ବୋଲି କହିଲେ ।
ଏ ‘ହୁଁ’ ଶୁଣି ଗାରେନ୍ଦ୍ର ଆନ୍ତର ସତର୍କ ହେଲେ ।

ମଦନବାବୁ କହିଲେ—“ତମକୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଦେଖାଇବାକୁ ମୁଁ ଡକେଇଲି ।”

ଗାରେନ୍ଦ୍ର ନିଶ୍ଚୟ କୌତୂହଳରେ ପଚାରିଲେ—“କି ଚିଠି ?”

ମଦନବାବୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ବୀରେନ୍ଦ୍ର ପଢ଼ିଲେ । ମଦନବାବୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଥାନ୍ତି । ମଦନବାବୁଙ୍କର ଚରକାଳ ଅନ୍ଧକାର, ଲେକର ମୁହଁକୁ ଦେଖି ସେ ହୃଦୟର ଅତି ଗୁପ୍ତ ପ୍ରତିପାସକୁ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ପର୍ଯ୍ୟ-ବେକ୍ଷଣ କରି ସ୍ଥିର ଜାଣିଲେ, ଚିଠିଟା ମିଛରେ ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଦୋଷ ବେଳିବା ପାଇଁ ଜାଲ ହୋଇଛି ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ର ଚିଠି ପଢ଼ି ସାରିଲେ । ମଦନବାବୁ ପଚାରିଲେ—
“କଣ ଦେଖିଲ ?”

ବୀରେନ୍ଦ୍ର —ଏ କଥା ତ ମୁଁ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲି । ମୁଁ ଏଥିପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ଗୋଟିଏ ଘଟଣାରୁ ଅନୁମାନ କରୁଥିଲି—ମୋର ଏ ସୌରାଷ୍ୟରେ କେହି ଈର୍ଷାନିର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଛି । ସେ ଅନୁମାନ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବର୍ତ୍ତମାନ ଚିଠି ପଢ଼ି ବୁଝୁଛି ।

ଠିକ୍ କଥା । ମଦନ ବାବୁଙ୍କର ନିଜେ ଯେଉଁ ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥିଲା, ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବି ସେହି ସନ୍ଦେହ । ନିଶ୍ଚୟ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଚାଲିଛି । ମଦନବାବୁ ଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ୟର୍ଥ କରିବା ନିମନ୍ତେ

ମନେ ମନେ ସଂକଳ୍ପକୁ ଦୃଢ଼, ଦୃଢ଼ତର କଲେ । ବୀରେନ୍ଦ୍ର ବିଚର
ପ୍ରତି ମଦନବାବୁଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ହେଲା ।

ମଦନବାବୁଙ୍କର କିପରି ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥିଲା, ସେ କହିଲେ,
ବୀରେନ୍ଦ୍ର ବି ସୁତରୁର ଭାବରେ ଗଢ଼ା ଗଢ଼ି କରି ପାଞ୍ଚ କଥା
କହିଲେ । ସବୁକଥା ପରିସ୍କାର ଜଣା ପଡ଼ିଗଲା । ମଦନବାବୁ
ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମନରୁ ସମସ୍ତ ଆଶଙ୍କା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ
କହିଲେ—“ବାବା, ଏ ସବୁଥିରେ ବିଚଳିତ ହେବନାହିଁ ।
ଯଡ଼ିଯନ୍ତ୍ର ଦା ଫେଡ଼କାମି କରି ମୋତେ କେହି ଠକେଇ ଦେଇ
ପାରିବେ ନାହିଁ । ଉପର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।”

ତା’ ପରେ ଅନ୍ତର କେତେ କଥା ପଡ଼ିଲା । ବିବାହ ପରେ ଶୁକର-
ଦମନ-ସଭାର ଉଲ୍ଲାସ ନିମନ୍ତେ କି କି କାର୍ଯ୍ୟ ପଛା ଅବଲମ୍ବନ
କରିବାକୁ ହେବ, ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା । ବୀରେନ୍ଦ୍ର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ
ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ମଦନବାବୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରୁ ମଧ୍ୟ ଚିଠି
ପଡ଼ି ହଠାତ୍ ଉଦୟ ହୋଇଥିବା ସନ୍ଦେହ ଦୂରହେଲା ।

କୋଡ଼ିଏ

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ କନକଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେଲାବେଳୁ
ଗୋପାଳଙ୍କ ମନରେ ଆଉ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ଠିକ୍
ଶାନ୍ତି ଥିଲା ବୋଲି ଅବଶ୍ୟ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେବେ
ଶାନ୍ତି ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଶାନ୍ତି
ପାଇବେ ବୋଲି ଘର ଦ୍ଵାର ଛୁଡ଼ି ଜଙ୍ଗଲ ଆଶ୍ରୟ କରିଥିଲେ ।
ଶାନ୍ତି ପାଇବେ ବୋଲି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କ ଭିତରେ—କାହିଁକି
ଯାଙ୍ଗରେ—ରହିଥିଲେ, ମାତ୍ର ଫଳ କଣ ହେଲା ? ଜଙ୍ଗଲ ତ ତାଙ୍କୁ

ସଂସାର କୋଳାହଳରୁ ଦୂରରେ ରଖି ପାରିଲ ନାହିଁ । ବନ୍ୟ-
ଜନ୍ତୁ ତ ତାଙ୍କୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ନାହିଁ, ବରଂ ଏହି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ-
ମାନେହିଁ, ସେ ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ବିଶେଷ ବ୍ୟସ୍ତ,
ତାଙ୍କୁ ଅଣି ଜୁଟାଇବାର ଯୋଗାଡ଼ କଲେ ।

ଭଲୁଛୁଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତି ଆସିଲା । ସେ ବିଚାରିଲେ,
ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେବ । ଛାଡ଼ିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ନେଇ
ନିଜ ବାହାର ଦୁଆରର ବାହାରେ ରଖି ଆସିଲେ ; ମାତ୍ର ଛୁଆ
ଦୁଇଟି ତାଙ୍କ ଭଲୁ ଭାଷାରେ ଏ କଠୋର ବ୍ୟବହାରର ଏପରି
ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରତିବାଦ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ଯେ, ବାଧ୍ୟହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ
ପୁନର୍ବ୍ରତ୍ତି କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଗୋସାଇଁ ବିଚାରିଲେ—ଏ ସ୍ଥାନ ଖଣ୍ଡିତ ଗୁଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର
ରୁଲିଯିବେ ; ହୁଏତ ଯାଇ ପୁଣି କଟକ ବ୍ୟତୀତ ଆନ୍ୟ କୌଣସି
ସହରରେ ଆଶ୍ରୟ ନେବେ ବା ଜଙ୍ଗଲର ଏ ସ୍ଥାନଟା ଗୁଡ଼ି ଅନ୍ୟତ୍ର
ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜିବେ ! ଏ ଖଣ୍ଡ ତ ଆଉ ଅଜଣା ଜାଗା ହୋଇ
ରହିଲା ନାହିଁ । ମଦନବାବୁ, ତାଙ୍କ ରୁକର ବାଜର, ବାଟରଘ,
ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଡାକରବାବୁ, ବାସୁ ମହାଜନ ଓ ମଧୁ ଏମାନଙ୍କଠାରୁ
ତାଙ୍କ ବିଷୟ ଶୁଣି କେତେ ଅପରିଚିତ କୌତୂହଳରେ ଏ ସ୍ଥାନଟା
ଦେଖିବାକୁ ଆସିବେ ଏବଂ ପରିଚିତ ବନ୍ଧୁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏ ଅଦ୍ଭୁତ
ବେଷ୍ଟମାନର ଦେଖି ଉପହାସ କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଗୁଡ଼ିବେ
ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଏ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିବା ଦରକାର ।

ମାତ୍ର—ମାତ୍ର ଏ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିବା ତ ଅତି ସହଜ ନୁହେଁ ।
କନକ ଏ ଖଣ୍ଡିତରେ ଯାଦ ପକାଇଦେଇ ଯେ ଯାକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି
ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ! ଏ ଚଉକରେ କନକ ବସିଥିଲେ; ଏ ଗାଡ଼ିଆରେ

ସେ ମୁହଁ ଧୋଇଥିଲେ ; ବଗିଚାରେ ସେ ବୁଲିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗି ଚଉକ, ଗାଡ଼ିଆ, ବଗିଚା ତଥା ଏ ସ୍ଥାନ ଖଣ୍ଡକ ସେ ପବନ ଶୀର୍ଷ ହୋଇଛି । ଏ ଶୀର୍ଷର ସେ ସେ ଉପଯୁକ୍ତ ପଣ୍ଡା, ସୂକ୍ଷ୍ମ-ପୂଜାର ଏ ସେ ଏକମାତ୍ର କ୍ଷେତ୍ର । ଏ ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ିକାର ନୁହେଁ ।

ଏ କି ଦୁର୍ବଳତା ! ସେ ଦିନ କନକଙ୍କୁ ଭୁଲିବା ପାଇଁ, କନକ ପାଖରୁ ଦୂରରେ ରହିବା ପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ, ଏତେ ଦୂରରେ ଆସି ନିର୍ଜନ ଜାଗାରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ । ଆଜି ତା'ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପୂଜା କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏତେ ପ୍ରୟାସ କାହିଁକି ? ଯେତକ ଯେତକ ବେଶୀ ଦିନ ଯାଉଛି ସେତକ ସେତକ ବେଶୀ ଜୋରରେ ସେ କନକ ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ବସୁଛି ! କନକ—କନକ ! ଏ କି ନିର୍ମମ କଠୋରତା ! ଅବଜ୍ଞରେ ତଡ଼ିଦେଲେ । ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ମୋ ଅସପକ୍ଷ ଆଉ ଜଣକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମନେକରି ଗ୍ରହଣ କଲ । ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ବନ୍ଦୀକରି ରଖିବାର କାରଣ କଣ ? ଏହିପରି ବିଚାର ବିଚାର ଗୋପାଳ ନିରାଶ ଓ ଆତ୍ମଗ୍ଳାନରେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ରହି ବିଚାରୁଛନ୍ତି—ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ବେଶ୍ ଜୋରରେ କିଏ ଡାକିଲା, “ବାବୁ, ବାବୁ, ଶୋଇ ପଡ଼ିଛ କି ?”

ଗୋପାଳ ଚରତର ହୋଇ ଯାଇ ଦୁଆର ଫିଟାଇ ଦେଲେ । ଦେଖିଲେ, ଅଦିନରେ ଅସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଆସିଛି । ତା' ସଙ୍ଗେ ତା'ର ମା । ମହାଜନଙ୍କ ଦୁଆରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କର ଯେପରି ଲଜ୍ଜା ନ ଥିଲା, ସଙ୍ଗୋତ ନ ଥିଲା, ଆଜି ସେହିପରି ଲଜ୍ଜାକୁ ଦୂରରେ ରଖି ନିଃସଂସ୍କାରରେ ସେ ତାଙ୍କ ଦୁଆରେ ଆସି ହାଜର ।

ଜଗୁଆ ମା ଗୋପାଳଙ୍କ ବିଷୟ ଦେଖି କହିଲା, “ବାବୁ, ଆଜି ଆସିଛି, ତୁମକୁ ଗୋଟାଏ କଥା ପଚାରିବାକୁ ।”

ଗୋପାଳ ଉକ୍ତଶୂର ସହିତ ପଚାରିଲେ, “କି କଥା ! ଜଗୁଆ ହାତରେ ପଚାରି ପଠେଇଥିଲେ ତ ହୋଇଥାନ୍ତା । ନ ହେଲେ ମୁଁ ଯାଇଥାନ୍ତି ପଛେ । ତମେ କାହିଁକି ଏତେ ବାଟ ଆସିଲ ?”

ଜଗୁଆ ମା—ଗୁଲିବାକୁ ମୁଁ ହସେଇଯାଏ ନାହିଁ ମ ପୁଅ ! ତମମନଙ୍କପାଇଁ ମୁଁ ବାଟ ଗୁଲିବାକୁ ହସେଇଲେ ହବ କିପରି ?

ଗୋପାଳ ମନେ ମନେ ବୁଢ଼ୀକି ନମସ୍କାର କଲେ । ମାକୁ ଚିହ୍ନିବା ପୂର୍ବରୁ ମା’ ତାଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ଗୁଲି ଯାଇଥିଲେ । ଆଜି ମନେ ହେଲା, ସତେ ଯେପରି ତାଙ୍କର ମା’ ଏ ବୁଢ଼ୀର ରୂପ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଆଖିବାଦ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି ।

ଜଗୁଆ ମା ପ୍ରଶ୍ନ କଲା, “ଆଗୁ, ପୁଅ ! ତୁମେ ଇମିତି ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ଜଙ୍ଗଲଟାରେ କାହିଁକି ଆଇ କହିଲ ?”

ଗୋପାଳ ତୁନି ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଜଗୁଆ ମା ପୁଣି କହିଲା—ପୁଅ, ଏଇ କଥା ମୁଁ ତୁମକୁ ପଚାରିଥିଲି ସେଦିନ, ଯେଉଁଦିନ ତମେ ଦୟା କରି ମୋ’ ଅରକ୍ଷିତ ପିଲାଯୋଡ଼ିଙ୍କୁ ରକ୍ଷାରକ୍ଷଣ କଲ । ସେଦିନ ଯାହା କହିଥିଲ, ସେଥିରୁ ବୁଝିଥିଲି ତମେ ଖାମଖିଆଲି ଲୋକ , ଗୋଟାଏ କିଛି ଶିଆଲି ଧରିବ । ଏତେ ଦିନକେ ଅସଲକଥା ବୁଝିଛି । କିନ୍ତୁ ତମେ ଯାହା କରିଛ, ସେ କଥା ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ ଏକା । ଯେଉଁ କଥାପଦକେ ତମେ ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ନିରାଶାରେ ଜଙ୍ଗଲକୁ ପଳାଇ ଆସିଲ, ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ଆଶା ପାଇ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥାନ୍ତା ।”

ଗୋପାଳ ଭୁନ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ଜଗୁଆ ମା ପୁଣି କହିଲା, “ତୁମେ ଭୁଲ କରଛ, ପୁଅ ! ତେବେ ତମର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ପିଲାଲେକ ; ଭରିଲା ମନ ଜାଣିବ କୁଆଡୁ ? ମାଇକନିଆ ହୃଦୟ ଜଣିବାକୁ ହେଲେ ତରବର ହେବାର ନୁହେଁ ; ଟିକକ କଥାରେ ନିରାଶ ହେବାର ନୁହେଁ । ମାଇକନିଆ ହୁଅନ୍ତୁ ମନ କଣିନେବାର ଯେବେ ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଅଧୀର ନ ହୋଇ ଲାଗିଥିଲେ ସିନା ହେବ । ତମେ ତାକୁ ଥରକୁ ଦିଅର ପଚାରିଲ ନାହିଁ ? ପଦେ କଥାରେ ନିରାଶ ନ ହୋଇ ଆଉ କିଛିଦିନ ଚେଷ୍ଟା କଲ ନାହିଁ ? ଏତେ ବେଗେ ଏତେ ବଡ଼ କଥାଟାଏ କରି ପକାଇଲ, କାହିଁକି ?”

ଗୋପାଳ ତଥାପି କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଏ କଅଣ ? ବୁଢ଼ୀ ଏତେ କଥା ଜାଣିଲ କୁଆଡୁ ? ଯାହା ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଛଡ଼ା ପାଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣେ ନାହିଁ, ତାହା ଅମୂଳରୁ ବୁଢ଼ୀ ଗୋଟରକୁ ଆସିଲ କୁଆଡୁ ? ଗୋପାଳ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଜଗୁଆ ମା କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, “ଗୋଟିଏ କାମ କର ପୁଅ । ଯାଅ କଟକକୁ, ଚେଷ୍ଟାକର, ଫଳ ଫଳିବ । ସିଂହ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ମିରିଗ କ’ଣ ମନକୁ ତା ପାଟିରେ ଆସି ପଶିଯିବ ?”

ଗୋପାଳ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହୋଇ କହିଲେ, “ନା, କଟକ ଯିବାରେ କିଛି ଫଳ ନାହିଁ ।”

ବୁଢ଼ୀ—ଫଳ ନାହିଁ ? ସେ ପର ଏଠିକି ଆସିଥିଲା ? ତାକୁ ଦେଖି କ’ଣ ଠଉରେଇଲା ?

ଏଥର ଗୋପାଳ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ, “କଣ ଠଉରେଇଲା ! ବୁଝିଲ, ମୁଁ ଆଗରୁ ମାମା ବରୁଣଥିଲି, କଥା

ସେଇଆ । ଆଖିରେ ଦେଖିଲି, ମୋଠାରୁ ଅଧିକ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ରହିଛି । ମୁଁ ତା'ର ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଆସନ ଅଧିକାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଏତେ ଉଚ୍ଛ୍ଵେଷିତ ଥିଲି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ବରେନ୍ଦ୍ରର ହୋଇଛି ।”

ଜଗୁଆ ମା ଏକଥା ଶୁଣି ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ହସି କହିଲା, “ଠିକ୍ ଠଉରେଇଛୁ ଏକା ! ନାହିଁ ଦେ ପୁଅ ! ଯାହା ବିଚାରୁଛୁ, ସେପରି କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ନ ହୋଇଛି, ତମ ଭାଗ୍ୟଯୋଗୁଁ । ତମେ ଦାମି ଜନଶତାଏ ମେଲରେ ଫୋପାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲି, ଯେ ଦେଖନ୍ତା ସେ ଗୋଟେଇ ନିଅନ୍ତା ; ମାତ୍ର ତମ ଭାଗ୍ୟଯୋଗୁଁ ସେପରି କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ଉଗ୍ରବାନ୍ ତାକୁ ଭ୍ରମପାଇଁ ରଖିଛନ୍ତି । ଗଲେ ତାକୁ ପାଇବ ।”

ଗୋପାଳ—ନା, ମୁଁ ଆଉ ଯିବି ନାହିଁ । ତମେ ମା ଯାହା କହୁଛ, ସେ କଥାରେ ସତ୍ୟ ଥାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ କନକଙ୍କ ଘରେ ପଶିବାର ଅଧିକାର ସେ ମୋର ନାହିଁ ! ତାଙ୍କ ବାପା ମୋତେ ଦୁଅର ମନା କଢ଼ିଛନ୍ତି । ମୁଁ ବି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଛି, ଆଉ କନକଠାରୁ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟାଶା ରଖିବିନାହିଁ । ସେ ଏବଂ ମୁଁ—ଦୁହେଁକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟବଧାନ ଯେତେ ଦୂର ରହିପାରେ ସେତେ ବ୍ୟବଧାନ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ମୁଁ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

ଜଗୁଆ ମା ଏକଥା ହସି ଉଡ଼େଇ ଦେଇ କହିଲା—ଓଃ ! ଏ ପୁଣି ଗୋଟାଏ କଥାର କଥା । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଭଲଆ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ସିନା ହେବ । ନ୍ୟାୟ କଥାରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଅବଶ୍ୟ ପାଳିବାକୁ ହୁଏ । ସେପରି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ନ ପାଳିଲେ ଅଧର୍ମ । କିନ୍ତୁ ତମେ ଯେଉଁଟା କରିଛ, ସେ ପୁଣି ଗୋଟାଏ କି ପ୍ରତିଜ୍ଞା ? ଏ ତ ଅଭିମାନ । ଆଉ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ

କଥା ଯାହା କହିଲ, ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ? ସେ ତ ଆମ ହିନ୍ଦୁ ଘର
ନୁହେଁ ସେ ବାପା କଥା ଅନୁସାରେ ଝିଅ ଲେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ ।
ଝିଅର ମନ ଥିଲେ ସେ ତୁମକୁ ବାହା ହେବ । ବାପ ମଙ୍ଗିଲେ
ଆସୁ, ନ ମଙ୍ଗିଲେ ଆସୁ ।

ଗୋପାଳ ମନେ ମନେ ବୁଢ଼ୀର ଏ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଭାରି ପ୍ରଶଂସା
କଲେ । ବାସ୍ତବିକ ଏ ଦିଗଟା ତ ତାଙ୍କୁ ଦିଶି ନ ଥିଲା । କନକ
ସଙ୍ଗେ ଏ ଜଙ୍ଗଲରେ ଦେଖାହେବା ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର ବହୁବାର
ମନ ହୋଇଛି, ଆଉ ଥରେ ଯାଇ କନକର ପ୍ରେମଭକାସୀ ହୁଅନ୍ତେ ।
ସେତେବେଳେ ଏହି ଉଚ୍ଛ୍ଳାଷଟା ହିଁ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇଥିଲା । ଆଜି
ମଫସଲର ତଥାକଥିତ କୁସଂସ୍କାରଛନ୍ନ ପକ୍ଷିରମଣିର ଏ ଚତୁର
ଯୁକ୍ତି ଆଗରେ ସେ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ହାର ମାନିଲେ ଏବଂ ମୌନ
ରହି ଜଣାଇ ଦେଲେ, ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଜଗୁଆ ମା ଛକ୍କାର ବିରୋଧୀ
ନୁହେଁ । ଜଗୁଆ ମା ଏକଥା ବୁଝି ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧା ବିଷୟରେ
ଆଉ କିଛି ନ କହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଲା ।

ଏକୋଇଶ

ଆଉ ପନ୍ଦର ଦିନ ପରର କଥା । ଦୁଇ ଚାରିଦିନ ଭାରି ବର୍ଷା
ହୋଇ ମେଘ ଠିକ ଛୁଡ଼ି ଯାଇଥାଏ । ଆକାଶ ନିର୍ମଳ । ବୃଦ୍ଧ
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ ପଶ୍ଚିମ ଆକାଶରୁ ଆସି ପୃଥିବୀ ଉପରେ ପଡ଼ି
ତାର ମୁହଁକୁ ହସହସ କରୁଥାଏ । ମେଘ ଅକାଳରେ ଆସି ଗଛ
ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ବଡ଼ ଝଟ କରାଦେଇଥିଲା । ସେମାନେ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚଳ
ହୋଇ ସତେ ଏ ଅକାଳ ଉପହ୍ରାବ ଗଲଣି କି ନାହିଁ ବୋଲି ଚାରି-
ଆଡ଼କୁ ଛଳିଛଳ ଅଖିରେ ଚାହିଁଛନ୍ତି ।

କନକଙ୍କର ହୃଦୟ-ଆକାଶ ଆଜି ନିର୍ମଳ । ମେଘ ଅନ୍ଧାର,
ବର୍ଷା, ବଜ୍ରପାତ ସବୁ ଯାଇଛି । ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ
ଜଗନ୍ନାଥ ମା ସୂର୍ଯ୍ୟକରଣ ପରି ଶେଷରେ କୁଆଡ଼ୁ ଆସି ସବୁ
ପରିଷ୍କାର କରିଦେଇଛି । ଅଗସ୍ତ୍ୟୀ ତାରପରି ତାଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ସବୁ
କାଦୁଅ ଦୂର କରିଛି । କ'ଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, କ'ଣ ଅକର୍ତ୍ତବ୍ୟ,
ସେ ବୁଝିଛନ୍ତି । ଆଜି ଆଉ ତାଙ୍କର ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ, ଇତସ୍ତତଃ
ଭାବ ନାହିଁ । କଣ କରିବେ ଏବଂ କ'ଣ କରିବା ଉଚିତ, ସ୍ଥିର
କରି ସାରି ସେ ବାପାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖୁଛନ୍ତି —

ବାପା,

ଅଭାଗିନୀ ଝିଅ ଆଜି ତୁମର ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ
ଘର ଗୁଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ବାପା, ଏ ଘରେ ମୁଁ କେତେ
ଆନନ୍ଦ ଭୋଗିଛି, ତୁମର ହାତରୁ କେତେ ଲାଳନପାଳନ, କେତେ
ସ୍ନେହ ପାଇଛି । ହଠାତ୍ ଅବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତୁମକୁ ଦେଖା ଯୁକ୍ତି
ନ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ବୋଲି ଶୁଣିଲେ ତୁମ ହୃଦୟରେ ନିଶ୍ଚେ ଆଘାତ
ହେବ—ମୋର କତଦୃତା ତୁମକୁ ନିଶ୍ଚୟ ମର୍ମାହତ କରିବ ।

କିନ୍ତୁ ଅଗତ୍ୟା ମୁଁ ତୁମକୁ ଏ ଆଘାତ ଦେବା ନିମନ୍ତେ
ବାହାରିଛି ! ତୁମକୁ ଦେଖାଦେଇ ସବୁ ହାଲ ପରିଷ୍କାର କରି
କହି ବିଦାୟ ଏବଂ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ଆଶୀର୍ବାଦ ନେଇ
ଯିବାକୁ ମୋର ସାହସ ହେଉନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଅବଳା, ମୋର
କଥା ନ ଶୁଣି ମୋ ପ୍ରତି ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ଆରମ୍ଭ କଲେ
ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର କ୍ଷମତା ଯେ ମୋର ରହିବ ନାହିଁ !

ବାପା, ମୁଁ ଚାଲିଯିବାଦ୍ୱାରା ଅପରାଧ କରୁଛି ବୋଲି ନିଜେ
ଜାଣିପାରୁ ନାହିଁ । ତୁମର ଦୟାରେ ମୁଁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବନ୍ଦ ପଡ଼ି

ଶିକ୍ଷିତ ଉନ୍ନତ ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଏ, ବିଶେଷତଃ କଲ୍ୟାଣମୟୀ ଜଗୁଆ ମା ମୋର ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନର ମଞ୍ଜି ପୋତିଛି, ତହିଁର ଫଳରେ ବୁଝୁଛି ମୁଁ ଯାହା କରୁଛି ତାହା ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ । ଏଥିରେ କୌଣସି ଅନ୍ୟାୟ ନାହିଁ । ଅପରାଧ ନାହିଁ । ତଥାପି ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଦି ତୁମେ ଅପରାଧ ଦେଖିବ, ମୋ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯେବେ ତୁମେ ମର୍ମାହତ ହେବ ତାହା ହେଲେ ଅନୁମତ ଦେଲେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ ମୁଁ ଆସି ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବି । ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରି ତୁମ ହୃଦୟରୁ ଆଦାତ ଦୂର କରିବି ।

ବାପା, ଯେଉଁଦିନ ତୁମର ଆଦେଶରେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ଆସି ମୋତେ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ଭାର ନେଲେ, ସେହି ଦିନୁ ବା ତହିଁର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ମୁଁ ମୋ ଜୀବନ ତାଙ୍କୁ ବିକି ଦେଇଥିଲି । ମନେ ମନେ ମୋର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତା ଜୀବନକୁ ଅକ୍ଳେଦ୍ୟ ବରଜନରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ସାଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଥିଲି ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ବୁଝିଲି, ଏ ବରଜନ ତୁମର ଉପସ୍ଥିତ ନୁହେଁ । ସେ ଦିନ ମୁଁ କାଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ତୁମ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ତାଙ୍କୁ ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜୋର କରି ହୃଦୟରୁ ତଡ଼ିଦେଲି । ତୁମର ଆଦେଶମତେ ତୁମର ମନୋମାତ ପାଶରେ ମୋର ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ସମ୍ପଦ ତାଳିଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ବାପା, କନ୍ୟାର ପିତୃଭକ୍ତି ଏବଂ ଯୁବକର ପ୍ରେମ ଏକତ୍ର ଯାଇପାରିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ କ'ଣ କରିବି ? ତୁମର ଆଦେଶ ଓପର ମନରେ ପାତୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭିତର ମନରେ ମୁଁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତୁମର ଶାସନ-ଆଦେଶସମ୍ମୁଖରେ ବିଦ୍ରୋହରେ ବହୋପ୍ରା ହୋଇ ଉଠିଲି । କାଳକ୍ରମେ ଏ ଆନ୍ତରିକ

ବିଦ୍ରୋହର ଦମନ ସମ୍ଭବପର ହୋଇଥାନ୍ତା କି ନାହିଁ କେଜାଣି ?
 ଯାହାହେଉ, ମୁଁ ଏ ଦୋଷୀଙ୍କିଆ ମନୋଭାବର ଆଜି ସମ୍ମୁଖ
 ଲେପ କରି ଯାହା ମନେ ମନେ ବିରୁଦ୍ଧ ତାହା କରିବା ନିମନ୍ତେ
 ସାହସ ବାନ୍ଧିଛି । ତୁମ ପାଖେ ହୃଦୟର କଥା ନ ଲୁଚାଇ ଆଜି
 ସବୁ ଫିଟାଇ କହି ପାରିଲି ବୋଲି ମୋର ଅସୀମ ଆନନ୍ଦ ।
 ତୁମଭଳି ବାପାର ଝିଅ ନ ହୋଇଥିଲେ ଏହା କରି ପାରିଥାନ୍ତୁ କି
 ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ ।

ଯାଉଛି, ବାପା ; ବିଦାୟ ଦିଅ ଏବଂ ମୋର ପୂର୍ବ ବାଧ୍ୟତା
 ସ୍ମରଣ କରି ବର୍ତ୍ତମାନର ଏ ଅବାଧ୍ୟତାକୁ କ୍ଷମା କର । ଏତକମାତ୍ର
 ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ତୁମର

ସ୍ନେହପାଳିତା ଜନ୍ୟା

ଜନକ

ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ଶେଷକରି ଲମ୍ବାପା ଭିତରେ ମୁଦି ଜନକ ଧୀରେ
 ଧୀରେ ବାପାଙ୍କ ବୈଠକଖାନାକୁ ଗଲେ । ମଦନବାବୁ ବିବାହ
 ସମ୍ପର୍କୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାହାର ହୋଇଥିଲେ । ଜନକ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି
 ଆରମ୍ଭମତୀକି ହାତ ଉପରେ ରଖି ପଡ଼ିଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ତା
 ଉପରେ ଚାପାଦେଇ ଟିକିଏ ବଇଠକଖାନାଟିର ଭୂରିପାଖ ଚାହିଁ
 ଦେଖିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ଛଲଛଲ ଆଖିକରି ଆରମ୍ଭମତୀକି
 ପାଖେ ବାପାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରି ନିଜ ଶୋଇବା
 ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ସେଠାରେ ସମସ୍ତ ଜନିଷ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖି ମା'ଙ୍କର
 ଖଣ୍ଡିଏ ଫଟୋମାତ୍ର ଧରି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ମଧ୍ୟରେ ଜନକ ଛୁଡ଼ିଯାଉଥିବା

ଘରକୁ ଥରକୁ ଥର ଫେରି ଚାଲୁଁ ଚାଲୁଁ ବାହାର ହୋଇ ବଜାରରେ
ଲୋକ ଗହଳରେ କୁଆଡ଼େ ମିଶିଗଲେ ।

ବାଇଶ

ମଦନବାବୁ ଯାଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ବ୍ରାହ୍ମସାମାଜର
ଆରୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଘରକୁ ବିବାହର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥିତିରକ୍ଷା ଆସିବା
ନିମନ୍ତେ । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟା ୭ଟା ସମୟରେ ବିବାହ । ଆରୁର୍ଯ୍ୟ
ମହାଶୟ ଅତି ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସାତେ ୫ଟା ବା ତହିଁ ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ
ରେଜିଷ୍ଟ୍ରିର ବନ୍ଧ ୧୦ ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ସହ ଯାଇ ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟ
ସମ୍ପନ୍ନ କରିବେ ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ହେଲେ । ଅବିବାହିତା
ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣବୟସ୍କ ଆରୁର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟାଗଣ ନିଜର ବିବାହ ଆଶା ନ
ଥିବାରୁ ଅନ୍ୟର ବିବାହକୁ ନିଜର ପରି ମନେକରି ଅତି ସଲଜ୍ଜ
ଉଚ୍ଛାସରେ ମଦନ ବାବୁଙ୍କର ଚାକ୍ ସଜ୍ଜାର କଲେ । ଏ ସଜ୍ଜାରରେ
ଆପ୍ୟାୟିତ ହୋଇ ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ପରି ନିଜ କନ୍ୟାମାନଙ୍କର
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯୁଗ ଦୁଃଖ ନିମନ୍ତେ ତାଙ୍କ ଜାଣିବାରେ ବିଶେଷ ଯତ୍ନ
ନେଇନଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ମନେମନେ ନାପସନ୍ଦ କରି ମଦନବାବୁ ଘରକୁ
ଫେରିଲେ । ଫେରିଲା ବେଳକୁ ରାତି ପ୍ରାୟ ୧୦ ଟା ।
ତାଙ୍କର ଖାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ ।
ସୁତରାଂ କାହାକୁ କିଛି ନ କହି କନକର ଖୋଜଖବର ନେବା
ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେକରି ସିଧା ସିଧା ଖଟରେ ଯାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଦିନଯାକ ପରିଶ୍ରମ ବହୁତ ହୋଇଥିବାରୁ ଅଳ୍ପକେ ନିଦ
ହୋଇଗଲା; ମାତ୍ର ନିଦ୍ରାୟୁଗ ବେଶିକ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ହେଲାନାହିଁ ।
ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଶୋଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ — ପ୍ରାୟ ବାରଟା ବେଳେ

ହଠାତ୍ ମାଧୁଆ ଆସି ବାବୁଙ୍କୁ ଭଲକରି ହଲାଇ ଦେଇ ଚିତ୍କାର କଲ, “ବାବୁ, ବାବୁ, ଉଠ ।”

ମଦନବାବୁ ଧଡ଼କନି ବଛଣାରୁ ଉଠି ବସିଲେ ଏବଂ ବରକ୍ତିରେ ମାଧୁଆ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ମଲମଲ ଚାହିଁଲେ । ମାଧୁଆ କହିଲା, “ବାବୁ, ଦିଦି ରାତି ୮ଟା ବେଳେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ ଏତେ ବେଳଯାଏ ଫେରି ନାହାନ୍ତି ।”

ମଦନବାବୁଙ୍କ ବରକ୍ତି ବଢ଼ିଲା ନା କମିଲା କେଜାଣି ? ସେ ବ୍ୟସ୍ତସମସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ—“ଏ—ମୁଁ ଆସିଲାବେଳେ ମତେ କହିଲୁ ନାହିଁ, ବେ ।”

ମାଧୁଆ—ମୁଁ କିମିତି ଜାଣନ୍ତି ? ମୁଁ ବରୁଣିଲି ସେ ଫେରି ଆସିବେ । ଏତେ ବେଳଯାଏ ଫେରିଲେ ନାହିଁ ।

ବାବୁ—ଏ, ଏତେବେଳଯାଏ ଫେରିଲା ନାହିଁ ! ତମର ସବୁ ଫିସାଦ । ରହ ଆଉ ଯୋଡ଼ାଏ ଖୁଞ୍ଜାଏ ଦିନ ଯାଉ ତମ ଚାକର ଦଫାକୁ ସାଧ୍ୟ କରି ଦେବି ଯେ ।

ମହାବ୍ୟସ୍ତରେ ବୁଦ୍ଧି ଧାଇଁ ଯାଇ କନକଙ୍କର ଶୋଇବା ଘର ଖଟକୁ ଚାହିଁଲେ । ଲଇଁପଡ଼ି ଖଟତଳକୁ ଭଲକରି ଦେଖିଲେ — କାହିଁ ନାହିଁ ! କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ଖଟ ଉପରେ ନାହିଁ... ଖଟ ଚଳେ ବି ନାହିଁ । ତା ହେଲେ ?

ଓଃ, ଗାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରେ ଯାଇ ଗପ କରୁ କରୁ ବୋଧହୁଏ ଟିକିଏ ଉଛୁର ହୋଇଯାଇଛି । ଏ ଓଲ ଚାକରଗୁଡ଼ାକ ବୁଝୁଛନ୍ତି କଣ ? ଭୁଞ୍ଜାଟାକୁ କେତେ ଭୟ ଦେଖିଲା ! ଗାରେନ୍ଦ୍ର ଘରକୁ ତ ଝିଅ ଯାଇଛି, ସତଟାଏ କଣ ? ଅଜି ରାତିଟା ପାଇଲେ ତ ଗାରେନ୍ଦ୍ର ଘର ତା’ର ହୋଇଯିବ ।

ମଦନ ବାବୁ ଏହିପରି ବରୁର ବରୁର ଶୋଇବା ଘର ଆଡ଼କୁ ମୁହଁଇଲେ । ପୁଣି ବରୁରଲେ, ଖରେନ୍ଦ୍ର ଘର ତା'ର ହେଲେ ହେଉ । ଯେଉଁ କେତେଟା ଦିନ ଏଠାରେ ରହିବ ସେ କେତେଟା ଦିନରାତି ଏହି ଘରେ ତ କଟାଇବାର କଥା । ଆଜ୍ଞା, ଖରେନ୍ଦ୍ର ଘରକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଡାକି ଆଣିବା ଦରକାର ।

ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦୁଆରମୁହଁକୁ ଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଦୁଆର ମେଲ । ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ କିଛି ଚିତ୍କାର ଶୁଣୁଛି । ଖରେନ୍ଦ୍ର ଘର ତ ତାଙ୍କ ଘର ଭଳିଆ । କାହାକୁ ନ ଡାକି ତୁନି ହୋଇ ବାବୁ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରେ 'ପଶିଲେ । ଓପର ମହଲକୁ ଉଠୁଥାନ୍ତି, ପାଖ ଘରରୁ ଶାଷଣ ଚୀତ୍କାର ଶୁଭଲ । ମଦନ ବାବୁ ନିଜେ ଚୀତ୍କାର କରନ୍ତି ଖୁବ୍, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଚୀତ୍କାର କଲେ ତାଙ୍କର ଶ୍ରୀ ଭୟ ହୁଏ । ସେ ଅତି ସନ୍ତର୍କଷରେ କବାଟ ପାଖେ କାନଡେରି ଶୁଣିଲେ ।

ଭିତରେ ଖରେନ୍ଦ୍ର ଜଣେ କାହା ଉପରେ ବେଶ୍ ବେଗରେ ହାତ ଚଳାଇ କହୁଛନ୍ତି, “ତୁଇ କନକ ପାଖକୁ ସେ ଚାଠି ଦେଇଥିଲୁ ପର ? ଓଃ, କେଡ଼େ ଭଲମଣିଷଟାଏ ହେ ! କନକ ତୋ ସାଙ୍ଗ ବୋଲି ତାକୁ ସତର୍କ କରି ଦେଇଥିଲୁ, ନା ? ଏବେ କଣ ହେଲା, ବଦମାସ ! ତୋ ସତର୍କ ଫଳରେ ତୋ ସାଙ୍ଗର ଯାହା ଉପକାର ହେଲା କାଲି ଜାଣିବୁ । ଆଉ ତୋ'ର ପୁରସ୍କାର ତ ସେଦିନ ମିଳିଛି, ଆଜି ମିଳୁଛି — ମଲାଯାଏ ମିଳୁଥିବ ।”

ମାଡ଼ ଖାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣେ ନାରୀ । ସେ ଏ ମାଡ଼ରେ ଟିକିଏ ସୁଦ୍ଧା ନ କାନ୍ଦି କଠୋର ସ୍ଵରରେ କହୁଛି—ମାର,

କେତେ ମାରିବ । ତମ ମାଡ଼କୁ ମୁଁ ଡରିଛି ! ତମ ଅତ୍ୟାଚାର ସହି ସହି ଏତେଦିନ ଗଲଣି । ଆଉ ଟିକିଏ ଭଲକରି ମାରି ମୋ' ପ୍ରାଣଟା ହେଲେ ନେଇଯାନ୍ତୁ ।

ଘରେଇ ବଜ୍ରକଠୋର ସ୍ଵରରେ କହିଲେ — ତୋ' ପ୍ରାଣଟା ନେବି ଯେ — ଏଇଲଗେ ନୁହେଁ । କାଲି ବିକ୍ରାୟର ସମ୍ଭାଷଣ । ତୋ ଚିଠିରେ ବିଶ୍ଵାସ କରି ଯେ, ନଈକୂଳକୁ ଲୋକ ପଠେଇଥିଲା ତାକୁ ବି ସାଧ୍ୟ କରିବି ; ଆଉ ତା'ର ଆଗରେ, ତୋତେ ସେ ଭଲକରି ଚିହ୍ନିବା ପରେ, ତୋ ପ୍ରାଣ ନେବି । ମତେ ଚିହ୍ନି ନ ଥିଲୁ ନା ? ମୋ ନାମରେ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ତୋର ଏଡ଼େ ସାହସ ? ଜାଣି ନାହୁଁ ମୁଁ କିଏ ?

ଏ ଶେଷ କଥାଟା କହି ସାରିବା ପରେ ବୋଧହୁଏ ନିଜକୁ ଭଲରୂପେ ଚିହ୍ନାଇଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘରେଇ ବାବୁ ଜୋତା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ କିଛି ନାଡ଼କଠାର-ବିକାମଳ ଜିନିଷରେ ପ୍ରହାର ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ମାଡ଼ର ଟିକିଏ ବରମ ହେବାରୁ ପୁଣି ବଳୁତା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଘରେଇ କହିଲେ, “କି ଲୋ ! ଚିଠି ପଢ଼ ଦେଇଥିଲୁ, କଣ ହେଲା ? ନଈକୂଳକୁ ପଢ଼ ଡାକିଥିଲୁ, ଗଲା ତୋ ସାଙ୍ଗେ ଦେଖା କରିବାକୁ ? ତୁ ମୋ ଲୋକଙ୍କ ହାତରୁ ଖସିଲାବେଳୁ ପଢ଼ ମୁଁ ଜାଣେ, ଗୋଟାଏ କିଛି କାଣ୍ଡ ଉଆଇବୁ ବୋଲି । ତୋ ଭଲପଣିଆ ଭାଙ୍ଗି ଦେଉଛି । ତୋ ସାଙ୍ଗେ ତାକୁ ବି ସାଧ୍ୟ କରିବି ଯେ ? ତୋ ଚିଠି ପାଇ କରି ଲୋକ ପଠେଇଥିଲା ପଢ଼ ! ହୋଃ, ହୋଃ, ହୋଃ, ହୋଃ — ହୋଃ । ଦାପକୁ ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲା ଚିଠି । ବାପ ଭାଙ୍ଗି ଦେବ ବୋଲି, ବାପକୁ ତ ଆଗରୁ ବନ୍ଦା ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଛି !

ପୁଣି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା । ଖରେନ୍ଦ୍ର ତାକୁ ଗୋଇଁଠାଏ ମାରିଦେଇ ରାଗରେ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ, “ଚିଠି ଲେଖିବାର ଲଭ ପା । କ’ଣ ଉପକାର ପାଇବୁ ବୋଲି ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୋଡ଼ ଭର୍ତ୍ତି କରିଥିଲୁ ?...”

ମଦନ ବାବୁ ଏସବୁ ଶୁଣି ଅବାକ୍ । ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ସବୁ ଘଟଣା ନୂଆ ଆଲୋକରେ ଜଳଜଳ ଦିଶିଲା । ଖରେନ୍ଦ୍ର — କେତେ ସରଳ, ସାଧୁ ପିଲାଟି ପରି ଜଣାଯାଉଥିଲା ସିଏ ! ତା’ ଭିତରେ ପୁଣି ଏତେ କଥା ଅଛି ? ସେ କଣ ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଠକେଇ ଦେବାକୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଛି ? ଏ କଣ ଖରେନ୍ଦ୍ରଟି ? ବୁଦ୍ଧିଙ୍କ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଘୋର ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କୁ କେହି ଠକେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଖରେନ୍ଦ୍ର ଆଗରେ କେତେ ଥର ଆଡ଼ମ୍ବର କରି କେତେ କଥା କହିଛନ୍ତି ! ସବୁ ମନେପଡ଼ି ଟିକିଏ ଲଜ ମାଡ଼ିଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୟଙ୍କର ହୋଧ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ରାଗରେ ଟିକିଏ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପୁଲିସ୍ ହାତରେ ଧରେଇ ଦେବେ । ପୁଣି ସନ୍ଦେହ ହେଲା, ସତେ ଘର ଭିତରେ କ’ଣ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଖରେନ୍ଦ୍ର ? ସେ କେଉଁ ହୋଇ ନ ଥିବ ପରା । ସେ ଏପରି କହନ୍ତା ?

ବୁଦ୍ଧ କିଛି ସ୍ଥିର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ହଠାତ୍ ବାହାରେ ଯୋତା ମର୍ମର୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଇନ୍‌ଷ୍ଟେକ୍ଟର, କନେଷ୍ଟବଲ ହୋଇ ୫୬ ଜଣ ଘରେ ପଶିଗଲେ ।

ପୁଲିସ୍ ହାକିମମାନଙ୍କର କିଛିଦିନ ହେଲା ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ଗୋପନରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ରାତିରେ ସେ ଗଳିରେ ଯେଉଁମାନେ

ପହର ଦିଅନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସତର୍କ ରହିବାପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ଆଜିର ପହରବାଲା ସକ୍ଳନ ସିଂହ ଗାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରେ କବାଟ ଖୋଲି ପଣି ଘଟନାସବୁର କିଛି ସଙ୍କେତ ପାଇ ଦଳବଳରେ ଆସିବା ନିମନ୍ତେ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବାବୁଙ୍କୁ ଡାକିବାପାଇଁ ଥାନାକୁ ମଣିଷ ପଠାଇ ନିକଟରେ ଲୁଚି ରହିଥିଲା । ମଦନବାବୁ ସେ ଘରେ ପଣିବାର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ସେ ଘରୁ ବାହାରି ଯାଇଥିବାରୁ ମଦନ ବାବୁ ତାକୁ ଦେଖିପାରି ନ ଥିଲେ ।

ମଦନ ବାବୁ ପୁଲିସ ଦଳବଳ ଦେଖି ଟିକିଏ କଂକର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ହେଲେ । ବିଚାରିଲେ, ଗାରେନ୍ଦ୍ରକୁ ଖଲ୍ଲସ କରିବାପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବେ ; କିନ୍ତୁ ଗାରେନ୍ଦ୍ର ମୁହଁରୁ ଯାହା ଶୁଣିଥିଲେ, ସେଥିରେ ତାକୁ ଖଲ୍ଲସ କରିବା ପାଇଁ ବିଶେଷ ଯେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଲା ତାହା ନୁହେଁ ।

ଖଲ୍ଲସ ବା କରନ୍ତେ କଣ ? ଆଉ ତ ପ୍ରମାଣ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । କବାଟ ଭାଙ୍ଗି ପୁଲିସ ବାବୁ ବାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଧଇଲେ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିର ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥା ଏବଂ ଦିହ ମୁଣ୍ଡରେ ଚିହ୍ନସବୁ ଦେଖି ଦୋଷ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରମଣିତ ହୋଇଗଲା । ଗାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହାତରେ ଦସ୍ତା ହାତକଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ।

ମଦନ ବାବୁ ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ଯାହା ଜାଣିଥିଲେ ସବୁ ପରିସ୍କାର ଭାବେ କହିଗଲେ । ଇନ୍ସପେକ୍ଟରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଭାବ ଥିଲା । ଫଳରେ ତାଙ୍କ ବକ୍ତବ୍ୟ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବିଶ୍ୱାସ କଲେ । ଦୋଷ ମୁଣ୍ଡରୁ ଖସିଲା । କିନ୍ତୁ ସାକ୍ଷୀ ତ ହେବାକୁ ହିଁ ହେବ ! ଦିନ ୯ଟା ବେଳେ ଥାନାକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ ହୋଇ ମଦନ ବାବୁ ଆଗଣା ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ପୁଲିସ ବାଲି ଖରେଇ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି
ଥାନାକୁ ଗଲେ ।

ତେଜଶ

ଏ ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟାରୁ ଅନ୍ତତଃ କେତେ ଦଣ୍ଡା ପୁରୁଷତ୍
ପାଇ ମଦନବାବୁ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ଖରେଇଙ୍କ ଘରର ଘଟଣା
ସହିତ ଜନକର ନିନ୍ଦାଦୋଷ୍ୟ ହେବାର କିଛି ସମ୍ଭବ ଅଛି କି ନାହିଁ
ଚିନ୍ତା କରି ମଦନ ବାବୁ ନିଜର ଅବଶିଷ୍ଟ ଶରୀର ନେଇ ପୁଣି
ଶଯ୍ୟାରେ ପକାଇଲେ ବେଳକୁ ରାତି ପ୍ରାୟ ୩ଟା, ୪ଟା ।
ଏତେବେଳେ ଅଞ୍ଚଳକୁଆଡ଼େ ଯିବେ, କଣ ଖୋଜିବେ ? ଏ
ଚିନ୍ତାକୁ ନିବ୍ରା ଅସି ଲେପ କରିନପାରି ଜାଗରଣ ଅବସ୍ଥାରୁ
ସ୍ୱପ୍ନରାଜ୍ୟରେ ନେଇ ପକାଇ ଦେଲା । ମଦନ ବାବୁ ସ୍ୱପ୍ନ
ଦେଖିଲେ — ତାଙ୍କ ଝିଅ ଜନକ ଓ ଖରେଇଙ୍କର ବିବାହ
ହେଉଛି — ଅଗଣା ଭିତରେ ବିବାହ । ଆରୁର୍ଯ୍ୟ ନିଜର ଦୁଇ-
ପାଖରେ ମୁହଁ ମୁହଁ କରି ଖରେଇ ଓ ଜନକଙ୍କୁ ବସାଇ ଗୁପ୍ତ
କାଗଜର ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛନ୍ତି । ଖରେଇ ତାଙ୍କର
ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଯାଉଲେଣି । ଆଉ ବାକୀ ଜନକ । ଆରୁର୍ଯ୍ୟ କହୁଛନ୍ତି
“ମା କନ୍ୟା, ମୁଁ ଶ୍ରୀମଣି ଜନକଲତା ଦେବୀ, ତୁମ୍ଭକୁ ଶ୍ରୀ ଖରେଇ —”
ହଠାତ ବେଫାରୁ ଜନକ କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ । “କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ
ମା” ବୋଲି କହି ମଦନ ବାବୁ ବ୍ୟସ୍ତ ସମସ୍ତ ହୋଇ ଖଟରୁ
ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ମାଧୁଆ ଖଟ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ କହୁଛି,
“ଅଧୀର ହେଉଛ କାହିଁକି, ବାବୁ ! ଦିଦି କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି,
ଏଇଲଗେ ଫେରି ଆସିବେ । ଇମିତି ହେଲେ କଣ ହେବ ?”

ମଦନବାବୁ ବୁକରର ଉକ୍ତିରେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ
 ଘଣ୍ଟାକୁ ଚାହିଁଦେଲେ, ବେଳ ସାତେ ନଅଟା ହେଲାଣି । ଥାନାକୁ
 ସେ ଯିବାର କଥା । ମାଧୁଆ ଧାଇଁ ଯାଇ ଗାଡ଼ି ସଜିଲ କରିବା
 ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଦେଲା । ବାବୁ କସେ ଚା' ପିଇଦେଇ ତର-
 ବରରେ ଖଣ୍ଡେ କାମିନ୍ ଗଲେଇ ପକେଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ
 ଏବଂ ‘ଥାନାକୁ ଚଲ’ ବୋଲି ହୁକୁମ ଦେଇ ଗଡ଼ିର ଘଟଣା
 ଓ ତା’ ସଙ୍ଗେ ଗଡ଼ିର ସ୍ୱପ୍ନକଥା ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ଥାନା
 ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ଥାନାକୁ ଗଲବେଳକୁ ଖରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ
 ଓଫିସ୍ କାମିନ୍ ନେବାର ଯୋଗାଡ଼ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଖରେନ୍ଦ୍ରକୁ
 ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଉଛନ୍ତି । ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବକ୍ରବ୍ୟ ଧୁଲିସ ଟିପି
 ନେଇଛି । ସେ କହିଛନ୍ତି—“ଏ ମାଇକିନିଆ କିଏ ମୁଁ ଜାଣେ
 ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଆମ ଘର ଭିତରେ ପଶି ଗୋଟାଏ ଜନସ ଧରି
 ପଲାଇ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଦେଖିଯାରି ତାକୁ ଜବତ୍ କରି
 ରଖିଥିଲି ।”

ସ୍ତ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ପଚାରିବାରେ ସେ କିଛି କହୁନାହିଁ ।

ମଦନବାବୁ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବାରେ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ବାବୁ
 ପଚାରିଲେ, “ଆପଣ ଏ ବିଷୟରେ କଣ ଜାଣନ୍ତି କହନ୍ତୁ ।”
 ମଦନବାବୁ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଅବା କଥାକୁ ବାଗେଇ-
 ଥାନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଗଡ଼ି ରାତିରେ
 କହିଥିବା କଥା ପୁଣି ଆଉ ଥରେ ଠିକ୍ ସତ ସତ କହିଗଲେ ।
 “ମୋର ବିଶେଷ କାରଣ ଥିବାରୁ ଖରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ
 ଦେଖିବ ଏ ଘଟଣା”, ବୋଲି କଥା ଆରମ୍ଭକରି ଘରଭିତରୁ ସେ
 ଯାହା ଶୁଣିଥିଲେ ସବୁ ସଠିକ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଗଲେ ।

ଇନ୍ସପେକ୍ଟର—ଏ ଯେଉଁ ଚଠିକଥା ଉଠୁଛି ସେ ବିଷୟ ତ ଆପଣ ଜାଣିଥିବେ ?

ମଦନବାବୁ—ହଁ, ମୁଁ ଜାଣେ ।

ଇନ୍ସପେକ୍ଟର—ସେ ଚଠି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଅଛି ?

ମଦନବାବୁ—ନା, ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ କୁଆଡ଼େ ହଜିଲଣି । ତେବେ ମୁଁ ଚଠିର ବିଷୟ କହିପରିବି ।

ଚଠିର ବିଷୟ ଶୁଣିଯାଇ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର ବାବୁ କହିଲେ, “ବୀରେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ, ଆପଣ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ରୈୟ ଅପବାଦ ଦେଉଛନ୍ତି ତାହା ସତ୍ୟପରି ଜଣା ଯାଉନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ଅନେକ ଦିନୁ ନଜର ରଖିଥିଲି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କିଛି ନ କହୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ଆଉ ଅନେକ ସାକ୍ଷୀ ବାହାରବେ । ଆପଣ ଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଉପରେ ଯେଉଁ ଅପବାଦ ଦେଉଛନ୍ତି, ତାହା ନିତାନ୍ତ ଅସମ୍ଭବ । ଏ ଅପବାଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କଲେ ମୁଁ ତାକୁ ହାଜତରୁ ବାହାର କରିଦେବି ।”

ବୀରେନ୍ଦ୍ର—ମୁଁ ସତ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ଇନ୍ସପେକ୍ଟର—ଓଃ, ସତେ ନା ! ହଉ, ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେ ଆଉ କେତେ ଦଣ୍ଡା ହାଜତରେ ରହିବ ।

ତା’ ପରେ ମଦନବାବୁଙ୍କୁ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର କହିଲେ, “ଆପଣ ଏଥର ଯା’ନ୍ତୁ । ତାରିଖ ଆପଣଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବ । ଆପଣ ତ ଏ ମକଦ୍ଦମାରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସାକ୍ଷୀ ।”

ମଦନବାବୁ ବନ୍ ବନ୍ ହୋଇ ଶାନ୍ତରୁ ଆଡ଼କୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁଲେ, ଶୁଣିଲେ ଓକଲ ତାଙ୍କୁ କହୁଛି, “ତୁମକୁ ଜାମିନ୍ ମିଳିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ତା’ପରେ ସେ ତୁମର ଜାମିନ୍ ଦାର ହୋଇଥାନ୍ତେ ସେ ସେ ପୁଲିସ୍ ତରଫ ସାକ୍ଷୀ ।” ଶାନ୍ତରୁ ମଦନବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ । ବାବୁ ବୁଝିଲେ, ଏ ଚାହିଁଣି ଭିତରେ କେତେ ଘଣ୍ଟା ଓ ଫୋପ ପୁର ରହିଛି । ସେ ଶାନ୍ତରୁର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ଘରକୁ ଫେରିବା ସାଙ୍ଗେ ମଦନବାବୁଙ୍କ ମନକୁ କନକର ଚିନ୍ତା ଆସି ଅଧିକାର କଲ । କନକ ନ ଥିବାରୁ ଘରୁଟା ବଡ଼ ଶୂନ୍ୟ ଜଣା ଯାଉଥାଏ । କୁଆଡ଼େ ଗଲ କନକ ? ମଦନବାବୁ ଖୁବ୍ ଭାବି ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଭାବଭଙ୍ଗୀରୁ ଜଣା ଯାଉଥାଏ, ସେତକ ବେଳେ କନକ ଆସି ତାଙ୍କ ଆଗେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ସେ ହିଁ ଅଳ୍ପ ସ୍ନେହରେ ସେ କୌଣସି ବର ଦେଇଥାନ୍ତେ ।

ହଠାତ୍ ଆଖି ଆଗରେ ପଡ଼ିଗଲା କନକ ହାତର ସେ ଚଠିଖଣ୍ଡ । ବୁଦ୍ଧ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ, ଆବେଗରେ ହୃଦୟରେ ନ ଭରି ବେଗେ ଯାଇ ସେ ଚଠିଖଣ୍ଡ ଗୋଟେଇ ପକେଇ ପଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଚଠି ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ମଦନବାବୁଙ୍କ ଚିତ୍କାରାଳୀନ ମନୋ-ଭାବର ପୁଣି ଭୟଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ସେ ଟିକକ ପୂର୍ବରୁ ଏତେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଚଠି ଗୋଟେଇବାକୁ ଧାଇଁ ଆସିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ସେ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ଭାବ କୁଆଡ଼େ ଗଲା । ପୁଣି ମୁହଁକୁ କଠୋର ହସ୍ତ ଭାବ ଫେରି ଆସିଲା । ସେ ଓଠରେ ଦାନ୍ତ ଚପି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, “ହଁ, ପିଲା ଟିକିଏ ତୋ’ର ଏତେ ଜଗର ! ଆଉ ମୋ’ ଜଗର ଦେଖିବୁ !”

×

×

×

×

ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାକ ପରେ ମଦନବାବୁଙ୍କର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆସି ମଦନବାବୁଙ୍କୁ ଘର ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ବସିଥିବାର ଦେଖି ପଚାରିଲେ, “କି ହେ, ମଦନବାବୁ, ତୁମ ଏଠାରେ ଏପରି ବସିଛ ? ମୁଁ ଶୁଣୁଛି, ତୁମ ଝିଅର ଆଜି ବିବାହ । କାଠଗଡ଼ା ସାହି ମହାଜନ କୋଠାରେ ହେଉଛି । କେତେ ଓଜାଲ ମୁକ୍ତ୍ୟାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଶୁଣିଲି । ତୁମ ଯେ ଏଠାରେ ? କଥା କଣ ?”

ମଦନବାବୁ ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଥିଲା ଭଳିଆ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ; ତା’ପରେ ବଡ଼ କଠୋର ଭାବରେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କଲେ ; ଶେଷରେ ଖୁବ୍ ସ୍ବଗରେ ଚୀକ୍କାର କରି ଉଠିଲେ—ମୋ’ ଝିଅର ବିବାହ ! ମୋ’ର ଝିଅ ଫିଅ କେହି ନାହିଁ, ଯାଅ ।

ଚବିଶ

ଜଗୁଆ ମା ଗୋପାଳଙ୍କ ପାଖରୁ ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆସି ବାସୁ ମହାଜନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା, ବାସୁ ମହାଜନ ତାଙ୍କ ବିଶ୍ବାସୀ ଗାଁ ମାମଲୁକର ସାଧୁ ଦାସଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ, ତା’ ପରେ ବାସୁଦେବ ମଧୁ ମହାନ୍ତି, ସାଧୁ ଦାସ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି କଟକ ଆସି ତାଙ୍କ ଓଜାଲଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ’ଣ ପରାମର୍ଶ କଲେ ସେ ବିଷୟରେ ଆମର ବିଶେଷ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ ; ପାଠକମାନେ ଅନୁମାନ କରି ନେବେ । ତେବେ ଏତିକି ମାତ୍ର କୁହାଯାଉ ଯେ, ମଦନବାବୁଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମ୍ବଦ ଆସି ଶୁଣାଇଲେ ବୋଲି ପୂର୍ବ ପରିଚ୍ଛେଦରେ ଲେଖାଯାଇଛି ତାହା ସତ୍ୟ । ବାସୁମହାଜନଙ୍କ ଶର୍କରେ, ତାଙ୍କ କଟକ ଓଜାଲଙ୍କ

ପରମର୍ଶରେ, ମଧୁ ମହାନ୍ତି, ଜଗୁଆ, ଏପରି କି ନିଧୁଆର ସସ୍ପେନ୍ସ ସାହାଯ୍ୟରେ, ବାସୁଦେବଙ୍କ ଗ୍ରାମର ଜଣେ ନୈଷ୍ଠିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ-ଦ୍ଵାରା ହିନ୍ଦୁ ମତରେ ଗୋପାଳ ଓ କନକଲତାଙ୍କର ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସେହି ବାସୁଦେବଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ପାଇ ଗୋପାଳ କନକଲତାଙ୍କୁ ଧରି ତାଙ୍କ ସେହି ଜଙ୍ଗଲଘରକୁ ଫେରି-ଗଲେ ।

ବାସୁଦେବ ଏ ଜଙ୍ଗଲ ଜୀବନର ଘୋର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ, ଗୋପାଳଙ୍କୁ କାଠଗଡ଼ାସାହିର ତାଙ୍କ ନିଜ କୋଠା ଛାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଙ୍ଗୀକାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ଗୋପାଳଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ପୁଅଭଳିଆ ନିଜ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥର ଯଥେଷ୍ଟ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆଦରରେ ଯାଚି ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୋପାଳ ଏ ସବୁ କଥାରେ କୃତଜ୍ଞତାର ସହିତ ଅନିଚ୍ଛା ଜଣାଇଲେ । ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କର ମନେ ମନେ ଇଚ୍ଛା ହୋଇଥିଲା, କନକ ନ ଥିବା ବେଳେ ଜଙ୍ଗଲବାସ ଯେପରି ଲଗୁଥିଲା ତା' ସଙ୍ଗେ କନକ ସଙ୍ଗରେ ଥିବା ଅନୁଭୂତିର ତୁଳନା କରିବେ । ଯାହାହେଉ, ଗୋପାଳ ଗଲେ, କନକଲତା ଗଲେ ଏବଂ ସଙ୍ଗରେ ଗଲା ଜଗୁଆ ମା ।

+

+

+

ବିବାହ ହେବାର ୫ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । କନକଙ୍କ କୋଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ପୁଅ । ଶିଶୁଟିର ଚପଳ ଆନନ୍ଦରେ କନକ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଅଖିତର ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ପିତାଙ୍କୁ ପାସୋରି ପକେଇଛନ୍ତି । ନା ଠିକ ପାସୋରି ପାରୁନାହାନ୍ତି—କେବଳ ସେ ସୃଷ୍ଟିର ଚନ୍ଦ୍ରାକୁ ଶିଶୁଟି ଚାପା ଦେଇ ଦେଇଛି ।

କନକଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ଦେଖି ଗୋପାଳଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦ, କିନ୍ତୁ ନିରାଶ ଏବୁଟିଆ ଜଗୁଆ ମା । ସେ ଗୋଟାଏ କ'ଣ ବିଷୟ ନେଇ ସବୁବେଳେ ଚିନ୍ତିତ । ସତେ ଯେପରି ଏ ସବୁ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଅଭାବ ରହିଗଲା ବୋଲି ସେ ମନେକରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଅଭାବ କଣ ସେ କାହାକୁ କିଛି କହୁ ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ତା' ମନରେ ଗୋଟାଏ କିଛି ନୂଆ ଆଶାର ଉଦୟ ହେଲା । ତା'ର ମୁହଁରୁ ସମସ୍ତ ବିଷାଦଭାବ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ଆଶାରେ ତା ମୁହଁର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଭିତରେ ଆଲୋକର ରେଖା ଅଙ୍କି ହୋଇଗଲା । ଜଗୁଆ ମା ଜିଦ୍ ଧଳାଇ, ସମସ୍ତ ଯିବେ କଟକ । ଗୋପାଳ କାରଣ ପଚାରିଲେ, କନକ କାରଣ ପଚାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ କ'ଣ କହୁ ନ ଥାଏ । ଖାଲି ଗୋଟାଏ କଥା—ଭୁଲ ଯିବା କଟକ ।

ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଗଲେ ମହାଜନଙ୍କର ସେହି କାଠଗଡ଼ାସାହି କୋଠାକୁ । ଜଗୁଆ ମା ବସାରେ ଓହ୍ଲାଉ ଓହ୍ଲାଉ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଧାଇଁଲା । ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଅଖିରେ କେନ୍ଦ୍ରୀ ପଡ଼ିଯିବ, ଏହି ଭୟରେ ଲୁଚି ଲୁଚି ଶ୍ଵେତଶୀତଳ ତାଙ୍କ ଘରେ ପଶିଲା — ମଧ୍ୟା ରୁକରଠାରୁ ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୁଲି ଚଳନ ଭାଲେଙ୍ଗୀ ବିଷୟରେ ଅନେକ ପଚାରିଲା । ଯାହା ଶୁଣିଲା ସେଥିରେ ତା ମୁହଁର ଆଲୋକ ଆହୁରି ଢେଳି ହୋଇଗଲା ।

କଟକ ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ହୋଇଗଲାଣି । ଜଗୁଆ ମା ଗୋପାଳଙ୍କ ଶିଶୁପୁତ୍ରଟିକୁ ଧରି ଗୁଜରମହଲରେ ଅନେକ ସମୟ କଟାଏ । ପିଲାଟି ସେ ଘରକୁ ଆଉ ଆସିଲା ପାଉନାହିଁ । ଦିନେ ମଦନବାବୁ ତାଙ୍କ ଆରାମ ଚୌକିରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବେଳ ଆଉ

ଦଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଅଛି । ମାଧୁଆ ଧୀରେ ଧୀରେ ପିଲଟିକୁ ନେଇ ତାଙ୍କ ବୈଠକଖାନାରେ ଗୁଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲା । ପିଲଟି ବୈଠକଖାନାରେ ନାନା ରକମ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଜନିଷକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ସେ ଭାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଭାରି ଖୁସି ହେଉଥାଏ । ତା ଆଖି ବୁରୁଆଡ଼େ ଫୋରଫୋର ଶେଷରେ ନିଦ୍ରା ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ପିଲଟି ତା'ର ଶିକ୍ଷା—ସେ କାହାକୁ ଡରେନାହିଁ—ଭଲୁ ତ ତା'ର ସଙ୍ଗୀ, ଭୟ କରିବ ସେ କାହାକୁ ? ସେ କୌତୂହଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଚୌକି ଆଡ଼କୁ ଦାଣ୍ଡେଇଲା ।

ମଦନ ବାବୁଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସେ ଏ ଶିଶୁକୁ ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କ ବୈଠକଖାନାରେ ଶିଶୁ ! କନକଙ୍କ ପିଲଟିକୁ ତ ଏ ବୈଠକ ଖାନାରେ ପିଲ ଖେଳିବାର ଦେଖା ନାହିଁ ! କନକ ମନେ ପଡ଼ିଗଲେ । ବୁଦ୍ଧ ପାଦ ନିଶ୍ଚାସ ପକାଇ ଶିଶୁକୁ ଚାହିଁଲେ । ସେ କିଏ ? ହଠାତ୍ କନକଙ୍କ ସାଦୃଶ୍ୟ ତା ମୁହଁରେ ଦିଶିଲା ! ମଦନ ବାବୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । କନକ ଭଲଆ ତ ଏ ଦିଶୁଛି—କିନ୍ତୁ ପରମ୍ପରାରେ ନିଜର ବାତୁଳତାରେ ହସିଲେ । କନକ କୁଆଡ଼େ ? ସେ ବିଚାରୁଛନ୍ତି କଣ ?

ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଏ ସବୁ ଚିନ୍ତା ଚାଲୁଥାଏ । ଶିଶୁଟି ତାଙ୍କର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ, ଯେପରି କି ତା'ର ଇଚ୍ଛା, ମଦନ ବାବୁଙ୍କଠାରୁ ଟିକିଏ ପ୍ରଶ୍ନସ୍ଥ ପାଇଲେ, ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯାଇ ବସନ୍ତ । ମଦନ ବାବୁ ଚଉକରୁ ଉଠି ତାକୁ କାଶ କଲେ—ତା'କୁ ଧରି ବୈଠକଖାନାରେ ଟିକିଏ ବୁଲାଇଲେ । ପିଲଟି ବୈଠକଖାନାର କେତେ ଖେଳନାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଉଥାଏ । ମଦନ ବାବୁ କୁ'ଠୁ କମିତ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏ ଆଖି ତା' ହାତରେ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଜଗୁଆ ମା

କବାଟ ଆଡୁଆଳରୁ ଏସବୁ ଦେଖି ଅନନ୍ଦରେ କାନ୍ଦି ପକାଉଥାଏ । ମାଧୁଆ ମଦନ ବାବୁଙ୍କର ଏ ଅପୂର୍ବ ଶିଶୁପ୍ରିୟ ଦେଖି ଚକିତ ହେଉଥାଏ ।

+ + + +

ଘଡ଼ିଏ ଖଣ୍ଡେ ଗଲ, ପିଲା ମନ ତ ! ସେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା — “ବୋଉ ଯିବା” । ମଦନ ବାବୁ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲେ । “କାହାର ପିଲା, କାହା ପାଖକୁ ଯିବ — ହଠାତ୍ ମୋ’ ଠାରେ ଆସି କାହିଁକି ମାୟା ଲଗେଇ ଦେଲା ?” ବରୁର ସେ ଗୋଟିଏ ଘାବ୍ ନିଶ୍ୱାସ ଗୁଡ଼ି ମାଧୁଆକୁ ଡାକି କହିଲେ — ଅରେ ଏ ପିଲାଟି କିଏ ? କାହାଠାରୁ ଆସିଛି ? ବିଧୁ ପୁଅ ? (ବିଧୁ ବାବୁ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପଡ଼ୋଶୀ । ମାଧୁଆ ନ ଶୁଣିଲା ପରି ତୁନି ହୋଇ ରହିଲା । ମଦନ ବାବୁ ବୁଝିଲେ, ବୋଧହୁଏ ଅନୁମାନ ସତ୍ୟ । ମାଧୁଆକୁ କହିଲେ — “ନେ ପୁଅ ତା’ଘର ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ଆ ।” ଏହା କହି ତା’କୁ ମାଧୁଆ କାଖକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲା ବେଳକୁ ପିଲା କାନ୍ଦି ଉଠିଲା — ଅର୍ଥ, ମଦନ ବାବୁ ନିଜେ ନେଇ, ବୋଉ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବେ । ବୁଝି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ତାକୁ ଧରି ତା’ ଘରକୁ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମା ଯାଇ କନକକୁ ସବୁ ସମ୍ବାଦ ଚନ୍ଦ୍ରକରେ ଦେଇ ଡାକି ଆଣିଥାଏ । ମଦନ ବାବୁ ଗୋପାଳଙ୍କ ଶିଶୁପୁତ୍ରଟି ଧରି ବୈଠକଶାଳାରୁ ବାହାରୁଛନ୍ତି, ଲମ୍ବ ଓଡ଼ଣା ପକେଇ ତାଙ୍କ ଘରେ ଜଣେ ଯୁବତୀ ପଶିଲେ । ମଦନ ବାବୁ ମୁହଁ ନ ଦେଖି ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶିଶୁ ତା’ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଚିହ୍ନିଲା ଏବଂ ଚିହ୍ନି ‘ବୋଉ’ ‘ବୋଉ’ ବୋଲି ହାତ

ବଢ଼ାଇଦେଲା । ମଦନ ବାବୁ ପ୍ରମୁଦଭୂତ ହେଲେ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ
‘ବୋଉ’ ‘ବାପା’ ବୋଲି କାନ୍ଦି ଉଠି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ପାଦରେ ଲେଟିଲେ—

+

+

+

ଜଗୁଆ ମା’ର ଦୁଃଖ ଦୂର ହେଲା । ମଦନ ବାବୁ ଗୋପାଳ
ଓ କନକ ଉଭୟଙ୍କୁ କ୍ଷମା ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଜ୍ଞାନ ବା ଝିଅ ସଙ୍ଗେ
ତାଙ୍କର ବେଶୀଦିନ କଟେ ନାହିଁ । ମଦନ ବାବୁଙ୍କ ଶେଷ ସମୟ
ଅଜା ନାତି ରହସ୍ୟରେ କଟିଲା ।

ଆଉ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଦେ ଅଧେ କହିଲେ ଆମର
କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ । ସେ ଖୁବ୍ ପାପୀ, ସେ ଖୁବ୍ ଦୁରନ୍ତ, ତା’ର ଗତି
ଟିକିଏ ଫେରିଲେ, ଖୁବ୍ ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ସେ ଖୁବ୍
ଧାର୍ମିକ, ଖୁବ୍ ସାଧୁ ହୁଏ । ଅନ୍ତତଃ ବାସୁଦେବଙ୍କଠାରେ ଏକଥା
ଦେଖାଯାଇଛି । ସେ ନିଧିଆକୁ ପୁଅ କରିବାକୁ ସେତେବେଳେ ବଡ଼
ଇଚ୍ଛା କରୁଥିଲେ । ଗୋପାଳଙ୍କ ବିଷୟରେ ସେ ଯାହା କରୁଥିଲେ
ତା’ର ପ୍ରତିଦାନରେ ଜଗୁଆ ମା ନିଧିଆକୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ
ବାସୁଦେବଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଗାଁଯାକର ସେ
ବର୍ତ୍ତମାନ ବାପା ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗାଁର, ପାଖ ଆଖ ଗାଁର
ଦୁଃଖୀରକ୍ତ ସମସ୍ତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରିତ ।

ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନାମରେ ମକଦ୍ଦମା ଅନେକ ଦିନ ଧରି ଚାଲିଲା ।
ବୀରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଓକାଲ ଜୋର ଦିଆ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।
ଦିଆ ହୋଇଥିଲେ ବି ଫଳ କିଛି ହୋଇନଥାନ୍ତା । ପୁଲିସ ପକ୍ଷରୁ

ଏପରି ଟାଣ ପ୍ରମାଣ ଦିଆ ହେଲା ଏବଂ ଇନସ୍ପେକ୍ଟର ସହେବ ଏତେ ଦିନରୁ ସାକ୍ଷୀ ଯୋଗାଡ଼ କରି ରଖିଥିଲେ ଯେ, ଅନାୟ ସରେ ବାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ୩ବର୍ଷ ମିଆଦ ହୋଇଗଲା ।

କୁମୁଦିନୀ ଭାଇର ଦୋଷ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦୟ ସମାଜ ହାତରୁ ବଡ଼ ତାଡ଼ନା ପାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ କେନ୍ଦ୍ର ଆଉ ତାଙ୍କ ପାଖ ପଶୁ ନାହାନ୍ତି । କୁମୁଦିନୀ ସମସ୍ତଙ୍କର ତାଡ଼ନା ଓ ଦୃଶ୍ୟର ତାଲିକା ହୃଦୟରେ ଠିକ କରି ରଖୁଛନ୍ତି—ଭାଇ ଫେରିଲେ ଦୁଇ ମିଶି ପ୍ରତିହତ ସା ନେବେ ।

ବାରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ସେହି ‘ଆଶ୍ରିତା’ (?) ସ୍ତ୍ରୀ—ଲୋକଟି ବର୍ତ୍ତମାନ କନକଙ୍କର ସଙ୍ଗିନୀ ହୋଇଛି । କନକ ତାକୁ ନିଜର ସହାନୁଭୂତିରେ ସୁଖୀ କରିଛନ୍ତି ।

